

મુખ્ય ઇલાકાના સરકારી ફેળવણી ખાતાને સારું.

DESHINAMU.

દેશીનામું.

રચનાર.

છગનલાલ લલિતુભાઈ શાહ.—વડોદરા.

ઉપરજીત ૧૨૬

હાલો આત્મજી સેખડને પરિક્ષા,
અજ્ઞાની પોતી ન કરે ગિરીલા.
પ્રવીન જ્યાં હરજર રાજગારી,
નામાતણી કીમત ત્યાજ સારી

કીમત છ આના.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કૉપીરાઈટ ડિનાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૪૯૪ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ દેશીનામું

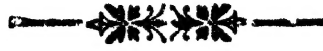
વિષય મ ૩૪ : ૮૪૩ : ૨૧ : ૮૭૨

દેશીનામા વિષે અભિપ્રાય.

(સને ૧૮૮૬ માં મળેલા.)

(૧) પુસ્તક સૌ કરતાં સાફ છે. (ગુ. શાળાપત્ર) (૨) ગુજરાતી ભાષામાં તેની જાતમાં સૌથી ઉત્તમ પુસ્તક છે. નિશાળોમાં ટેકસ્ટ બુક તરીકે ચલાવવાને ખાતરીથી ભલામણ કરીએ છીએ. (બોમ્બે ગેઝીટ) (૩) જો નિશાળોમાં વ્યવહારોપયોગી શિક્ષણ આપવાને સરકાર ખાતેશ રાખતી હોય, તો નામાની આ ચોપડી માટે ભલામણ છે. (વડોદરાના શરદા) (૪) પ્રગટ થયેલાં બીજાં પુસ્તકો કરતાં આ પુસ્તક વધારે સાફ અને સર્વોપયોગી છે. (બુદ્ધિપ્રકાશ) (૫) દેશી જવાનોની નામા સંબંધી અપૂર્ણતા વિષે વિચાર કરી તેના હથિયાર તરીકે આ ગ્રંથ રચવાને મિ. શાહે ઘણો શ્રમ લીધો છે. (સત્યવ્રતા) (૬) પુસ્તક બહુ ચઢીયાતું અને વિદ્યાર્થીને બહુ ઉપયોગી જણાય છે, સરકાર તરફથી તમને આશ્રય મળશે જ (માધવલાલ હ. દેશાઈ.) (૭) બીજાં બધાં પ્રગટ થયેલાં પુસ્તક કરતાં આ પુસ્તક ઘણીક રીતે સંપૂર્ણ છે. આપણી નિશાળોને માટે એક અગત્યનું અને કેળવણી ખાતાએ આશરો આપવા લાયક થઈ પડ્યું છે. (નુરેએલમ) (૮) ગુજરાતી શાળાઓમાં દાખલ થયેલું જેવાને અમે આતુર છીએ, (ગુજરાતી) (૯) કર્તાએ પુષ્કળ બે કીંમતી બદલો મેળવવાની આશાએ કરેલું દીસતું નથી; પણ ખરેખરી એક અગત્યની ખોટ પૂરી પાડવાની ઉલટને માટેજ પુસ્તક રચેલું દીસે છે. (અખબારે સોદાગર) (૧૦) જે સાદી રીતે આ બીકટ હિસાબી હકીકતની સમજણ આપી છે તે વખાણવા જોગ છે; ઉપલા વર્ગના ગુજરાતી અભ્યાસીઓને શિખવવાને ભલામણ કરવા માંગીએ છીએ. (જ્ઞાનવંદક) (૧૧) તેની અતુકમણિકા વાંચી જોતાં સમજાશે કે અગત્યના પુસ્તકમાં કેટલું બધું સમાવવામાં આવ્યું છે. વળી તેની કીંમત ઉપરથી જણાય છે કે મિ. શાહની મુળ મતલબ કમાવા કરતા સ્વદેશની સેવા બજાવવાની વધુ હોવી જોઈએ (જામે જમસેદ) (૧૨) તે ઘણી સારી યુક્તિથી રચ્યું છે, તેના લખાણ તથા કદ તરફ જોતાં કિંમતમાં ઘણુંજ સસ્તું છે માટે તે જલદીથી વેચાઈ જવું જોઈએ (ઇંડિયન રપ્રેક્ટર) (૧૩) મિ. શાહે તે મગજ દુખવનારો વિષય હાથમાં લઈ પ્રજાને સરળ કરી આપવામાં જરાપણ કચાશ રાખી નથી કે જેની ખરેખરી બીજી કોઈ પણ પુસ્તક કરી શકશે! (મુંબઈ સંભાર.)

વ્યાયામ કળાશાસ્ત્ર. ક્રિંમત ૩. ૨) બે, પા. જુદું.

પુસ્તક ૧ હું ચિત્રો ૩૩૫. બાળક અને જુવાન, એ સર્વેને પોતાના શરીર કેળવવાના માર્ગ બતાવનાર ઉત્તમ પુસ્તક છે. ગ્રાહક મળે બીજી આવૃત્તિ પ્રગટ થશે.

અભિપ્રાય.

સૌથી ઉમદા પુસ્તક છે. પુસ્તક પુરું કરવાને સામટો ખર્ચ કરવામાં કચાશ રાખી નથી. તેની ક્રિંમત બે રૂપિયા છે. તે બીજાકુલ વધારે નથી. (સૌરાષ્ટ્રશાળા પત્રિકા) આપણી ભાષામાં વ્યાયામને લક્ષ્યતા સર્વ પુસ્તકો કરતાં આ પુસ્તકની રચના ઉત્તમ છે, ને પ્રાથમિક શાળાઓમાં બહોળો ફેલાવો કરવા યોગ્ય, તેમજ ગૃહસ્થોએ પોતાના બન્ધ્યાના ઉપયોગને સારૂ પોતાના ગ્રંથ સંગ્રહમાં સંઘરવા યોગ્ય છે. (જ્યુદ્ધિપ્રકાશ) દરેક જથ્થુને સમજાવ્યું પડે એવું સરળ; શ્રમના પ્રમાણમાં મૂલ્ય ન્યૂન છે. (મહાકાળ) તેની અંકેક નકલ દરેક નિશાળમાં અને દરેક ઘરમાં તથા વિદ્યાર્થી પાસે હોવી જોઈએ. (વૈશ્યપત્રિકા) છેલ્લામાં છેલ્લી શોધોને આધારે અને સર્વોત્તમ સંપૂર્ણ પુસ્તક છે. જ્યારે કેળવાયેલો વર્ગ અને ગૃહસ્થો કસરતની ક્રિંમત સમજે ત્યારેજ આવાં પુસ્તકો પ્રગટ કરવાનો હેતુ પાર પડે. (વૈદ્યકદ્વપતર) સન ૧૯૦૪.

હિસ્ટરિયાદિ વાયુમુક્તા.

કેવળ નવુંજ, હિસ્ટરિયા રોગ થું છે, દુનિયામાં કયેકયે સ્થાને છે, તે જવાનાં કારણો, થતા અગાઉના ચિન્હો, દર્દના ખાસ લક્ષણો, દર્દ શરૂ પછીની સ્થિતિ, ફેફસ, ગાંડપણ, પક્ષધાત, પ્રલાપ વગેરે વાયુના સંજોગો, દર્દીનાં રૂપ, ચિત્રો અને અનુભવી ઉપચારોનું અમુલ્ય પુસ્તક ક્રિંમત ૩. ૧) પો. જુદું કાગળ ઉત્તમ, છાપ સુંદર.

હિસ્ટરિયા, ફેફસ અને ગાંડપણ માટે રામબાણુ દ્વા વાયુમુક્તા છે.

ક્રિંમત ૩. ૫) પો. જુદું } જગનલાલ લલ્લુભાઈ શાહ નામાવાળા
પેલેસરોડને નાકે—વડોદરા.

For The Department of Public Instruction Bombay.

મુંબઈ ઇસાકાનું સરકારી કેળવણી ખાતું.

(નવા વ્યવહાર પ્રમાણે સુધારેલું.)

દેશીનામું.

DESHINAMU.

ગુજરાતી શાળાઓને સારૂ

રચી પ્રસિદ્ધ કર્તા

છગનલાલ લલ્લુભાઈ શાહ.

લેખચંદ્રિકા, સચિત્ર વ્યાયામ કળાશાસ્ત્ર

અને હીસ્ટરિયાદિ વાચ્યુક્તાના કર્તા.

વડોદરા.

આવૃત્તિ ૫ મી.—પ્રત ૩૦૦૦,

ડીસેમ્બર ૧૯૨૮—સંવત ૧૯૮૫ ના માર્ગશીર્ષ.

(સર્વ હક રચનારને સ્વાધીન છે.)

મુરત, ખપાટીઆ ચકલામાં “ જૈન વિજય ” પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં

મુલચંદ કસનદાસ કાપડિઆએ છાપ્યું.

કીંમત છ આના.

આ વિષયને સન ૧૮૭૮ માં શાળાઓની અંદર દાખલ કરવામાં આવ્યો, તે વખતે સારસંગ્રહ, સંસાર વ્યવહાર, અને 'લેખાવળી' નામે ગ્રંથોપરથી એનું શિક્ષણ અપાતું; પરંતુ તેમાં સમજુતી વગરના નવાં નમુના હતા તેથી શિક્ષણ અધર્થ થઈ પડતું તેટલા સાર વેપારી વર્ગમાં ફરી નવીન સંગ્રહ કર્યો અને તેમાંથી થોડુંક જૂન ૧૮૮૬ વગેરે માસમાં ગુજરાતશાળા પત્રદ્વારે જાહેરમાં મૂક્યું. મારે કહેવું જોઈએ કે જ્યારે તે વિષયપ્રગટ થયો ત્યારેજ લોકોને તેની ખરેખરી ખોટ છે એમ સમજાયું; અને લાગ લેનાર તૈયાર થયા. વડોદરા રાજ્યને સાર તો સન ૧૮૮૬માં એક અક્ષાહેડ પુસ્તક રચી આપ્યું છે જે અઘાપિ ચાલુ છે. વળી ચાલુ વર્ષમાં રીવીઝન કમિટિની મલામણુ પરથી છલાકાના કેળવણી ખાતાએ પણ મને ઇન્સાઈ આપી આભારી બનાવ્યો છે. એમાં નવાં ધોરણ પ્રમાણે જો કે આ પુસ્તક ખાસ તૈયાર કર્યું છે.તા. ૧-૧-૧૯૦૨.

શિક્ષકને સૂચના.

નામાનો વિષય અરસિક, ગુંચવણ ભરેલો અને ગણિત સાથે સંબંધ રાખનારો છે તેનો મેળ લેવામાં છેક નજીવી ભૂલ માટે પણ વખત ગાળવો પડે છે, તેથી તે બાબત કોઈ કોઈ વાર કંટાળારૂપ બનાય છે. જો તેનું શિક્ષણ પાયરી બંધ આપ્યું હોય તો વિષયનું અધરાપણું મટે. રચીકર થઈ પડે અને બુદ્ધિ વિકાસ પામે; એ હેતુ પાર પડવાને વાસ્તે નામું શીખવવાનો ઉપક્રમ આ પ્રમાણે કરાવી શકાય (૧) ઘર ખરચનું નામું. (૨) સાધારણ લેવડદેવડ, (૩) દલાલી વટાવ અને હરકોઈ ઉપજ જમા કરવી, (૪) ધીરવું અને જમા માંડવું એટલે વ્યાજ ધંધો ચલાવવાનું નામું, (૫) માલની ખરીદી અને વેચાણનો હિસાબ, એટલે વેપારીના ધંધાનું નામું, અને (૬) હુંડિઓ આપવી, લેવી અને શીકારવી એટલે શરારી ધંધાનું નામું છે. સિલકનો મેળ લેવામાં નાણાંને ટંકાણે કાંકરાનો ઉપયોગ થઈ શકે, પરસ્પરના વ્યવહાર પ્રસંગે વર્ગ બંધુઓનાં નામ આપી શકાય, શરૂઆતમાં સ્લેટ ઉપર નમૂના દોરાવવા, જ્યારે તે નામું વ્યવસ્થિતપણે લખી શકે ત્યારે કાગળ પર લખવાને આપવું. કાગળપરનું લખાણ નિયમસર, સરાઈવાળું, શુદ્ધ, અને ઘટતી ઇમારતમાં છે કે નહિ, તેની ઉપર ખાસ ધ્યાન અપાશે તો વિદ્યાર્થીઓ સાઈ કામ કરવાને ટેવાશે તા. ૧-૧-૧૯૦૨.

નવી આવૃત્તિ.

સન ૧૮૮૬ના જુન માસના શાળા પત્રમાં નામા સંબંધી લેખ લખાયો. અને ડીસેમ્બરમાં તે પુસ્તક રૂપે પ્રગટ થયો. એના ઉપર કેળવણી ખાતાંએ ધ્યાન આપ્યું. સન ૧૮૮૮ માં વડોદરા રાજ્યને સારૂ શાળાપયોગી દેશીનામું નામે એક પુસ્તક રચી દીધું. સન ૧૯૦૨ ની સાલમાં ઇલાકાની ગિવિઝન બુક કમિટિએ આ પુસ્તક ટેકસ્ટ બુકમાં સ્વિકાર્યું. વિષય સંબંધી મૂળ શોધ ૪૬ વર્ષ પર થઈ હતી. તે દરમ્યાન બનરૂ વ્યવહારિક વ્યવસ્થાઓમાં ઘણો ફેરફાર થવા પામ્યો છે માટે તેને અનુસાર સુધારણાની અગત્ય છે.

૧. ચોપડાનાં ૩૫ બદલાયાં છે ભરતિયાવહી અને નોંધવહીની જગોએ બીલબુક અને ચેક બુકે સ્થાન લીધાં છે. નામ જોગી અને શાહ જોગી શબ્દ તરીકે લખાતી હુંડીઓ હંમેશને માટે બંધ થઈ છે. તેમજ તે શિક્ષારવાની બાબતમાં મુંબાઇના શરૂ બનરના મહાજને યોગ્ય નિયમો ઠરાવ્યા છે. વેચાણ રાખેલી હુંડીઓ સિલકે ખેંચાય તો ખરીદી ખાતે ચઢાવવાને બદલે તેનું છેવટ આવતા સુધી બહુધા ઉપર ટપકે રખાતી જોવામાં આવે છે. હુંડીનું લખાણ સમજવા માટે હુંડી, સ્થળપત્ર અને શિકારને ત્યાં મોકલવાનો દાખલો વગેરેના નમુના નવા દાખલ કર્યા છે. (૫૪)

૨. બધી સમાજનું વલણ કારખાનાં સ્થાપવાં, એકા ખોલવી, વિમાંના કામ લેવાં, શેરો કાઢવા, લોન, પોષ્ટલ એક અને કેશ સર્ટિફિકેટમાં નાણાં રોકી નિર્ભયપણે વ્યાજ ઉપજવવું. ઇત્યાદિ બાજુમાં લોકોની પ્રવૃત્તિ છે. તેથી એવી સંસ્થાઓને લગતી માહિતી સંક્ષેપમાં સમાવી છે.

આ વિષય સંબંધી શાળાઓનો જાતિ અનુભવ હતોજ. તેમાં સન ૧૯૨૦ માં નિવૃત્ત થવા પછી તળ વડોદરામાં નામાના શિક્ષણને સારૂ ખાસ વર્ગ સ્થાપ્યો. ઉભય સ્થાને શિખતા ઉમેદવારો વયમાં કાચા અને ગ્રાહ્ય શક્તિમાં નૂનતાવાળા જોવામાં આવ્યા. તેની સાથે વિષયની અસિક્તા અને અધરાપણું જોતાં પ્રથમ વિષયવાર આપેલાં અકેક મનોચત્ન સંતોષકારક નજ લાગ્યાં માટે આ આવૃત્તિમાં વિષયની પાયરી ઠરાવી તેના દરેક પેટા વિભાગને અનુસાર સમજુતી તથા નવાં મનોચત્નો ૨૧ પુરવણી વધારામાં સમાવેલાં છે. જુનાં મનોચત્નોના મેળ, ખાતાવહી, વ્યાજવહી અને સરવાયાં તો કાયમ છે. નવાં મનોચત્નનાં તૈયાર કરી દીધાં નથી. કારણ કે બાળકો નક્કલ કરી જાણે તે અયોગ્ય ગણાય. તેમની સમજ અને કલ્પના શક્તિ કેળવવાના હેતુથી મનોચત્નના જવાબમાં શ્રી જણસેનો આંકડો ફક્ત બીજામાં પુરાંતને ઠામે છે. મનોચત્નની સમજ શાળામાં મળે અને ઘેરથી મેળ તથા ખાતાવહી

વગેરે બનાવવાનું કામ અમલમાં આવશે તો સ્નાયુ નામું લખવાની કૃતિનો ખ્યાલ આવી શકશે. આમ છતાં સુધારા માટે સૂચનાઓ આવશે તો તે નવી આશ્ચિત્તિમાં લઇ શકાશે.

દશ વર્ષથી ઉત્તર વયે નિવૃત્તિ માર્ગે વળેલા મનને અંતરજામી તરફથી ધણીકવાર પ્રેરણાઓ થતી રહેલી, જેનું પરિણામ બાળમુકુંદોના કર કમલમાં ધરૂં છું. જે શિક્ષક મિત્રોને કામની સરળતા વધશે, ઉમેદવારો. ઉત્સાહભેર શિખવામાં મન લગાડશે અને લાયકી ધરાવનાર પ્રત્યે વેપારી વર્ગની કદરદાની જામશે તો બાવી પ્રજાની નજીવી એક સેવાનો પ્રસંગ સધાયો એવું મનાશે. તા. ૨૩-૧૧-૨૮ સં. ૧૯૮૫ના કારતક સુદ ૧૧.

વાયુમુક્તા કાર્યાલય, પેલેસરોડનાકે, દયાળભાઇની શેરી.	}	સેવક, છગનલાલ લલ્લુભાઈ શાહ, વડોદરા.
---	---	--

ફાઇનલ પરીક્ષાના ઉમેદવારોને સૂચના.

(૧) સવાલ પત્ર શાન્તિથી વાંચી અધરૂં લાગે તે પર નિશાની કરવી.
(૨) રોજમેળ બનાવવા હોય તો ક્ષમિતિ તે જાણી લેવું.
(૩) માસિક અથવા બેઠામેળ બનાવવો હોય તો તેનો માસ અને કેટલી તિથિઓ સમાવેલી છે તે જોઇ જવું.

(૪) મેળ લખતાં પહેલાં શ્રી પુરાંતના આંકડામાં જમા ખરચમાં આવેલી રકમો પરથી રોકડ જમા તારવીને ઉમેરવી અને ગયેલી રોકડ બાદ કરી શ્રી જલ્સોમાં થું રહેશે તે નક્કી કરવું. બાદ મેળ લખવાને તૈયાર થવું.

(૫) જમા ઉધાર માટે આપેલી ઇમારતમાં ખરચખાતાની, ખરીદી વફરાખાતાની, વટાવ, વ્યાજ કે હુડિયોને લગતી કોની કેટલી રકમ છે તેનું મનન કરી જશો તો તમારો મેળ રમત જેવો થઈ પડશે.

(૬) એકથી વધારે રોજદા મેળ લખવા સૂચના હોય તો પેપરમાં આપેલી પુરાંત પહેલા મેળ માટે સમજવી. અને તે મેળને અતિ શ્રી જલ્સોમાં જે રહે તે બીજા મેળના ઉપયોગમાં લેવાને ધ્યાનમાં રાખવું.

(૭) રોકડી અને જમા ખરચ રકમોનો મેળ લખાઇ રહે એટલે મેળ બંધ કરવાને સારૂ જમા તરફ પુરાંત વગરનો સરવાળો પ્રથમ ટાંકી તેની નીચે તેમાં પુરાંત ઉમેરીને ૪રીથી સરવાળો ટાંકવો. પછી ઉધારનો સરવાળો ગણી ટાંકીને તે રકમ જમાના કુલ સરવાળામાંથી બાદ કરવી. એ બાદબાકીનો આંકડો ક. ૪ માં રોકડ સિલક મેળવતાં કાઢેલાં આંકડા સાથે મળતો આવે તો મેળ ખરો સમજવો.

(૮) વ્યાખ્યાના ખુલાસા સમજ પડે તેવી રીતે લખી વાંચી જોવા.

અનુક્રમણિકા.

પાઠ,	આખત	પૃષ્ઠ.
નામા વિષે સામાન્ય.		
૧ નામા વિષે નિબંધ ...	૧-૩	
૨ ચોપડાનાં નામા ...	૩-૪	
૩ સામાન્ય આખતો ...	૫	
૪ મેળ નામના ચોપડા ...	૬	
૫ રકમનો પ્રકાર ...	૭	
૬ મેળ દોરવાની રીત ...	૮	
૭ સિલક મેળવી ભુલ જોવી ...	૯-૧૦	
૮ નામાનાં સ્થાન ...	૧૦	
૯ નવેસરથી નામું ઘડવું ...	૧૦	
૧૦ પેદાશના પ્રકાર, ઇન્કમટેક્સ, વગેરેનો જમા ખરચ લેવાની રીત ...	૧૧	
૧૧ ધરખરચની વ્યાખ્યા, પેટા ખાતાંની સમજ, ચીજો લાવવાની પાંચ રીત ...	૧૨	
૧૨ ચીજ પાછી દેવી કે વેચી દેવી ...	૧૩	
લેવડદેવડનું નામું.		
૧૩ લેવડ દેવડનો જમા ખરચ ...	૧૪	
૧૪ ઉપર ટપકા વિષે ...	૧૫	
૧૫ અનામત તથા ખાતાફેર ભુલ ...	૧૫	
વટાવ વગેરે ઉપજનું નામું.		
૧૬ વટાવ કે દલાલી. પ્રત્યેના ...	૧૭	
વ્યાજી ધંધાનું નામું.		
૧૭ વ્યાજી ધંધાનો હિસાબ રાખવો ...	૧૮	
૧૮ વ્યાજ રૂપે ખીજી રકમો ...	૧૮	
૧૯ વ્યાજ ગણવા વિષે ...	૧૯	
૨૦, ૨૧. વ્યાજનું ખાજું બનાવવું ...	૨૦	
૨૨, ૨૩. ખાખામાં મુદત ...	૨૨	
૨૪ વ્યાજનો સર ભરવા ...	૨૪	
૨૫ સરની વ્યવસ્થા અને કસર ...	૨૫	
૨૬ વ્યાજની તારીખ દોરવી ...	૨૭	
૨૯ વ્યાજનો જમાખરચ કરવો ...	૨૮	
વેપારીના ધંધાનું નામું.		
૩૦ રોકડેથી ખરીદી તથા વકરો ...	૩૦	
૩૧ ઉધારે ખરીદી વકરો ...	૩૧	
૩૨ ખરીદી વેચાણમાં ખરા જત ...	૩૧	
૩૩ લહેણમાં માલ ખંડી લેવો ...	૩૨	
૩૪ દુકાનમાંથી ધરને સાફ ઉપાડવું ...	૨૩	
૩૫ માલનો મોં બદલો કરવો ...	૩૨	
૩૬ આડતથી વેપાર કરવો ...	૩૨	
૩૭ માલ પાછો લેવો ...	૩૩	

પાઠ,	આખત	પૃષ્ઠ.
નાણાવટું કે વ્યાજી ધંધો.		
૩૮ પ્રામિશરી નોટ વિષે ...	૩૩	
૩૯ ચોખ્ખા બેંકનો લાભ ...	૩૪	
૪૦ વેપારી બેંક વિષે ...	૩૫	
૪૧ પ્રામિશરી લોનો ...	૩૬	
૪૨ શેરો વિષે ...	૩૬	
૪૩ બેંક અને શેરો વિષે કંઈક ...	૩૭	
૪૪ વિમા વિષે ...	૩૮	
૪૫ ચોખ્ખા વિમા વિષે ...	૩૯	
૪૬ વેપારમાંથી નફો તોટો જોવો ...	૩૯	
પ્રત્યેના ...	૪૦	
શરારી ધંધાનું નામું.		
૪૭ હુંડી અને તેની મુદતો ...	૪૨	
૪૮ શાહુકારી દસ્તુરો ...	૪૫	
૪૯ હુંડી વિષે સમજાવી ...	૪૫	
૫૦ અમારી વતી તમારી વતીનો ભેદ ...	૪૬	
૫૧ હુંડિયામણ ખાતા વિષે ...	૪૭	
૫૨ રોકડેથી લખેલી હુંડીનું નામું ...	૪૭	
૫૩ ઉધારે લખેલી હુંડીનું નામું ...	૪૭	
૫૪ હુંડિયામણ કાપવા વિષે ...	૪૮	
૫૫ હુંડીઓ લખાવવી ...	૪૮	
૫૬ હુંડીઓ તૈયાર ખરીદવી ...	૪૮	
૫૭ હુંડીઓ શીકારવી ...	૪૯	
હુંડીને લગતા પ્રત્યેના ...	૪૯	
સાલ આખરનું ખરચરણ નામું.		
૫૮ ખાતું પાડવાની રીત ...	૫૪	
૫૯ સાલ આખરે ખાતાવાર તજવીજ ...	૫૫	
૬૦ ખાતે ખાફી ખેંચવાની રીત ...	૫૬	
૬૧ ખાતાં માંડી વાળવાની રીત ...	૫૭	
૬૨ માંડી વાળેલાંનો જમા ખરચ ...	૫૮	
૬૩ પેદાશ ખરચ શોધવાં ...	૫૮	
૬૪ વટાવ ખાતું માંડી વાળવું ...	૫૯	
૬૫ માલિકનું ખાતું મેળવવું ...	૫૯	
૬૬ સરવાયું બનાવવું ...	૫૯	
૬૭ ખાતાવહી સંબંધી પ્રત્યેના ...	૬૦	
૬૮ નામા સંબંધી ફાલતું સાધન ...	૬૦	
૬૯ કામ ખાતું ...	૬૧	
૭૦ વિવિધ ચોપડા ...	૬૩	

મનોચત્નો

ધર ખરચતું નામું ૧૬	...	૧૩	વેપારી ધંધાતું નામું ૬૬, ૭ મું	૪૦	
લેવડ દેવડતું ૨ જી	...	૧૬	શરાફી ધંધાતું ૮, ૯ મું	...	૪૬
વટાવ ખાતું ૩ જી	...	૧૮	પરચુરણ મનોચત્ન ૧૦-૧૪ મું	૬૦	
બાજી ધંધાતું ૪ થું, ૫ મું	...	૨૮	અચડ મેળ ૧૫ મું	...	૬૩

મનોચત્નના જવાબમાં નમુના.

રોજમેળ	...	૬૧-૮૧	બાજવહી	...	૯૨-૯૫
ખાતાવહી ચાલુ તથા નવી	૮૨-૯૧		ખાંધાતું બાજ	...	૯૬

ખીજ ઉપયોગી નમુના.

ઠાંચણ કે કાચો મેળ	...	૬૭	આંકડાવહી	...	૧૦૦
કામખાતું	...	૬૭	આવરો, ખાતાવહી	...	૧૦૦-૧
રોકડ મેળ	...	૬૮	કન્યાઓ માટે	...	૧૦૨
ભરતિયાવહી, નોંધવહી કે ખીલબુક	૬૯		ગ્રામ્યશાળાઓ માટે	...	૧૦૩-૬

પુરવણી મનોચત્નો.

મિલકતની નોંધ લેવી ૧ જી	...	૧૦૭	ધરના નામાનું સરવાયું ૧૧ મું	...	૧૧૪
ચેદાશ ખરચ રોકડથી ૨ જી	...	૧૦૭	નવેસરથી નામે ચઢાવતું ૧૨ મું	...	૧૧૪
ઉધારે ખરચ કરવો ૩જી, ૪થું	...	૧૦૮	બાજનો ઉપયોગ ૧૩ મું	...	૧૧૫
પરભારી આપ લે ૫ મું	...	૧૦૯	લોન, રોર. બાજી ખાતાં ૧૪ મું	...	૧૧૬
અધુરી રકમથી ખરચ ૬ જી	...	૧૧૦	પંત્યાળો વેપાર ૧૫ મું	...	૧૧૭
ઉપજ, ઉપર ટપકું અનામત ૭ મું	૧૧૧		માલની ખરીદી ૧૬ મું	...	૧૧૮
ધરમાંની ચીજનું વેચાણ ૮ મું	...	૧૧૧	માલનું વેચાણ ૧૭ મું	...	૧૧૯
પરચુરણ આવક વટાવ ૯ મું	...	૧૧૨	આડતથી વેપાર ૧૮ મું	...	૧૨૦
કબુલત ૧૦ મું	...	૧૧૩	હુંદીનો ઉપયોગ ૧૯ મું	...	૧૨૨
			ફાઇનલ પરીક્ષાના પ્રશ્નો	...	૧૨૩-૪

દેશીનામું

પાઠ ૧ લેા. નામું.

૧. પોતાનાં આવક, ભવક અને લહેણ દેણ અથવા પેદાશ, ખરચ અને લેવડ દેવડનો નામવાર વિગત સાથે હિસાબ લખી રાખવો તેને નામું કહે છે. એમાં બે શબ્દ છે. નામ+ઉ=નામું-ખાતાદારને નામે લખી રાખવાની ક્રિયા કરવી તેનું નામ નામું છે.

નાંખાની તોખડી તેર વાનાં માંગે—એટલે ઘર સંસારમાં અનેક જાતની ચીજોનો ઉપયોગ હોય છે. આપણો વ્યવહાર અનિયમિત હોવાથી કદ ચીજોનો કયે પ્રસંગે ખપ પડશે તેનો નિર્ણય હોતો નથી. દરરોજ કંઈ ને કંઈ ચીજ ખૂટતી હોય છે અને તે જુદે જુદે સ્થળેથી મેળવવી પડે છે, તેથી કેટલાક માણસો સાથે અનેકવાર આપ લેનો વ્યવહાર થાય છે. રોકડેથી કરેલો વ્યવહાર હોય તો પાછળ સંભારવાનું રહેતું નથી, પરંતુ હમેશાં તેમ બનવું અશક્ય હોવાથી ઉધારે કામ નમાવવું પડે છે અને અનુકૂળતાએ એ રકમ પતવવાનું બાકીમાં રહે છે. એ દરેક પ્રસંગનો ઉપાડ અને વસુલ સંપૂર્ણ થાદ રહેવાં અશક્ય છે. ભૂલ ખાવાનો યોગ બને છે તે વખતે અણવિશ્વાસ ઉત્પન્ન થઈ કુસંપ પેદા થાય છે અને પ્રતિષ્ઠામાં ન્યૂનતા આવે છે માટે નામું લખી રાખવામાં ફાયદો છે. અને રંકથી રાજ સુધીના દરેક મનુષ્યને તેમ કરવું જરૂર છે.

નામું રાખવામાં બહુ ફાયદો છે—દર વર્ષે કદ જાતના ધંધા થયા, નફો તોટો શો હતો, ખરી પેદાશ કેટલી, ખરચ શા પ્રમાણમાં, મુડીમાં વધારો થયો કે તોટો આવ્યાં, અને કોની સાથે લહેણ દેણનો વ્યવહાર હતો, મુદતસર રકમ લેવા દેવામાં ભૂલ થઈ કે શું; એ બધું સ્પષ્ટ સમજાય છે. નામું ન ન રાખવાથી ઉપલી વાતો આરસી રૂપ દેખાતી નથી. લહેણ વસુલ કરવામાં મુદત બહાર રકમ થઈ જવાથી નુકરાન ભોગવવું પડે છે. કેટલાકની સાથે મિથ્યા તકરાર ઉભી થતાં માન અપમાનની લાગણી પરસ્પર ઉત્પન્ન થાય છે એટલે ખાતાદારની સાથે કુસંપ પ્રગટતાં કોરટ સંજ્ઞાળની પડે છે. વકીલ વગેરેના બોલમાં ઉતરવું પડે છે. કોરટમાં ધંધો છોડી મુદતસર હાજર રહેવાની ફરજ પડે છે, ટુંકામાં પ્રતિષ્ઠામાં ઘટાડો થાય છે, આહકો બીજે વળે છે અને હાનિ ભોગવવાનો યોગ પ્રાપ્ત થાય છે.

ફક્ત હિસાબની ચોખવટ રહે તેટલા માટે નામું રાખવાનું છે એમ સમજવું; એ ખરોખર નથી. તે તુલના કરીક ત્રાણું-કંપાણ-કાંટો છે. તેનાં બે

પદ્માનુ' નામ પેદાશ અને ખરચ છે. આવક વધારવાને સાર ઉદ્યોગી રહેવાની વૃત્તિ દૃઢ થાય છે. આજસુપણે વખત મિથ્યા ગુમાવાતો નથી. ખર્ચમાં અર્ધા-શુકને ઇચ્છિત માલ મેળવવામાં આંટ વધે છે. વ્યવહાર સાચવવાની વૃત્તિમાં અંશજનપણું આવે છે. નીતિ સચવાય છે. પેદાશને અનુસાર ખરચ કરવા જતાં કરકસર સચવાય છે. હદ ઉપરાંત મોજની વસ્તુઓ લેવામાં મનને સંકોચ થાય છે. ઉડાઉપણા ઉપર તથા અયોગ્ય માગે પગલાં ભરવા પર અંકુશ પડે છે. ચોરી કે ખીન અનીતિને માર્ગે લીધેલું કે વાપરેલું ચોપડામાં લખતાં મન પાછું હડે છે અને ફરીથી ભુલ થવાનો પ્રસંગ લેવાતો નથી અર્થાત્ નીતિનું વલણ બળવત્તર થાય છે.

વળી નામું એક આરસી રૂપ છે. આરસામાં રૂપનું દર્શન સ્પષ્ટ થાય છે તેમ નામામાં જોવાથી તે લખનારના સદ્ગુણ અને દુર્ગુણો વિષે ધટનું અવલોકન થઈ શકે છે. એટલે નામું તપાસવાથી પરાપકાર વૃત્તિ, જાન્યાસિમાન, ગંજીરતા, પ્રમાણિકપણું અને ધન પ્રાપ્તિ માટે ઉદ્યોગી જીવન કેવું હઈ તે જ્યારે જોઈએ ત્યારે તરી આવે છે અને પશ્ચાત્ પ્રજ્ઞને તજવા તથા અનુકરણ કરવા જોગ બાબતો હાય લાગે છે.

ઉંટે ચઢીને ઉંઘવું અને સંભારીને નામું લખવું—આ પ્રાચિન બોધક વાક્ય છે. ઉંટનું વાહન કઠંગુ હોવાથી તેના સ્વારને સાવધ રહેવું પડે છે અને જો ઝોકાં ખાય તો ઝાડી ઝાખરાંની અડફટથી જનનવર ભડકતાં જીવના જોખમમાં આવવાનું બને છે એવીજ રીતે સંભારીનું નામું લખવામાં વિસ્મૃતિ થવાનો ભય રહે છે. ખાતાની રકમ જમા ઉધાર કરતાં ભુલી જવાય છે અને ઉધરાણી વખતે ટાંટો ફિસાદ ઉભા થવાથી હાનિમાં ઉતરવાનો જોગ આવે છે માટે નામું લખવાનું કામ મુલતવી નજ રાખવું.

નામું સફાઈ ભરેલું રાખવું—વ્યવસ્થાની ખામી આવે નહીં તેમ થવું જોઈએ. કેટલાંક ગ્રાહકો એવાં પણ હોય છે કે મુદત પુરી થવા આવતા સુધી રકમ આપવામાં આજસુ રહે છે. વધુ ઉધરાણી કરતાં દુકાન તળે છે, મર્યાદા છોડી જવાબ આપવા લાગે છે અને કેરટના આગ્રયની ફરજ પડે છે માટે નામું યથાર્થિક લખવું, ખતવવું અને હદ ઉપરાંત ચઢી જતી રકમ થર લક્ષ રાખવું.

નામું લખવામાં ભાષા સર્વ કોઈ સમજી શકે તેવી વાપરવી. અક્ષરોનું વળણ ફી અર્થો ન થવું જોઈએ. શબ્દો છુટા પાડવા, આંકડા ચોક્કા રાખવા, ડાઘા પાડવા, છેકા નાખવું, ખોતરવું, ચહેરવું વિગેરે દુષિત ક્રિયાઓ ન થવી.

ધાલમેલ ક્યારે ? ધીર હોય ત્યારે. નાશ ભાગ ક્યારે ? ઉધરાણી થાય ત્યારે—ઉધારે ધીરવું હોય ત્યારે ગ્રાહકોનો જમાબ યાય છે એવા પ્રસંગે નામું લખ્યા સિવાય રકમ ગ્રાહકના હાથમાં નહીં મુકવી. રોકડેથી લેનારની રકમ પ્રથમ લેવી અને પછી માલ દેવો. જો તેમ ન બન્યું તો ગ્રાહકોની ગર્દીમાં માલનો લઈ જનાર કદાચ ભુલ થાપ દઈ રવાના થઈ જતો લેવામાં આવશે. માટે ગ્રાહક ઉતાવળો હોય પણ વેપારીએ શાન્તિથી કામ કરવું. ઉધારે માલ લેનારનાં નામ કામ ચોક્કસ લખી લેવાની કાળજી કરવી.

છુટા કાગળો પર નામું રાખવું નહીં. તે રખડતા રહેવાથી જતા પણ રહે. પરીકાં વાળી દેવાય, ઉંદર કાત્રી નાખે, ઘરનાં બાળકો રમવાને ખેંચી જાય. એવા બનાવો આપણી ગેરહાજરીમાં બનતા રહેવાના અને જરૂર પડે પશ્ચાતાપ થાય માટે ચોપડો બાંધી નામું રાખવાની પદ્ધતિ ઉત્તમ છે અને તે અમલમાંજ મુક્તિ હિતાવહ છે.

વેપારી દુકાનો નામું શિખવાની શાળાઓ કેમ માનવી નહીં ? કારીગરીનાં કારખાનાંની પેઠે વેપારીની દુકાન શિક્ષણ લેવાનું સ્થાન નથી કેમકે ગુમાસ્તા રાખવાનો હેતુ એ છે કે ગ્રાહકોની માંગણીને પહોંચી વળાય. આખા દિવસ માલની ઉચલ પાથલમાં શેઠ અને ગુમાસ્તાનો વખત રોકાયલો હોય છે. રાતના સાતથી કે નવ સુધી કામગીરી પહોંચ્યા પછી બેક છુટા થાય છે, તે વખતે પરિશ્રમથી ઉભય જાગુ થાકેલા હોય છે છતાં શેઠને તો ટાંચણ ઉપરથી અને ગડલાના ઝટક રોકડ વકરા ઉપરથી રીતસર મેળ લખવાનું કામ હોય છે એટલે રાતના દશ અગીઆર વાગતા સુધી શેઠને અવકાશ મળતી ન હોય એવું નેઈ દેડીશું. કદાચ ગુમાસ્તા છઠ્ઠાસુ હોય પણ દિવસની મહેનતથી કંઠાણીને તદ્દન હુસ થયેલો હોવાથી ધેર જઈ નિદ્રાને ઇચ્છે છે. સપ્તમ બેઠેની અનુકૂળતા સચવાય એવી નવરાશની વેળા એકુને હોતી નથી. તેની સાથે શિક્ષણનો ક્રમ સાચવી ગુમાસ્તાને શિક્ષણ દેવાની પણ ખામી હોઈ શકે. વળી ગુમાસ્તાઓ આંકડા ચોકખા ન માંડે, અક્ષર સારા ન કાઢે, ઇબારત શુદ્ધ ન લખે, લીટી દોરવામાં બેકાળજી રાખે, સ્વચ્છતા ન જળવે દેવ્યાદિ ખામીઓવાળા હોય છે તેથી શેઠ જતે ચોપડા લખે છે પણ ગુમાસ્તાને ચોપડા લખવાનું કામ સોંપાતું નથી. વેપારી દુકાને ગુમાસ્તા ફક્ત જાત મજૂરી કરી જાણે છે તેથી મુદત ગાળે તોપણ વ્યવસ્થિત નામું લખતાં આવડી શકતું નથી આવા સંજોગોને લીધે શાળાઓમાં સરકારે શુભ હેતુથી નામું શિખરવાનો વિષય દાખલ કરેલો છે.

પાઠ ૨ જો. ચોપડો.

૨. નામું લખેલા છૂટક કાગળો હોય તેને ઓચરીઆ કહે છે. તેવા કાગળો વ્યવસ્થિત રાખવા અને સંભાળવા મુશ્કેલ થઈ પડે છે. વળી તકરારનો પ્રસંગ હોય તે વારે બનાવટી કરવાનો ભય છે. તેટલા સારૂ નામું લખવાને ચોપડી રાખવી તેજ સારૂ છે. એવી જ ચોપડીઓ હોય તેને ચોપડા કહે છે. તેનો ઉપયોગ હરહમેશ હોવાથી તે ચુંચા-ધને ફાટી જવા ન જોઈએ. તેથી ઉંચી જાતના ટકાઉ કાગળો વપરાય છે. તેમાં પણ બહુધા દેશી કાગળો પસંદ કરવામાં આવે છે. પ્રથમ દરેક કાગળને ઉભા ત્રણ ભાગે વાળીને તેની ઉપર આઠ સળ લાગ્યા પછી ચોપડો બંધાય છે.

૩. નામું લખવા માટે વપરાતા ચોપડા.

એક ચોપડે નામું—ઠામ ખાતાવહી કે બેઠી ખાતાવહી છે. ધરધરાઉ ધીરધાર કરનારા અથવા ખાતાના જમા ખરચનો દાખલો લેનારા કે સોની જેવા કારીગરોને ત્યાં આ ચોપડો હોય છે. બેઠામાંથી ખાતાની ચોપડી મળે છે તે પણ આ જાતની ચોપડી છે. ધીરધાર અને ઉપજ ખરચનો અંદાજ માલુમ પડે છે પણ દરરોજ ધરમાં રોકડ સિલક શું હતી તે સમજાતું નથી.

બે ચોપડે નામું—બેઠો મેળ અને ખાતાવહી મધ્યવર્ગના લોકો અને નોકરવર્ગ રાખે છે. મેળમાં આખા માસનો હિસાબ તારીખવાર લખે છે અને દરમાસને અંતે શ્રી જળસે નક્કી કરે છે.

અ. રોજમેળ અને ખાતાવહી—ગર્મ શ્રીમંત અને દરેક વેપારી રાખે છે અને તેઓ રોજંદા જમા ખરચ લખી સિલક કાઢે છે.

ત્રણ ચોપડે નામું—રોજમેળ, ખાતાવહી અને વ્યાજવહી, નાણાવટી કે વ્યાજુ ધંધો જાતુકનો કરનાર રાખે છે.

પાંચ ચોપડે નામું—રોકડમેળ, ભરતિયાવહી કે ખીત્રમુક; આંકડા-વહી, આવરો અને ખાતાવહી. માલના વેપારીઓ રાખે છે અને શરાફ લોકો ભરતિયાવહીને બદલે હુંડીની નોંધનો ચોપડો એટલે નોંધવહી સાથે ઉપરના બધા ચોપડા રાખે છે.

સાત ચોપડે નામું—ઉપરના પાંચ ઉપરાંત વ્યાજવહી, અને સરવાયાનો ચોપડો વધારામાં હોવાથી સાત ચોપડા થાય છે.

આ ઉપરાંત અગાઉથી માલ સહી કરનારા કે કંત્રાટ રાખનારા કબ્બા-લાવહી, કરારવહી કે હાથદસ્કતના ખાતાની ચોપડી રાખે છે. પણા મોટા વેપારીઓ જમાવહી, ઉધારવહી વગેરે ચોપડા રાખે છે. (જુઓ નમુનામાં)

૪. વર્ષવાર ચોપડાનો હેતુ—જુદા જુદા હોય છે તેથી સાલ આખરે જુના ચોપડાના હિસાબ મેળવી નવા ચોપડાનો સંબંધ જોડવાને કાળજી થાય છે. પરસ્પર રકમનો મેળ લેવાથી ભૂલ થઈ હોય તે સુધરે છે, હિસાબ ચોખ્ખા થાય છે અને ધંધા વિષે તથા નબળી પડતી આસામીઓ સંબંધે સારાસાર વિચાર બની આવે છે.

૫. હિસાબી વર્ષ—વેપારીઓ વિક્રમ સંવતને લીધે કાર્તિકથી આસો વદ ૦))—દીવાળી સુધીનું વર્ષ ગણે છે. ઇસવીસનને અનુસરનારા જાનેવારીથી ડિસેમ્બર સુધી માને છે તેમાં પણ સરકારનું હિસાબી વર્ષ તો એપ્રિલથી માર્ચ સુધીનું હોય છે. ગુજરાતના કોષ્ટક ભાગમાં અપાડી અને દક્ષિણના કેટલાક ભાગમાં ચૈત્રી વર્ષ પણ મનાય છે.

અક્ષ—ચોપડા બાંધવાની અમલ શી ? સળ પાડો ? વર્ષોવર્ષ ચોપડા બદલવાથી ભાલ શો છે ? નામું લખવાને કયાંકયા ચોપડા છે. નામા વિષે નિર્બંધ લખી.

પાઠ ૩ એ. ચોપડાની સામાન્ય ખાખતો.

૬. ચોપડાની અંદર લખવા માંડતાં નીચેની ખાખતો માદ રાખવા જેવી છે.

અ. માલિકતું નામ ઠામ—ચોપડાના આરંભે હોવું જોઈએ. તેથી ગેરવસ્તે જય તો પડકાઈ આવે છે.

બ. ચોપડાતું નામ અને સાલ લખવાથી સાલવાર ચોપડા મેળવવામાં વખત જશે નહિ.

ક. મિતિ લખવાથી જમા ખરચ પડ્યું તેનો દિવસ ચોક્કસ સમજી શકાય એટલે વ્યાજ ગણવામાં બાંધો રહેતો નથી. હોંદુ તિથિ સાથે અંગ્રેજી તારીખ લખવાથી દાવા પ્રસંગે કોર્ટમાં સહેલું થઈ પડશે.

ડ. જમા ઉધાર પાસાં મુકરર ઠરાવવાથી સેળમેળ લખી દેવાશે નહિ. કેમકે જે રકમો આવે છે તે અને જે રકમો જાય છે તે નામાની અંદર લેવાની હોય છે. તેમાં જે રકમો આવે છે તે કકડે કકડે ભેગી થતાં જમાવટ કરે છે. માટે તેને જમા થઈ કહે છે. તેજ રીતે બહાર ગયલી રકમોને ઉધાર કહે છે. આમ બે જાતની રકમો હમેશાં લખવાની હોય છે તેથી નામું માંડવામાં બે ભાગ પડે છે. માટે દરેક પાનના ડાબી તરફના ઉભા અર્ધા ભાગને જમા બાબતુ અને જમણી તરફના અર્ધા ડાબા ભાગને ઉધાર બાબતુ કે પાસું કહેવામાં આવે છે. એ પાસાં ધ્યાનમાં રહેવા જ અને ઉ તું નિશાન સંક્ષેપમાં દોરાય છે.

ઠ. રકમ માંડવામાં સળનો ઉપયોગ થાય છે. જમા અને ઉધાર બાબતુના પહેલા પહેલા સળપર રકમનો આંકડો ટાંકી લઈ બાકીના સળ ઉપર ખાતું લખાય છે તેથી રકમ અને તેનો માલિક સ્પષ્ટ સમજાય છે.

ક. આંકડો—લોક વ્યવહાર પ્રમાણે આણપાણમાં પડે છે. જે સરકાર વ્યવહારની રકમ રૂપીઆ આના અને પાઇમાં હોય તો તેને વ્યવહારિક રૂપ આપીને આંકડો માંડવો જોઈએ. જેમકે રૂ. ૧-૧-૧ પાઇ=૧) ૬૧૧ દોકડા રૂ. ૧-૧૩-૩ = ૧૧૧૧.

જ. ખાતાતું નામ—આંકડાની આગળ જમણી તરફ આવે છે. અને તે જમા બાબતુમાં હોય તો તેને છેડે જમા શબ્દ જોડે છે. અને ઉધાર પાસે હોય તો તેને છેડે ઉધાર શબ્દ મુકાય છે. એટલે રકમ આવી છે કે ગઇ છે તેની સ્પષ્ટતા તુર્તજ થઈ જાય છે.

ઘ. પેટુ પાડવું—ખાતાની સાથે રકમ આવી જાય તેને મથાળાની રકમ કહે છે. પછી તેની નીચે એ રકમને ફરીથી માંડી વિગત લખાય છે

તે વખતે નીચેના ભાગમાં ડાબે પડખે રકમ ટાંકવા પુરતી કે આખા સળની જગો રાખવામાં આવે છે તેને પેટું પાડ્યું કહે છે.

સ. બાબત—પેટામાં રકમને લગતી વિગત લખાય છે. તેથી કોઇ પણ વખતે હિસાબ સમજવામાં શંકા ને અવકાશ મળતો નથી. પેટામાં એક રકમ હોય તો તેને બાબત સાથે માંડતાં બીજી લીટીથી પેટું પુરી લેવામાં આવે છે. જે એકથી વધારે રકમો હોય તો ક્લી ઓળમાં એક બીજી નીચે રકમ અને તેની બાબત લખાઇ રહ્યા પછી સરવાળો લેઇ તે આંકડો છેવટે અને મથાળે ટંકાય છે.

કદાચ તેમાં કોઇ રકમની ચોખ્ખવટ થવી બાકી હોય તો તેનું છેવટ આવતા સુધી રકમનો આંકડો પોલો રાખવામાં આવે છે.

એ પ્રમાણે ખાતાવાર જમા અને ઉધાર લખાઇ રહેતું જાય તેમતેમ ખાતાનું નામ એકલી લીટી દોરીને બંધ કરવામાં આવે છે. એટલે ચૂકી જવાયું હોય તો શ્રીને નવસરથી બાકીનું લખવું પડે છે.

(૧૭) **પારિભાષિક શબ્દો**—નામું લખવાની ક્રિયાને કેટલાક મેળ કાઢ્યો, જમા ઉધાર નાખ્યું, કે જમાખરચ પાડ્યું કહે છે.

ઉધારને બદલે નામે લખ્યું, નામે માંડ્યું, કે નામે લખી કહે છે.

જમા થયેલી રકમ તેના માલિકને પાછી દેવાની હોય છે માટે એને દેવું અથવા દેવી રકમ કહે છે તે જમા બાજુ જોવાથી માલુમ પડે છે. અને એવા ખાતાદારને લહેણુદાર કહે છે.

ઉધારેલી રકમ તેના માલિક પાસેથી વસૂલ લેવાની રહે છે તેથી તે રકમને લહેણી રકમ કે લહેણું કહે છે. અને એ ખાતાદારને દેણુદાર કહે છે.

પ્રશ્ન—જમા, ઉધાર, દેવું, ખાતે, અને પેટું પાડવું એટલે શું ?

પાઠ ૪ થો. મેળ નામના ચોપડા.

૮. રોજ + મેળ. તારીખવાર કે રોજીંદા નામું લખવાનો ચોપડો. તારીખવાર હિસાબ લખતાં છેવટે બાકી નીકળે તેને કોથળીમાંના નાણાની રકમ એટલે સંખ્યા સાથે મેળવવું પડે છે માટે તેવા ચોપડાને મેળ કહે છે. આપણા લોકોમાં પાંચ મેળ માનેલા છે. જેમકે-૧ કાચોમેળ, ૨ રોજમેળ, ૩ બેઠોમેળ, ૪ રોકડમેળ, ૫ પાકોમેળ, માસિક મેળ કે આવરો.

૯. કાચોમેળ—કાચમનો રોજમેળ તૈયાર કરવાનું એક સાધન છે. એને સુડીઉં, ઢાંચણીઉં કે દનીઉં પણ કહે છે. રકમો આપ લે થતાની સાથેજ એમાં સંક્ષેપ રૂપે નોંધ થાય છે એટલે રોકડી રકમ માથે બરાબ છે અને જમા ખરચી રકમ આવે તે જમાના પેટામાં અને જમા ખરચી જાય તે ઉધારના

પેટામાં લખી લે છે પણ એવી રકમનો સંપૂર્ણ જમા ખરચ કાચામેળમાં લખાતો નથી. માત્ર ચાદદારત પ્રગતી ટુંકી નોંધ થાય છે. એ કૃતિથી રોકડ રકમનો મેળ લેવાનું કામ સહેલું થઇ પડે છે.

૧૦. રોજમેળ—રોજ+મેળ-રોજીંદા એટલે તારીખવાર નામું લખવાનો ચોપડો. આ ચોપડામાં જમા ઉધાર નાખતાં છેવટે જે આકી વધે તેટલી રકમ કોથળીમાં સિલકે હોવી જોઈએ. રોજમેળથી દરરોજ કોની કેટલી રકમ આવી, કોને કેટલી આપી, ખરચમાં કેટલી ગઇ અને શ્રી જણુસેમાં કેટલું રહ્યું તે ખરોખર સમજી શકાય છે.

૧૧. બેઠામેળ—ધણોજ થોડો આપવા લેવાનો સંબંધ હોય એટલે નોકરવર્ગ જેવા લોકો દર મહિનાનો હિસાબ એકજ મેળમાં પેટા તારીખ જણાવીને રાખે છે તેવા મેળને બેઠામેળ કે મુદતીમેળ કહે છે. એમાં માસ આખરે શ્રી જણુસે કાઢવામાં આવે છે. પરંતુ માલિકની નજરમાં આવે ત્યારે ચાલુ નામું બંધ કરી સિલકનો મેળ લેવામાં આવે છે.

૧૨. રોકડમેળ—માત્ર રોકડીજ રકમોનું નામું લખવાનો ચોપડો. જમા ખરચી રકમો માટે જુદો ચોપડો ભરતિચાવહી, નોંધવહી કે બીજાનુક હોય છે. આ રીતે નામું લખનારના એક જતના ચોપડાઓ તપાસીએ ત્યારે પુરી માહિતી હાથ લાગે છે. માટે તે અપૂર્ણ ચોપડો ગણાય છે.

૧૩. પાકો મેળ—એનાં ત્રણ નામ છે. પાકોમેળ, માસિક મેળ કે આવરો. રોકડમેળથી નામું રાખનારને ત્યાં રોકડી અને જમા ખરચી રકમોનું એકીકરણ કરવા માટે પાકો મેળ બતાવવો પડે છે. તે આખા માસનો દરેક ખાતાદારનો જમા ખરચ એક સાથે લખાય છે. એક વાર લખાઈ ગયલું ફરીથી લખાય છે માટે ઉપર પ્રમાણે નામ પડેલાં છે. એનાથી આખા માસની લેવડ દેવડ ખાતાવાર એકદમ તારીખવાર દેખાઈ આવે છે.

પાઠ ૫ એ. રકમનો પ્રકાર.

૧૪. ચોપડામાં જમા ઉધાર નાખવાની રકમોના પ્રકાર એ હોય છે.

રોકડી અને જમાખરચી.

અ. જે રકમ જાતે રોકડ નાણું છે, એટલે જેને જમામાં કે ઉધારમાં લેવાથી અનુક્રમે કોથળીમાંની સિલકમાં વધારો કે ઘટાડો કરે છે તેને રોકડી રકમ કહે છે. સોનાનું નાણું—ગીની, પૌંડ, રૂપાનું નાણું—રૂપીઆ, ત્રાંખાનું નાણું—પૈસા, કાગળનું નાણું—નોટો, પોષ્ટની ટિકિટો અને રટેમ્પના કાગળો; એ બધું રોકડી રકમ છે. તેની લેવડ દેવડ હોય તે પ્રસંગે ખાતાના પેટામાં 'રોકડા' એમ લખાય છે.

૩. જે રકમ પ્રત્યક્ષ ન હોવા છતાં જમા કે ઉધારમાં પડીને જુદે જુદે ખાતે લેવડદેવડના વ્યવહાર કામ કરે છે; છતાં કોથળીના અવેજ ઉપર વધધટની જરાએ અસર કરી શકે નહિ તેને જમાખરચી રકમ કહે છે. માલની ઉધારે લેવડદેવડ હોય અને કુબુલત કે હવાલા હોય તે જમાખરચી રકમો કહેવાય છે. તેને જમાં લેતાં ક્યે ખાતે ઉધારી અને ઉધારતાં ક્યા ખાતે જમા થઇ એનો હવાલો આપવામાં આવે છે એટલે તે કઇ રીતે આવીને પરભારી ક્યાં ગઇ, તેનો ખુલાસો મળી શકે છે. (જુઓ મનોયત્નો અને રેનમેળ.)

પ્રશ્ન—રોકડી, જમાખરચી, મથાળું, અને પેટું પાડવું તે શું ? મેળ ક્યા ક્યા છે ?

પાઠ ૬ ઠો. મેળ લખવાની રીત અને સિલક વિષે.

૧૫. દેશી મેળ લખવાની રીત—પ્રથમ શ્રી લખીને બીજી લીટીએ સંવત્ મહિનો, મિતિ અને વાર સાથે અંગ્રેજી તારીખ માસ અને સન લખવાં; તેની નીચે ત્રીજી લીટીએ જમા ઉધાર પાસાં દોરવાં, પછી આખું હોય તેટલું જમા લેવું અને આખું હોય તેટલું ઉધારવું. એ કામ અટોપાય એટલે જમા રકમનો સરવાળો જમા તરફ અને ઉધારનો સરવાળો ઉધાર બાજુએ ટાંકવો. પછી જમા રકમના સરમાંથી ઉધારનો સર બાદ લેવો. જે બાકી વધે તે સિલક-હાથમાં રહેલી રોકડ અથવા શ્રીજલ્સે કહેવાય. જે કોથળીમાં તેટલોજ અવેજ હોય તો લખેલું નામું ખડું છે એમ સમજીને, બાકી કાઢેલી રકમ-સિલક ઉધાર બાજુએ ‘શ્રી જલ્સે’ એમ લખીને ટાંકવી. પછી તેના પેટામાં રોકડા રૂપીઆ, નાણાનું પરચુરણ, છુટા-પૈસા, નોટા, ટિકિટો વગેરેની ફેડ લખવી, ત્યાર કેડે ઉધાર બાજુએ એકંદર સરવાળો માંડવો. એ પ્રમાણે બંને પાસાં સમાન થાય તેને મેળ મળ્યો કહે છે.

શ્રી જલ્સેનો તાળો.

- ૧ શ્રી પુરાંત બાકી + જમા. રોકડ = ઉધાર રોકડ + શ્રી જલ્સે ગણાય
- ૨ જમા રોકડ = ઉધાર રોકડ = બાદબાકી + પુરાંત = શ્રી જલ્સે અને.
- ૩ ઉધાર રોકડ = જમા રોકડ = બાદબાકી ને શ્રીપુરાંતમાંથી કાપી લેતાં શ્રી જલ્સે આવે

૧૬. ચાલતા દિવસનો મેળ બંધ થયા પછી શ્રી જલ્સેમાં રહેલી રકમનો ઉપયોગ બીજા દિવસે થવાનો હોય છે માટે નવા મેળમાં તેને પ્રથમ જમા લેવી પડે છે. એ વખતે એનું નામ બદલાઇને ‘શ્રી પુરાંતબાકી’ કહેવાય છે. દરેક નવા મેળમાં તે પ્રથમ જમા લીધા બાદજ બીજી રકમોનું જમા ખરચ પડી શકે છે.

૧૭. સિલક કહાડીને જમા ઉધાર પાસાં મેળવી લઈએ તેનું નામ રેજમેળ બંધ કર્યો કહેવાય.

૧૮. જે દિવસે નામું લખવાનું ન હોય તેને રેજમેળ બંધ રહ્યો કહેવાય. એવી તારીખો નવો મેળ દોરતાં પડી મુકવાનો રિવાજ છે.

પાઠ ૭ મો. સિલકનો મેળ લેવો-બૂલ સુધારવી.

૧૯. નામું લખવામાં બૂલ હોય ત્યારે જ રેજમેળનો આંકડો કોથળીની રકમ સાથે મળે નહિ. એટલે ચોપડાની સિલક કરતાં કોથળીમાં વધારે હોય અથવા તો ઓછું હોય ત્યારે નામું લખવામાં બૂલ થઈ છે એમ કહેવાય છે.

૨૦. કોથળીમાં ક્યારે ઓછું હોય.

અ. આપેલી રકમ ઉધારવી રહી જાય તો ચોપડા કરતાં કોથળીમાં ઓછું રહે; માટે યાદ લાવી ખરી આસામીને ખાતે ઉધારવું, માલુમ ન પડે ત્યાં સુધી *શાહ-ખાતે લખવું, અને યાદ આવેથી નામ સુધારી લેવું.

ક. ઉધારવાની રકમ જમા થઈ જાય તો રેજમેળનો આંકડો વધશે અને કોથળીમાં બમણું થઈશે. માટે નામું તપાસી જોઈને જમા થયેલે ખાતે બેવડી રકમ ઉધારવી. કારણ આપેલા ઉધારવાના બાકી છે, અને વગર આવે જમા થયા છે માટે બેવડા ઉધારી પેટામાં ફાડ લખવી; એવી રીતે કે તમે લઈ ગયા તે, તથા બૂલથી જમા થયા તે: એટલે મેળ મળશે.

૨૧. ચોપડામાં ક્યારે ઓછું હોય.

ક. રકમ જમા કરવી રહી જાય તો કોથળીમાં વધે, એવા પ્રસંગે ટાંચણ વગેરે તપાસીને રહી ગયેલા નામે જમા કરવું. ખાતાદાર માલુમ ન પડે તો ઉપરની કલમ અ પ્રમાણે કરવું અને સુધારવું.

જો જમા લેવાને બદલે ઉધાર થયું હોય તો બમણી રકમ જમા લેવી, તે પેટામાં વિગત બતાવવી.

૨૨. ખાતાફેરની ભૂલ.

ખરી આસામીને બદલે કોઈ બળતે ખાતે ઉધારી દીધું હોય કે જમા લીધું હોય તો તે ખાતાફેર ભુલ થઈ કહેવાય. એવી ભૂલ મેળ મેળવતાં સમજશે નહિ, પણ ઉત્તરાણી થશે કે ખાતાનો પરસ્પર આંકડો મેળવાશે

---

* એવી રકમ શ્રી જણસેના પેટામાં ઉપર ટપકે પણ રાખી શકાય છે. કેટલેક ઠેકાણે સિલકના વધ કે ઘટ ખાતે લખવાનો રિવાજ છે. એમ કરવાથી ખરી આસામીને નામે લખતાં સિલકના વધઘટ ખાતે જમા કરવું પડે; પરંતુ શાહ ખાતે લખવાથી વચમાં રહેલી પોલી જગો ઉપર નામ લખી શકાય.

ત્યારે સમજશે. માટે ઉચિતતાએ નામું રાખવું જોઈએ. એવા પ્રસંગે ઉધારેલા ખાતે જમા લઈ ખરી આસામીને ખાતે ઉધારવું જોઈએ. તેમજ જમા થયેલા ખાતે ઉધારીને ખરી આસામીને ખાતે જમા લેવું જોઈએ.

પાઠ ૮ મો. નામું લખવાનાં સ્થાન.

૨૩. નામું લખવાનાં સ્થાન ત્રણ ધારી શકાય. એવાં કે-અકસ્થ તરીકે ઉપજ ખરચવું નામું. ૨ વેપારી નામું. ૩ શરાફી નામું. તેમાં બહુધા રોજમેળ, ખાતાવહી અને વ્યાજવહી નામે ત્રણ ચોપડા હોય છે. માટે હવે આપણે તે વિષે વિચાર કરીએ.

રકમો ખાતે ચઢાવવા વિષે.

૨૪. જેમ જેમ રોજમેળ લખાતો જાય તેમ તેમ પ્રત્યેક ખાતાની રકમ ખાતાવહીમાં ખતવતા રહેવું, અને ખતવાય એટલે મેળની અંદર તેવું પાતું જમા ઉધારને છેડે સાંકળવું તથા મથાળાની રકમ નીચે પાણુ અથવા ૦ મીડું કરવું એને ફાંડું માપું કહે છે. (જુઓ મેળ અને ખાતાવહી.)

પુનરાવર્તન માટે પ્રશ્ન.

૧ સિલક કહાડવાની રીત કયો? ૨ મેળ મળ્યો, મેળ બંધ કર્યો અને મેળ બંધ રહ્યો એટલે શું? ૩ ક્રેથળી કરતાં ચોપડામાં કયારે સિલક વધે? ૪ કોઇને નામે જમેને બંધે ઉધાર થાય તો શી રીતે સુધરે? ૫ જમા કરવું રહી જાય ને આસામી જડે નહિ તો કેમ કરવું? ૬ રકમ ખતવાઈ છે એમ સાચી સમજાય?

પાઠ ૯ મો. નવેસરથી નામું ઉભું કરવા વિષે.

૨૫. આપણા વડીલોએ નામું રાખેલું ન હોય તો આપણે એવી રીત-મત છોડી દઈ વ્યવસ્થિત થવું એ આપણી ફરજ છે. એવા પ્રસંગે વારસામાં મળેલી મિલકત અને લહેણ દેણ શું છે તેની એક યાદી કરવી. બધી બાબતો સંતોષકારક તત્કાળ લાથ ન લાગે તો ગણરાવું નહિં. જે કંઈ યાદ આવે તે પ્રથમ મોંઘવું અને નામાની અંદર જેમના તેમના ખાતે ચઢાવી લેવું. પછી જેમ જેમ બીજી રકમો માલુમ પડે તેમ તેમ ચાલુ મેળમાં એતો જમા ખરચ લેવો.

જમા ખરચની રીત.

અ. મિલકત અને લહેણી રકમના માલેક આપણે થઈ શકીએ માટે રોકડ રકમ, દાગીના, વાસણો, કીમતી કાપડ, મકાન, જમીન જાગીર અને લહેણી રકમના આંકડા નક્કી કરી આપણા પોતાના નામ ઉપર જમા કરવી. અને રોકડને કાયમ રાખી બાકીની રકમો એટલે દાગીના ખરચ ખાતે, વાસણ ખરચ ખાતે, મકાન ખરચ ખાતે અને લહેણી રકમ દેણદાર આસામીને ખાતે એમ જે, તે ખાતે ઉધારી દેવી એટલે શ્રી જશુસમાં રોકડ રકમ નીકળશે.

ક. વડીલો તરફનું દેવું હોય તે આપણે મજરે આપવું પડવાનું છે. માટે લહેણદાર આસામીઓના ખાતે તપાસ કરી તારીખવાર પેટા વિગતથી જમાં કરવું અને આપણા પોતાના નામે ઉધારવું.

વારસામાં ખરી મિલકત.

ક. પછી એ રકમો ખાતે ખતવી લેઈ પોતાનું ખાતું તપાસશે. એટલે વડીલોપાછાંત ખરી મિલકત શું મંડી તે પોતાના ખ્યાલમાં આવશે. નામું રાખવાનો હેતુ એ છે કે તે જોવાથી ખરી મિલકત શી શી છે અને કોનું દેવું કેટલું છે તથા કોની પાસે કેટલું લહેણું નીકળે છે તે સંપૂર્ણ એટલે ચોક્કસ સમજી શકાય. (જુઓ મનોચત્ર અને નમુના.)

પાઠ ૧૦ મો. પેદાશનો જમાખરચ.

૨૬. શરૂઆત અથવા નાણાવટીઓ નાણાંની ઉચ્છલપાચલ કરીને શાયદો મેળવે છે, વેપારીઓ માલની લેવડ દેવડમાં બે પૈસા પેદા કરે છે. ખેડૂત અને વતનદારો જમીન ઉપર ગુજારો કરે છે, ગુમાસ્તા કે નોકર લોકો પગારવડે સંસાર નભાવે છે, અને દરજી, સુથાર વગેરે લોકો જાત મહેનતના રોજ ઉપર મોજ ભોગવે છે. એ ઉપરથી સાબિત થાય છે કે માણસ માત્રને જુદી જુદી રીતે પૈસા પ્રાપ્ત થાય છે, માટે દરેક માણસ પોતાની આવક જમા કરવાનું સારું કોઈ એક ઘટનું ખાતું દર્શાવી શકે.

૨૭. ગુમાસ્તા અને સરકારી નોકરો પોતાની આવકને પગાર ખાતે જમા લઈ શકે, અને પગાર આપનારા તે રકમને નોકર ખરચ ખાતે તથા રોજ રાખનારા ખરચ ખાતે તેની રકમો ઉધારી શકે દરજી શીવડામણ ખાતે, ધોળી ધોવરામણ ખાતે, સોની ધડામણ ખાતે, ૬૦ દરેક માણસ પોતાપોતાની પેદાશ જે રીતે થતી હોય તેજ ખાતે જમા લઈ શકશે.

૨૮. વતનદારો કે ખેતીવાડીનાં ધંધા કરનારા દાણા આવે તે જમીનની ઉપજ ખાતે જમા લઈ શકે; અને દોર ઢાક, હળ, ગાદું, સાંધી, અને વિધોટી વગેરે ખરાબતની રકમ તેજ ખાતે ઉધારી શકે.

૨૯. ખેતરની ઉપજ આવે તે ગણોત ખાતે જમા થઈ શકે પછી ખેડૂત પાસે બાકી રહે તે તેને ખાતે ઉધરે, અને સલામી વગેરે ખરચ હોય તે ગણોત ખાતે ઉધરે.

૩૦. મકાન બાડાની રકમ બાડા ખાતે જમા થાય તેમાં બાકી હોય તે બાડુતને ખાતે ઉધરે; પરંતુ બાડું ભરવું પડે તે ઘર ખરચ ખાતે ઉધરે.

૩૧. ઇન્કમટેક્સ એટલે આયપતવરો અથવા કમાણીવરો ભરવે પડેલો હોય તે ખરચ ખાતાને અલગે આવક-પેદાશના મુખ્ય ખાતે ઉધારી શકાય. (જુઓ મનોચત્રો)

પાઠ ૧૧ મો. ઘર ખરચતું નામું.

૩૨. આપણા કુટુંબના ઉપયોગને સારૂ કે લોકોપયોગી કામ કરવામાં જે નાણું ખરચીએ, તેનો જમાખરચ નાખવાના ખાતાને “ખરચખાતું” કહે છે.

ઘરમાં વાપરવાને ખાનપાનની ચીજો લાવીએ. રહેવા માટે મકાન રાખીએ કે ભાડાં ભરીએ, વિદ્યાભ્યાસમાં વાપરીએ, અને પરમાર્થમાં ખરચીએ તે સર્વ રકમો ખરચ ખાતે ઉધરે.

૩૩. ઠાગીના, વાસણ, મકાન અને કાપડ વગેરે રાખવામાં કરેલો કીંમતી ખરચ જે તે જાનના ખરચ ખાતે પણ લખી શકાય કારણ એવી વસ્તુઓ ઘણા વર્ષ સુધી ભોગવાય છે, અને સંકટ સમયે વેચી શકાય છે. કેટલાક પ્રસંગે સદરહુ ચીજ કેને ત્યાંથી, કેટલી કિંમતે, કેવી સરતે ખરીદેલી વગેરે હકીકતનો ખપ પડે છે માટે એવી આખતનાં પેહેલેથી ખાતાં જુદાં રાખવામાં આવે તે ઠીક કહેવાય.

૩૪. ચાંદલાનો વ્યવહાર ઉછીતી રકમ છે, પ્રસંગ આવે ચાંદલો કરેલી રકમ જ પાછી વળે છે, તેથી એનો દાખલો રહેવાને જુદી યાદી રખાય છે અને ગયેલી ચાંદલાની રકમ ખરચ ખાતે લખવામાં આવે છે.

૩૫. પરમાર્થમાં વાપરવાની રકમનો નિયમ હોય તો ઘણું સાફ કહેવાય. એવો પ્રસંગ હોય તેણે ધર્માદા ખરચ ખાતું રાખવું, અને જે હિસ્સો ઉપજે તથા ખરચાય તે તેજ ખાતે લખવું.

૩૬. ઘર ખરચની રકમો પાંચ રીતે ખરીદી શકીએ.

(૧) રોકડેથી, (૨) ઉધારે, (૩) ખીજની મારફતથી, (૪) અધુરી કીંમતથી, (૫) લહેણમાં. તેનો જમા ખરચ કરવાની રીત—

૧. રોકડેથી—લાવેલી રકમ ખરચ ખાતે ઉધરે.

૨. ઉધારે લીધું હોય—તો માલ દેનારને નામે પ્રથમ જમા થયા પછીથી ખરચ ખાતે ઉધરે.

૩. મારફતે લીધી હોય—તો રકમ અપાવનાર, કચ્છલત દેનાર, કે હવાલો દેનારના ખાતે એવી રકમો જમા કરી લીધા પછીથીજ ખરચ ખાતે ઉધરે.

૪. અધુરી કીંમતે લેવું—આવા પ્રસંગે પ્રથમ ઉધારે માલ લેવા જેવી અને પછીથી રોકડ રકમ આપવા જેવી કૃતિ થાય છે માટે માલ દેનારને ખાતે નં. ૨ મુજબ પુરી રકમ જમા લીધા પછી ખરચ ખાતે ઉધરે અને જે રકમ વસુલ આપીએ તે દેનારને ખાતે ઉધરે. અથવા માલ દેનારને ખાતે જેવી રકમ પેટા દેણથી જમા કરીને ખરચ ખાતે પુરી રકમ ઉધરે.

૫. લહેણામાં માલ લીધો હોય તે વખતે દેણદારને ખાતે જમા થઇ ખરચ ખાતે ઉધરે. કેમકે નં. ૨ પ્રમાણેજ થયું સમજવું.

૩૭. ધર ખરચની રકમ પાછી જાય.

ધર ખરચ માટે રાખેલો માલ પાછો તુરત વાળવામાં આવે તો ખરચ ખાતે ઉધરે નહી; પરંતુ ચોટોક ભાગ પાછો વાળવામાં આવે તો બાકી રહેલા ભાગની કીમત ખરચ ખાતે લખવીજ પડે.

કદાચ ધર ખરચની રકમમાંથી બીજાને આપવાનું અને તો પોતાના ઉપયોગમાં રહ્યું હોય તેટલુંજ ખરચ ખાતે ઉધરે.

જો ધર ખરચ લખાયા પછી પાછું દેવું પડે તો જમા ખરચ ઉચલાવવો પડે.

૩૮. ધર ખરચની ચીજતું વેચાણ.

ધર ખરચને સારૂ લીધેલી રકમ જે ખાતે લખાઇ હોય તેજ ખાતે વેચવાથી ઉપજેલી રકમ જમા કરવી જોઈએ. કારણ કે તેટલો ખરચ કમી થયો ગણાય. ખરચ ખાતે લખતાં પહેલાં આપી દીધી હોય તો જમા ખરચ લખાય નહી, પણ ચાપડામાં લખાયા પછી એવા સંજોગ અને તો જમા ખરચ ઉઘટાવવું પડે.

ધર ખરચની રકમ પણ પાંચ રીતે આપી દેવાનું અને. રોકડથી, ઉધારે, કુલુલતથી, અધુરી કીમતથી અને દેવામાં. એ બધી કૃતિમાં ખરચ ખાતે જમા લીધા પછી ઘટિત ખાતે ઉધારવુંજ જોઈએ.

મનોચત્ર ૧ છું. ધરખરચની રકમનો મેળ.

ચાપડાના માલેક શેઠ મોતીલાલ ગોવિંદદાસ, રહેવાસી સુરત મહીધરપુરા બાકી શેરી. નામું નવેસરથી લખવાનું છે.

(૧) વડીલાંની મિલકત તપાસતાં રૂ. ૨૯૯) = રોકડા છે. ખેતર નામે બખેડીઉં વીધાં ૪ નું કીમત રૂ. ૩૦૦નું છે. સોનાની કંઠી તોલા ૪ દા. ૧૭ની અંકાય છે. અને પંડ્યા રણછોડ ગલુરામ પાસે રૂ. ૭૫) આઠ આના તેરીખના સં. ૧૯૫૭ ના કારતક સુદ ૧ ના લહેણા છે એ બધી રકમો ખાતે ચઢાવી મેળ બનાવો. (જુઓ પાઠ ૯ મો.)

(૨) દેવદીવાળી હોવાથી ચિરંજીવને માટે ફટાકાની પેટીઓ લાવ્યા તેમાં રૂ. ૦૮ આપ્યા. (કલમ ૩૬ પેટા રકમ ૧ લી).

(૩) પાલડી રંગાવી તે બદલ રંગરેજને રૂ. ૧) આપ્યો.

(૪) પટેલ દેસાઇ કુમેરને ત્યાંથી રૂ. ૨) નું ધી શેર દા., તથા બાબરી મણ પાંચ રૂ. ૧૧૦ ના બાવે ઉધારે લાવ્યા. (કલમ ૩૬-૨):

(૫) ધાંચી જીવા કાલુને ત્યાંથી રૂ. ૧) નું તેલ શેર ૪૫૫૫ લીધું, પૈસા આપવાના બાકી છે. (કલમ ૩૬-૨).

(૬) જીના થેલાના ગાભા શેર ૬ વેચ્યા તેના ૦) = ઉપજ્યા. તથા રદ થયેલા કાગળો ટકે શેર આપ્યા તેના પૈસા ૩૦ આવ્યા; (કલમ ૩૮)

પાઠ ૧૨ મો. લેવડ દેવડનો જમાખરચ.

૩૯. લેવડ દેવડનો વ્યવહાર કરનાર એક બીજાના ખાતાદાર કહેવાય. અ ને ત્યાંથી વ ઉપાડ કરે તો અ ના ખાતાદાર વ અને વ નો ખાતાદાર અ છે એમ સમજવું. ખાતાદારનો વ્યવહાર એ રીતે હોઈ શકે. ઘરમાંથી અપાય અથવા બીજાને ત્યાંથી અપાવાય. તેમાં બીજાને ત્યાંથી માલ અપાવવો હોય તો તે બેરી ને અપાવી શકાય. ઘરમાંથી રોકડ આપીને અથવા ખોતાને નામે લખાવીને અપાવાય.

૪૦. ખાતાદાર જે રકમ લઈ જાય, તે તેના ખાતે ઉધરે. ખાતાદાર પાંડે રકમ લઈ જાય તો પેટામાં હસ્તે ખોતે લખાય; અને તેની વતી બાબતું કોઈ લઈ જાય તો હસ્તેમાં બીજાનું નામ આવે.

૪૧ ખાતાદારને કોઈ સ્થળેથી ઉધારે અપાવીએ કે મોંઢે રૂપરૂમા કહેવાડીએ એટલે હવાલો દઈએ તો પેટામાં સ્થળ કે કહી લેનારનું નામ આવે અને આપણી વતી આપનારને ખાતે તે રકમ જમા થયા પછી ખાતાદારને નામે ઉધરે અને પેટામાં વિગત લખાય. એનું ન મ કબૂલત કહેવાય.

૪૨. ખાતાદારને ત્યાંથી જે રકમ આવે તે તેને ખાતે જમા થાય. અને પેટામાં રકમ ભરનારનું નામ નોંધાય.

૪૩. ખાતાદાર કોઈ સ્થળેથી અપાવે તો જમાના પેટામાં સ્થળ લખાય. જે કબુલાવે તો જમા લેતાં પેટામાં કબુલત દેનારનું નામ લખાય. અને તેને એટલે હવાલો મંજુર રાખનારને ખાતે લઈણી રકમ ઉધરે.

૪૪. ખાતાદારના ખાતામાં દેવું લઈણું જતું હોય તો ખાતા-વહીમાં જોવું. જમા રકમમાંથી ઉધાર રકમ આદ કરતા જેટલું વધે તેટલું દેવું, અને ઉધાર રકમમાંથી જમા આદ કરતાં જેટલું વધે તેટલું લઈણું ગણાય.

પ્રશ્ન—ખાતાદાર એટલે શું ? (૨) અ ની વતી ક રૂ. ૨) ભરે છે. (૩) ગ ને ત્યાં ન રૂ. ૩) કબુલાવે છે ! (૪) આપણે નામે ચ ને રૂ. ૧) રોકડો તથા રૂ. ૨) ની છોટ ક ને ત્યાંથી અપાવી. (૫) ખાતાદારનું દેવું લઈણું શી રીતે જતાય ? (૬) મઈ કાલના રૂ. ૧૫) સિલ્લક છે, કોઈ બે આસામીના કેટલાક જમા થયા, અને ત્રણ આસામીને અપાયા તોપણ રૂ. ૩૫) શ્રીજીજીસે રહે તેવા મેળ તમારી મરજી પ્રમાણે લખો. શિક્ષકે ખાસ આવો જમા ખરચ આપવો, જોવું ને સમજ પાડવી

પાઠ ૧૩ મેં ઉપર ટપકા વિષે.

૪૫. ઉછીની અથવા તુર્તી નીકલ્યામાં આવી શકે નહિ એવી રકમો થાદ રહેવાને વાસ્તે જમાખરચની અંદર નોંધી રાખવામાં આવે છે તેને *ઉમલેક કે ઉપર ટપકું કહે છે. વાંધા ભરેલી રકમો, જાંગડ માલ, મુસા-દરીમાં વાપરવાને સાર લીધેલો અંગેજ, અને ચોપટો સાથે રાખવાનો જોગ ન હોય એવા પ્રસંગે પેતાની પાસે રાખેલી રકમો ઉપર ટપકે રહી શકે.

તે લખવાની એ રીતો છે.

૪૬. નામે લખવું. અને શ્રીજશ્વસમાં ખતાવવું.

જેમને ઉછીનું નામ આપવામાં આવે, તેમને નામે તે ઉધારવું અને પાછું આવે ત્યારે જમા કરવું, તેમજ જેમને ત્યાંથી ઉછીનું લીધું હોય; તેમને નામે જમા લેવું, અને પાછું આપી દેવામાં આવેથી ઉધારી નાખવું.

૪૭. ઉછીની રકમ 'શ્રીજશ્વસે' માં છે, એમ સમજીને તેના પેટામાં પણ જણાવી શકાય; અને તે વચ્ચે આવે ત્યારે એવી રીતે લખાતી બંધ થાય. જે વાચકાસર પતી ના જાય તો રીતસર ઉપર પ્રમાણે ખાતે ચદે.

૪૮. જમાખરચમાં જે ખાતા સામે 'જી' કરેલું હોય તે રકમ ઉપર ટપકે છે એમ સમજવું, એવી રકમો ખાતે ખતવવી નહિ. કદી ખતવાઈ ગઈ હોય તો ત્યાં પણ 'જી' નું નિશાન કરવું.

૪૯. ઉપર ટપકે રહેલી રકમનું વ્યાજ ગણાય નહિ, જે વાચક પ્રમાણે અદા ન થાય તો જેના તેના ખાતે ઉપાઠ થયો હોય તે મિતિના લાહેણા ગણાય; અને તેજ તારીખથી વ્યાજની ફસર મળે લેવાય. જ્યારે એવી રકમો ખાતે ચતવવાનું ફરે ત્યારે રોજમેળમાંથી 'જા'નું નિશાન છેકી ફાંટું મારવું જોઈએ. અને ખાતાનું પાન ટાંકવું જોઈએ.

પ્રશ્ન—ઉપર ટપકું એટલે શું? તેમાં જ દોરવાનો હેતુ શું?

પાઠ ૧૪ મો. અનામત અને તસલમાત.

૫૦. કોઈ મુકરર આસામીને નામે ન હોય એટલે તકરારી રકમ હોય અથવા રક્ષણ મારે થાપણ મળી હોય તે અનામત ખાતે જમા ઉધાર થઈ શકે. પેટામાં હકદાર આસામીનાં નામ નોંધાય. આવી રકમો ઉપર ટપકે પણ રાખી શકાય અને જમા ઉધાર નાખતાં સમગ્ર હકદારનાં નામ નોંધાય. અથવા એવી રકમ માલિકનું નામ લખેલી કાપલી સાથે એક જુદી થેલીમાં પણ રાખી શકાય.

* મૂળ શબ્દ ઉપલેખ. ઉપ=સંક્ષેપમાં લેખ=લખી રાખવું ઉપર=અંદર-શ્રી જશ્વસની. ટપકું=ટપકાવી રાખવું.

અમાનત—આરબી ભાષાનો ખરો શબ્દ છે. સરકારી કામોની હરાજ રાખનાર લોકો કરાર પ્રમાણે વત્તવાની જમીનગીરી પેટે થાપણ તરીકે જે રકમો સરકારને ડીપોઝીટ સોંપે છે તે રકમો સરકાર તીજેરીમાં અમાનત જમા રહે છે અને કામ પુરું કરેથી તેજ ખાતે ઉધારી જેની તેને પાછી દેવામાં આવે છે. રકમ મુકનારા પણ પોતાને ત્યાં તેજ ખાતે ઉધારે છે અને પાછી મળેથી જમા લે છે.

૫૧. તસલ્લમાત ખાતું—અમલદાર વર્ગને સરકારી કામોમાં ખરચવાને સાર ખાસ અગાઉથી આશરે પડતી રકમ તીજેરીમાંથી આપવામાં આવે ત્યારે તે રકમ તસલ્લમાત ખાતે ઉધારીને દેવાય છે. અને અમલદાર જ્યારે ખરચની વિગતવાર હકીકત પાવતીઓ સાથે રજુ કરે ત્યારે તસલ્લમાત ખાતે જમા લઈ મુકરર ખાતે ઉધારે છે.

૫૨. રસ્તામાંથી જડેલું હોય તે અનામત ખાતે જમા રખાય, અને માલિકનો પતો ન લાગે ત્યારે તેજ ખાતે ઉધારી સરકારમાં ભરી દેવું જોઈએ. જે વટાવ ખાતે લઈ માંડી વાળીએ તો કાયદેસર ગુન્હો થાય છે

મનોચત્ન ૨ જી. લેવડ દેવડની રકમોનો મેળ.

- (૧) સં. ૧૯૫૮ના માગશર શુદ્ધ ૭ શ્રી પુરાંત માટે રૂ. ૩૦૦૦૦૦ છે.
 (૨) દવે લલ્લુ હરિશંકરની વતી પરી. દેવજી કાશીરામને ત્યાં રૂ. ૭) ભર્યા
 (૩) ધાંચી જીવા કાલુએ પરી. દેવજીભાઈ કાશીદાસને આપવાને રૂ.
 ૧) કહેવરાવ્યો.

(૪) કંસારા અમથા ટોકરને રૂ. ૫૧) પરી. દેવજીભાઈ કાશીદાસને ત્યાંથી અપાવરાવ્યા (કલમ ૪૧).

(૫) શા. જીવજીલાલ મોજીલાલ રૂ. ૧૮૦૦૦ અનામત મુકી ગયા.

(૬) પટેલ દેસાઈ કુમેરે શાહ હીરાચંદ્ર ઝવેરને રૂ. ૫) આપવાની કચુલત નખાવી તથા તેમની દુકાનેથી આપણે નામે લખાવીને ડાન્ નું કાપડ લીધું. (કલમ ૪૧).

(૭) રૂ. ૨) વટાનીને ૬૪ લેખે પૈસા લીધા. (કલમ ૧૫ શ્રી જળસેમાં.)

(૮) પહેરવાને સ રૂ લીધેલા ધોતી જોટામાંથી રૂ. ૪ નું એક રૂદ્ધ કંસારા અમથા ટોકર લઈ ગયા તેમાં તેમણે રૂ. ૨) ભર્યા. (ક. ૩૮).

(જીઓ મેળના નમુના).

પાઠ ૧૫ મો. વટાવ કે દલાલીનો જમાખરચ.

દલાલ કે કમિશન એજન્ટ થવામાં કેટલાક ખાસ ગુણ જોઈએ. મુડી એટલે બંડોળ ન હોય તો ચાલે પણ જાતે ચંચળ, પ્રમાણિક, ટાંપુ ખાવામાં ચાલાક, બળરતી રૂપ અને ગ્રાહકનું મન પારખવામાં ચતુર હોય તો વગર નાંણે ઘણું કમાઈ શકે છે.

૫૩. હરકોઈ જણસના વેપારમાં નફો તોટો હોય તે વટાવ કહેવાય અને તેનો જમાખરચ નાખવાનું ખાતું હોય તે 'વટાવ ખાતું' કહેવાય. હરેક જાતની પરચુરણ આવક જાવક વટાવ ખાતે જમા ઉધાર થઈ શકે. વટાવના પેટામાં સમાસ થાય એવી બાબતો.-

(૧) પૈસા વેચવામાં મળેલો નફો, (૨) નાણાંનો મોં બદલો કરવામાં લીધેલી કસર, (૩) આડત દલાલી કે કમિશન, (૪) હરેક જાતનું ધનામ. (૫) ખત કે અરજી વગેરેની લખામણી (૬) દીકરાના સાસરેથી વ્યવહારમાં આવેલી રકમ. (૭) નવારસિયા મિલકત, અથવા ફાલતુ પેદાશને વટાવ ખાતે જમા લઈ શકાય; તેમજ (૮) વેપારમાં આવેલી ખોટ, (૯) લહેણમાં ચૂકેલી છૂટ. (૧૦) ગુમ થયેલી કે બહીસ કરેલી રકમ; વટાવ ખાતે ઉધારી શકાય.

૫૪. કોઈ વસ્તુ ઉપર નફો મેળવવાની આશાએ ખરચ કરવો પડે તો તે ખરચ તેજ વસ્તુની કીમત પર ચઢે; એવાં કામમાં નફો આવે તે ઉધારેલા ખાતે જમા થાય. પછી જ્યારે નફાની આશા અંધ પડે ત્યારે તે રકમ ઉધારેલા ખાતે જમા લઈ વટાવ ખાતે ચઢે.

૫૫. વટાવની રકમ જે લહેણી રહે તે વટાવ ખાતે જમા લઈને દેણદારને ખાતે ઉધરે. પેટામાં તેની બાબત લખાય.

૫૬. વટાવની રકમ જે દેવી રહે તે લહેણદાર આસામીને ખાતે જમા થઈ વટાવ ખાતે ઉધરે.

પ્રશ્ન—વટાવની વ્યાખ્યા (૨) તેમાં કઈ બાબતોનો સમાસ થાય ? (૩) બીન વેપારી લોકો વટાવ પડે તે શા ખાતે ઉધારે ? (૪) જ ને રોજ વકીલ ફીના રૂ. ૨૮) મળે છે, જ ને મારફતિયાના ધંધામાં રોજ પાંચ રૂ. પડે છે, તો તે શા ખાતે જમા થાય ? (૫) ઘરમાં વાપરવાને રૂ. ૩ રૂ. ૨)ના પૈસા મગાવ્યા તેનો જમાખરચ પડે કે નહિ. (૬) સોનાનાં કડાં રૂ. ૨૨૫) માં રાખ્યા અને તુર્ત રૂ. ૨૨૨)થી વેચવા પડ્યાં તે શી રીતે નામે લખાય ? એ વેપાર ઉધારે થયો હોય તો કેમ લખાય ?

મનોચત્ન ૩ જી. દલાલીનો ધંધો-વટાવ ખાતું.

- (૧) સં. ૧૯૫૮ માગશર વદ ૧ નો, મેળ લખો. પોતામાં રૂ. ૩૧૪) છે.
 (૨) અ મામને વધાઇ આપી તે બદલ રૂ. ૫) મળ્યા. જ બજારમાંથી રૂ. ૧) જડ્યો (ક. ૫૨) ક પટેલ માધવજીને કંઠી અપાવી તેમાં દલાલીનો રૂ. ૦૧ લીધો, જ ધસારો લાગેલો રૂ. ૬) દા. ૦૧૧ ભાવથી રાખ્યા. (કલમ ૫૩.)
 (૩) ધોરાજી પાંજરાપોળ લોટરીનો નં. ૩૩૪, અને ગીરનારનો નં. ૨૦૩૦૫. રાખીને રૂ. ૨) દલાલ દલસુખને આપ્યા. (ક. ૫૪.)
 (૪) શાહ રણછોડ બાપુજીને ચાંદી અપાવી, તે ઉપર દોકડા લેખે દલાલી ગણતી રૂ. ૧૧૮ થાય છે. તે પરી. દેવજી કાશીદાસને ત્યાં જમા રહ્યા. (ક. ૫૫) અ ખેતરની સોંચના રૂ. ૩૨૧ આપ્યા. (ક. ૨૮.)
 (૫) રૂ. ૧૦) ના ૬૬ ના લાવે પૈસા લઇને ૬૪ ના ભાવે વેચાણ કર્યા. (ક. ૫૨ માં ૧ લી.) જ આંખાની કેરીઓ રૂ. ૪૦) માં ઉધડી આપી. (ક. ૨૮.)

(૬) કાપડિયા અમૃતલાલ ગોરધનની દુકાનેથી પાઘડી ૧, તથા છીદડી ૧ રૂ. ૭૧ માં લીધાં, અને ઠાકર બજગોવિંદ પાનાચંદને રૂ. ૮) થી આપ્યાં. વેપાર રોકડેથી થયો. (કલમ ૫૩.)

(૭) સોનાનો ગલુબંધ એક રૂ. ૫૦ થી રાખી, રૂ. ૪૫) માં વેચી દીધો. (ક. ૫૩ મી.) જ વિદ્યાટીના રૂ. ૮૧૮ સરકારને ભર્યા. (ક. ૨૮)

(૮) પરી. દેવજી કાશીદાસને ત્યાં રૂ. ૨૩૮ મોકલ્યા, તેમાં રૂ. ૫) બોબડા હોવાથી તેમણે દર રૂપીએ બે પૈસા પ્રમાણે વટાવ કાપીને જમા લીધા. (ક. ૪૨ તથા ૫૩ માં ૨ જી.) (જુઓ નમુનામાં.)

પાઠ ૧૬ મો. વ્યાજી ધંધાનો હિસાબ રાખવા વિષે.

પૃ. ગર્ભ શ્રીમંત કે નાણાવાળા વ્યાજી ધંધો ચલાવે છે. તેઓ પોતાની મુડી લોકોને ધીરવામાં, કારખાનાંના શેર રાખવામાં, સરકારની કે મ્યુનિસિપાલિટીની લોન અથવા પોષ્ટલ ફંડ સર્ટિફિકેટમાં રોકે છે. એ ધંધો કરવામાં જે નફો મળે છે તેને વ્યાજ કહે છે, અને તેનું જમાખરચ નાખવાના ખાતાને ‘વ્યાજ ખાતું’ કહે છે.

પૃ. વ્યાજ રૂપે બીજી રકમો—જેમને નાણું ધીરવામાં આવે છે તેમની પાસેથી વ્યાજના દર ઉપરાંત વિશેષ નફો લેવામાં આવે છે, તેનાં નામ દેશ રિવાજ પ્રમાણે હોય છે. જેમકે ખાંધું માંડતાં ‘ચઢવો,’ ખાતે ધીરતાં ‘કોથળી છોડામણી’ ખાતું મંડામણી કે હુકમ્માઇને નામે વટાવ લેવામાં આવે છે, જેનાં નામ દેશ રિવાજ પ્રમાણે હોય છે. એવી રકમો હોય તે વ્યાજ ખાતેજ જમા લેવામાં આવે છે.

૫૯. જેને રકમ ધીરીએ તે દેણુદાર કહેવાય અને તે કલમ ૪૦ પ્રમાણે ઉધરે, તેમજ જેની જમા માંડીએ તે લહેણુદાર કહેવાય અને તે કલમ ૪૨ પ્રમાણે જમા થાય. તથા પેટામાં વ્યાજનો ઠરાવ લખાય.

૬૦ ખાતે ધીરતી વખતે વટાવ તરીકે જે વિશેષ રકમ લેવાની હોય તે જે ધીરવાની રકમમાંથી કાપી હોય તો ખાતાદારને ખાતે પૂરી રકમ ઉધરે; અને કાપેલી રકમ વ્યાજ ખાતે જમા થાય. (જુઓ મનોયત્ન.)

અ જે ધીરેલી રકમમાંથી વટાવની રકમ કાપી લેવી ન હોય તો વટાવ સહિત ખાતાદારને ખાતે ભર રકમ ઉધરે અને વટાવની રકમ વ્યાજ ખાતે જમા થાય. (જુઓ મનોયત્ન.)

૬૧ ખાતાદારની પાછલી રકમ માંડીવાળી નવું ખાતું બનાવવું હોય તો જુવું લહેણું વસુલ ગણી જમા કરવું અને એકંદર રકમ નવેસરથી તેને ખાતે વિગતવાર ઉધારવી. પછી રકમ આપતી વખતે પાછલા લહેણુની રકમ કાપી લેવી. (જુઓ મનોયત્ન.)

પાઠ ૧૭ માં વ્યાજ ગણવા વિધે.

૬૨. દર વર્ષે દિવાળી ઉપર, ખાતાનું વર્ષ બદલાય ત્યારે, કે ખાતું સરભર થવાનું હોય એવા પ્રસંગે વ્યાજ ગણવાં પડે છે.

૬૩. વ્યાજ ગણવાનું કામ છૂટા કાગળો ઉપર રાખે તો કાચમનો દાખલો રહી શકે નહિ અને નજર દોષ પકડાય નહિ માટે તે કામને સાફ જે ચોપડો રખાય છે તેને વ્યાજવહી કહે છે. ખાતાવહી ઉપરથી તે તૈયાર થાય છે. તેમાં હરેક ખાતાનું વ્યાજ શી રીતે ગણ્યું; અને કેવી રીતે કસર કાપી હતી તેનો દાખલો જરૂર પડે મળી આવે છે. (જુઓ વ્યાજવહી.)

૬૪. વ્યાજ બે પ્રકારનાં છે. અ સાદું. વ દીવાળી બાકી કે ચક્રવૃદ્ધિ,

૬૫. ખાતે લહેણું હોય તે તારીખથી તે હિસાબની ચોખવટ થાય ત્યાં સધી સળંગ વ્યાજ ગણવું તેને સાદું વ્યાજ કહે છે. જેમકે—

ગરાસીઆ જીવજી દવજી પાસે ૧૯૫૫ના ચૈત્ર સુદ ૧૨ થી સં. ૧૯૫૮ના ચૈત્ર સુદ ૫ સુધી લહેણું છે તે મુદતનું સળંગ વ્યાજ ગણીને બાકી કાઢી છે.

(જુઓ નમુનામાં.)

૬૬. વર્ષો વર્ષ ખાતાની રકમોનો હિસાબ કરી વ્યાજ ચઢાવવું તેને દીવાળી બાકી કે ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ કહે છે. બહુધા દીવાળીએ વર્ષ બદલાય છે, ને હિસાબની ચોખવટ થાય છે, માટે દીવાળી બાકી નામ પડેલું હોવું જોઈએ.

૬૭. દીવાળી બાકી વ્યાજ ત્રણ રીતે ગણાય છે માટે તેનાં ત્રણ

નામ છે. (૧) કાપીકાચું કે કપાતું વ્યાજ (૨) વારોવારિઉં વ્યાજ (૩) કાંધાતું વ્યાજ.

૬૮. આસામીના ખાતે જે રકમો જમા ઉધાર થઇ હોય તે પરસ્પર લેવડ દેવડમાં વગે પડતી સમાવીને જે વ્યાજ ગણ્યું હોય તેને કાપી કાચું કે કપાતું વ્યાજ કહે છે. (જુઓ ખોખું ૨-૩ જી અને વ્યાજવહી.)

૬૯. જે કાપી વ્યાજમાં તિથિ સાથે વારની મેળવણી રાખવામાં આવે છે તેને વારોવારીઉં વ્યાજ કહે છે. (જુઓ પૃષ્ઠ ૨૩ મું.)

૭૦. નિયમિત મુદતે થોડે થોડે વસુલ લેવાની સરતે ધીરેધી રકમને કાંધું માંડ્યું કહે છે. અને તેમાં ખરેશો રકમતું જે વ્યાજ ગણાય તેને કાંધાતું વ્યાજ કહે છે. (જુઓ નમુનામાં.)

૭૧. અધિક માસ હોય તે સાતમાં તો તેર માસતું વ્યાજ ગણાય.

હરકોષ ખાતાનું વ્યાજ ગણવામાં નીચેની કૃતિ થાય છે. (૧) ખોખું કરવું. (૨) મુદત ભરતી. (૩) સર ગણવા. (૪) કસર અથવા છૂટ કાપવી. (૫) વ્યાજ ગણવું. (૬) તારીજ દોરતી.

પાઠ ૧૮ મો. વ્યાજને સારું ખોખું બનાવવું.

૭૨. જમા ઉધાર થયેલી રકમોને વ્યાજ ગણવાના રૂપમાં ગોઠવીએ, તેનું નામ વ્યાજતું ખોખું બનાવ્યું એમ કહેવાય.

ખોખું બનાવવાની રીત—ખાતાવહીનો ચોપડો પકડો, અને વ્યાજ ગણવું હોય તે ખાતું કાઢી સામે મૂકો. પછી કાગળ, પાટી કે ચોપડી ઉપર એક આડી લીટીએ લખો કે ‘અમુક ખાતાનું અમુક સાલતું વ્યાજ, રામ આટલા લેખે, ખાતાવહી પાન અમુક’ પછી જમા ઉધાર દોરી ખાતાવહીમાં જુઓ. અને ખાતે પડેલી રકમો એક ખીજના પેટામાં સમાવો.

દીવાળી બાકી વ્યાજ ગણવાનું ખોખું ૧ હું.

કંસારા અમથા ટોકરના ખાતાનું વ્યાજ. સં. ૧૬૫૮. ખાતાવહી પાનું ૪.

જ

ઉ

૩. ૮૧ ચૈત્ર સુદ ૫.

૩. ૫૧) માગસર સુદ ૭

૩. ૬) અસાડ સુદ ૧૩.

૩. ૮૧

૩. ૬૧૧૧૧૧ ભાદરવા સુદ ૮.

૩. ૬).

બાકી આસો વદ ૦)).

૩. ૬૧૧૧૧૧.

૩. ૨૬૧૧૧

૩. ૨૬૧૧૧ બાકી.

મમજીવી—કંસારા અમથા ટોકરના ખાતાનું વ્યાજ ગણવું છે, માટે તેનું મ-
થાળું લખી જમા ઉધાર દોર્યા. પછી ખાતાવહીમાં જમા ઉધાર બાજુની રકમો એક;

જમા કરતાં ઉધારની રકમ મોટી છે, એટલે લહેણું ધણું છે માટે ઉધારમાં પહેલા સળ બાકી રાખીને રૂ. ૫૧) મિતિ સાથે ઉતાર્યા પછી જમા તરફ જોયું. રૂ. ૮૧, રૂ. ૬), અને રૂ. ૬૧૧૧૧૧ જમા છે, તે લહેણી રકમ રૂપીઆ એકાવન પેટે મળે લઈ શકાય; માટે જમા બાજુએ એ ત્રણ રકમને ઉતારી લીધી; પછી ઉધારમાં એકાવનના પેટામાં સમાવી બાદ કરી તો બાકી રૂ. ૨૯૧૧૧૧ રહે છે. આ પછી બીજી લેવડ લેવડ થઈ નથી, તેથી ખાતામાં છેવટ બાકી લહેણા રૂ. ૨૯૧૧૧૧ રહ્યા, એમ સમજીને તેના સામે લખ્યું કે 'બાકી લહેણા' પછી બંને બાજુએ સરખા થવા સારું જમા બાજુએ પણ બાકી લહેણા રૂ. ૨૯૧૧૧૧ લખ્યા.

તાળો—બોખામાં બાકી રહે તેજ પ્રમાણે ખાતાવહીમાં પણ ખાતે બાકી રહેતી હોય તો બનાવેલું બોખું ખરું છે, એમ સમજવું.

પાઠ ૧૯ મો. દીવાળી બાકી વ્યાજ ગણવાનું બોખું ૨ જી.

દેસાઈ નાયજી ભોગીલાલના ખાતાનું વ્યાજ સં. ૧૯૫૮ આસો વદ ૦)) સુધી ખા. પા. ૩.

જ

ઉ

રૂ. ૧૨૫) કાતક સુદ ૧

રૂ. ૯૭૧

રૂ. ૨૭૧

રૂ. ૭૧ પોષ વદ ૭

રૂ. ૨૧૧ અસાડ સુદ ૧૩

ઉ

બાકી આસો વદ ૦))

રૂ. ૨૮૧

રૂ. ૬૦૧

રૂ. ૯૭૧ પોષ વદ ૭

રૂ. ૮૪૧૧૧ ફાગણ સુદ ૩

રૂ. ૨૭૧ પાવધારો

રૂ. ૭૧

રૂ. ૨૧૧

રૂ. ૨૮૧

રૂ. ૬૦૧ જેઠ સુદ ૨

જુમલે રૂ. ૮૬૧ બાકી લહેણા

સમજુતી—નાયજી દેસાઈના ખાતામાંથી બોખું બનાવતાં જમામાં રૂ. ૧૨૫) અને ઉધારમાં રૂ. ૯૭૧ ઉતાર્યા. પછી બંને રકમ તરફ જોયું તો જમાની રકમ મોટી છે માટે તેના પેટામાં ઉધારના રૂ. ૯૭૧ ને સમાવ્યા બાકી રૂ. ૨૭૧ વધ્યા એ રૂપિયા દેવા રહ્યા એમ ગણાય.

હવે ઉધારમાં જોતાં રૂ. ૮૪૧૧૧નો ઉપાડ છે તેમાંથી એ રકમ મળે લઈ શકાય, તેથી ઉધારમાં બીજી રકમ રૂ. ૮૪૧૧૧ ઉતારીને તેના પેટામાં રૂ. ૨૭૧ સમાવ્યા.

હવે જમા તરફ જોતાં રૂ. ૭૧ અને રૂ. ૨૧૧ આવેલા છે, તે પણ ઉધારની રૂ. ૮૪૧૧૧ વાળી રકમમાં મળે આવી શકે એમ છે; માટે રૂ. ૨૭૧ પછી બીજા નંબરે રૂ. ૭૧, અને ત્રીજા નંબરે રૂ. ૨૧૧ લખી ત્રણે રકમ બાદ કરી; બાકી રૂ. ૨૮૧ લહેણા પડ્યો તે પછી કોઈ રકમ જમા થઈ નથી, પણ રૂ. ૬૦૧ વાળી રકમ ઉધરી છે. તેથી બંને રકમના સરવાળા જોઈ એટલે રૂ. ૮૬૧ કુલ બાકી લહેણા રહ્યા. હવે ખાતાની સાથે મેલવતાં આંકડો મળે છે માટે આ બોખું ખરું છે. (ખાતાવહીમાં જુઓ.)

પાઠ ૨૦ મો. ખોખામા મુદત ભરવાની રીત.

કંસાશ અમથા ટોઠરના ખાતાનું વ્યાજ સં. ૧૯૫૮ ખોખું. ખા. પા. ૪.

જ

ઉ

૩. ૮૧ ચૈત્ર સુદ ૫ દિ. ઉધાર
૩. ૬) અસાડ સુદ ૧૩ દિ. ઉ.
૩. ૬૧૧૧૧ ભાદરવા સુદ ૮ દિ. ઉ.

ઉ

ખાકી આસો વદ ૦))

૩. ૨૯૧૧૧ દિ. ઉ.

૩. ૫૧) માગશર સુદ ૭

૩. ૮૧ માસ ૩૧ ૧૩

૩. ૬) માસ ૭)૬

૩. ૬૧૧૧૧ માસ ૯) ૧

૩. ૨૯૧૧૧ ખાકી, ૧૦૧૮

આ ઉપરથી એમ ઠરે છે કે ૩. ૫૧) પૈકી, ૩. ૮૧ ચૈત્ર સુદ ૫ સુધી, ૩. ૬) અસાડ સુદ ૧૩ સુધી, ૩. ૬૧૧૧૧ ભાદરવા સુદ ૮ સુધી અને ૩. ૨૯૧૧૧ આસો વદ ૦)) સુધી લહેણા રહ્યા માટે એ દરેક રકમ ઉપાડ થયા તારીખથી એટલે માગશર સુદ ૭ થી ખાતે રહી એમ ઠરે છે, તે કારણથી નીચે પ્રમાણે મુદત ગણાઈ જ ૩. ૮૧ માગશર સુદ ૭ થી ચૈત્ર સુદ ૫ સુધી લહેણા રહ્યા માટે તેની મુદતના ૩૧ માસ ૧૩ દિવસ આવ્યા તે ઉધાર ખાતુએ ૩. ૮૧ સામે ટાક્યા છે કારણ આપણા ૩. ૮૧ મુદત હતા તે ૩૧ માસ ૧૩ દિવસ સુધી લહેણા રહ્યા, તેથી તે રકમનું તેટલી મુદતનું વ્યાજ મળવાને સાર મુદતનો આંકડો ઉધારમાં ટાંકીને જમા ખાતુએ ૩. ૮૧ ની સામે શેરા માર્યો કે 'દિન ઉધાર' છે. ઈત્યાદિ

પાઠ ૨૧ મો. મુદત ભરેલું ખોખું ૨ જી.

દેસાઈ નાયજી ભોગીલાલના ખાતાનું વ્યાજ સં. ૧૯૫૮ ની સાલનું ખા. પા. ૩.

જ

ઉ

૩. ૧૨૫) કાતક સુદ ૧

૩. ૯૭૧ મા. ૨૧ ૬

૩. ૨૭૧ મા. ૪)૨

૩. ૭૧ પોષ વદ ૭ મા ૧) ૧૧ દિ

૩. ૨૧૧ અસાડ સુદ ૧૩ દિ. ઉ.

ખાકી આસો વદ ૦))

૩. ૨૯૧૧૧ દિ. ઉ.

૩. ૬૦૧૧૧ દિ. ઉ.

૮૯૧૧૧ નકકી.

૩. ૯૭૧ પોષ વદ ૭ દિ. જમા.

૩. ૮૭૧૧૧ ફાગણ સુદ ૩

૩. ૨૭૧ દિ. જ.

૩. ૭૧ દિ. જ.

૩. ૨૧૧ મા ૪)૧૦

૩. ૨૯૧૧૧ મા. ૭૧ ૧૨

૩. ૬૦૧૧૧ જેઠ સુદ ૨ મા. ૪૧ ૧૩

સમજીતી—ઉપરું દેસાઈ નાયજી ભોગીલાલનું ખાતું જુઓ. ૩. ૧૨૫) કાતક સુદ ૧ ના દેવા છે તે પેટે ૩. ૯૭૧ પોષ વદ ૭ મે આખ્યા, અને ૩. ૨૭૧ ખાકી દેવા રહ્યા; તે ૩. ૮૭૧૧૧ ની રકમમાંથી ફાગણ માસમાં મજરે આખ્યા. માટે દેસાઈ નાયજીને ૩. ૧૨૫ નું વ્યાજ મજરે આપતું જોઈએ, એમ ઠરે છે તેથી તેની મુદત નીચે પ્રમાણે ટાંકી.

૩. ૯જા કાર્તિક સુદ ૧ થી પાંચ વદ ૭ સુધી રહ્યા; માટે તેની મુદત ૨૧ માસ ૬ દિવસ થઇ, તે જમા બાબતે લખી અને ઉધારમાં ૩. ૯જા ની સામે શેરો માર્યા કે 'દિન જમા' ઇત્યાદિ.

એમ કાપણી કરતાં બાકી ૩. ૨૮૧ નીકળે તે જમા બાબતે જઇ શકતા નથી, તેથી આ ૩પીઆ ફગણ સુદ ૩ થી આસો વદ ૦)) સુધી લહેણા રહ્યા ગણ્યા. એવું સમજીને તેની મુદત ગણી તો ૭૧ માસ ને ૧૨ દિવસ આવી. તે ૩. ૨૮૧ ની પાસે ઉધારમાં લખી, કેમકે તેટલી મુદતનું વ્યાજ લહેણું રહેશે.

ખીજી રકમ ૩. ૬૦૧૧ ની ઉધારમાં રહે છે; તે જોડ સુદ ૨ થી લહેણી છે માટે આસો વદ ૦)) સુધી રહી એહું માનીને, તેની મુદત ગણતાં ૪૧ માસ ને ૧૩ દિવસ આવ્યા; તે ૩. ૬૦૧૧ ની જમણી પડખે લખ્યા.

આ બંને રકમોની, મુદત ઉધાર બાબતે બરાબર તેથી જમા તરફ શેરો માર્યા છે કે 'દિન ઉધાર' માં ગણાય છે.

પાઠ ૨૨ મા વારોવારિયા વ્યાજની મુદત ભરેલું ખોખું.

મુંબઇના પરી. શામળભાઇ નચ્ચુભાઈના ખાતાનું વ્યાજ. સં. ૧૯૫૮ દા. બા. પા. ૧.

જ	ઉ
૩. ૨૦૦) ચૈત્ર સુદ ૫ ને રવી. દિ. ૨૯	૩. ૩૨૫) વૈશાખ સુદ ૩ શનિ.
૩. ૩૦૦) અસાડ સુદ ૨ સોમ	૩. ૨૦૦) દિ. જ.
૩. ૧૨૫) દિ. ઉ.	૩. ૧૨૫) મા. ૧૧ ૧૩
૩. ૧૭૫) મા. ૨૧ ૬	૩. ૨૭૫) ભાદરવા વદ ૧૨ રવી.
૩. ૯૯) ભાદરવા સુદ ૧૫ મુધ દિ. ૧૨	૩. ૧૭૫) દિ. જ.
બાકી આસો વદ ૦)'. ૩. ૧) દિ. ઉ.	૩. ૯૯ દિ. જ. ૩. ૧) બાકી. માસ ૧૨

પાઠ ૨૩ મા વારોવારિયા વ્યાજ ગણવાની રીતો.

૭૩. રીત ૧ લી. સાધારણ પક્ષે મંહિનાના દિવસ ૩૦ છે પરંતુ ચાંદ્ર માસ રહ્યા દિવસનો હોવાથી અર્ધાં તિથિનો ક્ષય આવે છે, એટલે રહ્યા દિવસનો મંહિનો ગણાય છે, તેથી દરમાસે દિને ૦૧ પ્રમાણે કાપવાથી વારની કસર નીકળી જાય છે. જેમકે—

પરી. શામળભાઈનું ખાતું જુઓ. તેમાં ૩. ૧૨૫) ની રકમ વૈશાખ સુદ ૩ ને શનિવારની છે, તે જમા તરફ અસાડ સુદ ૨ ને સોમવારના પેઠામાં સમાઈ છે. માટે તે રકમની સાદી રીતે મુદત ગણતાં ૧૧ માસ ૧૪ દિવસ એટલે લગભગ બે માસ થાય છે તેમાંથી દરમાસે દિન ૦૧ લેખે ગણીને એક દિવસ કપાતાં ૧૧ માસ ૧૩ દિવસ રહે માટે તે મુદત ખોખામાં ઉધાર બાબતે ૩. ૧૨૫ ની પાસે નોંધી.

રીત ૨ જી—મંહિને અર્ધાં દિવસની કસર કાપીને અંદાજ મેળવવો. પછી તિથિ પ્રમાણે સાદી મુદત ગણવી. તેમાં માસ આવે તેનાં જમવાડિમાં

કરવાં. પછી શરૂ મિતિએ જે વાર હોય તે પછીના વારથી પખવાડિયાં જેટલા વાર છોડી દેવા, પછી એ રીતે ગણતાં છેવટે જે વાર આવે ત્યાંથી આપેલી મિતિના વાર સુધી ગણવું. તેમ કરવાથી જેટલા દિવસ નીકળે તેટલા દિવસ પહેલાંના માસ ઉપર ચઢાવવા. જેમકે—

ઉપરના દાખલામાં—સાદી રીતે ૧૧-૧૪ના દિવસ આવે છે. તેમાં ૧૧ માસનાં પખવાડિયાં ૩ થાય. શરૂ મિતિ વૈશાખ સુદ અને શનિવાર છે માટે શનિવારથી ત્રણ વાર છોડી દેતાં છેવટે બુધવાર આવે છે. માટે બુધથી ૧૪ દિવસે મંગળવાર આવે, પણ આપણે તો સોમવારનો ખપ છે; તેથી એકવાર-એક દિવસ એછા લેતાં ૧૧ માસ ને ૧૩ દિવસ આવે, માટે તેજ આંકડો ખોખામાં લીધો.

પાઠ ૨૪ મો. વ્યાજના ખોખામાં સર ભરવા.

૭૪. ખાતાદારને ધીરેલી રકમ હોય તેને મુદ્દલ કહે છે, તે જેટલા દિવસ બાકીમાં રહે તેને મુદ્દત કહે છે, અને એ બંનેના ગુણાકારને સર કહે છે, દરેક વ્યાજમાં રકમને ડાબે પાસે તે સર લખાય છે.

૭૫. સર બે જાતનો છે. અ પાકો વ કાચો.

મુદ્દલ×મહિના=પાકો સર. અને મુદ્દલ×દિવસ=કાચો સર. કાચો સર÷૩૦=પાકો સર આવે. ૩૦ વડે ભાગતાં ચાર શેષ રહે તો છોડી દેવી. તેથી અધિક રહે તો ભાગાકારમાં પા વધારવો. જેમકે-૧૦૨ કાચો સર છે તેને ૩૦ વડે ભાગતાં ૩ ને ૪ના શેષ રહે છે માટે ૩ ને બદલે ૩૧ પાકો સર ગણવો.

ખોખામાં સર ભરવાની રીત. અ.

કંસારા અમથા ટોકરના ખાતાનું વ્યાજ સં. ૧૯૫૮ ના આસો વદ ૦))

જ

ઉ

૦ રૂ. ૮૧૧ ચૈત્ર સુદ ૫ દિ. ઉ.

૪૫૮) રૂ. ૫૧) માગશર સુદ ૭

૦ રૂ. ૬) અષાઢ સુદ ૧૩ દિ. ઉ.

૩૩૧ રૂ. ૮૧ મા. ૩૧ ૧૩

૦ રૂ. ૧૧૧૧૧ ભાદરવા સુદ ૮ દિ. ઉ.

૪૩૧ રૂ. ૬) મા.) ૬

ઉ

૬૨૧૧ રૂ. ૧૧૧૧૧ મા. ૬)૧

૦ બાકી આસો વદ ૦))

૩૧૮૧૧ રૂ. ૨૬૧૧૧ બાકી મા.

૦ રૂ. ૨૬૧૧૧ દિ. ઉ.

૪૫૮)

૧૦૧ ૮

સસજીતી—ઉપરના ખોખું જુઓ. રૂ. ૮૧૧ મુદ્દલને ૩૧ માસે ગુણ્યા તો રહ્યા પાકો સર આવ્યો, પછી રૂ. ૮૧ ને ૧૩ દિવસે ગુણતાં ૧૧૦૧ કાચો સર આવ્યો તેને ૩૦ થી ભાગ્યા તો ભાગાકાર ૩૧ ને શેષ પા રહ્યા. પા શેષને પા ગણી ભાગાકાર ૩૧ માં વધાર્યા, તો ૩૧૧ પાકો સર આવ્યો. તેને પ્રથમના રહ્યા સરમાં ઉમેરતાં કુલ સર રહ્યા+૩૧૧=૩૪૧ થાય છે; તે રૂ. ૮૧ ની ડાબી બાજુએ લખ્યો, અને જમા બાજુએ સરને કામે મીઠું મુક્યું. કલિયાદિ.

પાઠ ૨૫ મો. વ્યાજના સરની વ્યવસ્થા.

૭૬. સર ગણાઈ રહે એટલે પેટા રકમોના સર હોય તે મુખ્ય રકમને મથાળે લેવા જેમકે—

અ કંસારા અમથા ટોકરના ખાતામાં ૩. ૫૧) ચાર ઠડકે મજરે આવે છે; માટે ચાર પેટા સરનો સરવાળો ૪૫૮ ૩. ૫૧) ને મથાળે લખ્યો.

દેસાઈ નાયજી ભોગીરાવના ખાતામાં જમા ૩. ૧૨૫) છે, તે બે હપ્તે અદા થાય છે, માટે બે પેટા રકમના સરનો સરવાળો ૩૭૫ થાય તે ૩ ૧૨૫) ની આગળ નોંધ્યો.

૭૭. પેટા રકમના સર ગોઠવાઈ જાય એટલે જમાના સરનો સરવાળો જમા તરફ, અને ઉધારનો ઉધારમાં ટાંકવો જેમકે—

અ કંસારા અમથાના ખાતામાં જુઓ. જમાનો કુલ સર ૦, અને ઉધારનો સર ૪૫૧૧૧ માંડ્યો. (જુઓ નમુનામાં.)

૭૮ પછી એ બેઉ સરની બાદબાકી કરવી. જે જમાના સર-માંથી ઉધારનો સર બાદ થતો હોય તો વધેલો સર 'દેવો પડ્યો' એમ સમજવું. જે ઉધારમાંથી જમાનો સર બાદ કરવો પડે તે બાકી રહેલો સર લહેણો રહે એવું માનવું. જેમકે—

અ પરી. શામળભાઈનું ખાતું જુઓ જમાના સર ૭૭૨ માંથી ઉધારનો સર ૨૫૧ કમી કરતાં ૫૨૧ સર વધે, તે 'દેવો પડ્યો,' એમ કહેવાય

બ કંસારા અમથાના ખાતામાં ૪૪૪નો સર બાકી રહે છે, તે 'લહેણો થયો' એમ કહેવાય (જુઓ વ્યાજ ગણેલા નમુના.)

પાઠ ૨૬ મો. વ્યાજ ગણતાં કસર કાપવાની રીત.

૭૯ વ્યાજનો આંકડો નક્કી કરતાં બે રીતે કસર કાપવામાં આવે છે. અ વ્યાજના સર ઉપર, બ વ્યાજની રકમ ઉપર.

૮૦ વ્યાજના સર ઉપર બે રીતે કસર કપાય છે અ દિન ૧૧ લેખે. પંચોતરી અથવા સેંકડે પાંચનો સર.

વ્યાજના સર ઉપરથી કસર કાપવી.

૮૧ જમા ઉધાર સરની બાદબાકીમાં જે સર વધ્યો હોય તેને અર્ધાએ ગણી ત્રીસે ભાગવા. અથવા વધે ના મ ને સ ઠમે ભાગ લેવો, અને તે બાજ્ય રકમમાંથી બાદ કરવો એટલે દિન ૧૧ લેખે કપાત થશે.

કંસારા અમથા ટોકરના ખાતામાં વધેલા સર ૪૫૧૧૧ ને ૪૫૧૧૧ ÷ ૩ = ૧૫૦૩૭

આવ્યા, તે બાદ કરતાં ૪૪૪) સર બાકી રહે છે (જુઓ વ્યાજ ગણી નકકી કરેલા નમુનામાં. તથા વ્યાજવહીમાં.)

૮૨ જમા ઉધાર સરની બાદબાકીમાં સર વધ્યો હોય તેને પાંચે ગુણી સોએ ભાગવા, અથવા વીસમે ભાગ લેવો અને તે ભાજ્ય રકમમાંથી બાદ કરવો. એટલે સેંકડે પાંચનો સર કપાત થશે. જેમકે દેસાઈ નાથજી ભોગીલાલના ખાતામાં વધેલા સર ૨૩૧૧ × ૫ ÷ ૧૦૦ = ૧૧૧ પંચોતરી આવી, તે ૨૨૧૧ માંથી બાદ કરતાં ૨૧૮૦૦ નો સર બાકી રહે છે. (જુઓ વ્યાજ ગણેલા તૈયાર નમુના.)

વ્યાજના આંકડા ઉપર કસર કાપવી.

૮૩ કેટલેક ઠેકાણે વ્યાજના આંકડા ઉપર છૂટ મૂકવાનો રિવાજ હોય છે. દોકડા લેખે છૂટ આપવી હોય તો વ્યાજની રકમને એકે ગુણવા, જે અર્ધા દોકડા લેખે હોય તો અર્ધા કરવા, પછી ગુણાકાર જેટલા દોકડા મળે આપવા. જેમકે અ. કોઠારી હરજીવન કેવળના ખાતામાં રૂ. ૪૧ ૦૦ વ્યાજના થાય છે તેમાં ૪૧ દોકડાને બદલે રૂ. ૦) ૦૦૦ છૂટ મૂકી તે ઉધારી છે. (જુઓ વ્યાજવહી.)

૮૪. નબળી આસામીઓના ખાતાનો હિસાબ કરતાં છૂટ મૂકવાનું કશું ધોરણ રહેતું નથી. જેમકે ગરાસીઆ જીવજીના ખાતામાં રૂ. ૧૧૦૦૦ વ્યાજ થાય છે તેના બદલામાં રૂ. ૧૦૦૦૦ છૂટ કાપી છે, ને રૂ. ૧૦) મળે લીધા છે. (જુઓ વ્યાજવહીમાં.)

૮૫. વારોવારિયા વ્યાજની અંદર સર ઉપર કે વ્યાજના આંકડા ઉપર કસર કપાય નહિ. કેમ કે વારેવાર મેળવવામાં કસર કાપવાની તે આવી જાય છે. (વ્યાજવહીમાં અમદાવાદના પટેલ મોતીલાલ શામળભાઈના ખાતાનું વ્યાજ જુઓ.)

પાઠ ૨૭ એ. તેરીખ ઉપરથી વ્યાજનો આંકડો કાઢવો.

૮૬. વ્યાજના ખોખામાં મુદત ભરી સર ગણ્યા પછી વ્યાજ ગણવામાં આવે છે.

૮૭. દર મહીને દર સેંકડે અથવા દર વર્ષે દર સેંકડે વ્યાજનો ભાવ ઠરાવવો તેને વ્યાજનો દર કે તેરીખ કહે છે. તેરીખનો મૂળ શબ્દ તારીખ છે. તારીખ-દિવસ, જેટલી મુદત નાણાં રહે તેટલી તારીખોનું વ્યાજ મણાણું બેઠે; નાણાં ધીરનાર અને ઉપાડનાર-ઉભયતાની અનુકૂળતા પ્રમાણે વ્યાજનો દર હોય છે.

અ. દર માસે દર સેંકડે ૦૥ ટકા લેખે. બ. દરમાસે દર સેંકડે ૭ આના લેખે અથવા રામ ૭ લેખે. અહીંઆં ટકાનો અર્થ રૂપિયા, અને રામનો અર્થ આનો સમજવો.

૮૮. સરઁવ્યાજનો દર=વ્યાજ. પણ તેમાં ટકાથી ઝોટલે રૂપિયાના રૂપે ગુણ્યા હોય તો ગુણાકાર દોઢડા કહેવાય; અને આના અથવા રામવડે ગુણ્યા હોય તો ગુણાકાર બદામ કહેવાય. પછી તેને રૂપિયાનું રૂપ આપતાં જે આવે તે ખરેખરે વ્યાજ કહેવાય. જેમકે અમથા ટોકરને ખાતે છેવટે સર ૪૪૪ છે, તેને ૦૥ ટકાએ ગુણતાં ૨૨૨ દોઢડા આવ્યા, તેના રૂ. ૨)૩૥ થયા.

પાઠ ૨૮ મા. વ્યાજની તારીજ દોરવી.

૮૯. ખાતાદાર પાસે ખાતે બાકી શું છે, અને વ્યાજ કેટલું ચઢ્યું, તેની કોડ વ્યાજના ખોખામાં આવે છે જેને તારીજ કહે છે. વ્યાજ ગણવા લાયક સરના આંકડો નક્કી કર્યા પછી તારીજ દોરાય. (જુઓ વ્યાજવહીમાં.)

૯૦. તારીજની અંદર ખાતે બાકી રહેલું હોય તે પ્રથમ લખાય, અને પછી વ્યાજનો આંકડો થતો હોય તે ચઢાવાય (જુઓ વ્યાજવહીમાં)

૯૧. ખાતામાં નીકળતી બાકી હોય તે રકમ જે દેવી પડતી હોય તો તારીજમાં જમા બાજુએ 'બાકી દેવા સંવત્ અમુક, મિતિ અમુક' અને ખાતામાં બાકી હોય તે લહેણ પડતા હોય તો ઉધાર બાજુએ 'બાકી લહેણા સં. અમુક તિથિ અમુક' એવું લખાય. પછી બીજી લીટીએ વ્યાજ એવી રીતે નોંધાય કે 'વ્યાજ સર આટલો દર અમુક લેખે.' મુદત જે બાજુએ હોય તેજ બાજુએ વ્યાજ આવડું નોંધએ. એવો કંઈ મેળ નથી; તેનો આધાર તો લેવડ દેવડ ઉપર રહે છે. (જુઓ વ્યાજવહીમાં.)

૯૨. ખાતાની બાકી અને વ્યાજના આંકડાનો સરવાળો લખએ તેટલું સાલ આખરે દેવું કે લહેણું રચું એમ કહેવાય. (જુઓ વ્યાજવહીમાં.)

૯૩. જ્યારે મુદતની બાકી રકમ અને વ્યાજ જુદીજુદી બાજુએ ચઢ્યાં હોય ત્યારે બંનેની બાદબાકી જેટલી રકમ ખરેખરી બાકી કહેવાય.

૯૪. તારીજ મેળવવા લહેણી રકમની કુલ બાકી જમા તરફ અને દેવી રકમની કુલ બાકી ઉધાર તરફ લખી આંકડા સમાન કર્યા પછી બંને તરફ પહેલા સળથી એવડી લીટીએ દોરી પાસાં પૂરી લેવાં; બાદ નવા ખાતા માટે લહેણી રહેલી બાકી ઉધાર તરફ, અને દેવી રહેલી બાકી જમા તરફ મિતિ સાથે લખીને બેડે પાસાં સમાન કરવાં. (જુઓ વ્યાજવહીમાં.)

પાઠ ૨૯ મો. વ્યાજનો જમા ખરચ નાખવા વિષે.

૯૫. વ્યાજવહીની અંદર વ્યાજનો આંકડો લહેણ પડે, તે રૈજ મેળમાં ખાતાદારને ખાતે ઉધારીને વ્યાજ ખાતે જમા લેવો જોઈએ. જેમકે, પડયા રણછાડ ગજુરામને ખાતે વ્યાજના રૂ. ૪૫ ઉધારીને વ્યાજ ખાતે જમા કર્યા (જુઓ. ૮ મું રકમ ૫ મી. તથા તેનો મેળ.)

૯૬. વ્યાજવહીની અંદર વ્યાજનો આંકડો દેવો પડે તે રૈજ-મેળમાં આસામીને ખાતે જમા લઈ, વ્યાજ ખાતે ઉધારવો જેમકે નાથજી દેસાઈના ખાતે રૂ. ૭૫ જમા લઈ વ્યાજ ખાતે ઉધાર્યા છે. (જુઓ મ. ૮ મું રકમ ૩ તથા તેનો મેળ.)

૯૭. રૈજમેળમાં વ્યાજનો જમા ખરચ ન લઈએ તો વ્યાજની રકમ ખાતે ચઢે નહિ, અને વાસ્તવિક લહેણદેણ સમજાય નહિ; માટે મેળમાં વ્યાજનો જમા ખરચી લેવો જોઈએ. અને તેનું પાતું વ્યાજવહીમાં સાંકળવું જોઈએ. (જુઓ વ્યાજવહી તથા મનોયત્ન ૧૬ જમા ખરચી મેળ.)

૯૮. વ્યાજવહીમાં ખાતાની બાકી નક્કી થાય એટલે જેનું ખાતું હાથ દસ્તકથી પડાવવું હોય તે પડાવાય. જે તેનો ચોપડો અગ્રાહેદો હોય તો તેમાં; અને નહિ તો વ્યાજવહીમાં ખાતું પડાવી શકાય. (જુઓ વ્યાજવહીમાં ગરાસીઆ જીવણજી વગેરેની બાકી.)

૯૯. ખાતાં મેળવ્યા પછી વેપારીના ખાતાનું વ્યાજ ગણાય. હિસાબ જે તારીખે નક્કી થાય તે મિતિ તારીખમાં નોંધાય. તેમનો બચકાર તો હાથદસ્તકના ખાતાં પાડયા વગર તથા ટિકીટ ચોટયા વગરના પણ ચાલે. (જુઓ વ્યાજવહી ચોક્કસી લક્ષ્યનું વ્યાજ.)

મનોયત્ન ૪ હું વ્યાજી ધંધાનો મેળ.

(૧) સં. ૧૯૫૮ ના પોષ સુદ ૨ નો મેળ ગઈ કાલના રૂ. ૭૮૬)~ છે.

(૨) દેસાઈ હરિભાઈ ભીમભાઈને રૂ. ૧૦૧) ધીર્યા, અને દુકાન કબજામાં રાખી, દુકાનનું ભાડું નહિ અને રૂપિયાનું વ્યાજ નહિ. (કં ૫૫)

(૩) નીચે લખેલી આસામીઓનું દેવું લહેણ પડે છે તેનો જમા ખરચ નાંખેલો નથી; માટે તેને રીતસર મેળમાં દાખલ કરો.

અ દેસાઈ નાથજી ભોગીલાલના રૂ. ૧૨૫)

બ પટેલ નારણભાઈ રેવાભાઈ પાસે રૂ. ૨૨૫) સં. ૧૯૫૭ના કારતક સુદ ૧ ના લહેણ છે.

(૪) ધાંચી જીવા કાણુને રૂ. ૨૦) ધીર્યા, તેના ઉપર રૂ. ૪) અઢાવાના ગણી ચોવીસ કાંઈ કર્યા. જમાએ રૂ. ૨) બખ્ખે ભરવાનો દરાવ છે.

(૫) મહેતા મણિલાલ મૂળજીભાઈ રૂ. ૭) આપણી પાસેથી ઉછીના લઈ ગયા, (કલમ ૩૬) ગાંધી બાપુલાલ ગુલાબચંદ રૂ. ૧૦) અનામત મૂકી ગયા. (કલમ ૩૯)

(૬) શેખ ડોસ્ટ કાલુભાઈને રૂ. ૧૦૦) ધીર્યા, તેમાં ખાતું 'મંડામણી રૂ. ૧) તથા હક્કસાઈનો રૂ. ૦૧ અને કાચળી છોડામણીનો રૂ. ૦૧ મળી રૂ. ૨) કાપી લીધા વ્યાજ રામ ૧૦ લેખે ઠર્યું છે.

(૭) ગીરનાર લોઠરીની ટિકિટ પાછી તેમાં રૂ. ૫૦૦) ઇનામ લાગ્યું. તે મંગાવવા ટીકીટ રજીસ્ટર કરી મોકલી તેમાં રૂ. ૦૧ ખરચ પડ્યો અને ત્યાંથી મનીઓરડર મારફતે નાણાં મોકલતાં રૂ. ૫) શીના કાપી લીધા છે.

(૮) રૂ. ૧) જડેલો તેનો માલેક મળવાથી પાછો આપ્યો. (જુઓ નમુનામાં)

મનોચલ પ મું વ્યાજ ધંધાનો મેળ.

(૧) સં. ૧૯૫૮ પોષ વદ ૭ નો મેળ, ગયા મેળમાં રૂ. ૧૦૫૫૧૧- છે.

(૨) દેસાઈ નાથજી ભોગીલાલના ખાતાનો હિસાબ જોતાં ૧૯૫૭ ના કાર્તિક સુદ ૧ ની જુની બાકી રૂ. ૧૨૫) છે તેનું ૧૯૫૭ ના આસો વદ ૦) સુધી વ્યાજ ગણ્યો. વ્યાજ રામ ૮. તેઓ વ્યાજની રકમ તથા મુદ્દલ પેટે રૂ. ૯૭૧૧ લઈ ગયા.

(૩) પટેલ નારણભાઈ રેવાભાઈને ખાતે ૧૯૫૭ ના કાર્તિક સુદ ૧ ના રૂ. ૨૨૫) બાકી છે. તેનું દીવાળી બાકી વ્યાજ ગણ્યો, (ક. ૬૭. ૯૧) અને તે પેટે રૂ. ૧૦ આવેલા જમા કરો. (કલમ ૩૧)

(૪) પંડ્યા રણજોડ ગલુરામને ખાતે રૂ. ૪૧૧ વ્યાજના નીકળે છે.

(૫) દેસાઈ હરિભાઈ ભીમભાઈને રૂ. ૧૧૦) તેમની દુકાન કમ્પ્લેગીરો હતી. તે આજે રૂ. ૩૫૧) માં વેચાણ રાખી. (કલમ ૨૫ અ) પ્રથમના હહેણા રૂપીઆ કાપીને બાકીના રોકડા આપ્યા. (કલમ ૫૭) ખત કરાવતાં રૂ. ૪) ખરચ લાગ્યો. (કલમ ૨૫ અ)

(૬) મહેતા મણિલાલ મૂળજી રૂ. ૭) ઉછીતા લઈ ગએલા હતા તે આપી ગયા. (ક. ૩૬) તેમજ ગાંધી બાપુ ગુલાબચંદ રૂ. ૧૦) મૂકી ગયા હતા તે લઈ ગયા. (કલમ ૩૯)

(૭) ધરના પટારામાંથી એક અંગ ઉધાર ખત નીકળ્યું, તે જોવાથી સમજાય છે કે રૂ. ૫૧) ગરાશીઆ જીવણજી દલજીને સં. ૧૯૫૫ ના ચૈત્ર સુદ ૧૨ ને રોજ બીરેલા છે પણ તે નામની અંદર આવેલા દેખાતા નથી, માટે દાખલ કરો. (કલમ ૫૮ અ)

(૮) રૂ. ૧૫૦) જુના શિક્ષાના દોકડા વટાવથી રાખી નવા આપ્યા.
(જુઓ નમુનામાં.)

હરકોઇ વેપાર ધંધાનું નામું લખવા વિષે.

પાઠ ૩૦ મો. રોકડેથી માલની ખરીદી તથા વેચાણ.

૧૦૦. જગતમાં ખાનપાનની અને વૈભવની અસંખ્ય વસ્તુઓ જોઇએ છીએ અને તે ઉત્તમ, મધ્યમ અને કનિષ્ઠ વર્ગને બંધ બેસતી આવે એવા રૂપમાં જોઇએ છીએ એ બધી વસ્તુઓ પૈકી થોડીજ સ્વદેશમાં બને છે. પણ ધણી-ખરી ચીજો તો બહારથી મંગાવવી પડે છે. તેથી દરેક દેશ પોતાના ખપ ઉપરાંત વધારે માલ બનાવવા ચિત્ત રાખે છે અને માંગણી કરનારને પુરો પાડે છે. આમ માલની આપ લે કરવાની કૃતિને વેપાર વ્યાપ્ત્યો એમ કહે છે.

૧૦૧. વેપાર અનેક પ્રકારનો હોવાથી જે જાતનો માલ રાખે તે જાતની અટક તેના વેપારીને લાગુ કરવામાં આવે છે. રોકડ નાણાં રોકનારને શરારૂં, બેંકર, નાણાવટી, પારેખ, કે રોક નામથી બોલાવાય છે. હીરા મોતી-વાળાને ઝવેરી, સોના ચાંદીવાળાને ચોકસી, કપડાવાળાને દોશી કે કાપડીઆ કરીઆણાવાળા ગાંધી, સુગંધીવાળા સરૈયા, અનાજ ચાપડવાળા મોદી, છત્યાદિ ઉપનામ એટલે અટકથી ઓળખાય છે.

૧૦૨. વેપાર બે રીતે થઇ શકે. ૧ સ્વતંત્ર, ૨ પંત્યાળો. પંત્યાળી ભંડોળમાં જોમની જોટલી રકમ આવે તેટલી તેમને ખાતે જમા થાય અને તેમાંથી જે રીતે ઉપયોગ થાય તે તે ખાતે ઉધરે.

૧૦૩. માલની ખરીદી પણ બે રીતે થઈ શકે. ૧ તુરત માલ કમળે લેવો. ૨ વાયદેથી માલ રાખવો એટલે મુદત પુરી થયે માલ કમળે લેવો. એને વેપારી લોકો કબાલો કર્યો કે માલ સહી કર્યો કહે છે, તેમાં માલ રાખનાર ખસી ન જાય માટે તેની પાસેથી બહાનામાં મટતી રકમ પણ લેવાય છે.

૧૦૪ રોકડ નાણાં સિવાયની જે ચીજોની આપ લે થાય છે તેનો સમાવેશ માલ શબ્દમાં થઇ શકે છે એની ખરીદી અને વેચાણ છ છ પ્રકારે થઇ શકે છે. માટે તે વિષે વિચાર કરીએ.

૧ રોકડેથી, ૨ ઉધારેથી, ૩ મારશત કે કમુલતથી. ૪ અધુરી છીંમતથી, ૫ લહેણમાં ખંડી લેવું, ૬ ઘર ખરચમાંથી દુકાને લેવું, વેચાણમાં ૧થી૪ સુધી ઉપરાંત ૫ દેવામાં માલ દેવો. ૬ ઘર ખરચમાં વાપરવો.

૧૦૫ ધંધા સારૂ રોકડેથી જે જાતનો માલ લઈ નાણાં આપી-એ તે એ માલના ખરીદીના ખાતે ઉધરે. (જુઓ મનોચત્ત.)

૧૦૬ વળી માલ મંગાવતાં લાડું પડે, હલાલી ચંદ, જકાત

એસે, કે બીજી ખરા જાત લાગે તે પણ ખરીદી ખાતે ઉધરે. કારણ એવા ખરચથી માલની કીંમત વધે છે.

૧૦૭. માલ વેચતાં જે કીંમત રોકડી ઉપજે તે એ માલના વકરા ખાતે જમા થાય.

૧૦૮. જો માલના વેચાણ ઉપર વળતર, વટાવ, કમિશન કે દલાલી અપાઈ હોય તો તે કપાતાં ખર્ચ ઉપજે તેજ વકરા ખાતે જમા ગણાય. માટે દલાલીના ખરચ ખરીદી ખાતે ઉધરે. અને વકરા ખાતે પુરી રકમ જમા થાય. કદાચ દુકાની રીતે લખવું હોય તો ઉપજેલી ચોક્ખી રકમ વકરા ખાતે પેટા વિંગતથી પણ જમા થઈ શકે.

પાઠ ૩૧ મા. ઉધારે માલની ખરીદી કરવી.

૧૦૯. માલની ખરીદી ઉધારે કરવી હોય તો તે આપનારને ખાતે માલની કીંમત જમા લીધા પછી તેને માલના ખરીદી ખાતે ખરાજાત સહિત ઉધારવી જોઈએ. (જુઓ મનોયત્ન.)

૧૧૦. જેમને માલ નૈપાર થતા અગાઉ લેવાની ઇચ્છાથી સહી કરીએ અને અગાઉથી કંઈ રકમ ખાતી માટે વસુલ આપીએ, તો બહાનામાં આપેલી રકમ તેના ખાતે ઉધરે અને જ્યારે તેનો માલ ભરી લઈએ ત્યારે તે રકમ ઉધારેલા ખાતે જમા થઈ માલની ખરીદી ખાતે અગર તેનો ઉપયોગ થાય તે ખાતે ઉધરે.

૧૧૧. ખરીદેલા માલની કીંમત પુરેપુરી ભરી શકાય નહિ માલ આપનાર ધણીને ખાતે માલની પૂરી કીંમત જમા લઈ ખરીદી ખાતે ઉધારવી અને તે કીંમત પેટે લીધેલી રકમ માલ દેનારને ખાતે લખવી.

પાઠ ૩૨ મા. ઉધારે માલનું વેચાણ કરવું.

૧૧૨. માલનું વેચાણ ઉધારે હોય તો તેની કીંમત વકરા ખાતે જમા થયા પછી લઈ જનારના ખાતે ઉધરે.

૧૧૩. માલનો ખરીદનાર પૂરેપૂરી રકમ ન ભરે તો માલની ભર કીંમત તેમને ખાતે ઉધરે; અને વકરા ખાતે પૂરી કીંમત જમા લીધા પછી વસુલ લીધેલી રકમ તે દેનારને ખાતે જમા થાય.

૧૧૪. માલનો ખરીદનાર હવાલો આપે તો માલની કીંમત વકરા ખાતે જમા થઈ ખરીદનારને ખાતે ઉધરે, પછી તેને ખાતે

જમા લઈને હવાલો મંજુર રાખનારી આસામીને ખાતે માલની કીંમત ઉધરે; કેમકે તે એક જાતની કપ્પુલત થઇ કહેવાય દુકામાં લખવું હોય તો હવાલો દેનારને ખાતે વિગતવાર ઉધારી સ્થાય.

પાઠ ૩૩ મો. લહેણામાં માલ ખંડી લેવો કે આપવો.

૧૧૫. લહેણામાં જે જે માલ ખંડીએ તે હેણદાર આસામીને ખાતે જમા થયા પછી ઉપયોગ કરવાનો હોય તેવા ખાતે ઉધરે. એટલે વેપારના અર્થમાં હોય તો ખરીદી ખાતે, ઉધારે દીધો હોય તો લેનારને ખાતે અને ધર ઉપયોગમાં હોય તો ખરચ ખાતે ઉધરે, પરંતુ જે તુર્ત વેચાઇ જાય તો વધઘટ હોય તેટલુંજ અનુક્રમે વટાવ ખાતે જમા ખરચ પડે. અથવા ખરીદી ખાતે ઉધારી વકરા ખાતે જમા કરવું જોઇએ.

૧૧૬ દેવા પેટે આપે માલની રકમ લહેણદારને ખાતે ઉધરે અને વકરા ખાતે જમા થાય.

પાઠ ૩૪ મો. દુકાનમાંથી ઘરને સારૂ માલ ઉપાડવો.

૧૧૭. દુકાનમાંથી ઘર ખરચને સારૂ માલ વાપરીએ તેની કીંમત ઘર ખરચ ખાતે ઉધરે અને વકરા ખાતે જમા થાય. કારણ ખરચમાં વધારો થયો અને ખરીદીમાં ઘટારો થયો ગણાય.

પાઠ ૩૫ મો. માલનો મોં બદલો.

૧૧૮ માલને બદલે માલ રાખીએ તો આપેલા માલની કીંમત વકરા ખાતે જમા થાય; અને ખરીદેલા માલની કીંમત ઉપયોગ કરેલા ખાતે કલમ ૧૦૬ પ્રમાણે ઉધરે.

પાઠ ૩૬ મો. આડત બાંધી વેપાર કરવો.

૧૧૯. આપણે જે જે માલ મોકલીએ તે સંધરે અને વેચી આપે, તેમજ આપણે જે જે માલ મંગાવીએ તે મોકલી શકે, એવું કામ કરનાર આડતિયો કે એજન્ટ કહેવાય; અને તેને મહેનતના બદલામાં આપવાની રકમ તે આડત કહેવાય.

૧૨૦. આડતિયો માલ મોકલે તે ઉધાર માલની ખરીદી જેવું કહેવાય. માટે તેમના નામે જમાં લઇ ભરતીયાં કે ખીલ પ્રમાણે ખરીદી ખાતે ઉધારે.

૧૨૧. ખાતાદારની અંદર આડતિયાનો પણ સમાસ થાય. માટે તેની તરફથી નાણાં આવે કે તેને આપણે મોકલીએ તે તેમના નામે જમા ઉધાર થઇ શકે. (ગુઓ. મનોયત્ન)

૧૨૨. આડતિયાને માલ મોકલીએ, તેનો જમા ખરચ.

અ માલ દુકાનમાંથી મોકલીએ તો તેની કીંમત વંકરા ખાતે જમા થઇ આડતિયાના નામે ખરાબત સાથે ઉધરે. કેમકે ઉધારે વેચાણ થયું એમ કહેવાય તે વખતે આડત ચઢે નહિ.

બ. કોઇ માલ બજારમાંથી ખરીદ કરીને ચઢાવીએ ને તે વેપાર શેકડેથી કર્યો હોય તો આડતિયાને નામે દલાલી સહિતની રકમ ઉધરે.

ક ઉધારે ખરીદી હોય તો માલ દેનારને ખાતે જમા થયા પછી આડતિયાને ખાતે ખરાબત થઇ હોય તે સાથે ઉધરે.

પાઠ ૩૭ મો. માલ પાછો ફરે તેનો જમા ખરચ.

૧૨૩. વેચાણ આપેલો માલ નામે લખાતા પહેલાં પાછો ફરે તો તેનો જમા ખરચ પડે નહિ. કારણ માલ લીધો અને નાણાં પાછાં આપ્યાં એટલે દેવું લહેણું રહ્યું નહિ.

૧૨૪. જમા ખરચ નાખતાં પહેલાં ઉધારે લઈ જનાર માલ પાછો આપી જાય તો જમા ખરચ નાંખવાનું હોય નહિ. કારણ લેવડ દેવડનો સંબંધ મટી ગયો.

૧૨૫. શેકડેથી વેચેલો માલ વકરા ખાતે જમા થયા પછી પાછો આવે તો તેની કીંમત ખરીદી ખાતે ઉધારીને પાછી આપવી જોઈએ. કેમકે ફરીને ખરીદ થયો માનવો. (ગુઓ. મનોયત્ન.)

ઉધારે આપેલો માલ પાછો ફરે તો જમા ખરચ ઉલટાવવું એટલે ઉધારેલા ખાતે જમા લઇને ખરીદી ખાતે ઉધારવો પડે.

પાઠ ૩૮ મો. પ્રામીશરી નોટ વિષે.

૧૨૬. પ્રામીશરી નોટ-પ્રામિશરી-સ્વિકારેલી, નોટ-કાગળ પર ટાંકેલી રકમ. સરકારે ચાલુ કરેલી ચલણી નોટને પ્રામીશરી નોટ કહે છે, તે શેકડ રકમ તરીકે વપરાય છે. એ નોટ ખોવાય કે ચોરીએ જાય તો એકાને જાહેર કરવું પડે છે. એટલે નોટ વટાવનાર જ્યારે જે પકડાય ત્યારે તેના ઉપર કાયદા મુજબ ગુન્હો લાગુ થાય છે તેથી એવા પ્રસંગ માટે સાવધ રહેવાની જરૂર છે.

પાઠ ૩૯ મો. પોષ્ટલ બેંક વિષે.

૧૨૭. પોષ્ટ ખાતા પર ખાસ સરકાર માલકી છે. એ ખાતામાં બે રીતે નાણાં વ્યાજે રાખવામાં આવે છે.

૧૨૮. સેવિંગ બેંક ખાતું—સેવિંગ=અચૂત અથવા વધારે પડતી રકમ, બેંક=પેઠી. અચૂત રકમો જમા રાખનારી પેઠી તે સેવિંગ બેંક, તેમાં વ્યાજે નાણાં મુકનાર આસામી ખાતાદાર કહેવાય. જ્યારે ખાતાદાર નાણું વ્યાજે મુકવા જાય ત્યારે તેના નામની પાસ યુક થાને ખાતાના દાખલાની ચોપડી પોષ્ટ ખાતું આપે છે. પછી એ ચોપડીમાં જમા મુકે તે જમા કરી દે છે અને ઉપાડ થાય તે ઉધારી દે છે. અને બાકીનો આંકડો દર્શાવી આપે છે. એવું વ્યાજ ૩ ટકા એટલે દરમાસે ૬ રૂ. એક પૈસો અથવા સેંકડે ચાર આના મળાય છે. એ ચોપડીમાં રકમ ઉપાડવી હોય તો અઠવાડીયામાં એકવાર ઉપાડી શકાય છે. દરરોજ ઉપાડી શકાતી નથી. ખીજું અગ્રેજી માસની તા. ૧ થી ૪ સુધીમાં રકમ બરી હોય તો વ્યાજ મળાય છે. અને અધવચ ઉપાડી હોય તો તે ઉપાડેલી રકમનું મળતું નથી.

૧૨૯. કેશ સર્ટિફિકેટ—કેશ=રોકડી રકમ. સર્ટિફિકેટ=દાખલો થાને પાવતી, કેશ સર્ટિફિકેટ પાંચ વર્ષની બાંધી મુદતનાં હોય છે. પહેલાં ૭૫ મુદતના ૧૦ હતા. હાલમાં ૩. ૮) ના બદલામાં પાંચ વર્ષે ૧૦ મળવાને ઠરાવ્યું છે. વધારેમાં વધારે દશ હજારની રકમ એ રીતે જમા રાખી શકે છે અને ૮ ના અવયવમાં આવતી રકમનો મેળ હોય તેવી રીતે એટલે ૩. ૮ ના ૧૦-૩. ૧૬ ના ૨૦ ના હિસાબે રકમ લઈ શકે છે. જે પાંચ વર્ષની મુદત દરમિયાન રકમ ઉપાડવી હોય અને રકમ જમા મુકે વર્ષ પૂરું ન થયું હોય તો મુદત રકમ પાછી મળે છે. પણ તદ્ ઉપરાંત મુદત હોય તો જેટલી રકમ ઉપાડવી હોય તેટલી રકમ વ્યાજ સાથે પાછી દે છે. અને બાકીની રકમ ઠરાવેલી મુદત માટે કાયમ માને છે. એ બાબત વિશેષ માહિતીની ચોપડીઓ પોષ્ટ ખાતું આપે છે.

જમા ખરચની સમજ.

૧૩૦. સેવિંગ બેંકમાં મુકેલી રકમ પોતાના ગામની જે પોષ્ટ હાશીસે મુકી હોય તેના નામ ઉપર ઉધરે, અને રકમ આપે તે એજ રીતે જમા થાય. વ્યાજ મળે તે વ્યાજ ખાતે જમા થઈ પોષ્ટ ખાતે ઉધરે.

૧૩૧. કેશસર્ટિફિકેટ લીધાં હોય તો પાંચ વર્ષની મુદતે લેવાની સવા-ગણી રકમ આજે ઉધરે નહી. માત્ર બરેલી મુદત રકમ પોષ્ટ ખાતે ઉધરે અને ઉપાડ થાય ત્યારે જમા થાય, વ્યાજ મળે તે વ્યાજ ખાતે જમા થાય.

પાઠ ૪૦ મા બેંકો વિષે.

૧૩૨. બેંકો એટલે સરાશી પેઠીઓ તે બે પ્રકારની હોય છે. ખાસ સરકાર મદદની અને સ્વતંત્ર મંડળીની. એનું ભંડોળ અમુક હદમાં મુકરર કરવું પડે છે. અને કાયદેસર રજીસ્ટર કરાવ્યા પછી તે બેંક રજીસ્ટર લીમીટેડ કહેવાય છે.

બેંકોની થાપણ બહુજ મોટા પ્રમાણમાં હોય છે તે રકમ એક ધસ-મથી પુરી પડતી નથી માટે થાપણના ભાગ કરવામાં આવે છે તે ભાગનું નામ શેર કહેવાય છે. પછી બેંકને લગતી હકીકત સાથે શેર ભરવા જાહેર ખર્ચો ફેલાવવામાં આવે છે તેમાં યથાશક્તિ યોગ્ય લાગે તે સામેલ થાય છે. સામેલ થનારને શેરહોલ્ડર કહે છે.

શેરની મુકરર કરેલી રકમ એકદમ વસુલ લેવામાં આવતી હોય એવું ક્વાચિતજ અને છે પણ ધણા ભાગે હમ્મથી લેવાય છે. તેનો ઉપયોગ વેપાર વૃદ્ધિમાં કરી શકે છે.

૧૩૩. બેંકમાં ત્રણ જાતની રકમ જમા લેવામાં આવે છે.

કરંટ એકાઉન્ટ—દરરોજ જમા કરાવવું અને ઉઘાડવું ચાલુ રહે તેવું ખાતું. એવી રકમનું વ્યાજ બહુ જુજ હોય છે.

સેવિંગ બેંક ખાતું—જમા મુકનારને રકમ લીધા પછી દાખલા માટે પાસ બુક એટલે હામ ખાતાની ચોપડી મળે છે. તેમાં તારીખવાર જમા, ઉપાડ અને ખરી બાકી નોંધાય છે. એનું વ્યાજ ૩-૪ ટકા હોય છે. નાણાં જમા કરાવવાને મુકરર તારીખો હોય છે તે પ્રમાણે જમા કરાવે તો વ્યાજ ચઢે છે. તેમ અધવચ ઉપાડે તો તે રકમનું વ્યાજ મળતું નથી.

બાંધી મુદત-ટીકસ એકાઉન્ટ અમુક વર્ષ અથવા ૭ માસની સરતે રકમ ઉપાડવાનું ખાતું. તે બદલ કેશ સર્ટિફિકેટ યા પાવતી મળે છે એનું વ્યાજ સેવિંગ બેંકવાળા ખાતા કરતાં વધુ મળી શકે છે પરંતુ જો બાંધી મુદત વાળી રકમ કદાચ ઉપાડવી હોય તો, અથવા બેંકની હાલત વિષે શક જન્ય એવા પ્રસંગે લાઇ લેવી હોય તો ધાર્મી મુજબ મળી શકતી નથી. પરંતુ બેંક પોતાના ઉપર થયેલો અવિશ્વાસ દૂર કરવા માટે ધારે તો વગર વ્યાજે એટલે મુદતી રકમ પાછી દેવા મુખ્યત્વાર હોય છે.

૧૩૪. બેંકોના નાણાં—કરખાનાદારોનો માલ શેરહોલ્ડરના શેરા દાગીનાઓ, સ્થાવર મિલકતો, અને વીમાની પોલીસીઓ ગીરો રાખીને નાણાં ધીરંવાનું બેંકો કામ કરે છે.

કરંટ એકાઉન્ટવાળા લોકોને એક યુક આપે છે તેથી એવા લોકો ત યુકમાંથી જરૂર પડે એક લખી આપી રકમ ઉપાડી શકે છે.

૧૩૫ એક એટલે હુંડી—બેંકા પરસ્પર હુંડીઓ આપી શકે છે અને શિકારી શકે છે તથા શેરો ઇચ્છીત કંપનીના અને સરકારી લોનો મેળવી અપાવવાનું કામ પણ કરે છે. વિશેષ માહિતી માટે બેંકના નિયમો વાંચવા.

પાઠ ૪૧ મો. પ્રામીશરી લોન વિષે.

૧૩૬. લોન અંગ્રેજી ભાષાનો શબ્દ છે. તેનો અર્થ ખત યાને દસ્તાવેજ થાય છે. એને પ્રામીશરી લોન પણ કહે છે. પ્રામિશ=વચનથી બંધાવું, લોન=ખત. મંજુર રાખેલો દસ્તાવેજ. બેન્ડ અથવા ડીમેન્ચર, એ પણ લોનનાં નામ છે. તે કાઢવાનું કામ સરકાર પોતે કરી શકે છે.

૧૩૭. લોનના ભાવ અને વ્યાજ સેંકડા ઉપર હોય છે. બજારમાં એના ભાવની વધઘટ સમયાનુસાર થાય છે. હાલ કાઢેલી લોનનું વ્યાજ સેંકડે ૪૫૫ ટકા રાખ્યું છે અને વેચાણ ભાવ ૯૬ છે. એટલે હજારની લોન લેવી હોય તો ૯૬૦ ભરવા પડે છે અને તેનો એક દસ્તાવેજ સરકાર આપે છે. જેટલાની લોન લેવામાં આવે તેટલા આંકડાનો એકજ દસ્તાવેજ હોય છે.

૧૩૮. લોનમાં રોકેલી રકમ જરૂર પડે સરકારથી રોકડી મળતી નથી. પણ બજાર ભાવે વેચીને લાઇ શકાય છે. એવા પ્રસંગે સરકારને રીતસર અરજ કરવી પડે છે. એટલે નવીન ખરીદનારને ખાતે લોન ચઢી શકે છે.

૧૩૯. લોનનું વ્યાજ દર છ છ માસે વહેંચાય છે. અને તે રકમ બદલ ખાતાદારને અગાઉથી સૂચના મળે છે.

૧૪૦. લોન ખરીદવામાં રોકેલી રકમ લોન ખાતે ઉધરે, વેચાણ હોય તે એજ ખાતે જમા થાય. વ્યાજ આવે તે વ્યાજ ખાતે ચઢે અને ખોટ જાય તે લોનના વ્યાજ ખાતે ઉધરે.

પાઠ ૪૨ મો. શેર વિષે.

૧૪૧ શેર એટલે ભાગ પાંતિ, હિસ્સો પંત્યાળા વેપારનું નવું રૂપ કોઇ ધંધાને લગતાં કારખાનાં રચાપવાં હોય ત્યારે લાયક મનુષ્યો તે કારખાના માટે ખરચતો અંદાજ બાંધે છે અને તે રકમ મુકરર કરી તેના અમુક રકમનો એક ભાગ યાને શેર બનાવે છે. તેમાં કેટલાક શેર સિલકમાં રહેવા દે છે. એનો લાભ ગર્ભગ્રીમતો તથા સર્વ સાધારણ મનુષ્યો લઇ શકે માટે જાહેરખખરો ફેરવવામાં આવે છે. એટલે પોત પોતાની શક્તિ

મુજબ શેર રાખી ભાગીદાર બની શકે છે. શેરની રકમ ખપ હોય તે ઉપર ખ્યાન રાખી કકડે કકડે વસુલ લઈ શકે છે.

૧૪૨. જે શેર રાખે તે શેરહોલ્ડર કહેવાય છે. કારખાનાને માટે કાચબની ચાપણુ-રીઝર્વ ફંડ, મુડી તરીકે તથા સાંચાના ધસારા તરીકે અને વીમાના શાળા માટેનો ભાગ વગેરે નિયમિત હોય તેટલો અંશ કાપતાં છેવટે જે નફો વધે તે શેર હોલ્ડરો ખાતે રકમની સરાસરીથી વહેંચવામાં આવે છે.

૧૪૩. શેર રાખનાર શેકડી રકમ જોઈતી હોયતો કારખાનું આપવા બંધાતું નથી માલિકે એ શેર બજાર ભાવે વેચવા જોઈએ ?

૧૪૪. શેર ખાતે જે રકમ શેકાય તે જે કંપનીનો શેર હોય તે કંપનીના નામવાળા શેર ખાતે ઉધરે વેચાણુ આવે તે પણ એજ ખાતે જમા થાય. વ્યાજ મળે તે વ્યાજ ખાતે લેવાય, તેનું વ્યાજ છ છ માસે ધણા ભાગે વહેંચાતું હોય છે.

પાઠ ૪૩ માં, બેંક અને શેર વિષે કંઈક જાણવા જોગ.

૧૪૫. જે ખાતાં હિંદી ઉદ્યોગ હુન્નર અને સાહસ ભરેલાં હોય તે ખાતાને ઉત્તેજન દેવું એ આપણી ખાસ ધરજ છે. પણ બલતી રીતે ઉત્તેજન દેવામાં નાણું શુભાવવાનો પ્રસંગ આવે તેવા પ્રયત્નમાં ન પડવું, તેમાં મનુષ્યની ચતુરાઈ પ્રગટ થાય છે. જે બેંકો સદ્ધર હોય, જેનો વહીવટ ચોખ્ખો-ખુલ્લો હોય, જેના હિસાબ લોકોની સન્મુખ વારંવાર આડંબર સિવાય રજુ થતા હોય, જેણે સારા અને બીડના સમયમાં પોતાની શાહ-વટ-આંટ જાળવી રાખી હોય, ખોટા ખુમારથી ગભરાઈને પાછી હદી ન હોય, જેનાં બેલંસ-સીટ જોતાં ખડે બડોળ, સરકાર સીક્યુરીટીમાં રાખેલી રકમ, બચત ફંડ અને બીજી અંતર વ્યવસ્થા વિશ્વાસપાત્ર લાગતી હોય એવી બેંકોમાં નાણું રોકવામાં લાભ છે. તેમાં પણ પુંજના વીસથી પચીસ ટકા જેટલો ભાગ માંધી મુદતમાં રાખવાથી શાયદો દીક મળશે.

શેર અને ચાલુ ખાતાનું વ્યાજ એક સરખું આપવામાં ઘટાડો થતો જાય અને શેર હોલ્ડરોનો લાભ સચવાતો હોય તો જમા મુકનારે જાગૃત થઈ સમયસૂચક વેપારી બનવું (૨) સહુના પાટામાં આવતા શેરોથી દૂર રહેવું. (૩) જે શેરની બજારમાં બોલાતી ડી આંટ હોય તે ઉપર લોભાઈને મોંઘી ઠીમતે શેર લેવાનું સાહસ ન વું. (૪) એકજ ઉદ્યોગી કારખાનામાં કે શેર વગેરેમાં બધી મુડી રોકવી ની ! પણ જુદીજુદી દિશાઓમાં કે પરદેશ ખાતે ભરવી. રકમો જુદી

મુદી હોય તો હડતાલ, લડાઇ કે બીજા અકસ્માતને કારણે એક કારખાનું મંદીમાં પડે તો બીજું તેજવાળું પણ હોય એટલે એકમાં થતું નુકસાન બીજાથી સાધી શકીએ. (૫) સ્થાનિક અથવા દૃષ્ટિ મર્યાદામાં રહી શકે એવા ઉદ્યોગી કારખાનામાં નાણું રોકવું. એ કૃતિથી એની સ્થિતિ અને ભાવની માહિતી જલદી જાણી શકાશે અને શેરો વેચવાનું બની આવશે. (૬) ઝડ વેચાણ એવા શેર ખરીદવા. (૭) શેરના લાવની ખર્ચ કાઢતા રહેવું. (૮) પાંચેક વર્ષના બેલંસસીટ તપાસી જોઇ, પ્રમાણિક અનુભવી-ઓની સલાહનું તોલન કરી સ્થિર થઇ શેરો ખરીદવા. પણ પાછલાં વર્ષોમાં આપાદ હાલત ભોગવી ધણાં સારાં વ્યાજ આપેલાં હોય તેવું હંમેશાં આપશે એવા પોકળ અનુમાનથી ફસાઇ પડવું નહીં.

પાઠ ૪૪ મો, વિમા વિષે.

૧૪૬. વિમો એટલે એક જાતનો સાહસિક સરતી રકમ પુરી પાડવાનો વેપાર. એવાં કામ કરનાર મંડળોને વિમા કંપની કહે છે અને પોતાના નિયમો સરકારમાં રજીસ્ટર કારવવા પડે છે માટે તે લિમિટેડ કંપનીઓ કહેવાય છે.

૧૪૭. વિમાનો વેપાર ત્રણ પ્રકારનો મુખ્ય હોય છે. આગનો, જળ માર્ગનો, અને જીંદગીનો; એ સંબંધી માહિતીના નિયમો જે તે કંપનીમાં લખવાથી મફત મળે છે.

૧૪૮. વર્તમાન કાળે મનુષ્ય જીંદગી દુકી થતી જાય છે અને અકસ્માતથી ઘેરાયલી હોય છે. તેથી પોતાના ઉપર અવલંબી રહેલાં મનુષ્યોના આધાર માટે વિમો ઉતારવાની વાત વધારે મહત્વની માનવામાં આવે છે. પોતાના અવસાન વખતે વહાલાઓ માટે કંઈ પણ ગોઠવણ કરી છે એવો સંતોષ પ્રાપ્ત થતો હોવાથી સંતોષ લાઇ શકાશે. અથવા વિમાની રકમ પોતાની હયાતીમાંજ થોડા વર્ષ પછી મળવાની હોય તો તેથી પણ પાછલી અવસ્થા વધારે સ્વતંત્ર અને સંમીન થશે. જેઓ ઉડાઉ હોય, નાણું બચાવવાની ટેવ ન હોય અથવા બચે તેટલું ખર્ચી વૈભવ વધારવાને મન ઉપર કાબુ રાખી શકાતો ન હોય તેમને આંટીમાં લાવવાનો માર્ગ વિમો છે. એમાં રોકેલા પૈસા કાચબ બચતમાં રહેશે, વિમાનો હપ્તો ભરવાને નિયમિત કાળજી થશે. કરકસરનો ગુણ વૃદ્ધિ પામશે અને ખરા સંકટની વખતે જમાવેલી રકમ કામમાં આવી શકશે.

જીંદગીના વિમા બહુ રીતે ઉતરી શકે છે, પોતાની શક્તિ અનુસાર તેનો લાભ લેવો જોઈએ એ કૃતિમાં વધારે લાભકારી વસ્તુ એ છે કે અવ-

સાન અથવા ધાતુ તો પણ કંપની સાથે દસ્તાવેજ અથવા પોલિસીથી સુકર કરેલી રકમ વારસોને પુરેપુરી મળી શકે છે.

૧૪૯. જમા ખર્ચ.

વિમો ઉતારવા માટે જે હપ્તો ભરવો પડે તે રકમ વિમા કંપનીને નામે ઉધારતા રહેવું. અને તેનો દસ્તાવેજ તથા પાવતીઓ મળે તે વ્યવસ્થિત શાંકલે રાખવી. ઉમરની ખાત્રી પોતાની જાતે કરી દેવી કે પાછળથી તકરાર ઉઠે નહીં. વિમાની રકમ પાડે તે વિમા કંપનીના ખાતે જમા લેવી. વ્યાજના નશ સાથે વિમો હોય તો કંપની તરફથી વ્યાજનો દાખલો આવે ત્યારે રોકડું લીધું હોય તો વ્યાજ ખાતે જમા લઈ કંપનીને ખાતે ઉધારી તેના નામે જમા કરવું અને જે તે ત્યાં જમા રખાયું હોય તો વ્યાજ ખાતે જમા લઈ કંપનીને ખાતે ઉધારવું.

૧૫૦. પોષ્ટ ખાતામાં વિમા.

પોષ્ટ અથવા ટપાલ ખાતામાં રજીસ્ટર કરેલાં કીમતી દસ્તાવેજો, વેલ્યુ પેમેન્ટ કાગળો અથવા માલનાં પારસલો રવાના કરવાનાં હોય ત્યારે એનો વિમો ઉતારવો પડે છે. નાની નાની હાકીસો સો સુધીનો અને મોટી હાકીસો હજાર સુધીની રકમનો વિમો લઈ શકે છે. વિમાનો દર દર પચાસે બે આના હોય છે અને પછી દર વધુ પચાસે બે આના વધારે ગણાય છે.

ટપાલની રજીસ્ટર શી, વજનની ટિકીટો ઉપરાંત વિમાની લાગતની ટિકીટો ચોઢાવવામાં આવે છે. અને તે મોકલનાર તરફથી પારસલ કે કવર ઉપર પોતાના નામના શીલ કરાવવામાં આવે છે, શિક્ષા યાને શિલ સજ્જા અંધ ન હોય તો પારસલ લેવામાં આવતું નથી.

૧૫૧. વિમો ઉતારવેલી જથ્થા ગુમ થાય તો ટપાલ ખાતું તેની નોંધાવેલી કીમત ભરી આપે છે પરંતુ મોકલનારે સાવચેતી રાખવાની એ છે કે પારસલ જેટલી કીમતનું હોય તેટલીજ ખરી કીમતનો વિમો ઉતારાવેલો હોવો જોઈએ. ગફલત કરી હશે તો રકમ મેળવવામાં મુશીબત પડશે એટલુંજ નહીં પણ કાયદેસર ગુન્હો ગણાશે.

આ જાતનો વિમો ધંધાને અંગે થાય છે માટે એ બાબતનો ખર્ચ ખરીદા ખાતે અથવા ચોગ્ય હોય તે ખાતે ઉધરે.

પાઠ ૪૫ મા. વેપારનો નફો તોટો.

૧૫૨. ફરેક વેપારનો નફો તોટો સમજવો હોય, તો ફરેક વેપારનાં ખરીદી વકરા ખાતાં રાખવાં, જેમકે બાજરી ખરીદી વકરા ખાતું ધ,

૧૫૩. રોજમેળામાં માલ લઇએ તે ખરીદી ખાતે ઉધરે, અને વેચીએ તે વકરા ખાતે જમા મંડાય. આ બંને પ્રકાર એકજ વસ્તુ ઉપર થાય છે. માટે ખાતાવહીની અંદર ખરીદી વકરા ખાતું એકજ મથાળામાં આવે છે, ને તેની અંદર ઉધાર બાબતે ખરીદીનો આંકડો અને જમા બાબતે ઉપર વકરા ખાતાનો આંકડો દાખલ કરવામાં આવે છે. (જુઓ ખાતાવહીમાં હરકોષ ખરીદી વકરા ખાતું.)

૧૫૪. હરકોષ વેપારમાં નફો છે કે તોટો તે જ્યારે સમજવો હોય ત્યારે નીચે પ્રમાણે તપાસ કરવી.

અ સિલકે માલ હોય તેની પડતર ભાવે અથવા બજાર ભાવ કમી હોયતો તે ભાવે કિંમત ગણીને તે રકમ વકરા ખાતાના આંકડામાં ઉમેરવી.

બ પછી ખરીદી ખાતે ઉધરેલી રકમ ખાદ કરવી.

ક ખાદખાકોમાં વધે તેટલો નફો કહેવાય, અને ઘટે તેટલી ખોટ ગણાય.

પુનરાવર્તનના પ્રશ્ન.

(૧) ખરીદ, વકરાની વ્યાખ્યા ? (૨) ખરીદ ખાતે શું શું ઉધરે (૩) માલ ખરીદતાં થોડી રકમ ભરી અને બાકીને માટે કબજાત આપી હોય તો શી રીતે લખાય ? (૪) માલનો મેં બદલો થાય તેનું નામું કેમ લખશો ? (૫) લહે-લ્યામાં આવેલા માલનું જમા ખરચ કેમ થાય ? (૬) જ નો દેવાદાર જ છે તેના ઉપર તગાદો કરવાથી જ ને કાનની કડી રૂ. ૨૫ માં આપી; જ એ તે દીકરાને પહેરવા ધરમાં રાખી તો એ દરેકને ત્યાં શી રીતે નામું લખાય ? (૭) દુકાનમાંથી રૂ. ૧ નો ગોળ ખાવાને લઇ ગયા. (૮) ઉધારે વચ્ચેના માલ નામે લખ્યા પછી આવે તો શું કરશો ? (૯) ગમે તે વખતે માલનો નફો બહુવાની રીતે શી ? બેંક અને શેર વિષે મનન કરવા જોગ બાબતો કઈ છે ?

મનોચત્ન ૬ ટું. વેપારીના ધંધાનો મેળ દારવો.

સં. ૧૯૫૮ ના મહા સુદ ૫ નો મેળ લખો.

(૧) ગયા રોજના રૂ. ૧૪૩૩૩૩.

(૨) વેપારને સાં રૂ. ૫૧ મળુ બાજરી દા. રૂ. ૧) = લેખે રોકડેથી ખરીદી માલ વખારે નખાવતાં મળે પાંચ પ્રમાણે ખરાબત પડી.

(૩) બાજરી ૧૫ મળુ દા. ૧૧૧- પ્રમાણે રોકડેથી વેચી.

(૪) ધાંચી જીવા કાલુને જીની પાણીનો તોરો વેચાણ આપ્યો. એ બાબતના તેની પાસે રૂ. ૩ લહેણ રહ્યા.

(૫) બાજરી ૧૦ મળુ દા. ૧૧૧- પ્રમાણે શાહ હીરાચંદ જવેરને ઉધાર આપી.

(૬) બાજરી મણુ ૬, દા. ૧૧૧ લેખે પગી જતુજી હમીરજીને આપી. (કલમ ૧૦૯) અને તેના બદલામાં ધરને સાર ગાય ખંડી.

(૭) બાજરી ૫ મણુ દા. ૧૧૧ લેખે ચુનારા રામા કરસનને આપી, તેણે રૂ. ૬ બરી બાકીની રકમ પટેલ દેસાઇ કુબેરને કબ્જાવાવી.

(૮) સોનું ૩૦ તોલા દા. ૨૨) ના બાવે ચોકસી લક્ષુ લક્ષ્મીદાસને ત્યાંથી ઉધારે લાવ્યા. સોનાનો તોલ ધર્માદાને કાંટે કરાવતાં રૂ. ૦)ના ખરચવા પડ્યા.

(૯) અમદાવાદના પટેલ મોતીભાઈ શામળભાઈએ ધીની ખરીદીને સાર ગુમાસ્તા ગોપાળદાસ સાથે રૂ. ૧૩૮) મોકલ્યા.

(૧૦) જ બાજરી મણુ બે દા. ૧૧૧ ના બાવે જસુભાઈ મણુભાઈ રોકડેથી લઈ ગએલા તે તુર્ત પાછી લાવ્યા માટે માલ લઈ પૈસા પરત આપ્યા. જ સોનું તોલો ૧) એક રૂ. ૨૩) થી શાહ પૂનમચંદ મૂળજીને ઉધારે આપેલું તે પાછું આવ્યું. જમાખરચ પડે કે નહિ.

(૧૧) ગાંધી અમૃતલાલ વખતચંદને સોનું તોલો ૧) દર રૂ. ૨૩૧ ના બાવે રોકડેથી વેચાણ આપ્યું. (જુઓ નમુનામાં)

મનોચત્ન ૧૦ મું વેપારીના ધંધાનો મેળ.

(૧) ફાગણ સુદ ૩નો મેળ બનાવો. કાથળીમાં રૂ. ૪૯૯૧૧૧ના.

(૨) અમદાવાદથી પટેલ મોતીલાલ શામળભાઈએ રૂની ગાંસડીઓ પાંચ ચઢાવી તેનું વજન મણુ ૫૦ છે. ખરીદી દા. ૪૧૧ લેખે છે, તેની અંદર સેંકડે ૩૧ ટકા પ્રમાણે વળતર મળેલું છે. તે કપાત કરીને સેંકડે ૦૧ ટકા લેખે આડત ચઢાવી છે. એ માલને સાર રેલ્વે તુરના રૂ. ૩)ના તથા ગાડીમાડાના રૂ. ૦૧ આપણે ધરમાંથી આપ્યો. (કલમ ૧૧૦)

(૩) બાજરી મણુ ૧૫ દા. ૧૧૧ લેખે દલાલ દોલતરામ મારશત વેચી રૂ. મણુ ૧૦ દા. રૂ. ૫૧ ના બાવે દલાલ કોદર મારશત આપ્યું. અને દલાલે મણુ એકેક આનો દલાલી ખાધને માલની કિંમત બરી દીધી. (ક. ૯૯).

(૪) દેસાઇ નાથજી ભોગીલાલને દેવા પેટે નીચે પ્રમાણે આપ્યું. રોકડા રૂ. ૧૦), સોનું તોલા બે દા. ૨૩૧, રૂ. મણુ ૩૧ દા. ૫૧ અને ધરમાં દુઝણી ગાય હતી તે રૂ. ૯) માં આપી. (ક. ૧૦૬)

(૫) દુકાનમાંથી બે મણુ રૂની ગાદી ભરાવી, બાવ રૂ. ૫૧ ગણવો. (કલમ ૧૦૮) ખારવાં બે દર રૂ. ૧) લેખે શાહ હીરાચંદ ઝવેરને ત્યાંથી લહેણામાં લાવ્યા. (કલમ ૧૦૬) રૂની પીળમણના ૦૧૧૧ રોકડા આપ્યા. (ક. ૨૫)

(૬) પરી. દેવજીભાઈ કાશીદાસને રૂ. મણુ ૧૦, દા. ૫૧ લેખે આપ્યું અને તેમની કનેથી ધી મણુ ૧૩ દા. ૧૦૧ થી ખંડ્યું. પછી તે ધી તત્કાળ અમદાવાદના પટેલ મોતીલાલ શામળભાઈ ઉપર ચઢાવ્યું. (ક. ૧૧૨ ક).

(૭) બટ ભોળાનાથ ઉત્તમરામને રૂ. ૩) ઉછીતા આખા છે તે શ્રી જયસોમાં ઉપર ટપકે કાઢવા (ક. ૩૫ ચ).

(૮) ગાંધી અમૃતલાલ વખતચંદ સોનું તોલો ૧ એક દા. ૨૩ ના ભાવે રોકડેથી ગણ કાલે લઇ ગયા હતા. તે આજે પાછું લીધું. (ક. ૧૧૫)

(૯) પટેલ દેશાઇ કુબેર તરફથી નીચે પ્રમાણે લહેણું પત્રું. રોકડા રૂ. ૧૩), કમોદ કળશી ૧ એક રૂ. ૩૨) ની, બળદ બે રૂ. ૪૦) ના તેમાંથી એક બળદ એકાને સારૂ રાખી, બીજો રૂ. ૩૫) માં વેચ્યો, અને ડાંગર કળશી રૂ. ૩૫ થી ઝવેરી શામળ જમનાદાસને આપી, તેની કીંમતના રૂપિયા ચોકસી લલ્લુભાઇ લખમીદાસને ત્યાં કપ્પુલાવ્યા. (ક. ૧૦૬)

(જુઓ પૃષ્ઠ ૭૩ ફાગણ સુદ ૩ નો મેળ.)

પાઠ ૪૬ મો. સરાશી ધંધાનું નામું રાખવા વિષે.

૧૫૫. ધનવાન લોકોનો આ ધંધો છે, તે સર્વ ધંધામાં વધારે પ્રતિષ્ઠિત અને ચોખ્ખો ગણાય છે. તેમાં મુખ્ય વેપાર એ હોય છે કે નાણાંની ઉચ્ચ-પાથલ કરવી તથા દેશાવર ખાતે હુંડીઓ ચલાવી વેપારનો વધારો કરવો. લોકોને નાણાં ધીરવાં, તેમનાં જમા માંડવાં, અને દલાલી કરવી; એ વગેરે બાબતપર પહેલાં સમજુત અપાઇ છે. હવે અત્રે હુંડીઓના વેપાર સંબંધે કહેવામાં આવશે.

હુંડી વિષે.

૧૫૬. વેપારી લોકને કામકાજ લગતા જે પત્રો છે તેમાં વધારે અગત્યનો અને જોખમકારી પત્ર હુંડી છે. તેના બે પ્રકાર હતા.

(૧) શાહજોગી હુંડી.

(૨) નામજોગી હુંડી.

શાહજોગીમાં શાહજોગ અથવા વેપારીજોગ અને નામજોગીમાં અમુક નામજોગ શબ્દો લખાતા હતા પણ તેમાં શિકારતી વખતે ગદ્દલતમાં પડવાનું બનતું તેથી મુંબાઇના મહાજને તેવી રીતે લખવાનું બંધ થયું છે.

૧૫૭. મનીઓરડર પોષ્ટ ખાતામાં થાય છે તે નામજોગી હુંડીનું રૂપ છે. પોષ્ટમેન સરહદનો માહિતગાર હોવાથી ખરા માલેકને એ રકમ સહેજે પહોંચાડી શકે છે, શક હોયતો આબરુદાર સખસની સાક્ષી લખાવી લે છે.

૧૫૮. ખોળાધર—જમીન અથવા હુંડીનાં નાણાં લેનારની તરફથી ખાત્રી આપનાર શખ્સ બહુધા શિકારનારના ગામનોજ ખોળાધર હોવો જોઇએ.

૧૫૯. હુંડીમાં લખનાર, લખાવનાર અને શિકારનાર એમ ત્રણ જથ્થોનો સંબંધ હોય છે. તેથી તેઓ ખાસ નામથી ઓળખાય છે. જેમકે—

અ. જેમના ઉપર હુંડી લખી હોય તે હુંડીનો શિકારનાર કહેવાય. નાણાં બરીને હુંડી કરાવે તે હુંડીનો લેનાર એટલે રાખ્યાવાળા કહેવાય. અને ક નાણાં લઇ હુંડી લખી આપે તે લખનાર કહેવાય.

૧૬૦ હુંડીનો નમુનો. (રાખ્યાવાળાને દેવાનો.)

સ્થળપત્ર.

શિકારનાર પર જવાનું

નં.	નં.	નં.	૦૦૦૦૪૭૧..... શ્રી ૧૧
લખનારનું નામ.	લખનારનું નામ	સ્વરિત શ્રી	મહા શુભરથાને શુભોપમા લાલક પરીખ
રાખ્યાવાળા	રાખ્યાવાળા	શ્રી પંચ	(શિકારનારનું નામ) ભેગ શ્રી
રો. અંકે	રો. અંકે	થી લી.	(લખનારનું નામ) ના
હુંડીની મિતિ.	હુંડીની મિતિ.	ભેગોપાળ વાંચશો છ. જત અગ્રેથી રાખ્યા	(હુંડી કરાવનાર)
નિશાની.	નિશાની.	પાસેથી રો. અંકે નીમે રૂપીયા થી	
શિકારાઈ તે મિતિ.	શિકારાઈ તે મિતિ	ખમણા પુરા. મુદત અમુક	હુંડી; દેખાડનાર ભેગ મુંબઈ શરાફ
હા. હુંડી લઈ જનાર.	હા. હુંડી લઈ જનાર.	મહાજનના ધારા મુજબ શીકારી આપલો. નિશાની એ જે અમારે ખાતે	
		અથવા અમુકને ખાતે ઉધારલો. હાલ એજ, સંવત ૧૯૮૪ ના બાદરવા	
		શુદ્ધ ૪ તા. ૧૭ સપ્ટેમ્બર ૧૯૨૮.	
		સહી પેઢોના મુદ માલીકીની.	

સૂચના—૧ નં. પહેલાના વખતમાં હુંડીની અંદર રૂપીયા હુંડીની રીતના, નામે શાહભેગ થા વેપારી ભેગ ગથે ઠામ ઠેકાણું ચોક્કસ કરી આપલો, પીઠે પેટી ખનાવી રકમ ભરાતી અને તેનીજ નીચે એના અંકેમાં નીમે રૂપીયા આટલાના નીમે રૂપીઆથી ચોખણા પુરા રૂપીઆ આટલા આપલો. હવે તેવું લખાણ અંધ થઈ ગયું છે.

૨-મુંબઈમાં હુંડીની દેખાડ ધાલવાનો ઠાઈમ સવારના ૧૦ થી ૩ છે અને નાંણા ભરવાનો વખત સાંજના ૩ થી ૬ છે. શરાફ મહાજને તથા બેંકોએ મંજૂર રાખેલા તહેવારોમાં લેવડ દેવડનું ઠામ બંધ હોય ત્યારે હુંડી શિકારાતી નથી.

૩-રાખ્યાવાળા તરફથી હુંડીનાં નાણાં બીજાને અપાવવાં હોય તો મથાળાની શ્રીની ઉપર આ હુંડીનાં નાણાં અમુકને આપલો લખી સહી કરવી.

હુંડીના નમુનો.

૧૬૧ પેંઠનો નમુનો.

હુંડી પ્રમાણે જે ગોપાળ સુધીનું મથાણું લખી, લખવું કે જત અંગેથી રાખ્યા પાસેથી રા. અંકે દીધાની હુંડી એક મુદત ની સં. ની મિતિની લખી આપી હતી પણ સદર રાખ્યાવાળા કહે છે કે એ હુંડી ગેરવલ્લે પડી છે માટે આ પેંઠ લખી આપી છે. તો તમે તમારો કાંચા મેળ (રોકડ મેળ) નોંધ, રોજઆવરો; અને ખાતાવહી વગેરે જે જતના ચાપડા રાખતા હો તે તમામ જોઈ, ચોક્કસ તપાસ કરી હુંડીનાં નાણાં નહીં અપાયાં હોય તો આ પેંઠ શિકારી નાણાં આપજો. અમે તમોને સનંદ નંગ ર થઇને વાર એક મુજરે આપીશું. સં. તા.

પેંડીના ખુદ માલેકની સહી.

૧૬૨ પરપેંઠ (૩ જો લેખ.)

મથાણું ઉપર પ્રમાણે હુંડી ગેરવલ્લે પડી ત્યાં સુધી લખ્યા બાદ પેંઠ લખી દીધાની મિતિ જણાવીને લખવું કે રાખ્યાવાળા ધણી કહે છે કે હુંડી તથા પેંઠ જોડ વાનાં ગેરવલ્લે પડ્યાં છે. માટે આ પરપેંઠ લખી દીધી છે તો ઉપર પ્રમાણે નામું તપાસવાની સચના લખ્યા પછી પરપેંઠ શિકારી નાણાં આપજો. અમે તમને સનંદ ૩ ત્રણ થઇને વાર એક મુજરે દઈશું. સં. તા. અને સહી.

૧૬૩ કાગળ (૪ થો લેખ.)

મથાણું ઉપર પ્રમાણે હુંડી, પેંઠ, અને પરપેંઠ લખ્યાની મિતિએ જણાવીને લખવું કે રાખ્યાવાળા કહે છે કે હુંડી, પેંઠ, પરપેંઠ ગેરવલ્લે ગયાં છે માટે કાગળ લખી આપ્યો છે. તો નામું તપાસી ત્રણમાંથી નાણાં ન આપ્યાં હોય તો આપજો. અમે ચારને બદલે એક વાર મુજરે આપશું. સં. તા. અને સહી.

પાઠ ૪૭ મો. હુંડીમાં નખાતી સામાન્ય મુદતો.

૧૬૪. હુંડીમાં મુદત નાખવાનો હેતુ રાખ્યાવાળાનો મુસાફરીમાં વખત જમ તેપર આધાર રહેલો છે. હાલ રહેવેના સાધનથી લાંબી મુદતો નખાતી નથી તોપણ નીચેની મુદતો કાયમ છે.

તુર્ત મુદતના—હુંડી દેખાડતાજ નાણાં મળે.

દિન એક વળતાની—હુંડી દેખાડ્યા પછી બીજે દિવસે નાણાં મળે.

મુદતવાર ભોમની—હુંડી દેખાડ્યા પછી ચોથે દિવસે નાણાં મળે.

મુદત દિન ચત્તારની—હુંડી દેખાડ્યા પછી ૯ મે દિવસે નાણાં મળે

ખાંધી મુદતની—હુંડી દેખાડ્યા પછી અમુક દિવસ વિત્યાબાદ નાણાં મળે.

પાઠ ૪૮ માં. શાહુકારના અગત્યના હસ્તુર.

૧૬૫. હુંડી ગેરવસ્તે પડે તો થેઠ આપે. તે ગેરવસ્તે જાય તો પરથેઠ અને તેના ઉપર કાગળ મળે. કાગળ ગેરવસ્તે જાય તો નાણાં પરત મળે. એ નમુના પૃષ્ઠ ૪૩-૪૪ માં જોશો.

૧૬૬. હુંડી લખી આપ્યા પછી, લખનાર ઇસમ, તરફથી તે હુંડી શીકારનારની ઉપર ખારોખાર ખાનગી હુંડીનો દાખલો મોકલવામાં આવે છે. જ્યાં સુધી એવો દાખલો શિકારનારને હાથમાં ના આવે ત્યાં સુધી તે પોતે હુંડી શીકારતો નથી. સખજ જે તારીખે હુંડી લખાય તેજ તારીખે શીકારનારને વીગતવાર ખબર આપવામાં આવે છે.

૧૬૭. શિકારનાર હુંડી પાછી ફેરવે તો તે કોરે પૂઠની હુંડી કહેવાય છે. એવું બને ત્યારે રાખ્યાવાળાને લખનાર તરફથી ખેપ નકરામણ અથવા નકરામણ શીકરામણ મળે છે. ખેપ નકરામણ એટલે ટાંપુ ખાધું ને ખોટી થયું પડ્યું તે બદલની તુકશાની. એ રકમ દેશ રિવાજ મુજબ લેવાય છે. અમદાવાદ વગેરે કેટલાંક શહેરોમાં (૧) બજાર બાવ પ્રમાણે નવી હુંડી, (૨) ટકા લેખે ખેપ નકરામણ, (૩) અને ગામ રિવાજ પ્રમાણે વ્યાજ મળે છે.

૧૬૮. હુંડી શીકારવાની હોય તો શીકારનાર પારેખ તેના પર જોયાની મિતિ નાંખી આપે છે, તેને દેખાડઘાલી કહે છે. તેમ થયું એટલે સમજવું કે હુંડી શીકારશે. શીકારનાર દેખાડ ઘાલે, તેની સાથેજ પોતાને ત્યાં હુંડીનો દાખલો રાખે છે અને મુદત પાકે હુંડી શીકારે તે વખતે, હુંડીની પીઠે નાણાં લેનારને હાથે ભરપાછ કરાવે છે પછી લખનારના ખાતે હુંડી ઉધારીને ખોખું ખીડે છે.

૧૬૯. ભરપાછ કરાવેલી હુંડીને ખોખું કહે છે. ખોખું—પાઠેલી હુંડી. તેના મુળ લખનાર ઉપર પાછી ખીડવાનો રિવાજ છે. તે પ્રમાણે શીકારનાર ખીડી દે છે. મતલબ કે હુંડી પાકે એટલે લખનારને ઘેર પાછી આવે. વચમાં કોઇ જગાએ રહે નહિ. ખોખું આવ્યા ઉપરથી હુંડી લખનાર પોતાને ત્યાં શીકારનારને ખાતે હુંડી પાક્યાની મિતિ તે જે તારીખના મેળમાં જમા થઇ હોય ત્યાં વધારા તરીકે ટાંકે છે.

પાઠ ૪૯ માં. હુંડી વિષે વિશેષ સમજાવતી.

૧૭૦. હુંડી હોય તે ગમે તે ઇસમને વેચાણ થઇ શકે તેના ખપ ન હોય તો તેના લખનારનેજ પાછી પથ આપી શકાય. મનીઓરડરમાં તેમ થતું નથી. નામજોગી હુંડીને મહારાષ્ટ્ર દેશમાં ધણીજોગી હુંડી કહે છે.

૧૭૧. શિકારની અતુલ્યતા હોય અને મુદત પહેલાં હુંડીનાં નાણાં જોઇતાં હોય તો મુદત કાપીને નાણાં લઇ શકાય. જો હુંડીનો ખપ ન હોય તો બજારમાં ગમે તેને વેચાણ આપી શકાય. અગર લખનારને પાછી આપી શકાય. પણ રૂપીઆ તો ભાવ પ્રમાણેજ પાછા મળે.

૧૭૨. બાંધેલી મુદત ઉપરાંત કેટલાક દિવસ વિત્યાબાદ હુંડી શીકારવામાં આવે છે. તેને લખખાઈના દિવસ કહે છે. જેમકે મુદત દિન ચચ્ચારની હુંડીનાં નાણાં કોઈ ઠેકાણે ૯ મે દિવસે, તો કોઈ ઠેકાણે ૧૩ મે દિવસે મળે છે. મુદતની હદ ૯ દિવસ છતાં ચાર દિવસ વધારે ખેંચે છે. તેને લખખાઈ કહે છે. જે હુંડીમાં લખખાઈ લેવાની ઇચ્છા હોય તે હુંડીમાં તેના લખનાર તરફથી ' મુદત દીન ચચ્ચાર પછીની ' મુદત દિન ૨૧ પછીની ' આ પ્રમાણે મુદત સાથે ' પછીની ' એવો શબ્દ જોડાય છે. તે સંજ્ઞા ઉપરથી શીકારનાર લખખાઈ સાથેના દિવસોની મુદત પુરી થાય ત્યારે હુંડી શીકારે છે અને તેજ મીતિના લખનારને ખાતે ઉધારે છે.

૧૭૩. હુંડી લખાવી લીધા પછી લખનાર દેવાળું કાઢે તો એ હુંડી શીકારાય નહિ એટલે હુંડી કરાવનારનાં નાણાં કુબ્ધે. જો શીકારાયા પછી એવો જોગ અને તો શીકારનારનાં નાણાં કમાય. હુંડી ઉધારે આપી હોય અને લેનાર કાચો પડે તો હુંડીનો લખનાર જોખમમાં પડે. હુંડી શીકારતાં પહેલાં શીકારનારની દુકાન ભાગે તો એમાં હુંડીના લખનારને કે રાખ્યવાળાને તુંકશાન લાગે નહિ. એવા પ્રસંગે લીધેલી હુંડી હોય તે લખનારને પાછી આપી શકાય, અને જરૂર હોય તો બીજી નવી હુંડી કે નાણાં લઇ શકાય. આવા પ્રસંગે ખેપ નકરામણ અને વ્યાજ મળે નહિ.

પાઠ ૫૦ મો. અમારીવતી અને તમારીવતીનો ખુલાસો.

૧૭૪. અમારીવતીને ખાતે હુંડી લખેલી હોય તો લખનાર પોતાના જોખમે હુંડી ખીડે ત્યારે હુંડીઆમણ તથા મુદતની કસરતું વ્યાજ તેને પોતાને મળે છે. શીકારનાર નબળો પડે તો હુંડીનાં નાણાં પોતે ભરી આપે, માલના વેચાણમાં નફો તોટો તથા માલ પડી રહેવાથી જે વ્યાજખાઈ લાગે તે પોતે ભોગવે, તેમજ હુંડી પાછી ફરી હોય તો તે લેનારને ખેપ નકરામણ ભરી આપે.

૧૭૫. તમારીવતી ખાતે એટલે જેમના પર હુંડી લખી હોય તેમના જોખમ ઉપર તે રહે છે, તે મુદતનું વ્યાજ, તથા વેચાણનો નફો તે પોતે

લે છે. લખનાર નબળો પડે તો હુંડીનાં નાણાં તેણે બરી આપવાં પડે, પરંતુ અમારીવતીને ખાતે હોય તો રાખ્યાવાળાનાં નાણાં મેળવવામાં હરકત આવે છે.

હુંડીમાં તમારીવતીના ધંધામાં આપણે આડતના ધણી; તેમજ અમારીવતીના વેપારમાં આડતિયો ચોખ્ખી દલાલી ખાઈને આપણું કામ કરે; એટલે ખાધ હોય કે નફો હોય તોપણ દરેક કામકાજમાં ઠરાવ પ્રમાણે તેમને પરસ્પર આડત આપવી પડેજ.

પાઠ ૫૧ મો. હુંડિયામણુ ખાતું.

૧૭૬. હુંડીના વેપારમાં કાષ્ટપણુ પ્રકારે થયલો નફો ટોટો હુંડિયામણુ કહેવાય. હુંડીની લખામણી મળે, હુંડી લખાવવામાં વટાવ આપે. તૈયાર હુંડીઓ વેચાણુ રાખતાં ભાવમાં ફાયદો થાય, હુંડી શીકારવામાં શીકરામણુ કે મુદત બદલ વ્યાજની કસર લેવાય, અને હુંડીઓનો વેપાર ચલાવ્યા બદલ આડત મળે તે બધું હુંડિયામણુ કહેવાય છે અને તેનો જમા ખર્ચ હુંડિયામણુ ખાતે લખાય છે.

૧૭૭. હુંડીની લખામણુનો ભાવ સેંકડા ઉપર હરે છે. તેના ત્રણ પ્રકાર છે. ૧. ૯૯૯ લખને ૧૦૦) હુંડી આપવી પડે તેને અંદરનો ભાવ કહે છે. ૨. ૧૦૦) = લખને ૧૦૦) હુંડી આપવી પડે તેને ઉપરનો ભાવ કહે છે. (૩) ૧૦૦) પુરા લખને સોની હુંડી આપવી પડે તેને સરબરનો ભાવ કહે છે. અંદરનો ભાવ હોય ત્યારે હુંડી રાખનારને નફો અને તે આપનારને ટોટો અને ઉપરના ભાવમાં હમેશાં ફાયદો હોય છે. (જુઓ હુંડી-ઓના દાખલા.)

પાઠ ૫૨ મો. લખેલી હુંડીઓનો જમા ખર્ચ.

૧૭૮. રોકડેથી જે વેપારી ઉપર હુંડી લખી હોય તેને ખાતે તે જમા થાય, લખામણીનો નફો ટોટો હુંડિયામણુ ખાતે લખાય.

પાઠ ૫૩ મો. ઉધારે હુંડીનો વેપાર.

૧૭૯. હુંડી ઉધારે લખી હોય તો જેમને તે લખી આપી હોય તેમને ખાતે વટાવ સહિત હુંડી ઉધરે, અને જેમના ઉપર લખી હોય, તેમને નામે હુંડીની અને હુંડિયામણુ ખાતે વટાવની રકમને જમા કરવી પડે.

અ હુંડીના લખનાર આપણે પોતે હોષ્ટએ ત્યારે લખેલી હુંડી પોતાના મથાળાની કહેવાય. અમારી વતીને ખાતે લખનાથી રીતસર તેની લખા:

મણી જમા થાય ને એવા પ્રસંગે ખીજ વેપારીને ત્યાંથી હુંડી લખાવી અગર ખરીદીને ખીડીએ તો લખામણીને બદલે આડતની રકમ-દલાલી આડતીયાને ખાતે ચઢાવાય.

પાઠ ૫૪ મો. હુંડિયામણ કાપવા બાબત.

૧૮૦. હુંડી કરાવનાર જે રકમ ભરે તેમાંથી હુંડી કરવી હોય તો હુંડિયામણની રકમ કપાત થતાં જે વધે તે રકમની હુંડી લખાય.

૧૮૧. વિશેષ—હમેશાં ઉપરનો ભાવ હુંડીઓમાં રહે છે એમ ધારણ નહિ. કદાચ વખત અંદરનો ભાવ પણ હોય છે એટલે ૧૦૦થી ઓછા લઈને સોની હુંડી આપવી પડે એવા પ્રસંગે ખોટ ભ્રષ્ટ તે હુંડીયામણ ખાતે ઉધરે.

૧૮૨. આડતિયાની ખાસ પરવાનગી હોય તોજ તમારી વતીને ખાતે હુંડી લખાય, કારણ તેના જોખમે એ વેપાર થઈ શકે. (આ હકીકત અનુભવ વિના ધ્યાનમાં લેતરવી અશક્ય છે.)

પાઠ ૫૫ મો. હુંડીઓ લખાવવી.

૧૮૩. હુંડીઓ લખવાથી પરગામ ખાતે આડતિયાનું દેવું થાય, તે ભરવાને સાર જાતે જઈએ તો ખરચ વધી પડે અને નફો હોય તે જતો રહે; માટે એવું કરજ વાળવાને સાર બજારમાંથી તૈયાર હુંડીઓ ખરીદ કરવી પડે છે અગર ખીજ વેપારી પાસેથી લખાવવી પડે છે. એવી રીતે રાખેલી હુંડીઓને ‘શાખો’ હુંડીઓના વિશેષણથી ઓળખવામાં આવે છે.

૧૮૪. અમારીવતીની ખાતે લખાવીને આડતિયાને જે હુંડી ખીડીએ, તે તેમને ખાતે ઉધરે, અને નફો તોટો હોય તે હુંડિયામણ ખાતે ચઢે.

પાઠ ૫૬ મો. હુંડીઓની ખરીદી. (ત્રણ રીતે ઉપયોગ.)

૧૮૫. ખરીદ કરેલી હુંડીઓ તત્કાળ વેચાય તો નફો તોટો હોય તે હુંડિયામણ ખાતે ચઢે.

૧૮૬. જ્યારે લખાવેલી કે ખરીદ કરેલી હુંડીઓ ઉધારે અપાય ત્યારે લેનારને ખાતે વઢાવ સાથે હુંડીની રકમ ઉધરે.

જો આપણે ઉધારે રાખી હોય તો તે આપનારને ખાતે જમા થઈ, લઈ જનારને ખાતે ઉધરે. આ જમા ખરચ ઉધાર માલની લેવડ દેવડ પ્રમાણે થાય.

૧૮૭. લખાવેલી કે ખરીદ કરેલી હુંડીઓ દુકાન ખાતે પડી રહે તો તેમાં રોકેલી રકમ શ્રી જણસેમાં ઉપર ટપકે ગણાય અને ઉપયોગમાં આવેથી લખાતું બંધ થાય પણ ખરીદી વકરામાં ઉપયોગ થતો નથી કેમકે તે મળેલી વસ્તુ નથી. પણ નાણું છે.

પાઠ ૫૭ મો. હુંડીઓ શીકારવી.

૧૮૮. શીકારેલી હુંડીની રકમ તેના લખનારને ખાતે ઉધરે. ઉધારે શીકારી હોય તો હુંડીનાં નાણાં રાખ્યાવાળાને ખાતે જમા રહે. મુદત કાપીને હુંડી શીકારી હોય તો મુદત બદલ કાપેલી રકમ હુંડીયામણ ખાતે જમા થાય, અને હુંડીના લખનારને ખાતે તો હુંડીની પુરી રકમ ઉધરે.

હુંડીને લગતા પ્રશ્નો.

(૧) હુંડી એટલે શું ? (૨) શાહજેગી હુંડી કોને કહે ? (૩) રાખ્યાવાળા શીકારનાર અને નામ જોગીની વ્યાખ્યા (૪) ખોળાધર, કોરેપૂઢેની, ભરપાઇ અને દેખાડ ઘાલી એટલે શું ? (૫) ગેરવલ્લે ગયેલી હુંડીનાં નાણાં લેવાનો ઉપાય શો ? (૬) હુંડીની સામાન્ય મુદતો અને તેનો અમલ કહો. (૭) ખેપ નકરામણ એટલે શું ને તે ક્યારે મળે ? (૮) અમારી વતીને વેપાર કોને કહેવો. (૯) તમારી વતીના વેપારમાં આપણને લાભ શો ? (૧૦) હુંડીમાં મુદત નાંખવાથી વેપારીઓને લાભ છે કે નહિ. (૧૧) શીકારેલી હુંડીનું જમા ખરચ નાખતાં કયા મુદા ધ્યાનમાં રાખશો ? (૧૨) ઉધારે લખી આપેલી હુંડીનો જમા ખરચ શી રીતે લખશો ? (૧૩) રાખેલી કે લખાવેલી હુંડીઓ બે તુર્ત ઉપયોગમાં આવે તો કયે ખાતે રહે ? (૧૪) ખોખું એટલે શું ? હુંડી શીકારાયા પછી ક્યાં રહે અને તેમ થવાનું કારણ કહો. (૧૫) હુંડીનાં નાણાં મુદત પહેલાં શી રીતે મળે ?

મનોચત્ર ૮ મું. શરાશી હુંડીઓનું નામું.

(૧) સં. ૧૮૫૮ ના ચૈત્ર સુદ ૫ ગયા મેળની બાકી રૂ. ૪૩૫૦૦.
(૨) ઝવેરી મગનલાલ માણેકલાલે રૂ. ૨૦૧) બરીને હુંડી માગી. આપણે સેકંડે અર્ધો ટકા હુંડિયામણનો લખ, મુંમાઇના પરી. સામળમાઇ નથુમાઇ ઉપર તુર્ત મુદતની લખી ચૈત્ર સુદ ૫. હુંડી પાકી એટલે શીકરાઇ ચૈત્ર સુદ ૮.

(૩) પંડ્યા રણછોડ ગલુદામને ખાતે બાકી રૂ. ૭૫૦૦ લહેણ છે તેનું વ્યાજ રૂ. ૧૦૦ થાય છે, તે બધું બરી ગયો.

(૪) હુંડી રૂ. ૧૫૧) ની વકીલ કેશવલાલ દારકાંદાસને અમદાવાદના પટેલ મોતીલાલ સામળમાઇએ અમારી ઉપર, દિન ૧ વળતાની શાગણ વદ ૧૪ સે લખેલી, તે શીકારી. માસ્તર બાળકૃષ્ણ મનસુખરામની ખોળા-ધારી લખ નાણાં આપ્યાં અને તેમની પાસે ખોખું ભરપાઇ કરાવીને અમદાવાદ ખાતે ખીડ્યું.

(૫) ચોકસી લલ્લુ લખમીદાસને રૂ. ૮૦૦ રોકડા તથા રૂ. ૨૦) ના પૈસા ૬૫ લેખે આપ્યાં અને રૂ. ૨૮૦૦ કંસારા અમથા ટોકરે કચ્છલાવ્યાં.

(૬) હુંડી ૧ રૂ. ૧૨૫) ની દા. ૯૯૧૧૧ બાવે ખરીદ કરી. તે વડોદરાના ઝવેરી જમનાદાસ મથુરાંદાસે અમદાવાદના પરી. મગનભાઈ કરમચંદ ઉપર લખેલી છે, હુંડી કરાવનાર (રાખ્યાવાળા) શાહ માણેકલાલ હરગોવનદાસ છે, તે મુદતવાર ભોમની લખી મિતિ માહા વદ ૧૪. એ હુંડી રાખ્યાવાળા પાસેથી વેચાણ લીધી.

(૭) ગરાસીઆ જીવણજી દસજીના ખાતાનો હિસાબ કરતાં રૂ. ૧૦) વ્યાજના લડેણા પડ્યા, (કલમ ૯૧) થી ધરને સાડે શેત્રંજી રૂ. ૧૦)ની લાવ્યા.

(૮) દવે લલ્લુ હરિશંકર રૂ. ૭) આપી ગયા. ખાતું ઉપર ટપકે કરો.
(જુઓ નમુનામાં)

મનોચત્ર ૯ મું શરાફી ધંધાનું નામું.

(૧) સં. ૧૯૫૮ ના વૈશાખ સુદ ૩ શ્રી જણુસે રૂ. ૫૫૩૦૦ હતા.

(૨) હુંડી રૂ. ૧૨૫) ની દા. ૦) ઉપરના બાવે ચોકસી લલ્લુ લખમીદાસને ઉધારે વેચાણ આપી.

(૩) ધાંચી જીવા કાલુને ત્યાંથી ખાંધાના રૂ. ૫) આવ્યા.

(૪) હુંડી ૧ રૂ. ૩૨૫) દા. ૯૯ ના બાવે પરી. દેવજી કાશીદાસની દુકાનેથી ઉધારે લખાવી. તેમણે સુરતના પરી. હરકીસનદાસ નારણદાસના ઉપર લખી, મુદત દિન ચાર ચારની. એ હુંડી મુંબાઈના પરી. શામળભાઈ નંચુભાઈ ઉપર ખીડી. પાકી મુદ ૧૧.

(૫) હુંડી ૧ રૂ. ૧૦૦) ની સુરતના પરી મંગળદાસ તાપીદાસ ઉપર, વડોદરાના ઝવેરી શામળભાઈ જમનાદાસે લખી, રાખ્યા વડીલ અમથાભાઈ ગીરધરલાલના, તુર્ત મુદતની, લખી વૈશાખ સુદી ૧, રાખ્યાવાળા પાસેથી દા. ૯૯૧૧૧ ના બાવે વેચાણ રાખી, અને પરી. દેવજી કાશીદાસને રૂ. ૧૦૦) ના બાવે આપી વેપાર રોકડેથી થયો.

(૬) છુટા રૂ. ૧૭૧ ના ૬૬ લેખે રાખીને ૬૪ લેખે આપ્યા.

(જુઓ નમુનામાં વૈશાખ સુદ ૩.)

મનોચત્ર ૧૦ મું. પરચુરણ.

(૧) સં. ૧૯૫૮ જેઠ સુદ ૨ નો મેળ દોરો. કાથળીમાં રૂ ૪૩૫૧૦ છે.

(૨) રૂ મણુ ૨૪ દા. પાા બાવથી પરી. દેવજીભાઈ કાશીદાસને આપીને તેજ કીમતમાં ૧૬૧૧ મણુ સાકર ખરીદી. આ માલ વખારે લાવતાં ૦) ખરાબત લાગી.

(૩) દેશાધ નાથજી ભોગીલાલની ચિઠ્ઠી આવી, તેથી તેમના દેવા પેટે વહોરા હાજી માજીને માલ આપ્યો તેની વિગત—સોનું તોલો ૧ દા. ૨૪) સાકર મણુ ૪ દા. ૮૧, ૩ મણુ ૦૧ દ. ૫૦૦.

(૪) દુકાનમાંથી રૂ. ૨) ની સાકર ઘેર મોકલી, અને ૫, તોલા સોનું લઈ દોરો કરાવ્યો, તેના ભાવ રૂ. ૨૩૧૧ ગણવો. સોની દલસુખ મમનને તોલે બાર આના પ્રમાણે મળૂરી આપી. (દાગીના ખર્ચ મળૂરી સહિત લખવો).

(૫) નોટો ૩ દરેક રૂ. ૫૦) પચાસની દર રૂ. ૯૯૧ થી રાખી.

(૬) ધાંચી જીવા કાલુને ખાતે રૂ. ૧૯) લહેણા હતા, તેને બદલે નવું ખાતું રૂ. ૫૧) નું કચું. વ્યાજ રામ ૧૨ લેખે. મંડામણી રૂ. ૩) લીધા.

(૭) પટેલ દેશાધ કુખેર સાથે ૧૦ મણુ ધી દા. ૧૫ ના ભાવથી જોઈ વદ ૦)) ને વાચદે લેવાનો ક્યાલો કરી; તેના બહાનામાં રૂ. ૩૫) આપ્યા.

(૮) હુંડી ૧ રૂ. ૪૨૫) ની અમદાવાદના માધુભાઈ રણછોડભાઈ ઉપર, લખી મુંગાધથી શેઠ દીનશાજી દાવર, રાખ્યા ઇચ્છારામ હરજીવનદાસ, તુરત મુદતની, મીતિ વૈશાખ વદ ૧૪ ની; તે રાખ્યાવાળા પાસેથી દર. ૯૯૧ ના ભાવે વેચાણ રાખી. તેના અવેજમાં ૧૦ તોલા સોનું દા. ૨૪. અને ખુટતા રૂપીઆ રોકડા આપ્યા.

(૯) ૧૮૧૧ના જીવણ મેજલાલની અનામત રકમ હતી તે લઈ ગયા;

મનોયત્ન ૧૨ મું. બેઠા મેળ.

(૧) સં. ૧૮૫૮ ના અસાડના બેંકો મેળ પાછલી સિલક રૂ. ૫૯૦૦૦૦

(૨) હુંડી ૧ રૂ. ૪૨૫) ની ખરીદેલી હતી તે દા. ૦) ઉપરના ભાવે પરી. દેવજી કાશીદાસને રોકડેથી વેચાણ આપી. તેમાંથી રૂ. ૯૧) ચોકસી લેણુ લખમીદાસને ત્યાં ભરાવ્યા સુદ ૨.

(૩) અમદાવાદના આડતિયા પટેલ, મોતીલાલ શામળભાઈના લખ-વાથી અમે તેમના ઉપર રૂ. ૩૦૦) ની મુંગાધના પરી. શામળભાઈ નથુ-ભાઈ ઉપર મુદતવાર ભોમની સુદ ૨ ની મિતિની હુંડી લખીને આજે મોકલી. હુંડિયામણુ ૦) ગણ્યું, પાકી સુદ ૬. (કલમ ૧૪૦)

(૪) પટેલ દેશાધ કુખેર સાથે જોઈ વદી ૦)) ના વાચદે ધી મણુ ૧૫ દા. ૧૦ ના ભાવે સહી કચું હતું, તે ક્યાલાની મુદત પુરી થઈ છતાં માલ આપી શક્યા નહિ; માટે દર મણુ રૂ. ૧૧ ને લેવાનો ફરારી કચુવત માંડીવાળી રકમ ખાતે બાકી રાખી સુદ ૨.

(૫) ધાંચી જીવાં કાલુ પાસે રૂ. ૫૧) અંગઉધાર લહેણા છે. ને વ્યાજના રૂ. ૦૮૧૧૧ વધે છે. તે ખાતું ચોકસી લલ્લુભાઇ લક્ષ્મીદાસને રૂ. ૪૯) થી વેચાણ આપી રકમ તેમને ખાતે ચઢાવી સુદ ૫.

(૬) મુંબઇના પરી. શામળભાઇ નથુભાઇ મારફત કાપડ મંગાવ્યું તેમણે વદ ૧૦મે ચઢાવ્યું. ભરતિયામાં લખ્યું છે કે પેઠની પાઘડીઓ ૨૫ દા. ૧૦) વળતરના સેંકડે ૩૧ ટકા બાદ છે. બંધનને સાં રૂ. ૦૧ ખરચેલો છે, તથા આડતના ટકા ૨૧૧ ચઢાવ્યા છે. માલ રેલ્વે પરથી લાવતાં આપણે હાથે રૂ. ૦૧૧૧ નુરમાં, વૈતરને ૦)૧, અને દર નંગે ત્રણ પાઇ જકાતની ખરચ થઇ.

(૭) શામળભાઇને તે માલના અવેજ પેટે હિસાબ ચુકતે, તેમના પોતાના ઉપરની તુર્ત મુદતની ચોકસી લલ્લુ લખમીદાસને ત્યાંથી સરખર લેખે રોકડેથી હુંડી લખાવીને બીડી વદ ૧૨. પાકી વદ ૧૩.

(૮) સાકર મણુ ૧૦ જેની પડતર કિંમત રૂ. ૮) છે તે દર મણુ બે આના નફા ગણીને વેચી વદ ૧૩.

(૯) સાકર મણુ ૨૧ દા. ૮૧ દેશાઇ નાથજી ભોગીલાલને રોકડેથી આપી. સાંજે માલ પાછો આવ્યો અને રૂપીઆ લખ ગયા નહિ વદ ૧૪.

(જીઓ અસાડનો મેળ.)

મનોચત્ર ૧૨ મું (નિધિ વાર મેળ દારો.)

સં. ૧૯૫૮ બાદરવા માસનો તીથિવાર મેળ દારો.

(૧) શ્રી જળુસે રૂ. ૧૧૪૧૦. સોનું તોલા ૪ દા. ૨૪ થી પરીખ દેવજીભાઇ કાશીદાસ લખ ગયા અને રૂ. ૪૫) ભરતા ગયા સુદ ૮.

(૨) કંસારા અમથા ટોકરને ત્યાંથી પીતળનો ગોળો શેર ૧૨૧ નો દા. ૦૧૧ અને ત્રાંખાનો દાબડો શેર ૨૧ દા. ૦૩. ૦૧૧ પ્રમાણે લીધો. તેમાં રૂ. ૨) રોકડા આપી, બાકીનું લહેણામાં જમા કર્યું સુદ ૮.

(૩) પેઠની પાઘડીઓ ૨૫ દરેક રૂ. ૧૦) ની હતી. તે દર નંગે રૂ. ૦૧ નફો ચઢાવીને ગાંધી મોહનલાલને રોકડેથી આપી. સુદ ૮.

મનોચત્ર ૧૩ મું.

(૧) શ્રી જળુસે ૪૨૦૧૧૦. સોનું તોલા ૧ દા. ૨૪ લેખે પરી. દેવજી કાશીદાસને નામે લખીને આપેલું હતું તે પાછું આવ્યું. સુદ ૧૫.

(૨) સેખ ડોસ કાલુને ખાતે રૂ. ૧૦૦) ના રૂ. ૧૦૩ થાય છે. તે પેટે (ખેતર નામે વડવાળુ રૂ. ૯૧) માં રાખ્યું. ગાડી રૂ. ૧૦) માં રાખી. અને બાકીની રકમ છુટ મુકી ખાતું બંધ કર્યું સુદ ૧૫.

સાલ આખરે વધારાનો જમા ખરચી મેળ.

(૩) શાહ હીરાચંદ્ર ઝવેરને રૂ. ૧૦૦) માહેથી હુંડી લેવી છે. ટકા લેખે હુંડિયામણુ કાપી મુંબાઇના પરી. શામળભાઇ નથુભાઇ ઉપર તુર્ત મુદતની હુંડી લખી સુદ ૧૫ (વેપાર ઉધારે) પાકી વદ ૧.

(૪) સોનું તોલા ૯ દા. ૨૫ લેખે રોકડેથી વેચ્યું સુદ ૧૫.

મનોયત્ન ૧૪ મું.

(૧) શ્રી જ્યુસે ૬૪પાાાા. ધરમાંનો દોરો રૂ. ૧૨૫)થી ઉચક આપ્યો. ખેતર રૂ. ૧૧૭) માં ઠાકરડા ગમીરજી હમીરજીને આપ્યું વદ ૧૨.

(૨) સાકર ૨૧ મણુ દા. ૯) ના ભાવે પટેલ દેશાઇ કુખેર લખ ગયો. તે પેટે રૂ. ૮) રોકડા રૂ. ૨) નું ધી શેર ૬૫૫ તથા પાકીની રકમનો ચોકસી લલ્લુ લક્ષ્મીદાસને ત્યાં હવાલો આપ્યો વદ ૧૨.

(૩) હુંડી રૂ. ૧૫૧) ની મુંબાઇના પરી. હરિવલ્લભ મુળચંદ ઉપરની દિન ૧ વળતાની પરી, ઝવેરચંદ લખમીચંદને ત્યાંથી દા. ૦૫૫ પ્રમાણે લખાવી. એ હુંડી પરી. દેવજી કાશીદાસને નામે લખીને ખેઆના નશથી આપી વદ ૧૨.

(૪) શાહ હીરાચંદ્ર ઝવેરચંદ રૂ. ૧૦૪૫૫ ભરી ગયા.

(૫) રૂ. ૨૭૬૫૫ ભરીને દા. ૦૫૫ પ્રમાણે હુંડિયામણુની રકમ કાપીને ઝવેરી માણેકલાલ હરગોવનદાસને ત્યાંથી હુંડી લીધી. તેમણે બચ્ચના નાણાવટી હીરાલાલ ડાહ્યાભાઇ ઉપર તુર્ત મુદતની લખી આપી. તે હુંડી પરી. શામળભાઇ નથુભાઇને મુંબાઇ પીડી. વદ ૧૨.

(જુઓ નમુનામાં ભાદરવા માસનો મેળ)

મનોયત્ન ૧૫ મું. સાલ આખરે નવો જમા ખરચી મેળ.

સંવત ૧૯૫૮ ના આસો વદ ૦)) નો જમાખરચી મેળ તૈયાર કરશે.

(૧) પાછલી સિલક રૂ. ૫૭૩૫૫૫ છે.

(૨) ૫૮ ની સાલના રૌજમેળની ખાતાવહી તૈયાર કરો. (ક. ૧૯૧)

(૩) મુંબાઇના શામળભાઇને ખાતે હુંડીઓની આડતના રૂ. ૦૫૫૫ જમા લેવાનો છે, અને અમદાવાદના પટેલ મોતીભાઇ શામળભાઇને ખાતે રૂ. ૦૫૫૫ ઉધારવાના છે. તેનો જમાખરચ રીતસર નંખો. (ક. ૧૯૭)

(૪) ચોકસી લલ્લુ લખમીદાસ, પરી. દેવજી કાશીદાસ, અને દેસાઇ નાથજી ભોગીલાલના ખાતાનું વ્યાજ અનુક્રમ ૦૫૫ ૦૫૫ અને ૦૫૫ લેખે ગણો. કસરને સારૂ પંચોતરી કાપો અને તે રકમો રૌજમેળમાં દાખલ કરી ખાતે ચઢાવો. (કલમ ૯૫, ૯૬)

કંસારા અમથા ટોકર અને પટેલ નારણુ રેવાભાઇને ખાતે દિન ૦૧ લેખે કાપીને વ્યાજ અનુક્રમે ૦૧૦ અને ૦૧૦ ચઢાવો.

પરી. શામળદાસ નથુભાઇ અને પટેલ મોતીલાલ શામળભાઇના ખાતાનું વારોવારીક વ્યાજ આદિ આનાની તેરીખે ગણી ખાતે ચઢાવો.

પટેલ દેસાઇ કુબેરને ખાતે ૦૧૦ લેખે વ્યાજ ચઢાવો. છુટ આપવાની નથી.

(૫) ધંધા સંબંધી હેમ, રૂ, બાજરી, સાકર, ઉપજ, કાપડ, વ્યાજ, હુંડિયામણુ ખાતાનો નફો તોટો વટાવ ખાતે લઇ જવો. અને ખરચને લગતાં ખાતાં નક્કી કરી, વટાવ ખાતે સમાવીને એ બધાં ખાતાં સરભર કરી લાવો.

(૬) બધી જાતની પેદાશ અને ખરચ વટાવ ખાતે સમાવીને વટાવ ખાતું નક્કી કરો અને તેમાંની વધઘટ હોય તે શેઠને ખાતે ચઢાવો. (કલમ ૨૧૩-૧૪.)

(૭) આસામીઓને ખાતે બાકી નીકળે તે આંકડો નક્કી કરી, ખાતે બાકી ખેંચી સરવાળું તૈયાર કરી, નવી સાલની એટલે ૫૯ ની સાલની ખાતાવહી દોરો. (જુઓ, ક. ૨૦૪-૫ જુઓ નવી ખાતાવહી.)

(૮) ૫૮ ની સાલની વાર્ષિક પેદાશ, ઘર ખરચની રકમ અને સાલ આખરે બચત કેટલી છે ? તે સમજવો. (જુઓ વટાવ ખાતું.)

(૯) ખરચખાતું, ખરીદખાતું, વટાવખાતું, વ્યાજખાતું, અને વકરાખાતું એટલે શું ? (જુઓ વ્યાખ્યાઓ.)

(૧૦) રોજમેળ અને રોકડમેળ નોંધવહી અને ભરતિયાંવહી, બેંકોમેળ, અંત રોજમેળ, બેંકોમેળ અંત આવરો તથા આંકડાવહી અંત ખાતાવહીનો તરફવત કડો ? રોજમેળ જુમ થાય તો ખાતાવહીથી કામ નમાવવામાં શી હરકત આવે તે સમજવો જોઈએ.

સાલ આખરે ખાતાં સંબંધી જમા ખરચ.

પાઠ પડે મા. ખાતાંવહી વિષે-ખાતું પાડવું.

૧૮૯. ખાતાં ખતરી રાખવાનો ચોપડો હોય તે ખાતાવહી કંઈ-વાચ છે. તે રોજમેળ ઉપરથી તૈયાર થાય છે. ખાતાવહી પરથી રોજમેળ થઇ શકે નહીં, કેમકે ખાતાવહીમાં રકમને લગતી હકીકત લખાતી નથી. માટે રોજમેળ વધારે કીંમતી ચોપડો ગણાય છે.

૧૯૦. કયા ખાતાદાર પાસે કેટલું લહેણું છે, કયા ખાતાદારનું કેટલું દેવું પડે છે, કયા ધંધામાં કેટલા નફો તોટો છે. અને ઘર ખરચમાં કેટલો ઉપાડ થયો છે; તે જાણવાનું ખર્ચ સાધન ખાતાવહી છે. તે તૈયાર ન

હોય તો ઉધરાણી કે હિસાબ થઈ શકે નહિ. માટે રોજમેળ લખાતો જ્ય તેમતેમ ખાતાવહી ખતવવી જોઈએ.

૧૯૧. રીત-અમુક આસામીનું ખાતું સં. આટલાની સાલનું લખીને જમા ઉધાર દોરીએ, તેનું નામ ‘ખાતું પાડયું’ કહેવાય. અને તે ખાતે રોજમેળમાં જે જે રકમો જમા ઉધાર થઈ હોય તેનો આંકડો મેળના પાના સાથે મિતિવાર ઉતરે તેને ‘ખાતું ખતવ્યું’ કહેવાય. ખાતું ખતવાય એટલે રોજમેળમાં જે તે બાબતે રકમોના છેવટ ભાગે ડાબી બાજુએ ખાતાનું પાન નોંધવું અને રકમ ખતવી લીધી એવું સમજી શકાય માટે મેળમાં મથાળાની રકમ નીચે ‘૦’ કે ‘૧’ નું નિશાન કરવું એને યાદ માયું કહે છે.

૧૯૨. ખાતાવહીમાં મથાળામાં કેટલાક પાન ફોરો રાખવા તે ઉપર અથવા જુદી ચોપડીમાં ખાતાની કકકાવારી અનુક્રમણિકા લખવી. દરેક અક્ષરના પેટામાં સુમાર પડતી જગો ખાલી રાખવી, જેમ જેમ ખાતું પડતું જાય તેમ તેમ બટીત અક્ષરોના ખાનામાં તે ખાતાદારનું નામ અને ખાતાનું પાનું ટાંકવું એટલે હરકોઈ ખાતું શોધવામાં વખત જતો બચશે અને રકમ ખતવવા માટે ખાતું સહેજે મળી આવશે.

પાઠ પઠ સાલ આખરે ખાતાવાર તજવીજ.

૧૯૩. રોજમેળની રકમો પુરેપુરી ખતવાઈ છે કે નહી તે તપાસવું.

૧૯૪. આપ લેતો ધણો સંબંધ હોય તેવા વેપારીઓની સાથે ખાતાની રકમોનો મેળ લેતો. ભુત્રવાળી રકમ નીકળે તો આસો વદ ૦)) ના જમા ખરચી મેળમાં એવી રકમ ચઢાવીને ખાતાવહીમાં ખતવી લેવી.

પરમામી વેપારીઓનો સંબંધ હોય તેમને પોતાના ખાતાની નકલ બીડવી અને પરસ્પર આંકડા મેળવી ખાતાનો જમા ખરચ ચોંકણો કરવો.

૧૯૫. ગ્રાહકોથી વસુલ લેવા ઉધરાણીની નોંધ વહી હોય તેમાં વસુલ થયેલી રકમો રોજમેળમાં જમા થઈને ખાતે ચટી છે કે પરભારી ખાતે ખતવહી લઈ રકમ ઉચાપત કરી છે તેનો પણ તપાસ કરવો.

૧૯૬. ખરી આસામીને ખાતે જમા લેવાનું હોય તે બીજને નામે લેવાયું હોય અથવા ઉધારવાનું હોય તે બીજને નામે ઉધરી ગયું હોય તો એવી ભુલો પરસ્પર ખાતું મેળવીએ ત્યારેજ સમજી શકીએ. માટે એવી ખાતા ફેર રકમ હાથ લાગે તો તુરતજ જમા ખરચ ઉઘટાવી દેવો. અને ખાતું ચોક્કસ કરવું.

૧૯૭. આડત કમિશનવાળાં ખાતામાં પરસ્પર દેવી લહેણી આડતનો આંકડો મુકરર કરી તેનો જમા ખરચ છેલ્લા મેળમાં નાંખી ખાતે ચઢાવી દેવો.

૧૯૮ વ્યાજી ખાતાં હોય તે ખાતાતું વ્યાજ ગણી વ્યાજવહીના યોગમાં દાખલો રાખવો. અને વ્યાજ દેવું પડતું હોય તે રોજમેળમાં આસામીને ખાતે જમા લઇ વ્યાજ ખાતે ઉધારવું તેમજ લહેણું પડતું હોય તે પણ વ્યાજખાતે જમા કરીને દેણદાર આસામીઓને ખાતે ઉધરી લેવું. વ્યાજવહીમાં તારીજની અંદર વ્યાજની રકમ હોય તો તે બાજુએ રોજમેળનું પાનું ટાંકવું. અને મેળ ઉપરથી એવી રકમો ખાતાવહીમાં ચઢાવી દેવી, પરંતુ વ્યાજવહી પરથી પરમારી ખાતે ચઢાવી શકાય નહી. ખાતાવહીની બાકી સાથે વ્યાજની તારીજનો કુલ આંકડો મળે તોજ ખાતાની બાકી ખરી છે એમ સમજવું.

પાઠ ૫૮ મો. ખાતાંના પ્રકાર.

૧૯૯. ખાતાંની અંદર જમા ઉધાર બાજુના સરવાળા લેવાય એટલે ખાતાંની વર્ગણી નીચે પ્રમાણે થઇ જશે.

૧ ખરી આસામીનાં ખાતાં, ૨ કાલ્પનિક ખાતાં.

૨૦૦. ખરી આસામીનાં ખાતાં બે પ્રકારનાં હોઇ શકે. ૧ સરભર થયેલાં ૨ બાકી બેંચવાનાં.

સરભર થયેલાં ખાતાં બંધ કરવાં.

૨૦૧. જે ખાતામાં જમા ઉધાર બાજુના સરવાળા સમાન હોય તે ખાતું ‘સરભર થયું’ કહેવાય, એવું જ્યાં જ્યાં જોવામાં આવે ત્યાં ત્યાં તે દરેક બાજુએ લીટીઓ દોરીને પૂરી નાખવી, તેને ‘ખાતું બંધ કર્યું.’ કહે છે. (જુઓ ખાતાવહીમાં દરેક ખાતું.)

પાઠ ૫૯ મો. ખરી આસામી ખાતે બાકી બેંચવાની રીત.

૨૦૨. સાલ આખરે આસામીઓ પાસે દેવું લહેણું રહેતું હોય તેને દાખલો નવી સાલને વાસ્તે રાખવો તેને ‘ખાતે બાકી બેંચી’ કહે છે.

૨૦૩. જે આસામીના ખાતામાં જમા કરતાં ઉધાર બાજુ હોય તેમાં સાલ આખરે જેટલું જમા રહે, તેટલું ‘દેવું પડે છે’ એમ કહેવાય.

૨૦૪. જે આસામીના ખાતામાં ઉધાર કરતા જમા બાજુ થાય, તેમાં સાલ આખરે ખાતે બાકી લેવાતું જે રહે તે ‘લહેણું ગણાય.’

૨૦૫. જે ખાતે દેવું પડતું હોય તે ખાતે દેવી રકમને ‘બાકી દેવા આસો વદ ૦)) એવું લખીને ઉધારવાથી, તેમજ લહેણી રકમને એ રીતે શેરો મારીને જમાં માંડવાથી ચાલુ ખાતું સરભર થાય છે, અને જમા ઉધાર પાસાં પૂરી લેવાથી બંધ થઇ જાય છે.

એ રીતે બંધ થયા પછી દેવી રકમને જમા બાબૂએ અને લહેણી રકમને ઉધારમાં માંડીએ એટલે ખાતે બાકી ખેંચાયલી માત્રુમ પછી આવે છે. એ પ્રસંગે બાકી રકમ આગળ લખાય છે કે 'બાકી દેવા કે લહેણા સં. નવી સાલના કાર્તિક સુદ ૧, સરવાયાનું નવી ખાતાવહીનું પાન અમુક.' અને નવી ખાતાવહીમાં તે રકમ ઉતારતાં સરવાયાનું કે જુની ખાતાવહીનું પાન નોંધાય છે જેમકે—

અ. પરી. શામળબાઇને ખાતે રૂ. ૨૦૦૦૦ દેવા પડે છે તે ખાતું સર-
બર કર્યા પછી ટાકેલાં છે.

બ. પટેલ દેસાઇ કુમેરને ખાતે રૂ. ૫૨૦૦૦ લહેણા રહે છે તે ખાતું
સરબર કર્યા પછી બાકીમાં મૂકેલા છે. (જુઓ ખાતાવહીમાં ખાતું)

આ પ્રમાણે દેવી લહેણી રકમ રહી તે સરવાયામાં લીધી છે અને સર-
વાયાનું પાનું ખાતામાં ટાંક્યું છે. પછી સરવાયા ઉપરથી નવા વર્ષની ખાતાવહી
તૈયાર કરી છે, અને તેમાં સરવાયાનું પાનું સાંકળ્યું છે. (જુઓ ખાતાવહી.)

પાઠ ૬૦ એ કાલ્પનિક કે વિષયવાર ખાતાં વિષે.

૨૦૬. કાલ્પનિક ખાતાં એ પ્રકારનાં મानी શકાય અ પેદાશ સંબંધી
જ અર્થ સંબંધી ગાલુ સાલમાં ખાતાવાર માહિતી મળવાને એવાં ખાતા ઉધારે
છે અને સાલ આખરે એમાંનો સાર સમજી લીધા પછી એ બધાંને રજા આપવામાં
આવે છે માટે સર્વ પ્રકારનાં કાલ્પનિક ખાતાંને માંડી વાળવા જેમ કહે છે.

૨૦૭. આસામીએને ખાતે બાકી હોય તે રકમો દેવી અથવા લહેણી
તરીકે મનાય છે. પરંતુ ધંધા સંબંધી ખરીદ વકરા કે વ્યાજ વંટતરવાળા
ખાતામાં ખાતે બાકી જમા રહેતું હોય તે નંદા થયો, પ્રાયદો મળ્યો કે
પેદા કર્યું અને ઉધારમાં બાકી રહેતું હોય તો તે ધંધામાં ખોટ ગઇ, કે
ખાધ લાગી, એવું કહેવામાં આવે છે. સાલ આખરે એવી રીતે ખાતાવાર
તપાસ કરી જુદા કામગીર પર ટાંચણ લેવું.

૨૦૮. ખરીદ વકરા ખાતું નક્કી કરતા પહેલાં ધ્યાનમાં લેવું જેમએ
કે દરેક જાતના માલની ખરીદી થઇ તેટલું વેચાણ છે કે નહીં. બાકીમાં
કેટલું રહ્યું છે તેનો સાલ આખરે અંદાજ કાઢવો જેમએ પુરું વેચાણ
હોય તો તે ઠીક ગળાય. પણ જુજ વેચાણ હોય અથવા ખીલકુલ વેચાણ
ન થયું હોય તો વખારમાં જઇ બાકી નીકળતા માલનું તાલ, ગણતરી કે
બરત ઘટતું હોય તેવી રીતે તપાસી કામગીર પર ટાકી લેવું. પછી તેને
ખરીદીના આંકડા સાથે સરખાવી જોવું. જે માલ ઓછો માલુમ પડે તો
ઉંઘરથી ખવાયો, હવાથી સૂકાયો, ભેજથી ઓગળ્યો, અથવા સાફ કરાવવામાં

કસર પડી; પણ વધારે પ્રમાણમાં માલુમ પડે તો તોલની કસરનો ફાયદો; એવી ભાવના કરવી.

પછી વધેલા માલની કીંમત પર ધ્યાન દેવું જે બજાર ભાવ ચઢતા (પ્રમાણમાં હોય તો પડતર ભાવે ખંડવો. કેમકે તે કાયમી ભાવ નથી અને માલ તત્કાળ વેચાવાનો પણ હોતો નથી. પરંતુ જે ઉતરતો ભાવ હોયતો ચાલુ ભાવે કે તેથી કમી ભાવે કીંમત આકારવી તે રકમ આશો વદ ૦)) ના મેળમાં વકરા ખાતે જમા લેવી પછી ખાતે ખતવવી. ખતવ્યા બાદ બાકી તપાસતાં નફો હોય તો મેળ મારફતે ખરીદી ખાતે ઉધારી વટાવ ખાતે જમા લઈ ખાતું સરભર કરવું. તોટો હોય તો વકરા ખાતે જમા લઈ વટાવ ખાતે ઉધારીને પણ ખાતું સરભર કરી બંધ કરવું.

૨૦૯. આ પુસ્તકમાં નામાના માલિક શેઠ મોતીલાલ ગોક્ળદાસ છે. તેમણે દલાલી-વટાવ, માલની ખરીદી, વ્યાજબધા, હુંડીઓનો વેપાર કરેલો છે. તે અંધાં આવકતાં ખાતામાં વટાવખાતાને મુખ્ય ખાતું માની જુદોજુદો નફો વટાવખાતે જમા લીધો છે અને ખરીદી વકરા, વ્યાજ તથા હુંડિયામણ ખાતે ઉધાર્યો છે.

પાઠ ૬૨ મા. કાલ્પનિક ખાતાં માંડી વાળવાનો જમા ખરચ.

૨૧૦. ખાતાં માંડી વાળવાનો જમાખરચ જે રેજમેળમાં પડે છે તેને જમાખરચી મેળ (અચડમેળ) કહે છે. કેમકે એમાં ખાતે નહિ ચઢેલી જમાખરચી રકમો આવે છે. વરસનો છેલ્લો દિવસ આસો વદ ૦)) ગણાય. માટે તે દિવસનો ચાલુ મેળ લખાઈ બંધ થયા પછી નવે નામે જમાખરચી મેળ દોરાય છે, તેમાં સાલ આખરે ગણેલાં વ્યાજ, આડત, ખાતા ફેર થયેલી રકમ અને ખાતાં માંડી વાળવાનો જમાખરચ પડે છે. (જુઓ જમાખરચી મેળ.)

૨૧૧. ધંધા સંબંધી ખાતામાં નફો હોય તે ઉધારીને વટાવ ખાતે જમા લેવો જોઈએ. ખોટ હોય તો તેથી ઉલટી રીતે જમાખરચ પડે.

૨૧૨. ખરચ ખાતે માંડી વાળવાની રકમ હોય તે જમા કરીને વટાવ ખાતે ઉધારવી જોઈએ. (જમા ખરચી મેળ.)

પાઠ ૬૨ મા. વાર્ષિક પેદાશ અને ખરચ શોધવાની રીત.

૨૧૩. વટાવ ખાતે ખાતાં માંડી વાળવાનો જમાખરચ પડે એટલે તે ખાતું નક્કી થાય છે. તેની જમા બાજુ વાર્ષિક પેદાશને સંધરે છે, અને ઉધાર પાસું ખરચનો ઉપાડ તથા વેપારની ખોટ બતાવે છે. માટે તે બેકનો મુકાબલો કરતાં સાલ આખરે બચાવ્યું કે વધારે ખરચ કર્યો તે સમજાય છે.

વટાવ ખાતામાં વાર્ષિક પેદાશ તરીકે રૂ. ૭૭૨૧૧૦૧ જમા છે, અને

વાર્ષિક ખરચના તથા વટાવ વગેરેના રૂ. ૧૨૯)નાા ઉધરેલાં છે. તે રકમ કાપતાં રૂ. ૬૪૩ાના તું તારણુ, નફા કે વધારો રહે છે; માટે સાલ આપરે એટલી રકમ બચાવી, એમ કહેવાય.

પાઠ ૬૩ મો. અંતે વટાવ ખાતું માંડી વાળવાની રીત.

૨૧૪. પેદાશ ખરચતું પરિણામ જણ્યા પછી વટાવખાતું પણ માંડી વળાય છે. તેમાં વધારો હોય તે ઉધારીને શેઠને (નામાના માલિકને) ખાતે જમા થાય; અને ઘટ હોય તો શેઠને ખાતે ઉધારીને વટાવ ખાતે જમાં લઈ શકાય. વટાવ ખાતું જુઓ તેનાં જમા ઉધાર પાસાં સરખાવતાં રૂ. ૬૪૩ાના જમા રહે છે. તેના માલિક શેઠ મોતીલાલ છે માટે વટાવ ખાતે ઉધારીને તેમને ખાતે એ રકમ જમા લીધી છે, અને ખાતું બંધ કર્યું છે.

(જુઓ મ. ૧૬ નો જમાખર્ચા મેળ તથા ખાતાં.)

પાઠ ૬૪ મો. શેઠ કે માલિકને ખાતે નફા ટોટા લેવા વિધ.

૨૧૫. વટાવ ખાતાનો જમાખરચ સમાવ્યા પછી શેઠનું ખાતું નક્કી થાય છે. તે ખાતું માંડી વાળવા જોગ ન કહેવાય ખાતે બાકી જેંચવાની રીત તેને લાગુ છે. તમે જણ્યું કે છે કે નામાના માલિક શેઠ મોતીલાલ ગોકળદાસ છે. તેમને ખાતે રૂ. ૧૫૩૬ાના જમા રહે છે તે બાકીમાં જેંચ્યા છે. (જુઓ ખાતાવહી પૃષ્ઠ ૧.)

પાઠ ૬૫ મો. સરવાયું કાઢવું.

૨૧૬. ખાતાવહી ઉપરથી આસામીવાર લહેણ દેણું ટાંચણ કરવું તેને સરવાયું કહે છે. તેના બે પ્રકાર છે. અ કાચું સરવાયું જ. પાકું સરવાયું. નાણાં સંબંધી સ્થિતિ પોતેજ જણે તે માટે ધણુખર વેપારી એવી યાદી અલાહેદો ચાણકામાં રાખે તેને સરવાયાનો ચાણકો કહે છે. સાધારણ લોકો તો રોજમેળ કે ખાતાવહીમાંજ લેખે છે.

૨૧૭. દર માસે અથવા છન્દા થાય ત્યારે દેવા લહેણની સમજ પડવાને સાર આંકડો તારવવો, તે કાચું સરવાયું કહેવાય છે (જુઓ ખાતાવહીમાં)

૨૧૮. સાલ આપરે ખાતું અથવા દુકાન બંધ કરીએ ત્યારે ખાતાદારને ખાતે વ્યાજ, વટાવ કે આકતની રકમો ચઢવીને ખરેખર ટાંચણ બનાવવું તે પાકું સરવાયું કહેવાય છે. (જુઓ ખાતાવહીમાં. પૃષ્ઠ ૯ મું.)

સરવાયું બનાવવાની રીત.

૨૧૯. ‘ અમુક સાલનું કે અમુક માસનું સરવાયું ’ એકું લખીને જમા ઉધાર દોરવા, પુરાંદ બાકી જમા લીધા પછી ખાતાવહી સામે મુકવી, તેમાંથી

દેવી રકમ હોય તે દરેક, સરવાયામાં જમા કરતાં લખવું કે રૂ. આટલા અમુ-
કને ખાતે જમાં ખાતાવહી પાને આટલે. (જરૂર હોય ત્યારે હિસાબ નેવાને
સુવર પડે) તેજ રીતે લહેણી રકમ ઉધારીને, ઉઘટે શ્રી જણુસે લખવી. એમ
અધું લખાઇ રહે એટલે જમાનો સરવાળો જમામાં ટાંકવો, અને ઉધારનો ઉધારમાં
લખવો. તે તે બંને સરવાળા સમાન થાય તો સરવાયું ખરું છે એમ માનવું.

સરવાયું એ દેવા લહેણાવું ટાંચણ છે માટે તેનો જમા ખરચ રોજમેજમાં
હોય નહિ. દર વર્ષે સરવાયા ઉપર ધ્યાન નહિ દેનાર વેપારી તુકસાનીમાં ક્યારે
આવશે તે કહી શકાય નહિ. (જુઓ ખાતાવહીને છેડે પૃષ્ઠ ૯ નમુનો.)

સરવાયાની ભૂલો સુધારવા વિષે.

૨૨૦. સરવાયુ એઉ ખાણુમાં સરખું ન મળે એટલે જમા ઉધારની
ખાણુઓ સરખી ન થાય તો જાણવું કે મેળ અને ખાતાવહીમાં ભુલ છે.
તે માટે નામું પહેલેથી ફરીથી તપાસવું, રોજમેજના સરવાળા, શ્રી જણુસાના
આંકડા ખતવેલી રકમો, ખાતાવાર સરવાળા અને તેની આજ્યાહીઓ, ટાંકવાની
ગણત તેમજ સરવાયામાં ટાંકેલી રકમો જમાની ઉધારમાં કે ઉધારની જમાં
લખાઇ ગઇ હોય તે તથા તે તારીજના સરવાળા નવેસરથી તપાસી જોઇ
ખામી સુધારી લેવાથી સરવાયું મળશે.

ખાતાવહી સંબંધી પ્રશ્ન.

(૧) ખાતાવહી, ખાતું પાડવું, ખાતું ખતવવું; ફાંટું મારવું, ખાતું બંધ
કરવું એટલે શું ? (૨) ખાતાવહીની જરૂર શી છે ? (૩) રોજમેજનું મુમ વધે હોય
તો ખાતાવહી ઉપરથી તૈયાર થાય કે ? (૪) સાલ આખરે ખાતાં સંબંધી શી
શી તજવીજ થવી જોઇએ ? (૫) ખાતું સરસર ચલું કોને કહે છે ? (૬) ખાતે
દેવું કે લહેણું છે તે શી રીતે સમજે ? (૭) ખાતે બાકી મુકવાની રીત દાખલો
લખી સમજવશો ? (૮) ખાતાં માંડી વાળવા તે શું ? કયાં ખાતાં માંડી વળાય ?
(૯) પેદારા ખરચનાં ખાતાં તે ખરી આસામીના છે કે શું ? પેદારા ખરચના
ખાતે બાકી જમા કે ઉધાર હોય તે દેવું લહેણું ગણાય કે નહિ ? (૧૦) પેદારા
ખરચનાં ખાતા ભેગાં થાય એવું ખાતું કયું ? (૧૧) વાષીક પેદારા કે ખરચ
જાણવાં હોય તો કયા ખાતાથી સમજાય ? (૧૨) ખાતું માંડી વાળનાની રીત
કહો ? (૧૩) વટાય ખાતું શી રીતે માંડી વળાય. (૧૪) નામાના માલિક અગર
ચોકતું ખાતું માંડી વળાય કે નહિ ? (૧૫) જમા ખરચી મેળ એટલે શું અને
તેમાં શાનો જમા ખરચ પડે ? (૧૬) સરવાયું કોને કહે છે ? (૧૭) કાયા પાકા
સરવાયામાં ફેર છે ? (૧૮) ખાતે બાકી ખેંચવી હોય તેનો જમા ખરચ રોજ-
મેજમાં આવે છે કે નહિ તે કારણ સાથે સમજાવો ? (૧૯) વેપારીના આઠ ચોપડા
અને તેની બ્યાખ્યા આપો ? (૨૦) પાંચ ચોપડે નામું રાખવામાં કયા ચોપડા જોઇએ ?

મનોયત્નના જુવાળના નમુના.

શ્રી મણિશાય નમઃ

રોજમેળ-સં. ૧૯૫૮ ની સાલનો.

શેઠ મોતીલાલ ગોકળદાસ રેવાચી સુરત. મહીધરપુરા સાંકડીશેરી.

(મનોયત્ન ૧ લા ઉપરથી જુઓ ૫૭૪ ૧૩ મું.)

શ્રી.

સંવત ૧૯૫૮ના કારતક સુદ ૧૫ વાર સોમ તા. ૨૫-૧૧-૦૧ નો રોજમેળ.

જ	ઉ
૭૪૨) શેઠ મોતીલાલ ગોકળદાસને ખાતે	૬૮) શ્રી દાગીના ખરચ ખાતે ઉધાર
૨૯૯) રોકડા	૬૮) કંઠી સોનાની તોલા
૬૮) દાગીના ખરચ ખાતે ઉધાર બા. સોનાની કંઠી ૧.	૪ની દ. ૧૭ના ભાવની વડીલોની છે તે ખાતે ચઢાવવા સાફ અમારે ખાતે જમા કરી આ ખાતે ઉધાર પા. ૬
૩૦૦) જમીન ખાતે ઉધાર બા. ખેતર વીંધા ૪	૩૦૦) જમીન ખાતે ઉધાર
૭૫) લહેણા વડીલોના પંડયા રણછોડગ. લુરામને ખાતે ઉધાર	૩૦૦) ખેતર ૧ નામે બખે-ડીક વીંધા ૪ ચારતું વડીલોનું છે તે ખાતે ચઢાવવા અમારે ખાતે જમા કરીને આ ખાતે ઉધાર પા. ૭.
૭૪૨) અમારે ખાતે જમા નામું નહીં રાખેલું હોવાથી ખાતે ચઢાવ્યા. બા. ૧	૭૫) પંડયા રણછોડ ગલુરામને ખાતે
૧૦) પટલદેશાઈ કુખેરને ખાતે જમા	૭૫) લહેણા સં. ૧૯૫૭ના કારતક સુદ ૧ ની મિતિના વડીલોના છે ને તમારે ખાતે ચઢાવી અમારે ખાતે જમા પા. ૩
૮) બાજરી મણુ ૫ દા ૧૧	૧૨૧) શ્રી ખરચ ખાતે ઉધાર
૨) ઘી મણુ ૬૧	૮) બાજરી મણુ ૫ દ. ૧૧
૧૦) પાન ૧.	૩) ઘી શેર ૬૧; તેલ શેર ૪૧
૧) ધાંચી જવા કાલુ ને ખાતે જમા	૦૩) ૧૮૦કડાની પેટીઓ
૧) તેલ શેર ૪૧૧ ખરચ ખાતે ઉધારીને જમા પા. ૨.	૧) રંજ પાઘડીને
૨૧૧) શ્રી ખરચ ખાતે જમા.	૧૨૧) પા. ૧.
૨૧ વાસણો વેચ્યા	૪૫૫૧
૦૧૧) ૨૬ કાગળો તથા થેલાના	૩૦૦૧) શ્રી જલુસે
૨૧૧) પા. ૧.	૭૫૬) ૧૧
૭૫૬) ૧૧	

(મનોયત્ન ૨ ના ઉપરથી મેળ પૃષ્ઠ ૧૬ મું.)

શ્રી.

સર્વંત ૧૯૫૮ ના માગશર સુદ ૭ ને વાર બુધ; તા. ૧૮-૧૨-૦૧ નો મે

જ

ઉ

૩૦૦૧૧૧ શ્રી પુરાંત બાકી.

૫૨) પરી. દેવજી કાશીદાસને ખાતે

| ૧) કમુદત જીવા કાલુને.

૫૧) કંસારા અમથા ટો-
રને અપાવ્યા.

૫૨) ખાતે પા. ૩.

૮૧૧ શા. હીરાચંદ્ર ઝવેરને ખાતે

| ૮૧૧ જમાખરચ. પટેલ
દેશાધને ખાતે ઉ-
ધારી તમારા ખાતે
જમા. પા. ૨.

૪) શ્રી ખરચ ખાતે જમા.

| ૪) જમા ખરચ, કંસારા અ-
મથાને ખાતે ઉધાર. ધોતિ-
યાની કીંમત પા. ૧

૨) કંસારા અમથા ટોકરને ખાતે.

| ૨) રોકડા, હસ્તે પોતે. પા. ૩

૧૮૧૧ શા. જીવજી મોજીલાલને

જી ખાતે જમા.

૧૮૧૧ અનામત મુકી ગયા

૮૪૧૧૧૧

૩૮૫૧૧

૭) દેવે લલ્લુ હરિશંકરને ખા

જી ૭) રોકડા પરી. દેવજી
કાશીદાસને ત્યાં બરા

૧) ધાંચી જીવા કાલુને ખાતે

| ૧) જમાખરચ, દેવજી
ખાતે જમા, કમુદત

પા. ૨

૫૫) કંસારા અમથા ટોકરને ખા

| ૫૧) રોકડા અપાવ્યા, પ
દેવજીમાઇના જમા૪) ધોતીયું ૧ ખર
ખાતે જમા કરીને

૫૫) પા. ૩

૮૧૧ પટેલ દેશાધ કુખેરને ખાતે ઉ

| ૫) કમુદતના

૩૧૧ કાપડના

૮૧૧ શાહ હીરાચંદ્ર ઝવે
ખાતે જમા કરી

પા. ૧

૭૧૧૧

૩૧૪) શ્રી જીજીસે.

૩૧૨) રોકડા ૨) છુટા-પેર

૩૮૫૧૧

(મનોયત્ન ૩ ના ઉપરથી મેળ. પૃષ્ઠ ૧૮ મું.)

શ્રી.

સં. ૧૯૫૮ માગશ્વર વદ ૧ વાર ગુરુ; તા. ૨૬-૧૨-૦૧ નો રોકડ મેળ.

જ

ઉ

૩૧૪) શ્રી પુરાંત બાકી.

૮૧- શ્રી વટાવ ખાતે જમા

| ૫) રોકડા, મામાને ત્યાંથી
વધાઈમાં મળ્યા.

૦૧૧ દલાલી, કંઠી અપાવી.

૦૧૨ વટાવ, રૂપિયા બદલ્યાનો

૧૧૧ દલાલીના દેવજી પારે-
ખને ખાતે ઉધાર.

૦૧૨ વટાવ રૂ. ૧૦) ના
પૈસા લઈને વેચ્યા.

૦૧૧ નફો, કાપડ લેવામાં.

૮૧- પા. ૪

૧) અનામત ખાતે જમા

૭) ૧) બજારમાંથી ગરડ્યો.

૭૨૧ ખેતી ઉપજ ખાતે જમા

| ૩૨૧ ખેતરની ઉપજના

૪૦) કેરીઓના ઉપજ્યા.

૭૨૧ પા. ૭.

૮૧૧૧-

૩૯૫૧૧-

૨) સોરઠી ખાતે ઉધાર.

| ૧ ધોરાજી પાંજરાપોળ લો-
ટરીનો નં. ૩૩૪

૧ ગીરનારજી નં. ૨૦૨૦

૨) ટિકીટો બે લીધી છે પા. ૫

૫) ૧૧ શ્રી વટાવ ખાતે ઉધાર.

| ૫) ખોટ ગઈ ગલુઅંધમાં

૦) ૧૧ વટાવ રૂ. ૫) ઉપર.

૫) ૧૧ પા. ૪

૨૪૧૧૧૧ પરી. દેવજી કાશીદાસ ખાતે

| ૧૧૧ દલાલી ચાંદીની, વ-
વટાવ ખાતે જમા.

૨૩૧ રોકડા મોકલ્યા.

૫-

૦) ૧૧ વટાવ કાપ્યો.

૨૪૧૧૧૧ પા. ૩

૮૧૧ શ્રી ખેતી ખરચ ખાતે ઉધાર.

| ૮૧૧ રોકડા. સરકારમાં
વિધેયોના ભર્યા. પા. ૭

૪૦૧૧

૩૫૫) શ્રી જળુસે.

૩૯૫૧૧-

(મનોચત્ર ૪ થા ઉપરથી મેળ. ૫૫૬ ૨૮ મું.)

શ્રી.

સંવત ૧૯૫૮ ના પોષ સુદ ૨ શનિવાર; તા. ૧૧ જાનેવારી ૧૯૦૨ નો મેળ.

જ

૩૫૫) શ્રી પુરાંત આહી.

૧૨૫) દેસાઇ નાથજી ભોગીલાલને
| આતે જમા. કાર્તિક શુદ્ધ ૧
૧૨૫) જમા ખરચ, પાછલા
દેવા અમારે આતે ઉધારીને ત-
મારે આતે જમા કર્યા પા. ૫

૨૨૫) શેઠ મોતીલાલ ગોકળદાસને
આતે જમા કાર્તિક સુદ ૧
| ૨૨૫) લહેણા, પટેલ નારણભા-
ઈને આતે ઉધાર્યા. પા. ૧

૫૦૦) સોરઠી આતે જમા.
૫૦૦) ઇનામ ટીકીટ પાકી
તેના મળ્યા. પા. ૫

૬) શ્રી વ્યાજ આતે જમા.
| ૪) ચઢાવાના ધાંચી છવા-
ને આતે ઉધાર્યા.
૨) પરચુણ ચઢાવા. સેખ
ડોસકાલુને આતે ઉધાર્યા.

૬) પા. ૬

૧૦) ગાંધી બાપુલાલ ગુલાબચંદ

જી ૧૦) રોકડા અનામત મૂકી
ગયા છે.

(૮૬૬)

૧૨૨૧)

ઉ

૧૧૦) દેસાઇ હરિભાઈ ભીમભાઈને
| આતે ઉધાર.

જી ૧૧૦) રોકડા, આખતે ફ-
કાન કબજ ગીરો રાખી છે.

૧૨૫) શેઠ મોતીલાલ ગોકળદાસને
| આતે ઉધાર. કાર્તિક શુદ્ધ ૧
૧૨૫) દેવા, દેસાઇ નાથજી
ભોગીલાલને આતે જમા
લીધા. પા. ૧

૨૨૫) પટેલ નારણભાઈ રવાભાઈને
| આતે ઉધાર. કાર્તિક શુદ્ધ ૧
૨૨૫) જમા ખરચ, પાછલા
લહેણા, અમારે આતે જમા
કરીને તમારે આતે ઉધાર્યા.
પા. ૪.

પા સોરઠી આતે ઉધાર.
૦૧ ટીકીટ રજીસ્ટર કરી
૫) મનીઓડર શીના કપાયા
પા પા. ૫

૧) અનામત આતે ઉધાર.
જી ૧) ખરા માલીફને આપ્યો.

૨૪) ધાંચી છવા કાલુને આતે
| ૨૦) રોકડા ૪) ચઢાવવાના,

૨૪) ચોવીસુ ખાંધુ કચું.

દરમાસે રૂ. ૨) બબ્બે લેખે
ખરવાનો દરાવ છે. પા. ૨

૭) મહેતા મણીલાલ મૂળજી

૭) શેકડા દા. પોતે ઉ-
છીતા લઈ ગયા.

૧૦૦) સેખ ડોસુ કાલુને ખાતે ઉધાર

૬૮) શેકડા.

૧) ખાતુ મંડામણી

૦૧ કોથળી છોડામણી

૦૧ લક્ષ્મીના

૧૦૦) એ રીતે સેંકડે

વ્યાજ રામ દશ લેખે ચઢે.

પા. ૬

૫૮૭

૬૨માઁ શ્રી જાગુને.

૬૨૩) શેકડા.

૦૧૧૮ છુટા દર ૬૪

૭૭૬)૦૧

૧૪૮૩૦૧

(મનોચત્રન ૫ મા ઉપરથી મેળ. પૃષ્ઠ ૨૯ મું.)

શ્રી.

સંવત ૧૯૫૮ ના પોષ વદ ૭ ને વાર ગુરુ; તા. ૩૦-૧-૦૨ નો મેળ.

જ

૨૩માઁ શ્રી પુરાંત આકી,

૭૧ દેશાઈ નાથજી ભોગીલાલને

ખાતે જમા. કાર્તગ મુદ ૧.

૭૧ જમાખરચ. વ્યાજ

ખાતે ઉધાર આવતે. ૫૭ની

સાલમાં વ્યાજના દેવા પડ્યા.

પા. ૫.

૭૧

ઉ

૭૬૧

પટેલ દેસાઈ કુબેરને ખાતે

૭૫) શેકડા.

૧૧ લક્ષ્મી તથા મંડામ-

મણીના સેંકડે ટકા બે

૭૬૧ એ રીતે ધીર્યાં તેણું

વ્યાજ ૦૧ લેખે ચઢે.

પા. ૧

૭૬૧

જા

- ૧૬૧) શ્રી વ્યાજ ખાતે જમા.
| ૧૧ જમાખરચ, પટેલ દેશા-
ધને ખાતે ઉધાર,
૧૩૧ જમાખરચ, પટેલ નાર-
ણને ખાતે ઉધાર
૪૧ જમાખરચ, પંડ્યા રણ-
છાડને ખાતે ઉધાર

૧૬૧) આસામીઓને ખાતે
ઉધાર પા. ૬

- ૧૦) પટેલ નારણ રેવાભાઈને ખાતે
| ૧૦) રોકડા હા. પોતે ભરી
ગયા. પા. ૪

- ૧૧૦) દેસાઈ હરિભાઈ ભીમભાઈને
| ખાતે જમા.
જી ૩૫૧) ઇમારત ખાતે ઉ-
ધાર. પા. દુકાનની
કીમતના.

૨૪૧) હાલ આપ્યા.

૧૧૦) પાછલા લહેણા હો-
વાથી જમા.

- ૭) મહેતા મળીલાલ મળીજીને
જી ખાતે જમા.
૭) રોકડા આપી ગયા

- ૫૧) શેઠ મોતીલાલ ગોઠળદાસ
| ૫૧) જમાખરચ, ગરા-
સીઆ જીવણજી દલજીને
ખાતે ઉધાર. પા. જુના
વહિવટના લહેણા હતા તે
આજે ખાતે ચઢાવ્યા.

પા. ૧.

૨૦૫)

૧૬૧

- ૧૩૧ પટેલ નારણ રેવાભાઈ ને
| ખાતે ઉધાર, કાર્તિક સુદ ૧.
૧૩૧ જમા ખરચ, વ્યાજ
ખાતે જમા. સં. પળની
સાલના વ્યાજના. પા. ૪

૬૭૧) દેસાઈ નાથજી ભોગીલાલને
| ખાતે ઉધાર.
૬૭૧) રોકડા હા. પોતે પા. ૫

- ૪૧) પંડ્યા રણછોડ ગલુરામને
| ખાતે ઉધાર, કાર્તિક સુદ ૧.
૪૧) જમાખરચ વ્યાજ ખાતે
જમા. પા. ૫૭ ની
સાલનું વ્યાજ ચઢાવ્યું
પા. ૩

જા શ્રી વ્યાજ ખાતે ઉધાર
| જા જમાખરચ, દેસાઈ ના-
થજીને ખાતે જમા, પા. ૬

- ૩૫૫) શ્રી ઇમારત ખાતે ઉધાર.
| ૩૫૧) દુકાન ૧ વેચાણ
રાખી, તેના દેસાઈ
ભીમભાઈને આપ્યા.
૪) ખત કરામણી.

૩૫૫ પા. ૨

- ૧૦) ગાંધી બાપુલાલ ગુલાબચંદને
જી ખાતે ઉધાર.
૧૦) રોકડા અનામત હતા
તે લઈ ગયા.

૫૬૪૧

- ૫૧) ગરાસીઆ જીવણજી દલજીને
| ખાતે ઉધાર. ૫૫ના ચૈત્ર સુદ ૧૨

૧૥ શ્રી વટાવ ખાતે જમા.
| ૧૥ વટાવ, ર. ૧૫૦) નો
દોડડા લેખે મોં બદલો
કર્યો તેની કસરનો મળ્યો.
પા. ૪.

૨૦૬૥

૮૩૦૬

૫૨) જમાખરચ હા. અ-
મારે પોતાને ખાતે જમા.
ખા. તમારી પાસે લહેણા
છે. તેનું ખત આજે હાથ
લાગવાથી રીતમર ખાતે
ચલાવવા સાર તમારે ખાતે
ઉધાર. પા. ૨

૬૧૫૥

૨૧૪૥ શ્રી જળસં.

૨૧૪) રોડડા.

૦૥ છુટા દર ૬૪.

૨૧૪૥

૮૩૦૬

(મનાયત્ન ૬ હા ઉપરથી મેળ. પૃષ્ઠ ૮૦ મું.)

શ્રી.

સંવત્ ૧૯૫૮ ના મહા સુદ પ; તા. ૧૩-૨-૦૨ ને વાર ગુરુનો મેળ.

જ

૨૧૪૥ શ્રી પુરાંત આકી

૩) શ્રી ખરચ ખાતે જમા.
| ૩) જમા ખરચ, ધાંચી
હવાને ખાતે ઉધાર. ખા.
પાઘડીના નોરાના પા. ૧

૫૬૧ શ્રી આજરી વકરા ખાતે જમા

| ૫૬૧ આજરી મળુ ૧૫૬૧.
૧૧૮

૧૫૬૧ આજરી મળુ ૧૦ હા.

૧૧૮ શાહ હીરાચંદને

હા આજરી મળુ ૬ હા. ૧૧૮

૭૧૧ આજરી મળુ ૫ હા. ૧૧૮

૫૬૧

પા. ૭

૫૬૧

ઉ

૫૭૧૧ શ્રી આજરી ખરીદી ખાતે

| ૫૭૧૧ આજરી મળુ ૫૧
દર મળુના ર. ૧) ૧૧
૦૦૦ ખરાગતન, મળે પાઠ
૫૭૧૧ પા. ૭

૧૫૧૧ શાહ હીરાચંદને ઝંવરને ખાતે

| ૧૫૧૧ જમાખરચનોઆજરી
વકરા ખાતે જમા. પા. ૨

હા આજરી મળુ ૬ હા. ૧૧૮

હા ગાય ૧ રાખી. પા. ૧

૭૧૧ આજરી મળુ ૫ હા. ૧૧૮

હા આજરી મળુ ૫ હા. ૧૧૮

હા આજરી મળુ ૫ હા. ૧૧૮

૬૦૬

પદા

૬૦૬

૬૬૦) ચોકસી લલ્લુભાઈ લક્ષ્મીદાસને
ખાતે જમા.| ૬૦૬) જમા ખરચ, શ્રી હેમ
ખરીદી ખાતે ઉધાર. પા. ૫૧૩૮) અમદાવાદના પટેલ મોતીલાલ
શામળભાઈના ખાતે જમા.| ૧૩૮) રોકડા, ખાતે ધી
ખરીદવાને સાર હા. ગુમાસ્તો
ગોપાળ ભરી ગયો. પા. ૮

જાાા- ચુનારા રામા કરસનને ખાતે

| ૬) રોકડા હા. પોતે ભર્યા.
જાાા- કબુલતના પટેલ દેસાઈ
કુબેરને ખાતે ઉધારો.

જાાા- તમારે ખાતે જમા.

૨૩૧ હેમ વઠરા ખાતે જમા.

| ૨૩૧ સાવું તોલો ૧. ગાંધી
અમૃતલાલને રોકડાથી પા. ૭

૮૮૮૧-

૧૧૦૩

જાાા- પટેલ દેસાઈ કુબેરને ખાતે.

| જાાા-જમા ખરચ, ચુનારા રા-
માને ખાતે જમા. પા. ૧

૬૬૦) જાા શ્રી હેમ ખરીદ ખાતે ઉધાર.

| ૬૬૦) હેમ તોલો ૩૦ દા.

૨૨) ચોકસી લલ્લુ-
ભાઈને ખાતે જમા.

૦) જાા તોલામણી.

૬૬૦) જાા પા. ૭

૩) ઘાચી જીવા કાલુને ખાતે

૩) પાઘડીના તોરાના, ખ-
રચ ખાતે જમા. પા. ૨

જપપાજાા

૩૪જાાા- શ્રી જલુસે,

૧૧૦૩

(મનોચત્ર ૭ મા ઉપરથી મેળ. પૃષ્ઠ ૪૧ મું.)

શ્રી.

સંવત્ર ૧૯૫૮ ના ફાગણ સુદ ૩ ને વાર બુધ; તા. ૧૨-૩-૫૨ નો મેળ.

જાા- શ્રી પુરાંત બાકી.

૨૨૪૧- અમદાવાદના પટેલ મોતી

| લાલ શામળભાઈ ખાતે જમા

૨૨૪૧- જમા ખરચ, ૩
ખરીદી ખાતે ઉધારો. પા. ૮

૭

૨૨૮) શ્રી રૂની ખરીદી ખાતે ઉધાર

| ૨૩૧૧ રૂની ગાંસડીઆ પ
મણુ ૫૦ દા. જાા૮) જાા વળતર તથા મુ-
લતેના સે ૩૧

૨૨૪ા-

૨૫ા- શ્રીબાજરી વકરા ખાતે જમા

| ૨૫ા- બાજરી મણુ ૧૫

દા. ૧૧ા- લેખે ખરા ઉ.

પગ્યા. પા. ૭

૧૩૪૧ા- શ્રી ૩ વકરા ખાતે જમા

| ૫૧૧ા-૩ મણુ ૧૦ દા. ૫)

૧૮૧૧ા- જમા ખરચ, દેસાઈ

નાથજીને ખાતે ઉધાર

૧૦ા જમા ખરચ, ખરચ

ખાતે ઉધાર્યા બા. ૩

મણુ ૨) દર ૩. પા

૫૩૧ા જમા ખરચ, પરી,

દેવજીભાઈને ખાતે ઉ-

૩ મણુ ૧૦ દા. પા-

૧૩૪૧ા- પા ૮.

૪૭) શ્રી હેમ વકરા ખાતે જમા

| ૪૭) જમા ખરચ, સોનું

તોલા ૨, દર ૨૩ા. દેસાઈ

નાથજીને ખાતે ઉધાર પા. ૭.

૯) શ્રી ખરચ ખાતે જમા.

| ૯) જમા ખરચ, દેસાઈ

નાથજીને ખાતે ઉધાર બા.

ગાય વેચાણુ આપી. પા. ૧

૨) શા. હીરાચંદ્ર ઝવેરને ખાતે

જમા. ૨) ખમા ખરચ હા.

ખરચ ખાતે ઉધાર્યા. બાખતે

ખારવાં નંગ બેની

કીમત. પા. ૨

૪૪૨૧ા-

૨૨૩)ના માલની કીમત

૧)ના આડતના દા. ૦ા

૨૨૪ા- જમા ખરચ, અમદા-

વાદના પટેલ મોતી-

લાલને ખાતે જમા.

૩) રેલ્વે તુરના ભર્યા.

૦ા ગાડાનું ભાડું.

૨૨૮)

પા. ૮

૮૪૧ા- દેસાઈ નાથજી મોગીલાલને

ખાતે ઉધાર.

૧૦) રોકડા.

૧૮૧૧ા-૩ મણુ ૩ા દા. પા-

વકરા ખાતે જમા.

૪૭) હેમ તોલા ૨

દા. ૨૩ા, હેમ વ-

કરા ખાતે જમા

૯) ગાય વેચાણુ આપી,

ખરચ ખાતે જમા.

૮૪૧ા-

પા. ૫.

૩૩ા- શ્રી ખરચ ખાતે ઉધાર.

૧૦ા ૩ મણુ ૨, દર પા

૨) ખારવાં ૨, દર ૧)

૦ા- ૩ ની પીઝમણી

૨૦) બળદ ૧ રાખ્યો.

૩૩ા-

પા. ૧

૫૩૧ા પરી. દેવજી કાશીદાસને ખાતે

| ૫૩૧ા જમા ખરચ, હા.

૩ વકરા ખાતે જમા. પા. ૩

૩૬૬૧ા-

૪૪૨૧૧

૧૩૬૧૧ પરી. દેવજી કાશીદાસને ખાતે.
 | ૧૩૬૧૧ જમા ખરચ.
 અમદાવાદના પટેલ મોતી-
 ભાઈને ખાતે ઉધાર. બાબતે
 ધી મણુ ૧૩ દા. ૧૦૧૧ થી
 ખરીદ કરીને ચઢાવ્યું. પા. ૩.

૮૫) પટેલ દેસાઈ કુમેરને ખાતે
 | જમા.

૧૩) રોકડા ભર્યા.
 ૩૨) કમોદ કળશી ૧.
 ૪૦) બળદ નંગ ૨.

૮૫) પા. ૧.

૧૮૧૧૧ શ્રી વટાવ ખાતે જમા.

| ૧૫ નફા, બળદના રૂ. ૨૦)
 ને બદલે રૂ. ૩૫) ઉપન્યા.
 ૩) નફા ડાંગર કળશી ૧
 રૂ. ૩૨) થી ખરીદ કરીને
 રૂ. ૩૫) માં વેચી.

૧૮૧૧૧ આડતના. અમદાવાદ
 ના પટેલ મોતીભાઈ
 શામળભાઈને ખાતે
 ઉધાર્યા.

૧૮૧૧૧ પા. ૪

૬૮૨૧૧

૧૦૩૦૧૧

૩૬૬૧૧

અમદાવાદના પટેલ મોતી-
 ભાઈ શામળભાઈને ખાતે.
 ૧૩૬૧૧ ધીમણુ ૧૩ દા. ૧૦૧૧
 દેવજીભાઈના જમા.
 ૧૧૧ આડતના દા. ૧૧

૧૩૭) પા. ૮

૩૫) ચોકસી લલ્લુભાઈ લખ-
 | મોદાસને ખાતે ઉધાર.
 ૩૫) ઝવેરી શામળભાઈ
 જમનાદાસની વતી ડાંગ-
 રની કીમતનો તમે હવા-
 લો આપ્યો. પા. ૫

૨૩ હેમ ખરીદી ખાતે ઉધાર
 | ૨૩ સાનું તો. ૧ ગાંધી
 અમૃતલાલનું પાછું લીધું.
 પા. ૭.

૫૬૫૧૧

૪૩૫૦૧ શ્રી જણુમે.

૪૩૨૦૧ રોકડા.

૩) ઉપર ટપકે ભો-
 ગાનાથ ઉત્તમ પાસે.

૪૩૫૦૧

૧૦૩૦૧૧

(મનોયત્ન ૮ મા ઉપરથી ભગ. પૃષ્ઠ ૪૬ મું.)

શ્રી.

સંવત્ ૧૯૫૮ ના ચૈત્ર સુદ ૫ ને વાર રવેલ; તા. ૧૩-૪-૦૧.

જ

ઉ

૪૩૫૦૧ શ્રી પુરાંત બાકી.

૨૦૦) મુંબાઈના પરી. શામળલાલ

| નથુલાલને ખાતે જમા.

અમારાવતી, પાકી મુદ ૮

૨૦૦) હુંડી ૧. ૩. ૨૦૦)

અસોની તમારી ઉપર, લ-

ખી અમારી રાખ્યા ઝવેરી

મગનલાલ માણેકલાલ પા-

સેથી, તુર્ત મુદતની હુંડી

લખી. પા. ૪

૧૧૮ શ્રી હુંડિયામળુ ખાતે જમા.

| ૦૮ હુંડી ૩. ૧૨૫)ની દા. ૦૧

૧) હુંડિયામળુનો હુંડી ૩.

૨૦૦) ની દા. ૦૧

લેખે લખી. પા. ૬.

૮૧) પંડ્યા રણછોડ ગજુરામને

ખાતે જમા.

૮૧) રોકડા, દા. પોતે દિસાળ

ચૂકતે ભરી ગયા. પા. ૩

૧૧૧૧ શ્રી વ્યાજ ખાતે જમા.

| ૧૧૧ જમાખરચ, પંડ્યા ૨-

બંકોડ ગજુરામને ખાતે

વ્યાજના ઉધારો.

૧૦) ગરાસીઆ જીવણજી

દલજીને ખાતે વ્યાજના

ઉધારો.

૧૧૧૧ જણુ એને ખાતે ઉધા-

રીને જમા કર્યા. પા. ૬

૨૬૩૧૧૮

૧૧૧ પંડ્યા રણછોડ ગજુરામને

| ખાતે ઉધાર.

૧૧૧ વ્યાજનો, તે ખાતે જમા

કરીને ઉધારો. પા. ૩

૧૫૧) અમદાવાદના પટેલ મોતી-

| લાલ શામળલાલને ખાતે ઉ.

૧૫૧) હુંડી ૧ ૩ ૧૫૧)એ

કસો એકાવતની, અમારી

ઉપર, લખી તમારી, રાખ્યા

વકીલ કેશવલાલ દારકાંદાસ

પાસેથી, મુદત દિન ૧

વળતાની, લખી ફાગણ

વદ ૧૪; માસ્તર બાળ-

કૃષ્ણ મનમુખરામની બો-

બાધરી લખને હુંડી શીકારી,

બોમ્બે બીચુ. પા. ૮

૦૮૮ શ્રી વટાવ ખાતે ઉધાર.

| ૦૮૮ ખાટ ગધી. ૩. ૨૦)ના

પૈસા ૬૫ લેખે આપ્યા.

પા. ૪.

૨૮૧૧ ચોકસી લલુભાઈ લખમી-

| દાસને ખાતે ઉધાર

૮૧૧ રોકડા. ૨૦) છુટા. ૨૮૧૧

આપ્યા. પા. ૫

૧૮૧૧

૧૦) ગરાસીઆ જીવણજી દલ-

| જીને ખાતે ઉધાર.

૨૯૩૧૧૧

૮૧૧ કંસારા અમથા ટાકરને ખાતે
| ખાતે જમા

૮૧૧ રોકડા હા. પોતે ભરી
ગયા. પા. ૩

૭) દેવે લલ્લુ હરિશંકર ખાતે

૭) રોકડા ભરી ગયા

૩૦૯૧

૭૪૪૧૧૧

૧૦) જમાખરચ, વ્યાજના
લહેણા નીકળ્યા તે
વ્યાજના ખાતે જમા.
ખા. સં. ૧૯૫૫ ના
ચૈત્ર સુદ ૧૨ થી ૫૮
ના ચૈત્ર સુદ ૫ સુધી
વ્યાજ ગણી, ખત
લખાવ્યું. પા. ૨

૧૯૧૧

૫૫૩૦૧ શ્રી જલ્લુસે

૭૪૪૧૧૧

(મનોચત્ર ૯ મા ઉપરથી મેળ. પૃષ્ઠ ૫૦ મું.)

શ્રી.

સંવત્ ૨૯૫૮ના વૈશાખ સુદ ૩ ને વાર શનિ; તા. ૧-૫-૦૨ નો મેળ.

જ

ઉ

૫૩૦૧ શ્રી પુરાંત બાકી

૧૨૫) જાણ ચોકસી લલ્લુ લખમીદાસને
ખાતે ઉધાર.

૫) ધાંચી જીવા કાલુને ખાતે.

૧૨૫) હુંડી ૧, ૩. ૧૨૫)

૫) રોકડા હા. પોતે ખાંધા
પેટે ભરી ગયો. પા. ૨

સવાસોની, અમદા-

વાદના પરી. મગ-

નભાઈ કરમચંદ

ઉપરની, વડોદરેથી

જવેરી, જમનાદાસ

મથુરાદાસની આપી

૦) જાણ હુંડિયામણુ ખાતે જમા

૦૧૦૧૧ શ્રી વટાવ ખાતે જમા.

૦૧૦૧૧ વટાવ, રૂ. ૧૭૦૦

પૈસા દરુદદ લેખે

રાખીને ૬૪ ના

ભાવે આપ્યા તેના

નફાના પા. ૪.

૧૨૫) જાણ નક્કી પા. ૬.

૩૨૧૧૧ પરી. દેવજી કાશીદાસને ખાતે

૩૨૫) મુંબઈના પરી. શામળભાઈ

| ૩૨૧૧૧ હુંડી ૧, ૩. ૩૨૧૧૧

| નથુભાઈને ખાતે, ઉધાર

મળસો પોણી બાવીસની

સુરતના પરી. હરીકીસન
દાસ નારણદાસ ઉપરની,
લખી તમારીના, રાખ્યા
અમારી પાસેથી, એ હુંડી
મુબદ્દના પરી. શામળબાઇ
ઉપરળીડી માટે તેમને ખાતે
ઉધારીને તમારે ખાતે જમા.
૩૨૫) હુંડી ૧.

૦.-----

૩ હુંડિયામણુ દા ૯૯

૩૨૧૧૧૧ પા. ૩.

૫)૧૧૧૧ શ્રી હુંડિયામણુ ખાતે જમા.

| ૦)૧૧૧૧ હુંડી ૧૩.૧૨૫ નીદા ૦)૧

૩ હુંડિયામણુ હુંડી ૧૩. ૩૨૫)

દા. ૯૯ થી લખાવી.

૧૧૧૧ હુંડિયામણુ હુંડી ૧, ૩.

(૧૦૦)ની દા. ૦૧ નકાથી આપી

૫)૧૧૧૧ પા. ૬.

૩૩૨૧૧૧૧

૮૮૫૧૧૧૧૧

(મનોચાલ ૧૦ મા ઉપરથી મેળ.)

શ્રી.

સંવત્ ૧૯૫૮ના જ્યેષ્ઠ સુદ ૨ ને વાર રવેઈ; તા. ૮ જુન ૧૯૦૨ નો મેળ.

જ

૪૩૫૧૧૧ શ્રી પુરાંત આકી

૧૩૪૧૧૧ ૩ વકરા ખાતે જમા

| ૧૩૨)રોકડા, મણુરજ દા. પા

૧૦

અમારી વતી પાકી સુદ ૧૧.
૩૨૫) હુંડી ૧, ૩. ૩૨૫)
સવાત્રણમોની સુરતના પરી.
હરીકીસનદાસ નારણદાસ
ઉપરની પરી. દેવજી કાશી-
દાસે લખેલી બીડી, માટે નીચે
પ્રમાણે જમા.

૩૨૧૧૧૧ દેવજીબાઇના જમા
૩ હુંડિયામણુ ખાતે જમા

૩૨૫) નકીની હુંડી. પા. ૪

૪૫૦)૧૧૧૧

૪૩૫૧૧૧ શ્રી જણસે.

૮૮૫૧૧૧૧૧

ઉ

૧૩૨)૧ શ્રી સાકર ખરીદી ખાતે

| ૧૩૨) સાકર મણુ ૧૬૧૧૬.૮

૦)૧ વૈતરા ખરચ.

૧૩૨)૧ પા. ૮

૨૧૧૧ જમા ખરચ. દેસાઈ
નાથજીને ખાતે ઉધાર
૩ મણુ ૦૧ દા. પા.

૧૩૪૧૧

પા. ૮

૩૮૨૧૧ શ્રી હેમ વકરા ખાતે જમા.

| ૨૪) જમા ખરચ, દેસાઈ
નાથજીને ખાતે ઉધાર
હેમ તોલો ૧ દા. ૨૪

૧૧૮૧૧ જમા ખરચ, દાગીના
ખાતે ઉધાર હેમ તોલો
૫ દા. ૨૩૧૧

૨૪૦) રોકડા, સોનું તોલો
૧૦ દા. ૨૪)

૩૮૨૧૧

પા. ૭

૩૬) શ્રી સાકર વકરા ખાતે જમા.

| ૩૪) જમા ખરચ, દેસાઈ
નાથજીને ખાતે ઉ.
ખા. સાકર મણુ ૪ દા. ૮૧

૨) ખરચ ખાતે ઉધાર.

૩૬)

પા. ૮

૦૧૧ શ્રી વટાવ ખાતે જમા

| ૦૧૧ વટાવ, નોટો ૩૧૫૦)
ની દા. ૩. ૯૯૧૧ પા. ૪

૧) હુંડિયામણુ ખાતે જમા.

૧) હુંડી ૩ ૪૨૫) ની
દા. ૯૯૧૧ ની ભાવે રાખી
તેનો નકો. પા. ૬

૬૦૧૧ દેસાઈ નાથજી ભોગીલાલ

| ૨૪) હેમ તોલો ૧.

૩૪) સાકર મણુ ૪ દા. ૮૧

૨૧૧૧ ૩. મણુ ૦૧ દા. પા.

૬૦૧૧ વકરા ખાતે જમા. પા. ૫

૨) શ્રી ખરચ ખાતે ઉધાર.

૨) સાકરના. પા. ૧

૧૨૨૧ શ્રી દાગીના ખરચ ખાતે.

| ૧૧૮૧૧ દોરો, હેમ તોલો ૫
દા. ૨૩૧૧.

૩૧૧ મળુરી દર તોલો ૦૧૧

૧૨૨૧ પા. ૫

૫૧) ધાંચી જીવા કાલુને ખાતે.

૧૯) જીના ખાતે જમા.

૩) વ્યાજ ખાતે જમા.

૨૯) રોકડા દા. તમે પોતે

૫૧) વ્યાજ ૦૧૧૮૬૦ પા. ૨

૩૫) પટેલ દેસાઈ કુળેરને ખાતે.

| ૩૫) રોકડા. ખાતે ધી

મણુ ૧૫ દા. ૧૦)ના ભાવે

જેઠ વદ ૦))નાવાયદેસડી કચુ

તેના બહાનામાં દીધા. પા. ૧

૧૮૧૧૧ શ્રી. જીવજી મેંજીલાલ ખાતે

જી ૧૮૧૧૧ રોકડા લઈ ગયા.

૪૨૧૧૧૦૧૧

૫૯૦૧૧૧ શ્રી જીજીસે

૧૦૧૨૧૧

૧૯) ધાંચી જીવા કાલુને ખાતે જમા

| ૧૯) જમા ખરચ, તમારા નવા

ખાતે ઉધારવાથી જુના ખાતે
જમા લીધા. પા. ૨

- ૩) શ્રી વ્યાજ ખાતે જમા
| ૩) જમા ખરચ, ધાંચી જી-
વાને ખાતે ઉધાર, બાબતે
મંડામણીના. પા. ૫

૫૭૭)~

૧૦૧૨૧~

(મનોચલ ૧૨ મા ઉપરથી બેઠો મેળ.)

(આ બેઠામેળ ઉપરથી તારીખવાર પણ મેળ લખી મંગાવવો.)

શ્રી.

સંવત ૧૮૫૮ના અસાડ સુદ ૧ ને રવેકીથી વદ ૦))ન શનંડ સુધીનો બેઠોમેળ

જ

ઉ

૫૪૦૧૧~ શ્રી પુરાંત બાકી.

૩૩૪)

ચોકસી લલ્લુભાઇ લખમી-
દાસને ખાતે ઉધાર, સુદ ૨

- ૩૦૦) મુંબાઇના પરી શામળ-
ભાઇ નચ્ચુભાઇને ખાતે
જમા. અમારી વતી સુદ ૨,
પાકી સુદ ૬.

|

૩૩૪) રોકડા દા. પરી.
દેવજીભાઇ કાશીદાસ માર-
શ્તે બરાવ્યા. પા. ૫

૩૦૦) હુંડી ૧ ત્રણસોની ત-
મારી ઉપર અમદાવાદના
પંટેલ મોતીલાલ શામળ-
ભાઇને સુદવાર ભોમની,
લખી આપી. પા. ૪

૩૦૧)~

અમદાવાદના પંટેલ મોતી-
લાલ શામળભાઇને ખાતે
ઉધાર, સુદ ૨.

૩૦૦) હુંડી ૧, મુંબાઇના
પરી. શામળભાઇ ઉ-
પરની તમને બીડી.

૧૧૧~ શ્રી હુંડીયામણ ખાતે જમા.
| સુદ ૨.

૧)~ હુંડીયામણ. દા. ૦૮~

૧૧૧~ હુંડી રૂ. ૪૨૫)
ની દરે ૦)~ વેચી.

૩૦૧)~ નક્કી પા. ૮

૧)~ અમદાવાદના પંટેલ
મોતીભાઇને ખાતે ઉધાર.
પા. ૬

૧૮૧~

પંટેલ દેશાઇ કુબેરને ખાતે
ઉધાર, સુદ ૨.

૧૮૧~ વટાવ ખાતે જમા.
ધીના કબાલાની કસર. પા. ૧

૩૧૦ાાા

૧૮ાા વટાવખાતે જમા સુદ ૨.
| ૧૮ાા પટેલ દેસાઈ કુખેરને
ખાતે ઉધાર. પા. ૪

૦ાાા વ્યાજ ખાતે જમા, સુદ ૫
૦ાાા ધાંચી જીવાને ખાતે
ઉધાર પા. ૫

૫૧ાાા ધાંચી જીવા કાલુને ખાતે
| જમા સુદ ૫
૪૯) ચો. લલ્લુને ખાતે ઉ.
રાાાા વટાવ ખાતે ઉ
૫૧ાાા પા. ૨

૨૪૪ા મુંબાઈના પરી. શામળભાઈ
નથુભાઈને ખાતે જમા. વદ ૧૬
૧૨ ના વદ ૧૦
૨૪૪ા જમા ખરચ કાપડ
ખરીદી ખાતે ઉધાર પા. ૪

૮૧ા શ્રી સાકર ખાતે જમા વદ ૧૩
| ૮૧ા સાકર મણુ ૧૦ દા.
મણુના ૮) પા. ૮

૨૧ા દેસાઈ નાયજી ભોગીલાલને
| ને ખાતે જમા વદ ૧૪.
૨૧ા રોકડા, સાકર પાછી ૪-
રવાથી બેઠા રજા. પા. ૫

૭૧૯)

૧૩૦૯ાાા

૬૫૩ાાા

૦ાાા ધાંચી જીવા કાલુને ખાતે સુદ ૫
| ૦ાાા વ્યાજના. પા. ૨

૨ાાા વટાવ ખાતે ઉધાર. સુદ ૫.
| ૨ાાા ધાંચી જીવાને ખા-
તે છૂટ મુકી, પા. ૪

૪૯) ચોકશી લલ્લુભાઈ લખમી-
દાસને ખાતે ઉધાર. સુદ ૫
૪૯) ધાંચી જીવા કાલુનું
ખાતું વેચાણ લીધું પા. ૫

૨૪૫ાાા શ્રી કાપડ ખાતે વદ ૧૦
| ૨૫૦) પેંદની પાધડીઆ

૨૫ દા. ૧૦

૦ાા ગાંસડીનું બંધન
૨ાા આડતના ટકા ૧ લેખે
૫

૮ાા વળતર ટકા

૩ાા પ્રમાણે

૨૪૪ા નક્કી પરી. શામળ
ભાઈને ખાતે જમા

૦ાા નુરના

૦) વૈતરાના

૦ાા જકાતના

૨૪૫ાા પા. ૭

૨૪૪ા પરી. શામળભાઈ નથુભા-
| ઈને ખાતે ઉધાર, અમારી
વતી, વદ ૧૨ તેના ૧૩.

૨૪૪ા હુંડી ૧ બસે સવા
ચુંવાલીસની તમારી
ઉપર લખા ચોકસી
લલ્લુભાઈ લખમી-

દાસ, રાખ્યા અમ-
રીના શાહનેગ,
તુર્ત મુદતની, તમને
ખીડી. પા. ૪

૧૧૮૫૧૧

૧૧૪૧૦૧ શ્રી જલુસે.

૧૨૦૮૧૧૧

(મનોચત્ર ૧૫ મા ઉપરથી પહેલો મેળ.)

શ્રી.

સંવત ૧૮૫૮ ના ભાદરવા સુદ ૮ ને વાર બુધ, તા. ૧૦ સપ્ટેમ્બર ૧૮૦૨ નો મેળ

૦૪

૧૧૪૧૦૧ શ્રી પુરાંત બાકી.

૯૬) શ્રી હેમ વકરા ખાતે જમા.

| ૯૬) સોનું તોલા ૪૬.૨૪પરી-

દેવજીભાઈને આપ્યું. પા. ૭

૬૧૧૧૧૧ કંસારા અમથાટાકરનેખાતે

૮૧૧૧૧૧ વાસણુ, ખરચ ખાતે

૦-----

૨) રોકડા તમે લીધા.

૬૧૧૧૧૧ નક્કી, પા. ૩

૨૬૨૧૧ શ્રી કાપડ વકરા ખાતે જમા.

| ૨૬૨૧૧ પેંદની પાધડીઓ

નંગ ૨૫ દા. ૧૦૧. પા. ૭

૩૬૫૧૧૧

૪૭૮૧૧૧૧

૭

૫૧) પરી. દેવજીભાઈકાશીદાસનેખાતે

| ૯૬) સોનું તોલા ૪) દા. ૨૪.

૦-----

૪૫) રોકડા તમે ભર્યા.

૫૧) બાકી. પા. ૩.

૮૧૧૧૧૧ શ્રી ખરચ ખાતે ઉધાર.

| ૭)૦૧ ગોળો પીતળનો શેર

૧૨૧૧ દર. ૦૧૧ લેખે

૧૧૧૧૧ દાખડો, ત્રાંબાનો શેર

૨૧૧ દર. ૦૧૧ લેખે.

૮૧૧૧૧૧ કંસારા અમથાને

ખાતે જમા. પા. ૧

૫૮૧૧૧૧૧

૪૧૮૧૧૧૧ શ્રી જલુસે.

૪૭૮૧૧૧૧

(મનોચલ ૧૫ મા ઉપરથી બીજો મેળ)

શ્રી.

(સંવત ૧૯૫૮ના ભાદરવા સુદ ૧૫ ને વાર બુધ; તા. ૧૭-૯-૦૨નો મેળ)

જ

૪૧૯૧૧૧૧ શ્રી પુરાંત બાકી

૨૪) પરી દેવજીભાઈ કાશીદાસને
| ખાતે જમા.૨૪) સોનું પાછું આવ્યું માટે
ખરીદી ખાતે ઉધાર્યા પા. ૩

૩) શ્રી વ્યાજ ખાતે જમા.

| ૩) જમા ખરચ, સેખ ડોસુ
કાલુને ખાતે ઉધાર. પા. ૫

૧૦૩) સેખ ડોસુ કાલુને ખાતે જમા

! ૯૧) ખેતર જમીન ખરીદી
ખાતે ઉધાર્યા.

૧૦) ગાડીખરચ ખાતે ઉધાર્યા

૨) છુટ વટાવ ખાતે ઉધાર.

૧૦૩) પા. ૬

૧) શ્રી હુંડિયામણ ખાતે જમા.

| ૧) હીરાચંદને ખાતે ઉ. પા. ૬

૨૨૫) શ્રી હેમ વકરા ખાતે જમા.

૨૨૫) સોનું તોલા ૯ દા.

૨૫) ના ભાવે પા. ૭

૯૯) મુંબાઈના પરી. શામળભાઈ

| નથુભાઈને ખાતે જમા.

અમારીવતી પાકી વદ ૧૦

૯૯) હુંડી ૧ ર. ૯૯)ની

તમારી ઉપરની શાહજેમ

દુર્ગ મુદતની શાહ હીરાચંદ

ઝવેરને લખી આપી. પા. ૪

૪૫૫)

૮૭૪૧૧૧૧

ઉ

૨૪) શ્રી હેમ ખરીદ ખાતે ઉધાર

| ૨૪) જમાખરચ, પરી. દેવજી.

ભાઈને ખાતે જમા માલ

પાછો ર્યો. પા. ૭

૩) સેખ ડોસુ કાલુ ખાતે ઉધાર

| ૩) વ્યાજ ખાતે જમા પા. ૬

૯૧) જમીન ખરીદી ખાતે ઉધાર.

૯૧) ખેતર રાખ્યું. સેખ ડોસુ

કાલુને ખાતે જમા. પા. ૭

૧૦) શ્રી ખરચ ખાતે ઉધાર.

| ૧૦) ગાડી રાખી તેના, સેખ

ડોસુ કાલુને ખાતે જમા પા. ૧

૨) શ્રી વટાવ ખાતે ઉધાર

૨) છુટ મુકી. સેખ ડોસુ

કાલુને ખાતે જમા પા. ૪

૧૦૦) શાહ. હીરાચંદ ઝવેરને ખાતે

| ૯૯) હુંડી ૧ મુંબાઈના પરી

શામળભાઈ ઉપરનીઆ

પી તે નીચે પ્રમાણે.

૧) હુંડીયામણને ખાતે ખા-

તે જમા.

૧૦૦) ઉધાર પા. ૨

૨૩૦)

૬૪૪૧૧૧૧ શ્રી જણસે

૮૭૪૧૧૧૧

(મનોચત્ત ૧૫ મા ઉપરથી ત્રીજો મેળ.)

શ્રી.

સંવત ૧૯૫૮ ના ભાદરવા વદ ૧૨ ને વાર રવેલ; તા. ૨૮-૯-૦૨ નો મેળ.

જ

ઉ

૬૪૪૧૧૧૦૧ શ્રી પુરાંત બાકી

૧૨૫) દાગીના ખરચ ખાતે જમા.

| ૧૨૫ દોરો હેમનો ઉચક
વેચ્યો તેની કીંમતના ઉ-
પજ્યા. પા. ૫

૧૧૭) જમીન વકરા ખાતે જમા

| ૧૧૭ ખેતર ઠાકરડા ગમીર
જીને વેચાણ આપ્યું પા. ૭

૨૦૧ સાકર વકરા ખાતે જમા.

| ૨૦૧ સાકર મણ રા દા.
૯) લેખે પટેલ દેસાઈ કુ-
ખેરને આપી. પા. ૮

૦) શ્રી હુડિયામણ ખાતે જમા

| ૦) હુડી ૩. ૧૫૧) ની દા.
૦૧૩ પ્રમાણે લખાવીને
દા. ૦૧૧ થી આપી તેની
કસરના પરી. દેવજીભાઈને
ખાતે ઉધાર. પા. ૬

૧૦૪૧૧ શાહ હીરાચંદ અવેરને ખાતે

| જમા.
૧૦૪૧૧ રોકડા હા. પોતે
ભરી ગયા છે. પા. ૨

૩૬૬૧૧૧૩

૧૦૧૧૧૧૩

૧૦૧ ચોકસી લક્ષુભાઈ લખખી-
દાસને ખાતે ઉધાર.૧૦૧ પટેલ દેસાઈ કુખેર
તરફની કચ્છલતના. પા. ૫

૧૫૨) પરી. દેવજીભાઈ કાશીદાસ ખાતે

| ૧૫૧) હુડી ૧૩. ૧૫૧) ની મુંખાઈ
ના હરીવલ્લવ મૂળચંદ
ઉપરની, પરી. અવેદ્યંદ
લખખીચંદને ત્યાંથી
લાવી વેચાણ આપી.

૧) હુડિયામણ દા. ૦૧૧

૧૫૨) નક્કી ઉધાર. પા. ૩

૧૭૫) મુંખાઈના પરી. શામળભાઈ

નથુભાઈને ખાતે ઉધાર.
અમારી વતી, પાકી વદ ૧૪
૨૭૫) હુડી ૧ ૩. ૨૭૫)
ની ભરચના નાણાવટી હી-
રાલાલ ડાલાભાઈ ઉપરની,
લખી અત્રેથી અવેરી મા-
ણેકલાલ હરગોવિનદાસ, રા-
ખ્યા અમારી, તુરત મુદતની
ખીડી. પા. ૪

૧૧ શ્રી હુડિયામણ ખાતે ઉધાર

| ૧૧ હુડિયામણ દા. ૦૧
પા. ૬

૪૩૮૧૧

૫૭૨૧૧૧૩ શ્રી જળસે

૧૦૧૧૧૧૩

(મનોચત્ર ૧૬ મા ઉપરથી જમા ખરચી કે અમદ મેળ.)

શ્રી.

સંવત્ ૧૯૫૮ ના આસો વદ ૦)) ને વાર ચુકેનો જમા ખરચી મેળ.

જ

૫૭૨૧૧૩ શ્રી પુરાંત બાકી.

૨૭)~ શ્રી વ્યાજ ખાતે જમા.

૨૭)~ જમા ખરચ હા. શ્રી
વિગત ખાતે ઉધાર. બા.
આસામી વાર વ્યાજનું લેહેણું
ખાતે ચઢાવવા સાર. પા. ૫

૨૧૧૧૩૩ વિગત ખાતે જમા. બા.

૫૮ની સાલમાં વ્યાજના દે-
વા પડ્યા તે વ્યાજ ખાતે
ઉધારીને આસામીવાર જમા
૮૧૧~ ચો. લક્ષુ લખમીદા-
સને ખાતે જમા. પા. ૫

૧૦૧૧૩૩ પરી. દેવજી કાશીદા-

સને ખાતે જમા. પા. ૩

૨૧૧૧૩૩ મુંબાઈના પરી શામ-
ળ નથુભાઈને ખાતે
જમા. પા. ૪

૨૧૧૧૩૩ શ્રી વ્યાજ ખાતે ઉ૦

૦૧૧ મુંબાઈના પરી. શામળભાઈ

| નથુભાઈને ખાતે જમા.

૦૧૧ જમા ખરચ હા. હુંડિયા-
મણુ ખાતે ઉધાર. બા. ૫૮ની
સાલની હુંડીઓની આડતના
દેવા પડ્યા તે જમા. પા. ૪

૦) શ્રી હુંડિયામણુ ખાતે જમા.

૦) જમા ખરચ હા. અ-
મદાવાદના પટેલ મોતીલાલ

ઉ

૨૭)~

શ્રી વિગત ખાતે ઉધાર
બા. વ્યાજના આસામી
વાર ખાતે ચઢાવવા સાર
૨૧૧૧ કંસારા અમદા ટો-
કરને ખાતે ઉધાર પા. ૩
૪૧૧ દે. નાથજી ભોગી-
લાલને ખાતે ઉ. પા. ૫

૧૬૧૧૧૩૩ પટેલ નારણુ રેવા-
ભાઈને ખાતે, પા. ૪

૧૧૦૧ અમદાવાદના પટેલ
મોતીલાલ શામળ-
ભાઈને ખાતે પા. ૮

૧૧૧૧ પટેલ દેસાઈ કુમેરન
ખાતે ઉધાર પા. ૧

૨૭)~ શ્રી વ્યાજ ખાતે જમા

૨૧૧૧૩૩ શ્રી વ્યાજ ખાતે ઉધાર.

૨૧૧૧૩૩ જમા ખરચ,
આખતે વ્યાજના આસામી
વાર જમા લઈને; પા. ૫

૦૧૧ શ્રી હુંડિયામણુ ખાતે ઉ-

|

૦૧૧ જમા ખરચ, મુંબાઈ-
ના પરી. શામળભાઈને
ખાતે જમા, આખતે હુંડી-
ઓની આડતના પા. ૬

૦) અમદાવાદના પટેલ મોતી-
લાલ શામળભાઈને ખાતે.

૦) હુંડી ૧૩. ૧૫૧) ની
આડતના દર ૦) પ્રમા-
ણે તમારે ખાતે ઉધારીને
હુંડિયામણુ ખાતે જમા. પા. ૮

શામળભાષને ખાતે ઉધાર
ખા. આડતના દા. વાન્ પા. ૬

૭૫૯૫૫૫૫ શ્રી વટાવ ખાતે જમા.

| ૭૫૯૫૫૫૫ જમા ખરચ હા.
શ્રી વિગત ખાતે ઉધાર ખા.
ખતે પેદાશની ફેડ સમજ-
વાને વાસ્તે ધંધાવાર ખાતા
રાખેલાં તે બધાં સાલ આ-
ખરે માંડી વાળતાં રહેલો
નફો આ ખાતે જમા લીધો
છે. પા. ૪

૬૭૦૦૦ શ્રી ખરચ ખાતે જમા.

| ૬૭૦૦૦ જમા ખરચ, હા.
શ્રી વટાવ ખાતે ઉધાર ખા.
સાલ આખરે આ ખાતું
માંડી વાળવા સાર, પા. ૧

૬૭૮૫૫૫૫ શેઠ મોતીલાલ ગોકળદા-
સને ખાતે જમા.

૬૭૮૫૫૫૫ જમા ખરચ, હા.
શ્રી વટાવ ખાતે ઉધાર ખા.
સાલ આખરે પેદાશમાંથી
ખરચ બાદ કરતાં વધેલો
નફો જમા લખને વટાવ
ખાતું માંડી વાળ્યું. પા. ૧

૧૫૨૦૧૫૫

૨૦૬૪૧૫૫

૭૫૯૫૫૫૫ શ્રી વિગત ખાતે ઉધાર
ખા. વટાવખાતે જમા કરીને

| ૨૩૫૫૫૫૫ બાજરી ખરીદ
ખાતે ઉધાર. પા. ૯

| ૬૬૫૫૫૫ હેમ ખરીદી ખાતે

| ૪૧૫૫૫૫ ૩. ખરીદી ખાતે પા. ૯

| પા. સાકર ખાતે. પા. ૮

| ૪૯૨૫૫૫ સોરડી ખાતે. પા. ૧

| ૬૩૫૫૫૫ ઉપજ ખાતે. પા. ૯

| ૧૬૫૫૫૫ કાપડ ખાતે. પા. ૯

| ૭૫૫૫૫૫ બાજ ખાતે. પા. ૫

| ૯૦૦ હુડિયામણુખાતે. પા.

૭૫૯૫૫૫૫ વટાવ ખાતે જમા.

૬૭૦૦૦ શ્રી વટાવ ખાતે ઉધાર.

| ૬૭૦૦૦ જમા ખરચ
હા. શ્રી ખરચ ખાતે જમા.
ચાલુ સાલનો ખરચ માંડી
વાળવાને સાર. પા. ૪

૬૭૮૫૫૫૫ શ્રી વટાવ ખાતે ઉધાર.

| ૬૭૮૫૫૫૫ જમા ખરચ હા.
શેઠ મોતીલાલને ખાતે જમા.
ખા. સાલ આખરે પેદાશ
ખરચનાં ખાતાં સમાવતાં
બચત રહી તે શેઠને ખાતે
ચઢવા સાર. પા. ૪

૧૫૨૦૧૫૫

૫૭૩૫૫૫૫ શ્રી જણસે

૨૦૬૪૧૫૫

ખાતાવહી.

શેઠ ભોતીલાલ ગોકળદાસનું ખાતું, સં. ૧૯૫૮ ની સાલનું.

૦૪

૭૪૨) રો. પા. ૧ કાર્તિક સુદ ૧૫

૨૨૫) રો. પા. ૪ પોષ સુદ ૨.

૫૧) રો. પા. ૫ પોષ વદ ૭.

૬૭૮૧૧૧૧૧ રો. પા. ૨૧ આસો વદ ૦))

૧૬૯૭)૧૧

૬

૧૨૫) રો. પા. ૭ પોષ સુદ ૧

૧૨૫)

૧૫૭૨)૧૧ બાકી.

૧૬૯૭)૧૧

૧૫૭૨)૧૧ બાકી સં. ૧૯૫૮ ના કાર્તિક સુદ ૧ સ. પા. ૯

શ્રી ખરચ ખાતું. સં. ૧૯૫૮ ની સાલનું,

૦૪

૨૧૧૧૧૧ રો. પા. ૧ કાર્તિક સુદ ૧૫.

૪) રો. પા. ૪ માગશર સુદ ૭.

૩) રો. પા. ૭ માહા સુદ ૫

૯) રો. પા. ૮ ફાગણ સુદ ૩.

૧૮૧૧૧૧૧

૬૭૧૧૧ રો. પા. ૧૯ આસો વદ ૦))

૮૬)૩

૬

૧૨૧૧ રો. પા. ૧ કાર્તિક સુદ ૧૫.

૯૧૧ રો. પા. ૬ માહા સુદ ૫.

૩૩૧ રો. પા. ૮ પાગણ સુદ ૩.

૧૦)૧૧૧ રો. પા. ૧૧ ચૈત્ર સુદ ૫.

૨) રો. પા. ૧૩ જેઠ સુદ ૨.

૮૧૧૧૧૧ રો. પા. ૧૭ ભાદરવા સુદ ૮.

૧૦) રો. પા. ૧૮ ભાદરવા સુદ ૧૫.

૮૬)૩

શ્રી.

પટેલ દેસાઈ કુબેરનું ખાતું, સં. ૧૯૫૮ ની સાલનું.

૦૪

૧૦)૨ રો. પા. ૧ કાર્તિક સુદ ૧૫.

૮૫) રો. પા. ૮ શાગણ સુદ ૩.

૯૫)૨

૪૭)૩૧૧ બાકી લહેણા

૧૪૨૧૧૧

૬

૮૧૧૧ રો. પા. ૨ માગશર સુદ ૭.

૭૬૧૧ રો. પા. ૫ પોષ વદ ૭.

૧૧૧૧ રો. પા. ૭ માહા સુદ ૫.

૩૫) રો. પા. ૧૩ જેઠ સુદ ૨.

૧૮૧૧૧ રો. પા. ૧૫ અસાડ સુદ ૨

૧૪૦૧૩

૧૧૧૧૧ રો. ૨૦ આસો વદ ૦))

૧૪૨૧૧૧

૪૭)૩૧૧ બાકી લહેણા સં. ૧૯૫૮)ના
કાર્તિક સુદ ૧ સ. પા. ૧૦

શ્રી.

ધાંચી જીવા કાલુનું ખાતું, સં. ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ

- ૧) રો. પા. ૧ કાર્તિક સુદ ૧૫
૩) રો. પા. ૨ માગશર સુદ ૭.
૫) રો. પા. ૧૨ વૈશાખ સુદ ૩
૧૯) રો. પા. ૧૩ જ્યેષ્ઠ સુદ ૨.
૫૧૧૧૧૧ રો. પા. ૧૫ અશ્વિન સુદ ૫.

૭૯૧૧૧૧

ઉ

- ૧) રો. પા. ૨ માગશર સુદ ૭
૨૪) રો. પા. ૪ પોષ સુદ ૨
૩) રો. પા. ૭ માહા સુદ ૫
૫૧) રો. પા. ૧૩ જ્યેષ્ઠ સુદ ૨
૦૧૧૧૧૧ રો. પા. ૧૫ અશ્વિન સુદ ૫

૭૯૧૧૧૧

શ્રી.

ધમારત ખાતું, સં. ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ

૩૫૫ બાકી

૩૫૫)

ઉ

૩૫૫) રો. પા. ૫ પોષ વદ ૭.

૩૫૫)

૩૫૫) બાકી પાકા સરવાળે પા. ૯

શ્રી. શાહ હીરાચંદ્ર જવેરનું ખાતું, સં. ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ

- ૮૧૧ રો. પા. ૨ માગશર સુદ ૭
૨) રો. પા. ૮ શ્રાવણ સુદ ૩.
૧૫) રો. પા. ૧૫ અશ્વિન સુદ ૧૩.
૧૦૪૧૧ રો. પા. ૧૯ ભાદરવા વદ ૧૨.

૧૩૦)૧

ઉ

- ૧૫૧૧ રો. પા. ૭ માહા સુદ ૫.
૬૫) રો. પા. ૧૫ અશ્વિન સુદ ૧૩
૧૦૦) રો. પા. ૧૮ ભાદરવા સુદ ૧૫

૧૩૦૧૧

શ્રી.

ગરાસીઆ જીવજી દલજીનું ખાતું, સંવત ૧૯૫૮ સાલનું.

જ

૬૧) બાકી લહેણા.

૬૧)

ઉ

- ૫૧) રો. પા. પોષ વદ ૭.
૧૦) રો. પા. ૧૯ ચૈત્ર સુદ ૫.

૬૧)

૬૧) બાકી લહેણા પાકા સરવાળે સં. ૫૯
ના કારતક સુદ ૧ ખા. પા. ૯

શ્રી.
પરી દેવજીભાઈ કાશીદાસનું ખાતું, સંવત ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ

૫૨) રો. પા. ૨ માગશર સુદ ૭.
૧૩૬૥ રો. પા. ૮ શાગળ સુદ ૩.
૩૨૧૧૧૧ રો. પા. ૧૨ વૈશાખ સુદ ૩.
૨૪) રો. પા. ૧૮ ભાદરવા સુદ ૧૫.

૫૩૪૧

૧૦૧૧૧૧ રો. પા. ૨૩ આસો વદ ૦))

૫૪૪૧૧૧૧

ક

૨૪૧૧૧૧૧ રો. પા. ૩ માગશર વદ ૧
૫૩૧૧૧ રો. પા. ૮ શાગળ સુદ ૩
૫૧) રો. પા. ૧૭ ભાદરવા સુદ ૮
૧૫૨) રો. પા. ૧૯ ભાદરવા વદ ૧૨

૨૮૧૧૧૧૧

૨૬૩૧ બાકી દેવા.

૫૪૪૧૧૧૧

૨૬૩૧ બાકી દેવા પાકે સરવાળે સં.

૧૯૫૯ના કા. સુ. ૧ ખા. પા. ૧૦

શ્રી.

કંસારા અમથા ટોકરાનું ખાતું, સંવત ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ

૨) રો. પા. ૨ માગશર સુદ ૭
૮૧૧ રો. પા. ૧૧ ચૈત્ર સુદ ૫
૬) રો. પા. ૧૫ અપાડ સુદ ૧૦
૬૧૧૧૧૧ રો. પા. ૧૭ ભાદરવા સુદ ૮

૨૩૧૧૧

૩૪) બાકી લહેણા.

૫૭૧૧૧૧

ક

૫૫) રો. પા. ૨ માગશર સુદ ૭
૫૫)
૨૧૧૧૧ રો. પા. ૨૦ આસો વદ ૦))
૫૭૧૧૧૧

૩૪) બાકી લહેણા પાકે સરવાળે,
સં. ૧૯૫૯ ના કા. સુદ ૧
ખા. પા. ૧૦

શ્રી.

પંડયા રણજીભાઈ ગલુરામનું ખાતું, સંવત ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ

૮૧) રો. પા. ૧૧ ચૈત્ર સુદ ૫.

૮૧)

ક

૭૫) રો. પા. ૧ કાર્તિક સુદ ૧.
૪૧૧ રો. પા. ૫ પોષ વદ ૭.

૭૫૧૧

૧૧૧ રો. પા. ૧૩ ચૈત્ર સુદ ૫.

૮૧)

શ્રી. શ્રી વટાવ ખાતું, સંવત્ ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ

ઉ

૮૧- રો. પા. ૩ માગશ્વર વદ ૧.
૧૧૧ રો. પા. ૫ પોષ વદ ૭.
૧૮૧૧ રો. પા. ૮ કાગણી સુદ ૩.
૦૧૦૧૧ રો. પા. ૧૨ વૈશાખ સુદ ૩.
૦૧૧- રો. પા. ૧૩ જ્યેષ્ઠ સુદ ૨.
૧૮૧૧૧ રો. પા. ૧૫ અસાદ સુદ ૨.

૪૮૧-૧૧૧

૭૫૮૧૧૧૧ રો. પા. ૧૧ આસો વદ ૦))

૮૦૮)૦૧

૫)૧૧૧ રો. પા. ૩ માગશ્વર વદ ૧
૦૧- રો. પા. ૧૧ ચૈત્ર સુદ ૫.
૫૨) રો. પા. ૧૨ વૈશાખ સુદ ૩.
૨૧૧૧૧ રો. પા. ૧૫ અસાદ સુદ ૫.
૨) રો. પા. ૧૮ ભાદરવા સુદ ૧૫.

૬૧૧૧૧૧

૬૭૧૦૧ રો. પા. ૨૧ આસો વદ ૦))

૧૨૬)૧૧૧

૬૭૮૧૧૧૧ રો. પા. ૨૧ આસો વદ ૦))

૮૦૮)૦૧

શ્રી. પટેલ નારાયણ દેવાભાઈનું ખાતું, સંવત્ ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ

ઉ

૧૦) રો. પા. ૪ પોષ વદ ૭.
૪) રો. પા. ૧૫ અસાદ સુદ ૧૩.

૧૪)

૨૪૧૧૧૧૧ આઠી લેહેણા.

૨૫૫૧૧૧૧

૨૨૫) રો. પા. ૩ પોષ વદ ૨.
૧૩૧ રો. પા. ૫ પોષ વદ ૭.

૨૩૮૧૧

૧૬૧૧૧૧૧૧ રો. પા. ૨૦ આસો વદ ૦))

૨૫૫૧૧૧૧

૨૪૧૧૧૧૧૧૧ આઠી લેહેણા ૫૯ ખા. પા. ૧.

મુંખાઈના પરી. શામળમાઈ નથુમાઈનું ખાતું, સંવત્ ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ

ઉ

૨૦૦) રો. પા. ૯ ચૈત્ર સુદ ૫ ને રવિ.
૩૦૦) રો. પા. ૧૫ અસાદ સુદ ૨ ને સોમ
૨૪૪૧ રો. પા. ૧૫ અસાદ વદ ૧૦ મંગળ.
૯૯) રો. પા. ૧૮ ભાદરવા સુદ ૧૫ બુધ
૦૧૧૧ રો. પા. ૨૦ આસો વદ ૦)) શુક્ર

૮૪૪)

૨૧૧૧૧ રો. પા. ૨૩ આસો વદ ૦))

૮૪૬૧૧૧૧

૩૨૫) રો. પા. ૧૨ વૈશાખ સુદ ૩ ને શનિ
૨૪૪૧ રો. પા. ૧૫ અસાદ વ. ૧૨ ને ગુરુ
૨૭૫) રો. પા. ૧૯ ભાદરવા વદ ૧૨ રવી

૮૪૪૧

૨૧૧૧૧ આઠી દેવા.

૮૪૬૧૧૬૧૧

૨૧૧૧૧ આઠી દેવા સં. ૧૯૫૮ ના કા. સુદ ૧ પાકે સરવાળે ખા. પા. ૯

શ્રી.

ચૌકસી લક્ષ્મીદાસનું ખાતું, સંવત ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ

૬૬૦) રો. પા. ૭ માહા સુદ ૫.

૮૧૧- રો. પા. ૨૦ આસો વદ ૦))

૬૬૮૧૧-

૮૬૧૧૧- બાકી દેવા.

ઉ

૩૫) રો. પા. ૮ ફાગણ સુદ ૩.

૨૮૧ રો. પા. ૧૧ ચૈત્ર સુદ ૫.

૧૨૫) રો. પા. ૧૨ વૈશાખ સુદ ૩.

૩૩૪) રો. પા. ૧૫ અસાદ સુદ ૨.

૪૯) રો. પા. ૧૫ અસાદ સુર ૫.

૧૦૧ રો. પા. ૧ ૯ભાદરવા વદ ૧૨.

૫૭૧૧૧૧૧

૯૬૧૧૧- બાકી દેવા પાકે સગવાયે, સં.

૧૯૫૯ના કા. સુ ૧ ખા. પા. ૧૦

શ્રી. દેસાઈ નાથજી ભોગીલાલનું ખાતું, સંવત ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ

૧૨૫) રો. પા. ૪ પોષ સુદ ૨.

૭૧૧ રો. પા. ૫ પોષ વદ ૭

૨૧૧ રો. પા. ૧૫ અસાદ વદ ૧૩.

૧૫૩૧૧

૯૪૧૧૧૧ બાકી લહેણા.

૨૪૪૧-૧૧૧

ઉ

૯૭૧૧ રો. પા. ૫ પોષ વદ ૭.

૮૪૧૧૧- રો. પા. ૮ ફાગણ સુદ ૩.

૬૦૧૧૧ રો. પા. ૧૩ જ્યેષ્ઠ સુદ ૨.

૨૪૩)-

૪૧૧- રો. પા. ૨૦ આસો વદ ૦))

૨૪૭૧૧

૯૪૧૧૧૧૧ બાકી લહેણા પાકા સગવાયે,

૫૯ના કા. ૧ ખા. પા. ૧૦.

શ્રી.

શ્રી સોરઠી ખાતું, સંવત ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ

૫૦૦) રો. પા. ૪ પોષ સુદ ૨

૫૦૦)

ઉ

૨) રો. પા. ૩ માગશ્વર વદ ૧

૫૧ રો. પા. ૪ પોષ સુદ ૨

૪૯૨૧૧૧ રો. પા. ૨૧ આસો વદ ૦))

૫૦૦)

શ્રી વ્યાજ ખાતું, સંવત ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ

- ૬) રો. પા. ૪ પોષ સુદ ૨.
૧૯૧૧ રો. પા. ૫ પોષ વદ ૭
૧૧૧૧ રો. પા. ૧૦ ચૈત્ર સુદ ૫.
૩) રો. પા. ૧૩ જ્યેષ્ઠ સુદ ૨.
૦૮૧૧૧૧ રો. પા. ૧૫ અષાઢ સુદ ૧૫
૩) રો. પા. ૧૮ ભાદરવા સુદ ૧૫.

૪૩૦૧૧૧

૨૭)~ રો. પા. ૨૦ આસો વદ ૦))

૭૦૧૧૧૧

ક

- ૭૧૧ રો. પા. ૫ પોષ વદ ૭
૧૧૧૧ રો. પા. ૧૨ વૈશાખ સુદ ૩.
૨૧૧૧૧૧૧ રો. પા. ૨૦ આસો વદ ૦))

૩૧)~

૩૯૧૧૧૧ રો. પા. ૨૧ આસો વદ ૦))

૭૦૧૧૧૧

શ્રી હુડિયામણ ખાતું, સંવત ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ

- ૧)~ રો. પા. ૧૦ ચૈત્ર સુદ ૫.
૫)૧૧૧૧ રો. પા. ૧૨ વૈશાખ સુદ ૩.
૧)~ રો. પા. ૧૩ જ્યેષ્ઠ સુદ ૨
૧૧૧૧૧૧ રો. પા. ૧૫ અષાઢ સુદ ૨
૧) રો. પા. ૧૮ ભાદરવા સુદ ૧૫
૦)~ રો. પા. ૧૯ ભાદરવા વદ ૧૨
૦)~ રો. પા. ૨૦ આસો વદ ૦))

૧૦૧૧૧

૧૦૧૧૧

ક

- ૧૧૧ રો. પા. ૧૯ ભાદરવા વદ ૧૨
૦૧૧૧ રો. પા. ૨૦ આસો વદ ૦))

૨)~

૮૧૦૧ રો. પા. ૨૧ આસો વદ ૦))

૧૦૧૧૧

શ્રી.

સેખ ડોશ્ત કાલનું ખાતું, સંવત ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ

- ૧૦૩) રો. પા. ૧૮ ભાદરવા સુદ ૧૫
૧૦૩)

ક

- ૧૦૦) રો. પા. ૪ પોષ સુદ ૨
૩) રો. પા. ૧૮ ભાદરવા સુદ ૧૫

૧૦૩)

શ્રી હેમ ખરીદી વકરા ખાતું, સંવત ૧૯૫૮.

જ	ઉ
૨૩૧ રો. પા. ૭ માહા સુદ ૫	૬૬૦) ૩૧૧ રો. પા. ૭ માહા સુદ ૫
૪૭) રો. પા. ૮ શાગણ સુદ ૩	૨૩૧ રો. પા. ૮ શાગણ સુદ ૩
૩૮૨૧૧ રો. પા. ૧૩ જ્યેષ્ઠ સુદ ૨	૨૪) રો. પા. ૧૮ ભાદ સુદ ૧૫
૯૬) રો. પા. ૧૭ ભાદરવા સુદ ૮	૭૦૭) ૩૧૧
૨૨૫) રો. પા. ૧૮ ભાદરવા સુદ ૧૫	૬૬૧) ૩૧૧ રો. પા. ૨૧ આસો વદ ૦))
૭૭૪)	૭૭૪)

શ્રી કાપડ ખરીદી વકરા ખાતું, સં. ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ	ઉ
૨૬૨૧૧ રો. પા. ૧૭ ભાદરવા સુદ ૮	૨૪૫૧) ૩૧૧ રો. પા. ૧૫ આસો વદ ૧૨
૨૬૨૧૧	૨૪૫૧) ૩૧૧
૩૨૭) ૩૧૧	૬૬૧) ૩૧૧ રો. પા. ૨૧ આસો વદ ૦))
	૨૬૨૧૧

શ્રી જમીન ખરીદી વકરા ખાતું, સં. ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ	ઉ
૧૧૭) રો. પા. ૧૯ ભાદરવા વદ ૧૨.	૩૦૦) રો. પા. ૧ કારતક સુદ ૧૫.
૨૭૪) બાકી.	૯૧) રો. પા. ૧૮ ભાદરવા સુદ ૧૫
૩૯૧)	૩૯૧)
	૨૭૪) બાકી ખા. પા. ૧

શ્રી બાજરી ખરીદી વકરા ખાતું, સં. ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ	ઉ
૫૬૧ રો. પા. ૬ માહા સુદ ૫.	૫૭૧) ૩૧૧ રો. પા. ૬ માહા સુદ ૫
૨૫૧ રો. પા. ૭ શાગણ સુદ ૨.	૨૭૧) ૩૧૧ રો. પા. ૧૯ આસો વદ ૦))
૮૧૧)	૮૧૧)

શ્રી ખેતી ઉપજ ખરચ ખાતું, સં. ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ	ઉ
૭૨૧ રો. પા. ૩ માગશર વદ ૧.	૮૧૧) ૩૧૧ રો. પા. ૩ માગશર વદ ૧
૭૨૧	૬૬૧) ૩૧૧ રો. પા. ૨૧ આસો ૦))
	૭૨૧

શ્રી દાગીના ખરચ ખાતું, સં. ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ

૧૨૫) બાદરવા વદ ૧૨

૬૫૧ બાકી.

૧૯૦૧

ઉ

૬૮) રો. પા. ૧ કારતક સુદ ૧૫

૧૨૨૧ રો. પા. ૧૩ જોડ સુદ ૨

૧૯૦૧

૬૫૧ બાકી ૫૯ ની ખા. પા. ૧

અમદાવાદના પટેલ મોતીલાલ શામળભાઈનું ખાતું, સં. ૧૯૫૮ નું.

જ

૧૩૮) રો. પા. ૬ મહા સુદ પને ગુરુ

૨૨૪૧ રો. પા. ૮ શાગણ સુદ ૩ બુધ

૩૬૨૧

૨૨૮૧૧ બાકી.

૫૯૧)

ઉ

૧૩૭) રો. પા. ૮ ફાગણ સુદ ૩ બુધ

૧૫૧) રો. પા. ૧૧ ચૈત્ર સુદ ૫ સ્વી

૩૦૧) રો. પા. ૧૫ અષાઢ સુ. ૨ સોમ

૦) રો. પા. ૨૦ આસો વ. ૦) શુક્ર

૫૮૯૧

૧૧૧ રો. પા. ૨૦ આસો વદ ૦) શુક્ર

૫૯૧)

૨૨૮૧૧ બાકી લહેણ ૫૯ ના કા.

સુદ ૧ સ. પા. ૧૦

શ્રી ૩ ખરીદી વકરા ખાતું, સં. ૧૯૫૮ ની સાલનું.

જ

૧૩૪૧૧૧ રો. પા. ૮ શાગણ સુદ ૩

૩૪૧૧૧ રો. પા. ૧૩ જોડ સુદ ૨

૨૬૯૧૧

ઉ

૨૨૮) રો. પા. ૮ ફાગણ સુદ ૩

૪૧૧૧૧ રો. પા. ૨૦ આસો વદી ૦)

૨૬૯૧૧

શ્રી સાકર ખરીદી વકરા ખાતું, સં. ૧૯૫૮ની સાલનું.

જ

૩૫) રો. પા. ૧૩ જોડ સુદ ૨

૮૧૧ રો. પા. ૧૫ અષાઢ વદ ૧૩

૨૦૧ રો. પા. ૧૮ બાદરવા વદ ૧૨

૧૩૭૧

ઉ

૧૩૨) રો. પા. ૧૩ જોડ સુદ ૨.

૧૩૨)

૫૧૧ રો. પા. ૨૧ આસો વદ ૦)

૧૩૭૧

કાચું સરવાયું, બે માસનું.

સં. ૧૯૫૮ ના કારતક સુદ ૧ થી માગશર વદ ૦)) સુધીનું.

જ

- ૦) ૧૧ શ્રી પુરાંત
૭૪૨) શેઠ મોતીલાલ ગોકળદાસને
ખાતે જમા
૧૧ પટેલ દેસાઈ કુબેરને ખાતે
૨૭) પરી દેવજી કાશીદાસને ખાતે
૮૧) શા. હીરાચંદ દેવચંદને ખાતે
૩) શ્રી. વટાવ ખાતે જમા
૧) અનામત ખાતે જમા
૬૩૧) શ્રી ખેતી ઉપજ ખાતે જમા
૧૮૧) શા. જીવજી મોજીલાલ ખાતે

૮૬૫૧૧૧

ઉ

- ૫૧) શ્રી ખરચ ખાતે ઉધાર
૨) સોરઠી ખાતે ઉધાર
૭) દવે લલ્લુ હરીશંકર ખાતે
૬૮) શ્રી દાગીના ખરચ ખાતે
૩૦૦) શ્રી જમીન ખરચ ખાતે
૭૫) પંડયા રણછોડ ગણુરામ
૫૩) કંસારા અમલા ટોકર

૫૧૦૧૧૧

૩૫૫) શ્રી જથ્થે

૮૬૫૧૧૧

પાકું સરવાયું, બાર માસનું.
સંવત ૧૯૫૮ ની સાલનું સરવાયું.

જ

- ૦) શ્રી પુરાંત બાકી
૧૫૭૨) શેઠ મોતીલાલ ગોકળદાસ
ખાતે જમા ખા. પા. ૧
૨૧) મુંબાઈના શામળભાઈ નથુ-
ભાઈને ખાતે જમા પા. ૪
૨૬૩૧ પરી. દેવજી કાશીદાસને
ખાતે પા. ૩
૬૬૧૧) ચોકસી લલ્લુ લક્ષ્મીદાસને
ખાતે જમા. પા. ૫.

૧૬૩૪૧૦૧

ઉ

- ૪૭) પટેલ દેસાઈ કુબેરને ખાતે
પા. ૧
૦૧) શા. હીરાચંદ અવેરચંદને ખાતે
પા. ૨.
૬૧) ગરાસીયા જીવજી દલ-
જીને ખાતે ઉધાર પા. ૨.
૩૨) કંસારા અમલા ટોકરને ખાતે
પા. ૩
૨૪૧૧) પટેલ નારણ રેવાભાઈને ખાતે
પા. ૪
૬૩૧) દેસાઈ નાથજી ભોગીલાલને
ખાતે પા. ૫.
૨૨૮) પટેલ મોતીલાલ શામળ-
ભાઈને ખાતે પા. ૮.
૩૫૫) ધમારત ખાતે ઉધાર પા. ૨.
૨૭૪) જમીન ખાતે ઉધાર પા. ૭.
૬૫૧ દાગીના ખાતે પા. ૮

૧૪૦૧૧૧

૫૩૩) શ્રી જથ્થે

૧૬૩૪૧૦૧

(નવી) ખાતાવહી, સં. ૧૯૫૯ ની, પા. ૧.

શ્રી

શેઠ મોતીલાલ ગોક્ળભાઈનું ખાતું, સં. ૧૯૫૯ ની સાલનું.

જ

ઉ

૧૫૭૨)૦૧૧ બાકી દેવા ખા. પા. ૧

શ્રી

પટેલ દેસાઈ કુબેરનું ખાતું, સં. ૧૯૫૯ ની સાલનું.

જ

ઉ

૪૭)૩૧૧ બાકી લેહેણા ખા. પા. ૨

શ્રી પટેલ નારણ દેવાભાઈનું ખાતું, સં. ૧૯૫૯ ની સાલનું.

જ

ઉ

૨૪૧૧૩૧૧ બાકી લેહેણા. પા. ૪.

શ્રી

મુંબાઈના પરી. શા. શામળભાઈ નથુભાઈનું ખાતું, સં. ૧૯૫૯ ની સાલનું.

જ

ઉ

૨૦૧૧૧ બાકી દેવા ખા. પા. ૪

શ્રી

શ્રી ધર્મારત ખાતું, સં. ૧૯૫૯ ની સાલનું.

જ

ઉ

૩૫૫) બાકી ખા. પા. ૨

શ્રી

પરી. દેવજીભાઈ કાશીદાસનું ખાતું, સં. ૧૯૫૯ ની સાલનું.

જ

ઉ

૨૬૩૧ બાકી દેવા ખા. પા. ૩

ગરાસીઆ જીવજીજી લલજીનું ખાતું, સં. ૧૯૫૯ ની સાલનું.

જ

ઉ

૬૧) બાકી લેહેણા ખા. પા. ૨

ધસાદિ.

વ્યાજવહી ચોપડો ૩ જો.

ખાતાદાર સાથે ધણી રકમોની આપ લે થાય છે અને તે દરવર્ષે અથવા હિસાબ નક્કી કરવો હોય ત્યારે તે રકમોનું વ્યાજ ગણવું પડે છે. જો વ્યાજના આંકડા છૂટા કાગળ ઉપર હોય તો તે હમેશ સંભારી રાખવાનું બની આવે નહિ, અને નજર દોષ માલુમ પડે નહિ માટે તમામ વેપારી વ્યાજવહીનો ચોપડો રાખે છે. તેમાં ખાતાવહી ઉપરથી રકમો ટાંકીને વ્યાજ ગણવામાં આવે છે, અને અમુક મુદત સુધીમાં વ્યાજ સાથે નીકળતી બાકી છેવટે જણાવે છે. (જુઓ પૃષ્ઠ. ૯૩ થી ૯૬.)

ખાંધાના વ્યાજ વિષે.

(ગામડામાં ખાસ જરૂર પડે છે માટે દાખલ કર્યું છે.)

રખારી ભીલ કે ખેડૂત લોકો દોરના દૂઝણા ઉપર કરજ કરે છે અને તેના વેચાણમાંથી કરજે લીધેલો અવેજ થોડે થોડે દર માસે ભરતાં રહે છે આ રીતની ધીરધારને ખાંધું કર્યું કહે છે. કારણ—વાયદાસર રકમ ભરવાનું બને છે, ન ભરાય તો નિમેલી તારીખે લેણદારનો તગાદો ચાલુ હોય છે. તેને લીધે દૂધ તથા ધીને સાચવીને ઘરમાં વાપરવાની ટેવ પડે છે તથા તેનું છૂટક વેચાણ જીવની પેઠે સંભાળીને જમાવવાને કાળજી વધે છે. કરજની રકમ બોજરૂપ ન થઈ પડતાં સહેજે વાળી શકાય છે એટલે શાખ વધે છે અને શ્રીને જરૂર પડે નાણાં ધીરનાર મળી આવે છે.

ખાંધાની વ્યવસ્થા—ઉપાટેલી રકમ એક વર્ષ સુધી વસુલ દષ્ટ શકાય તેવા જે સરખા ભાગ હોય છે. તે દરેક ભાગને હફતો કે ખાંધું કહેવામાં આવે છે. તેના વ્યાજની તેરીખ ચોક્કસ હોતી નથી. પણ કરજદારની આંટ અને મુદતની હદપર વિચાર કરી ઠરાવવામાં આવે છે. એટલે મુદત રકમ ઉપર વ્યાજની કસર પહેલેથીજ ચઢાવી લેવાનું ધોરણ છે. બાવીસું અને ચોવીસું ખાંધું હોય તો તેમાં અનુક્રમે ૩ ૨૦) વીસ મુદત અને ૩ ૨) તથા ૩ ૪) ચઢાવો; એટલે વ્યાજના ગોઠવેલા સમજવા, પછી તેમાં દર માસે ૩ ૨) પ્રમાણે અગીયાર અને બારમાસે પુરા ભરી આપવાના, તેમજ એક-વીસું ખાંધું હોય તો ૩ ૧) ચઢાવાનો એટલે ધીરતી વખતે ૩ ૧) કાપી લેવાનો અને બાઠીના ૩ ૨૦) દશ માસે પુરા કરવાના તેજ પ્રમાણે તેત્રીસું હોયતો ૩ ૨૦) મુદત અને ૩ ૩ ચઢાવાના, એકસો દસું હોય તો ૩ ૧૦૦) મુદત અને દશ ચઢાવાના ઇત્યાદિ.

નવું વ્યાજ ક્યારે ન ગણાય.

જે માસનું ખાંધું અટક્યું હોય તેની પછીના માસના ખાંધા વખતે પાછલી અટકેલી, ચાલુ અને તેની પછીના માસની; એસ ત્રણ ગણી રકમ

ભરવી નોંધએ. કેમકે એક માસ મોડા આપીએ તેના બદલામાં ત્રીજા માસના વહેલા આપીએ એટલે બેઠને સરખું થઈ રહે. પણ ચોથા માસે ખાંધુ ભરવાનું હોય તે ભરવું નોંધએ. જે તે પ્રમાણે બદલો વળાય નહિતો લેણુ દાર ખળેલા હરતાનું વ્યાજ માગવાને હકદાર બને છે.

ખાંધાનું વ્યાજ ગણવું.

બારે માસનું કે બધું ખાંધું બાકી હોય તો જેટલા મહિના સુધી તે લંબાયું હોય તેનું અર્ધ કરવું અને તે બાર માસની મુદતમાંથી બાદ કરતા બાકી રહે તેટલા માસનું વ્યાજ ચઢાવાની સરાસરીપર ગણવું નોંધએ. એટલે બાવીસું ખાંધું હોય તો અગીઆર માસે પુરું થાય; માટે ૩ ૨૦) મુદતનું સાડા પાંચ માસે ૩ ૨ ચઢાવાના હિસાબે તેરીખ શોધવી એટલે પાા માસે ૩ ૨૦) મુદતે ૩ ૨) વ્યાજ તો તેટલીજ મુદતે ૩ ૧૦૦) મુદતે ૩ ૧૦) વ્યાજ પડે. અને પાા માસે ૩. ૧૦) વ્યાજ તો એક માસે સરાસરી ૩. ૧૧૧૧ આવે. આ ધોરણ ઉપરથી દર સેંકડે દર વર્ષે ૩ ૨૧૧૧૧ જેટલું વ્યાજ ગણાય. આ રીતે આવેલી સરાસરીની રકમને ખાંધિયા વ્યાજની તેરીખ કહે છે. (જુઓ નીચે નમુનો)

સારાંશ—આ રીતે નાણાં લેનાર ગરીબો વ્યવસ્થિતપણે ન ચાલે તો ધણું નુકસાન શોષવાને પાત્ર થાય છે. તેમની જાત મહેનત દીપ્તિ આવતી નથી અને કરજના બોજમાં ફસાયા પછી વેળાસર છૂટી શકતા નથી એટલુંજ નહિ પણ તેના વંશજોને પણ સહન કરવું પડે છે.

વ્યાજવહી.

સાડું વ્યાજ.

ગરાસીયા જીવણજી દલજીના ખાતાનું વ્યાજ. સં. ૧૯૫૫ના ચૈત્ર સુદ ૧૨ થી ૫૮ ના ચૈત્ર સુદ ૫ સુધી, વ્યાજ રામ ૧૦ (૦૧૧) ખા. પા. ૩.

જ

ઉ

૧૮૭૫ રૂ. ૫૧) સં. ૧૯૫૫ના ચૈત્ર સુદ. ૧૨. મા ૩૬૧ ૮

૧૮૭૫)

તારીખ

ઉ

૧૧૧૧૧ છુટ મૂકી, ઉચક.

૬૧) બાકી.

૬૨૧૧૧

૫૧) બાકી લહેણુ

૧૧૧૧૧ વ્યાજસર ૧૮૭૫ દા. ૦૧૧

૬૨૧૧૧ રા. પા. ૨૦.

(કાપું કે દીવાળી બાકી બાળ.)

કંસારા અમથા ટોકરના ખાતાનું બાળ, સં. ૧૯૫૮. ખા. પા. ૫ મં. દા. ૦૧

જ

ઉ

- ૦ ૩ ૨) માગર સુદ ૭
- ૦ ૩ ૮૧૧ ચેત્ર સુદ ૫ દિ. ઉં
- ૦ ૩ ૬) અસાડ સુદ ૧૩ દિ. ઉં
- ૦ ૩ ૬૧૧ બાદરવા સુદ ૮ દિ. ઉં

- ૪૭૯૧ ૩ ૫૫) માગર સુદ ૭
- ૦ ૩ ૨) દિં
- ૩૩૧ ૩ ૮૧૧ માસ ૩૧ ૧૩
- ૪૩૧ ૩ ૬) માસ ૭) ૬
- ૬૨૧ ૩ ૬૧૧ મા. ૯) ૧
- ૩૪૦૧ ૩ ૩૧૧ મા. ૧૦૧ ૮

૪૭૯૧

૭

- ૦ જમાનો સર.
- ૮ દિ. ૦૧ બેબે કસર.
- ૪૭૧૧ નક્કી સર.

તાંજી

ઉ

૩૪) બાકી

૩૧૧ મા બાકી લહેણા.

૩૪) ૩

૨૧ મા બાળસર ૪૭૧૧ દા. ૦૧ રો. પા ૨૦

૩૪) ૩

વારોવારિયા બાળના નમુના.

મુંબઈના પરી. સામળભાઈ નથુભાઈના ખાતાનું બાળ, સં. ૧૯૫૮,

બાળ રામ ૮, ખા. પા. ૪ થું.

જ

ઉ

૧૮૦) ૩. ૨૦૦) ચેત્ર સુદ ૫ ને રવી.
મા. ૦૧ ૧૨૨૪૧૧ ૩ ૩૨૫) વૈશાખ સુદ ૩ ને અનિ
૦ ૩ ૨૦૦) દિ. જ.૧૪૫૧ ૩ ૩૦૦) અસાડ સુદ ૨ ને સોમ
૦ ૩ ૧૨૫ દિ. ઉ.૨૪૧૧ ૩ ૧૨૫) મા ૧૧ ૩
૦ ૩ ૨૨૪૧ અસાડ વદ ૧૨ શુક્ર

૧૪૫૧ ૩. ૧૭૫ દિ ૦૧ ૬

૦ ૩ ૧૭૫) દિ. જ.
૦ ૩ ૬૯૧ દિ. જ.

૩૬૦૧૩ ૨૪૪૧ અસાડ સુદ ૧૦ મંગળ ૧) ૩ ૨૭૫) બાદરવા વદ ૧૨નેરવી,
 ૪૧૧ ૩ ૬૬૧ મા. ૦)) ૨ ૦ ૩ ૧૭૫) દિ. જ.
 ૩૫૫૧ ૩ ૧૭૫ મા. ૨)) ૧ ૦ ૩ ૬૬) દિ. જ.
 ૩૬૧ ૩ ૬૬) બાદરવા સુ ૧૫ પુષ્ય દિ. ૧૨ ૧) ૩ ૧) બાદી. માસ ૧)
 બાદી આસો વદ ૦)) ને શુક ૨૪૨૧૧
 ૩ ૧) દિ. ઉ.

૭૨૫૧૧

૫

૨૪૨૧૧ ઉદારનો સર બાદ.

૪૮૩)

તારીખ

૨૧૧૬૧ બાજસર ૪૮૩ દા. ૦૧૧
 ૨૧૧૬૧

૧) બાદી લહેણા.

૧૧૧૬૧ બાદી દેવા.

૨૧૧૬૧

અમદાવાદના પટેલ મોતીલાલ શામળભાઈના ખાતાનું બાજ, સંવત ૧૯૫૮.
 આસો વદ ૦)) બાજ દર ૩ ૦૧, ખા. પા. ૬ મું.

જ

ઉ

૧૨૫) ૩. ૧૩૮) માહા સુદ પને ગુરુ ૦ ૩ ૧૩૭) શ્રામણ સુદ ૩ પુષ્ય દિ. જ.
 ૧૨૩૧ ૩. ૧૩૭) મા. ૦૧૧૨ ૦ ૩ ૧૫૧) ચૈત્ર સુદ પને રવીવાર
 ૧૧ ૩. ૦૧૧ મા. ૧૧ ૧૧ ૦ ૩ ૦૧૧ દિ. જ.
 ૪૪૬) ૩. ૨૨૪૧ શ્રામણ સુદ ૩ પુષ્ય
 ૧૬૦) ૩. ૧૫૦ મા. ૧) ૨

૨૮૬) ૩. ૭૪) મા. ૩૧ ૧૨
 બાદી આસો વદ ૦)) શુક
 ૦ ૩. ૨૨૭) દિ. ઉ.
 ૦ ૩ ૦) દિ. ઉ.

૨૨૭) કુલ બાદી.

૫૭૪)

તારીખ

૨૨૮૧૧ બાદી લહેણા
 ૨૨૮૧૧

૦ ૩ ૧૩૭) શ્રામણ સુદ ૩ પુષ્ય દિ. જ.
 ૦ ૩ ૧૫૧) ચૈત્ર સુદ પને રવીવાર
 ૦ ૩ ૦૧૧ દિ. જ.

૦ ૩ ૧૫૦) દિ. જ.
 ૮૭૭૧ ૩ ૩૦૧) અષાઢ સુદ રને સોમ
 ૦ ૩ ૭૪) દિ. જ.
 ૮૭૭૧ ૩ ૨૨૭) મા. ૩૧ ૧૧
 ૦ ૩ ૦) આસો વદ ૦)) દિવ
 ૮૭૭૧

૫

૫૭૪) જમાનો સર બાદ

૩૦૩૧૧ નક્કી સર

૨૨૭) બાદી લહેણા,

૧૧૦૧ બાજસર ૩૦૩૧૧ દા. ૦૧
 રા. પા. ૨૦
 ૨૨૮૧૧

ખાંધાના વ્યાજનો નમુનો.

રખારી ફીરા ખાંધાનું ખાતું, બાવીશું ખાંધું ૧૯૫૯ નું.

જ	ઉ
૬	૩. ૨૨) માગશ્વર સુદ ૨
૧૨) અસાડ સુદ ૨.	૩. ૨) પોષ સુદ ૨.
૨) શ્રાવણ સુદ ૨.	૩. ૨) માહા સુદ ૨.
૨) બાદરવા સુદ ૨.	૩. ૨) શ્રાવણ સુદ ૨.
૨) આસો સુદ ૨.	૩. ૨) ચૈત્ર સુદ ૨.
૨) કાર્તિક સુદ ૨.	૩. ૨) વૈશાખ સુદ ૨.
	૩. ૨) જ્યેષ્ઠ સુદ ૨.
૨૨)	૩. જુઓ ડાબી તરફ *

વ્યાજ	સંવત ૧૯૭૦ ના માગશ્વર સુદી ૨. દા. ૧૧૧૧
જ	ઉ
૬	૧૩૨ ૩. ૨૨) માગશ્વર સુદ ૨.
૧૪ ૩. ૨) ૭ માસ	૨ ૩. ૨) ૧ માસ.
૧૬ ૩. ૨) ૮ માસ.	૪ ૩. ૨) ૨ માસ.
૧૮ ૩. ૨) ૯ માસ.	૬ ૩. ૨) ૩ માસ.
૨૦ ૩. ૨) ૧૦ માસ.	૮ ૩. ૨) ૪ માસ.
૨૨ ૩. ૨) ૧૧ માસ	૧૦ ૩. ૨) ૫ માસ
૧૩૨ કુલ સર.	૧૨ ૩. ૨) ૬ માસ

તારીખ	ઉ
	૨૨) મુદલ બાકી લહેણા
	૨૧૧૪ વ્યાજ સર ૧૩૨ દા. ૧૧
	તેરીખ શોધવાની રીત ૫
	૯૪ ઉપર છે.
	૨૪૧૧૪ દોકડા.

વેપારી નામના બીજા નમુનાઓ.

શ્રી

સંવત્ર ૧૯૫૮ના કારતક સુદ ૧૫ કાર્યો મેળ. (જુઓ મ. ૧ લું.)

જ

ક

૨૯૯) શ્રી પુરાંત
પટેલ દેશાધ કુબેરને ખાતે જમા.
૨) ધી શેર ૬૫૫ (૮) જાજરી
રાજાના શ્રી ખરચ ખાતે જમા.
૨૧ વાસણ વેચ્યા
૦) જુના કોથળાના
૦૫૫ રદી કાગળ વેચ્યા.

રાજાના

૧) ધાંચી જીવા કાલુને ખાતે

૩૦૩) ના

૧૧ શ્રી ખરચ ખાતે ઉધાર
૦૫૫ ફટાકાની પેટીઓ લાવ્યા.
૧) પાધરી રંગાવી
૦ તેલ શેર ૪૫૫
ખાજરી મણુ ૫) ૧૫૫
ધી શેર ૬૫૫

૧૧

૩૦૫૫૫૫ શ્રી જણુસે.

૩૦૨) ના

મૂલ્યના—કાર્યો મેળમાં રોકડી રકમ માથે ચઢે અને જમા ખરચી રકમ પેટામાં રહે.

શ્રી

એક ચોપડે નામું—ઠામખાતું કે હાથ દસ્કતું ખાતું.

શેઠ મોતીલાલ ગોકળદાસ રહેવાશી સુરત મહીધરપુરાનાતું લહેણું અને ગરાસીયા જીવણજી દલજી રહેવાશી સુરત ખપાટીયા ચક્લાનાના દેવાતું ખાતું, સં. ૧૯૫૫ ની સાલતું.

જ

ક

૫૧) સં. ૧૯૫૫ના ચૈત્ર સુદ ૧૨.
૫૧) રોકડા અંકે એકાવન પુરા
અંગઉધાર લીધા છે. તેનું
વ્યાજ રામ દસ લેખે ચઢે તે
આપીએ, દીવાળી બાકી અ-
ધિક માસ સાથે આપીએ.
ગરાસીયા જીવણજી દલજીની
સહી. દા. પોતે.

રૈકડ મેળનો નમુનો (મનોચત્ર ૩-૪ પરથી)

સં. ૧૯૫૮ ના માગશર સુદ ૭ ને બુધવાર તા. ૧૮-૧૨-૦૬નો રૈકડ મેળ.

જ

૩૦૦૧૧૧ શ્રી પુરાંત બાકી
૫૨) પરી. દેવજી કાશીદાસ ખાતે
જમા

૧) ધાંચી જીવાને અપાવ્યો

૫૧) કંસારા અમથાને
અપાવ્યા. પા.

૫૨)

૨) કંસારા અમથા ટોકરને ખાતે

૨) રૈકડા ભરી ગયા

૫૪)

૫) શા. હીરાચંદ ઝવેરને ખાતે

૫) પટેલ દેશાધને અપાવ્યા

૫૯)

૧૮૧-૧૧ શા. જીવજી મોજીલાલનો
ખાતે જમા

૧૮૧-૧૧ અનામત મુકી ગયા

૩૭૮)

ઉ

૭) દેવે લલ્લુ હરીશંકરને ખાતે

૭) રૈકડા પરી. દેવજીમાધને

ત્યાં ભરાવ્યા તે પા.

૧) ધાંચી જીવા કાલુને ખાતે ઉધાર

૧) રૈકડો દેવજી કાશીદાસને

કમુલાવ્યો

૫૧) કંસારા અમથા ટોકરને ખાતે

૫૧) રૈકડા દેવજીમાધને ત્યાંથી

અપાવ્યા તે

૫) પટેલ દેસાઈ કુબેરને ખાતે

૫) રૈકડા હીરાચંદ ખાતે જમા

૬૪)

૩૧૪) શ્રી જથુસે

૩૭૮)

સં. ૧૯૫૮ના માગશર વદ ૧ વાર ગુરૂ તા. ૨૬-૧૨-૦૧ નો રૈકડ મેળ.

જ

૩૧૪) શ્રી પુરાંત બાકી

૬૧૧ શ્રી વટાવ ખાતે જમા

૫) મામાને ત્યાંથી વધાધના

૧૧૧ પરચુરજી દલાલીના

૬૧૧ પા. ૨.

૧) અનામત ખાતે જમા

૧) રસ્તામાંથી જડ્યો

૭૨૧ ખેતી ઉપજ ખાતે જમા

૩૨૧ ખેતરની સાંધના

૪૦) આંબાની ફેરીઓના

૭૨૧ પા. ૪.

૩૯૪) ૩

ઉ

૨) સોરટી ખરચ ખાતે ઉધાર

૨) ટીકીટ વારાજી તથા ગીરના

રની સોરટીની લીધી, પા. ૧.

૫) ૧૧૧ શ્રી વટાવ ખાતે ઉધાર

૫) ખોટ ગલુખંધના વેપારમાં

૦) ૧૧૧ વટાવ ૨૫) પર પડ્યો

પા. ૨.

૨૩) ૧૧૧ પરી. દેવજી કાશીદાસને ખાતે

૨૩) ૧૧૧ રૈકડા મોકલાવ્યા છે

૨૩) ૧૧૧ પા. ૩.

૮૧૧ શ્રી ખેતી ખરચ ખાતે

૮૧૧ વીધેટીમાં ભર્યા

૩૯)

પા. ૪.

૩૫૫) ૩ શ્રી જથુસે

૩૯૪) ૩

ભરતિયાવહી કે નોંધવહીના નમુના.

૧ લો.

સં. ૧૯૫૮ ના માગશર સુદ ૭ બુધવાર તા. ૧૮-૧૨-૦૨ની ભરતિયા વહી.

૧૧૮ શાહ હીરાચંદ્ર ઝવેરને ખાતે જમા. પા.

૩૧૮ કાપડના પટેલ દેસાઈ કુખેરને અપાવ્યું. પા.

૪) કંસારા અમથા ટેકરને ખાતે ઉધાર પા.

૪) ધોતીયું ધરમાંથી વેચાણ આપ્યું. ખરચ ખાતે જમા. પા.

સં. ૧૯૫૮ના માગશર વદ ૧ ગુરુવાર તા. ૨૬-૧૨-૦૨ ની ભરતિયાવહી.

૧૧૮ પરી. દેવજી કાશીદાસને ખાતે ઉધાર પા.

૧૧૮ દલાલી ચાંદી તમારે ત્યાંથી અપાવી તેના વટાવ ખાતે જમા પા.

૨ જો.

સં. ૧૯૫૮ના માગશર સુદ ૭ ને બુધ તા. ૧૮-૧૨-૦૨ની ભરતિયાવહી.

જ

૩૧૮ શા. હીરાચંદ્ર ઝવેર ખાતે જમા

૩૧૮ કાપડ પટેલ દેસાઈને

અપાવ્યું તેના તેમને

ખાતે ઉધાર પા.

૪) ખરચ ખાતે જમા

૪) ધોતીયું વેચ્યું તેના પા.

૩૧૮

ઉ

૩૧૮ પટેલ દેસાઈ કુખેરને ખાતે

૩૧૮ કાપડના હીરાચંદ્ર ઝવેરને

ખાતે જમા પા.

૪) કંસારા અમથાને ખાતે

૪) ધોતીયું ૧ લાખ ગયા

તેના પા.

૩૧૮

શ્રી.

સં. ૧૯૫૮ની માગશર વદ ૧ ગુરુવાર તા. ૨૬-૧૨-૦૨ની ભરતિયાવહી.

જ

૧૧૮ શ્રી વટાવ ખાતે જમા

૧૧૮ દલાલી ચાંદીની પરી

દેવજીભાઈને ખાતે ઉધાર

૧૧૮

ઉ

૧૧૮ પરી. દેવજી કાશીદાસને ખાતે

૧૧૮ દલાલી ચાંદી વેચાણ

કરાવી તેના બાકી છે.

૧૧૮

૩ જો. બીલ બુક.

બીલ બુક ખાનાંવાળી હોય છે તેમાં પોત પોતાની અનુકૂળતા મુજબ ખાનાં હોય છે તો પણ સામાન્ય નમુનો નીચે છે. મથાળે

૧ દુકાનદારનું નામ. અને બીલ ઉપર ૨ ખાતાદારનું નામ.

માલનું નામ	કીમત	કમીશન કે વટાવ.	બાકી રકમ

અંકે બાકી રૂ.

છે તે વેળાસર ભરશો.

માલિકની સહી.

આંકડાવહી કે શોધાવહી.

૧ જરી. દેવજી કાશીદાસનું ખાતું. સં. ૧૯૫૮ની સાલનું.

જ

ઉ

૫૨) રોકડમેળ પા. ૧ માગશર સુદ ૭ ૨૩) જ્ઞા રોકડ પા. ૧ માગશર વદ ૧
 ૫૨) ૧૧૮ બ મા. ૧ માગશર વદ ૧
 ૨૪૧૧-૧૧

૨. કંસારા અમથા ટોકરનું ખાતું, સં. ૧૯૫૮ની સાલનું.

જ

ઉ

૨) રો. પા. ૧ માગશર સુદ ૭ ૫૧) રો. પા. ૧ માગશર સુદ ૭
 ૨) ૪) રો. પા. ૧ માગશર સુદ ૭
 ૫૫) ઇત્યાદિ.

આવરોનો નમુનો.

સં. ૧૯૫૮ ના માગશર સુદ ૧ થી વદ ૦)) સુધીનો આવરો.

જ

ઉ

૩૦૦ના જ્ઞા શ્રી પુરાંત બાકી
 ૫૨) દેવજીભાઈ કાશીદાસને
 ખાતે માગશર માસ
 ૫૨) રો. પા. ૧ સુદ ૭.
 ૧) ધાંચી જવાને ખાતે
 ૫૧) કંસારા અમથાને
 ખાતે ઉધાર.

૫૨)

૨) કંસારા અમથા ટોકરને ખાતે માગશર માસ.

૨) રો. પા. ૧ સુદ ૭.

૨) રોકડા ભરી ગયા.

૮૧૧ શાહ હીરાચંદ ઝવેર ખાતે માગશર માસ.

૭) દેવે લલ્લુ હરીશંકર ખાતે માગશર
 ૭) રો. પા. ૧ સુદ ૭
 ૭) રોકડા હા. પોતે. પા.
 ૧) ધાંચી જવા કાગળ ખાતે માગશર
 ૧) રો. પા. ૧ સુદ ૭
 ૧) રોકડા દેવજીભાઈને કપુલ
 ૫૫) કંસારા અમથા ટોકરને ખાતે માગશર.

૫૧) રો. પા. ૧ સુદ ૭

૫૨) રોકડા દેવજીભાઈને ત્યાંથી અપાવ્યા તે.

૪) રો. પા. ૧ સુદ ૭

૪) પોતીયું ૧ લઈ ગયા તેના

૫૫)

૫) રો. પા. ૧ સુદ ૭
૫) રોકડા.
૩૦૮ ભ. પા. ૧ સુદ ૭
૩૦૮ કાપડના

૮૦૮ દેસાઈ કુબેરને ખાતે ઉધાર
૧૮૦૮ શા જીવણ મોંજીલાલને ખાતે
માગશર માસ
૧૮૦૮ રો. પા. ૧ સુદ ૭
૧૮૦૮ અનામત છે
૮૦૮ શ્રી વટાવ ખાતે જમા માગશર
૬૦૮ રો. પા. ૧ સુદ ૭
૬૦૮ પરચુરણ આવક
૧૦૮ ભ. પા. ૧ સુદ ૭
૧૦૮ દલાલી ચાંદીની

૮૦૮ પટેલ દેસાઈ કુબેરને ખાતે માગશર
૫) રો. પા. ૧ સુદ ૭
૫) રોકડા. હા. પોતે.
૩૦૮ રો. પા. ૧ સુદ ૭
૩૦૮ કાપડના.

૮૦૮ હીરાચંદ જવેર ખાતે
જમા પા.
૨) સોરઠી ખરચ ખાતે માગશર
૨) રો. પા. ૧ સુદ ૭
૨) ટીકીટ બે ખરીદી.
૫) શ્રી વટાવ ખાતે માગશર માસ
૫) રો. પા. ૧ સુદ ૧
૫) ખોટા ગુણવત્તામાં
૦) વટાવ નાણાંનો
૫) ના

૨૪૦૦૮ પરો. દેવજી કાશીદાસ ખાતે
૨૩) રો. પા. ૧ સુદ ૧
૨૩) રોકડા ભર્યા.
૧૦૮ પા. ૧ વદ ૧.
૧૦૮ દલાલીના લહેણા.

૨૪૦૦૮
૮૦૮ શ્રી ખેતી ખરચ ખાતે માગશર
૮૦૮ રો. પા. ૧ સુદ ૧
૮૦૮ વીધોટીના ભર્યા.
૧૧૨૧

૩૫૫) શ્રી જણસ

૪૬૭૩

૧) અનામત ખાતે જમા માગશર
૧) રો. પા. ૧
૭૨૦૮ ખેતી ઉપજ ખાતે માગશર માસ
૭૨૦૮ રો. પા. ૧ વદ ૧
૪૦) આંખાની કેરીના
૭૨૦૮ ખેતરની સોધના
૭૨૦૮
૪) ખરચ ખાતે જમા.
૪) ભ. પા. ૧ સુદ ૭
૪) લોતીયું નેંચીયું
૧૬૬૦૦૦

૪૬૭૩

ખાતાવહી. ચાપડો ૬ હો.

આવર ઉપરથી ખાતા ખતવવાનો ચાપડો હોય તે ખાતાવહી કહેવાય છે, આંકડાવહીમાં પટેલાં ખાતાંનું અહીં ફરીથી પડે છે. તથા આવરો ખરચે પાકામેળ તે ઉપરથી તૈયાર થાય છે માટે પાકી ખાતાવહી પણ કહેવાય છે. તેમાં આવરાનું પાનું તથા માસનું નામ લખીને પેટામાં તીથિવાર આંકડો લખાય છે. પાંચ, છ, સાત, કે આઠથી અધિક ચાપડે નામું શખનારા ખાતાનો હિસાબ કરવામાં આંકડાવહીને બદલે આ ખાતાવહી ઉપયોગમાં લેવાય છે.

શ્રી ખરચ ખાતું સં. ૧૦૫૮ ની સાલનું.

ઉ

૧૨) આવરો પા. માગશર માસ
૧૦) સુદ ૧૫ ૨) વદ ૦)
૧૨)

૬) આ. પા. ૧ કાર્તિક માસ
૪) સુદ ૧૫ ૫) વદ ૦)
૬)

પરચુરણ બાબતો.

૧ કન્યાશાળાઓ માટે નમુનો.

શ્રીઓને માટે હિસાબ રાખવાની ત્રણ પાયરી હોઈ શકે. (૧) ઠામ ખાતા તરીકે (જુઓ ગ્રામ્ય નમુનો ૧ લો (૨) સાદા મેળ રૂપે. (જુઓ મેળ ૧લો) (૩) પત્રક રૂપે એનો નમુનો નીચે મુજબ હોય છે.

શ્રી.

શ્રીઓને હિસાબ લખવાનું પત્રક સં. ૧૯૬૯ ના શાગણ માસ.

જા.મા.	તિથી	બાબત.	ખરચ.
૬ ૦ ૦	શુદ્ધ ૨	ધરમાંથી રોકડા મળ્યા શાગણ સુ. ૧ મંગળવાર કુદીનો મંગાવ્યો સાકર શેર ૧) લાવ્યાં શ્રીખંડ શેર ૬૫ શાક પરચુરણ લાવ્યાં સોપારી શેર ૦ તેલ શેર ૨ મંગાવ્યું	૦ ૦ ૨ ૦ ૩ ૦ ૧ ૦ ૦ ૦ ૨ ૩ ૦ ૦ ૧૨ ૦ ૮ ૦
૩ ૦ ૦	શુદ્ધ ૧૫	રોકડા મળ્યા. શાગણ સુદ ૧૫ ને ગુરુવાર મણી બહેનને ઉછીનો આપ્યો મંદીરમાં ભેટ મુકી ખજુર શેર ૫. લાવ્યા પાન સો મંગાવ્યા ચિરંજીવને ખાવાનું હોળીના હારડા શેર ૧. ઘોવરામણી આપ્યા ધઉં દળાવ્યા શેર ૧૦ મવન જોટો લીધા પાણી બરનારને દીધા	૧ ૦ ૦ ૦ ૫ ૦ ૦ ૩ ૯ ૦ ૧ ૩ ૦ ૦ ૬ ૦ ૨ ૯ ૦ ૩ ૦ ૦ ૧ ૬ ૨ ૩ ૦ ૦ ૮ ૦
	વદ ૦))		
૯ ૦ ૦		ખરચનો સરવાળો...	૬ ૧૦ ૧૧
		બાકી સિલક બે પાંચને એક પાછ.	૨ ૫ ૧
			૮ ૦ ૦

૨ ગ્રામ્ય શાળાઓને વાસ્તે નામું.

(ફેબ્રુવારી સન ૧૯૧૩ માં કરેલાં ગ્રામ્ય ધોરણે.)

બેઠી ખાતાવહી કે કામખાતું.

અથવા

એક ચોપડે નામું રાખવાની પદ્ધતિ.

મનોચત્ન ૧ હું.

સં ૧૯૬૯ ના કાર્તિક માસની ચાદી.

(૧) ધરમાં રૂ. ૧૫) છે. તેમાંથી ભાષખીજ કરીને બહેનને રૂ. ૨) આપ્યા શુદ્ધ ૨. (૨) રૂ. ૧) નો ગોળ શેર હાત્ત લાવ્યા શુદ્ધ ૫ (૩) હાંગર વઢામણી ખરચ રૂ. ૩૦ થયા વધુ ૯.

મનોચત્ન ૨ હું.

સં. ૧૯૬૯ ના માગશર માસનું ટાંચણ.

(૧) ખાજરી કળશી ૨ દા. ૨૮ ના ભાવે માંધી મથુરભાઈને રોક-
ડેથી આપી. (૨) પથ્થરનાં બાણુ ૪ મહુડીવાળા ખેતરને સારૂ લીધાં તેમાં
રૂ. ૩૦ આપ્યા, વિધોદીના રૂ. ૩૨) તથા લોકલ રૂંડના રૂ. ૨) મહેતાને
ભર્મા શુદ્ધ ૩.

મનોચત્ન ૩ હું.

સં. ૧૯૬૯ ના માહા માસનું ટીપણ.—

(૧) મગ મણુ ૪૮ દા. ૨) અને ચણા મણુ ૬૪ દા. રૂ. ૧૦૦ લેખે
મોદી બાપુલાલ ગુલાબચંદને રોકડેથી વેચાણુ આપ્યા શુદ્ધ ૫. (૨) સો-
નાની વીંટી તોલા. ૧) ને વાલ ૨ ની દા. ૨૪) ના ભાવે મણી રૂ. ૨૫૦
માં ખરીદી કરી શુદ્ધ ૧૦. (૩) કપાસનો શલ વીણાવ્યો તેના રૂ. ૭૦૦
મથુરેને આપ્યા. બટાટાની ખોદામણના રૂ. ૧૪) પટેલ મોહન પર-
ભુદાસને આપ્યા વધુ ૬. (૪) દીવેલ રૂ. ૧) નું શેર ૬૦૦ તથા આસતેલનો
હમો રૂ. ૨૦૦ નો લાવ્યા વધુ ૯.

મનોચત્ન ૪ થું.

સં. ૧૯૬૯ ના વૈશાખ માસની રકમો.

(૧) બટાટા કળશી ૧૫ દા. ૨૦ લેખે કાઠીઆ ત્રીકમ હરજીને
રોકડેથી આપ્યા. બાજરીના કડબના પુળા ૨૫૦૦ દા. ૧૧) ના ભાવે
રોકડેથી શાહ નથુભાઈ ગીરધરલાલને આપ્યા. અને કપાસ ભાર ૫ દા.
૩૧૦ પ્રમાણે શા. કુબેર કેશવલાલને ઉધારે આપ્યો તેમાં રૂ. ૫૬૦ લખણ

આખ્યા શુદ્ધ ૮. (૨) ખેતર નામે વડવાળું, સરવે નં. ૯૫ નું, માપમાં વીધા ૪ નું પટેલ લલ્લુ મોરારભાઈ પાસેથી રૂ. ૩૫૧) માં વેચાણુ રાખ્યું, તેમાં રૂ. ૧૨૫) શેઠ મોતીલાલ શામળભાઈને ત્યાંથી અપાવી બાકીના ધરમાંથી આખ્યા શુદ્ધ ૧૨ (૩) ધરની અંદરના ભાગમાં પાટડી નખાવી તેના સુથાર ગોવિંદને રૂ. ૬૧૧= આખ્યા તથા પીતળનાં વાસણુ પરચુરણુ લીધાં તેમાં રૂ. ૪૧= આખ્યો શુદ્ધ ૧૫. (૪) મઠ કળશી ૩૧૧ દા. ૩૦ લેખે શેઠ મોતીલાલ શામળભાઈને દેવા પેટે તોળી આખ્યા વદ ૪. (૫) બળદ જોડ એક રૂ. ૧૩૦૧= રાખી તેના રૂપીઆ અમીન ભાઈલાલ મોતીભાઈને શેઠ મોતીલાલ શામળના ઘેરથી અપાવ્યા. ખેતરની વાડ સુધરાવી તેમાં રૂ. ૭૧= અને ખાતરના ઉકરડા પરચુરણુ લીધા તેમાં રૂ. ૨૧૧= આખ્યા વદ ૭. (૬) આંબાવાડીજીં હકઅંધ વેપારી નન્તુ પીરભાઈને આપવાથી તેમણે રૂ. ૮૫૧૧ શેઠ મોતીલાલ શામળભાઈને ત્યાં કબ્જાવ્યા. એટલે તેમને ત્યાં તે રહેવા દીધા. વદ ૧૨.

મનોચત્ર ૫ મું.

સં. ૧૯૬૯ ના અસાડ માસમાં જમાખરચની બાબતો.

(૧) બાજરીનું બીજ મળુના રૂ. ૧૧૧=, ડાંગરના તરના રૂ. ૩૧૧=, ટોપાના ખાણને વાસ્તે મેથી શેર ૧૦ દા. ૨૧૧ મળુ, અડદ મળુ ૧૧૧ દા. રૂ. ૨૧૧= અને સુવા વગેરે ચીજોના રૂ. ૧૧૧= ગાંધી વિઠ્ઠલને રોકડા આખ્યા. વળી ટોપીઓ નંગ ૨ દરેક રૂ. ૧૧ લેખે, તથા ગરમ મસાલો રૂ. ૧૧૧= નો લાવ્યા. શુદ્ધ ૫. (૨) ડાંગર ચોપામણી મળુરોને રૂ. ૫૧૧= શુદ્ધ ૭. (૩) શેઠ મોતીલાલ શામળભાઈને ત્યાં રૂ. ૫૧૧= શુભારતા નગીનદાસ કેશવલાલના હસ્તે આખ્યા વદ ૧. (૪) ધર્મી મળુ ૮ દા. ૨૧૧ ના બાવે શેઠ મોતીલાલ શામળને ઉધારે ધરને સારૂ લાવ્યા. વદ ૩.

મનોચત્ર ૬ હું.

સં. ૧૯૬૯ ના આસો માસના નામાની રકમો.

(૧) વડીલ નથુ ગીરધરલાલ સં. ૧૯૬૯ ના બાદરવા શુદ્ધ ૨ રૂ. ૧૫૦) બટાટાનું બીજ લેવાને ઉપાડેલા હતા. તેનું બ્યાજ દોકડા લેખે મળીને બ્યાજ મુદ્દલ હિસાબ ચુકતે આપવામાં આવ્યા. તે ખાતું સરભર કરે. ખાતર તણામળુના રૂ. ૩) બીલ નાના વસ્તાના બાકી હતા તે લઈ ગયો શુદ્ધ ૨. (૨) ખેતર નીદામળુના ઢેડ હીરા વસ્તા રૂ. ૧૨૧ લઈ ગયો બાજરી તથા જુવાર ટોપાના બળણીના દાબલા હરખાને રૂ. ૫૧૧ આખ્યા. અને જુવાર બાજરીની વઢામણુ રૂ. ૧૧) ખરચ થયો શુદ્ધ ૭, (૩) રણ-જોડના મંદીરમાં રૂ. ૩) બેટ મૂકી. શુદ્ધ ૧૫.

ગ્રામ્ય શાળાઓવાળાં મનોચલના જવાબ.

એક ચોપડે નામું. બેઠીખાતાવહી કે કામખાતું.

ક્રીત:—વર્ષવાર ખાતું પાડી હિસાબ લખતાં શિખવવો. તેમ હોય તો ખાતાને માથે સંવત્ આવે અને જમાં ઉધાર નાખતાં પ્રથમ માસ સાથે તિથિ લખી તેના પેટામાં રકમ અને વિગત લખી શકાય.

સેજના વ્યવહારનું પ્રથમ ધરખરચ હોવાથી તે ક્રમે ગોઠવણ છે. લહેખેલેખોનો સંબંધ હોય ત્યાં આંકડો અંકેમાં ખતાવવો, હાથ દસ્તકતું ખાતું જુઓ પૃષ્ઠ ૧૦૩

નમુનો ૧ લો.

શ્રી ખરચ ખાતું. સં. ૧૯૬૯.

જ	ક
૧૧) વૈશાખ સુદ ૧૫. દાતાન ધરમાં પાટડી નખાવી તેના સુધાર ગોવિંદને. ૪૧- વાસણ પીતળનાં ૧૧) પાન અસાડ સુદ ૫. ૦૧૨ મેથી શેર ૧૦ દા. ૨૧ ૧) અડદ મણ ૦૧ દા. ૨૧ ૦૧૨ સુવા વગેરે ચીજો. ૦૧૨ ગરમ મસાલાના. ૨૧ ટોપીઓ નંગ ૨ દા. ૧૧ પાન	૨) કાર્તિક સુદ ૨. ૨) બહેનને સાડીના આખ્યા ૧) કાર્તિક સુદ ૫. ૧) ગોળ શેર લાત્ર માંધી નાના ઘહેલાને ત્યાંથી. ૫) મામશર વદ ૧૨. પાન કોટ વગેરેનું કાપડ લીધું. ૩૧૧ વસાણું ખંડાવ્યું માંધી મોતી વિકૃતને આખ્યા. ૫) ૨૫૧ માહા સુદ ૫૦. ૨૫૧ વીંટી સોનાની તોલા ૧ વાલ ૨. ૩૧૧ માહા વદ ૯. ૧) દીવેલ શેર ૬૧ ૨૧૧ ગ્યાસતેલનો કો ૧ ૨૧૧
૩) આસો સુદ ૧૫ ૩) શ્રી રણછોડરામના મંદી- રમાં બેટ મુઠી. ૩૫૧	

નમુનો ૨ જો.

શ્રી ખેતર ખાતું સં. ૧૯૬૯

જ

ઉ

૫૬) સં. ૧૯૬૯ના માગશર શુદ્ધ
૫૬) બાજરી કળશી ૨ દા.
૨૮) લેખે રોકડેથી
ગાંધી મથુરને આપી.

૨૦૮) સં. ૧૯૬૯ના માહા શુદ્ધ ૫
૯૬) મગ મણ ૪૮ દા. ૨)
૧૧૦) ચણા મણ ૬૪ દ. ૧૧૧
૨૦૮) મોદી આપુને રોકડેથી.

૪૮૩૧૧ સં. ૧૯૬૯ના વૈશાખ શુદ્ધ ૮
૩૦૦) બટાટા કળશી ૧૦ દા.
૨૦) કાછીઆ ત્રીકમ
હરજીને રોકડેથી
૨૭૧ બાજરીનું કડબ પુળા
૨૫૦૦) દા. ૧૧ લેખે
શેઠ નથુભાઈ ગીર-
ધરભાઈને આપ્યા.
૧૫૬૧ કપાસ ભાર ૫ દા.
૩૧૧ શાહ કુખેર કેશવ-
લાલને રોકડેથી આપ્યા

૪૮૩૧૧

૧૫૦) સં. ૧૯૬૯ના વૈશાખ વદ ૪
૧૦૫) મઠ કળશી ૩૧ દા.
૩૦ શેઠ મોતીલાલ શા-
મળદાસને દેવા પેટે
આપ્યા.

૮૫૧૧ સં. ૧૯૬૯ના વૈશાખ વદ ૧૨
૮૫૧૧ આંબાવાડીઆની ઉપજના
વેપારી નનુ પીરભાઈએ
શેઠ મોતીલાલ શામળ-
ભાઈને ત્યાં કમુલાવ્યા
તે જમા કર્યા.

૯૩૮૧

૩૧૧ સં. ૧૯૬૯ના કાર્તિક વદ ૨
૩૧૧ ડાંગરની વઢામણી

૩૭૧૧ સં. ૧૯૬૯ના માગશર શુદ્ધ ૩
૩૧૧ બાણ પથ્થરનાં ૩ મહુ-
ડીવાળા ખેતરમાં મુકાવ્યાં.
૩૨) વિધોદીના મહેતાને
૨) લોકલ ફંડના મહેતાને
૩૭૧૧

૨૧૧૧ સં. ૧૯૬૯ના માહા વદ ૬
૭૧૧ કપાસ વીણામણના
૧૪) બટાટા ખોદામણીના
૨૧૧૧

૩૫૧) સં. ૧૯૬૯ના વૈશાખ શુદ્ધ ૧૨
૩૫૧) ખેતર નામે વડવાળું,
સર્વે નં. ૯૫નું માપમાં
વિધાં ૪નું રાખ્યું તેના
પટેલ લલ્લુ મોરારને
આપ્યા.

૧૫૫૧ સં. ૧૯૬૯ના વૈશાખ વદ ૭
૩૧૧ ખેતરનીવાડ સુધારો
૨૨૧૧ ખાતર લીધું.
૧૩૦૧૧ બળદની જોડ ખ-
રીદી તેના અમીન
ભાઈલાલ મોતીભા-
ઈને શેઠ મોતીલાલને
ત્યાંથી અપાવ્યા.

૧૫૬૧

૫૧ સં. ૧૯૬૯ના અસાડ શુદ્ધ ૫
૧૧૧૧ બાજરીનું બીજ મણ ૦૧
૩૧૧૧ ડાંગરનું તર.

૫૧

ધત્યાદિ

સુચના—આ પ્રમાણે શેઠ મોતીલાલ વગેરેનાં ખાતાં પડાવરાવવાં.

શ્રી.

પુરવણી વિશેષ મનોચત્ત.

ધેરથી લખી લાવવા માટે આપવાં. રૌજમેળ ખાતાવહી કરાવવી.

મનોચત્ત ૧ ભું. મિલકતની નોંધ.

સુચના—(૧) ઉમેદવારે પોતાનો મેળ માનવો. (૨) પહેલા પૃષ્ઠ ઉપર દેશી રિવાજ પ્રમાણે ઇષ્ટ દેવની સ્તુતિ લખવી. (૩) વડીલો નામું રાખતા નહોતા એવું માનીને મિલકત સંભારી કાઢી મેળમાં લેવી. અને મિલકતમાં શું મળ્યું તે સમજવું. (૪) ઉમેદવારો નક્કલ ન કરી શકે અને ખુદિ વાપરતાં શિખે એ હેતુ ધ્યાનમાં રાખી આ મનોચત્તના નમુના દોરી બતાવેલા નથી પરંતુ જવાબ મેળવા માટે દરેક મનોચત્તના અંતે રહેલી શ્રી જળુસેની રકમ આગલા મનોચત્તમાં પુરાંત તરીકે બતાવી છે.

સં. ૧૯૮૪ ના કારતક સુદ ૨ સોમ તા. ૨૭-૧૦-૨૭ નો મેળ દોરો.

(૧) રૂ. ૧૧૨૫ ધરમાં રોકડા છે. એવું મિલકત તપાસતા માણમે પડે છે. (ક. ૧૨)

(૨) દાગીનામાં સાનાનો દોરો તોલા ૨૫ નો અને હીરાકંઠી તોલા ૨૦ ની દા. ૧૮ લેખે છે.

(૩) વાસણો મણ ૧૦ દર મણના રૂ. ૧૨) માન્યા છે. (ક. ૧૨)

(૪) ખેતર વીધાં ૮ નામે બખેડીઉ છે. તેની કીમત ૨૫૦૦) મણાય છે. (ક. ૧૨)

(૫) મકાન રૂ. ૧૨૦૦) નું છે. (ક. ૧૨)

(૬) નીચે પ્રમાણે આસામીઓના ખાતામાં લહેણું નીકળે છે. (ક. ૧૨)

અ પટેલ નરહરી નારણભાઈ પાસે રૂ. ૨૨૫) સં. ૧૯૮૦ ના વૈશાખ સુદ ૩ ના લહેણા છે.

બ પટેલ નાથાભાઈ ખાવાજી પાસે રૂ. ૩૦૦) સં. ૧૯૮૧ ના કારતક સુદ ૧ થી લહેણા છે.

(૭) નીચે પ્રમાણે ધરને સાર ખરચ થયો.

રૂ. ૧૧ મંદીરમાં બેટ, રૂ. ૫) અનાથને દાન, રૂ. ૦૮ શાકમાં ગયા તે ખરચે પાડો (ક. ૩૩) જવાબ—૧૧૧૮૮= શ્રી જળુસે બાકી

પુરવણી મનોચત્ત ૨ ભું. પેદાશ ખરચ રોકડેથી.

સં. ૧૯૮૪ના કારતક સુદ ૧૦ શુક્રવાર તા. ૨-૧૧-૨૭ નો રૌજમેળ

(૧) ગઈ કાલના શ્રી જળુસેમાં રૂ. ૧૧૧૮૮= છે. (ક. ૩)

(૨) શેઠ હરીભાઈ ભક્તિદાસને ત્યાંથી ૮૭ ની સાલની ગુમાસ્તીના રૂ. ૨૨૫) આપ્યા (ક. ૨૪)

(૩) ખાઇ સીતા બટ રાજરામ દશરથની વિધવા રૂ. ૧૧૫) જમાં મુકી ગયાં. વ્યાજ રામ ૪. (ક. ૩૧)

(૪) પટેલ નાથાભાઈ મોરાર પાસે રૂ. ૧૮૦) સં. ૧૯૮૧ના માહ સુદ ૨ જુના લહેણ છે તે ખાતે ચઢાવો.

(૫) ગોળ શેર ૧૨ દર મથુના રૂ. ૫) લેખે ગાંધી મુલચંદ શામચંદને ત્યાંથી રોકડેથી લીધા.

(૬) કોટનું કાપડ વાર ૪ દા. ૧ ના ભાવે શાહ નેમચંદ પ્રેમચંદનું લીધું તેમાં રોકડા દીધા.

(૭) પટેલ મગનભાઈ ઇચ્છાભાઈના રૂ. ૧૫૦) વડીલોએ જમાં રાખેલાં માલુમ પડે છે એવો દાખલો તેમને ત્યાંનો છે એની મિતી સં. ૧૯૮૨ના માગશર સુદ ૧૫ વ્યાજ રામ ચાર છે.

(૮) પગી હરખા હાંસજીને રૂ. ૭૫) દોઢ દોકડા લેખે સં. ૧૯૮૩ના માહ સુદ ૫ ના ધીરેલા છે તે ખાતે ચઢાવો.

પુરવણી મનોચત્તન ૩ જી. ઉધારે ખરચ કરવો.

સં. ૧૯૮૪ના કારતક વદ ૫ રવેલ તા. ૧૪-૧૨-૨૭ નો મેળ.

(૧) શ્રી જયસેમાં રૂ. ૧૪૫૧૧૧૧૧ લખવાના છે. તેમાંથી રૂ. ૨) ના પૈસ ૬૪ લેખે વટાવી લીધા.

(૨) શેઠ હરીભાઈ ભક્તિદાસે દીવાળી સરખાવ તરીકે રૂ. ૨૫) રોકડા આપ્યા. (ક. ૫૦)

(૩) પટેલ નાથા મોરારભાઈ વતી રૂ. ૧૦) શા. મોતી હરિભાઈ લઈ ગયા. (ક. ૩૭)

(૪) પરીખ દલસુખ મોહનલાલને ત્યાં રૂ. ૩૪૫) સં. ૧૯૮૧ના આવણ વદ ૮ ની તેરીખના છ આના વ્યાજે જમા મુકેલી છે. તે ખાતે ચઢાવવાનું આજે સમજવું.

(૫) બારેઈ શામા ભુધરને ખાતે રૂ. ૧૩૫) સં. ૧૯૮૦ ના શગણ સુદ ૨ ના લહેણ છે તે ખાતે બાકી કાઢો.

(૬) ધાંચી મગન ભુલાભાઈને ત્યાંથી તેલ શેર ૧૧૧ રૂ. ૧) નું ઠાા શેરના ભાવે ઉધારે મંગાવવામાં આવ્યું.

(૭) દોકરી પ્રેમલીલા બહેનને રૂ. ૫) ની સાડી અપાવી તેના પટવા અંદુ છગનના દેવા રહે છે.

(૭) ઘોતીઆનો બેટો ૩. ૭)માં દોશી મુકુંદ ચુનીલાલને ત્યાંથી ઉધારે લાવ્યા.

(૮) શા. ગોરધન ભગવાનને ત્યાંથી ધઉં મળુ ૪૧૧૧ રા. દા. ૩૧૧૧ ના મળુ લેખે અને બાબરી મળુ ૪) ૮૧૧૧ દા. મળુના ૩. ૨૧૧૧ ના બાબે ઉધારે ધરને સાં ૬૧૧૧. તે માલ લાવનાર વૈતરને ૩. ૦૧ રોકડો આપણે ત્યાંથી આપ્યો.

પુરવણી મનોમત્ન ૪ થું ઉધારે ખરચ કર્યો.

સં. ૧૯૮૪ ના કારતક વદ ૦)) ગુર તા. ૨૪-૧૧-૨૭ નો મેળ લંબો.

(૧) સિલક રોજ ગુદસ્તાની ૩. ૧૪૬૬૧૧ (એનો અર્થ પુરાંત બાકી થાય.)

(૨) પટેલ કુંગર વાધજીભાઈના જુના દેવા ૩. ૨૦૦) છે. સં. ૧૯૮૧ ના પોસ વદ ૪.

(૩) ખત્રી ત્રીભોવન દેવજીને ત્યાંથી ગાદલાં માટે ખારવાં નંગ ૩ દરેકના ૩ રા ના બાબે રાખ્યાં તેમાં ૩. ૦૧ કમી ગણી ૩. ૬૧૧ રોકડા આપ્યા છે. (છુટ મેળમાં ન લખાય પણ ઉપલક કપાય.)

(૪) ડાંગર કળશી ૧૧-૩૧-૫ શેર દા. ૩૬ ના બાબે રોક નગીન ધરમચંદ આપણે ધેર મોકલાવી. માલ લાવનાર ગાડાવાળાને ૩. ૦૧૧ મળુ-રીનો ફક્ત આપ્યો.

(૫) રખારી હીરા મોંઘજી પાસેથી હુબજા સાં ૩ ગાય રાખી તેમાં ૩. ૨૫) આપ્યા.

(૬) પટેલ નાથા મોરારને ત્યાંથી ગાય માટે જુવારની કડબ ૩. ૭૧ માં લીધી અને તે રકમ લહેણમાં વાળી રાખી.

(૭) મગ મળુ ૨૧૧ ૬૧૧૧ દા. ૪૧૧ ના બાબે પટેલ તરહરી નારજીને ત્યાંથી નામ લખાવીને લીધા.

(૮) ખુરશી નંગ ૩ લોખંડની દા. ૧૧૧ ના દરથી લુહાર દેવા નાગ-જીની આવેલી તેના પસંદ પડવાથી પાછી વાળી.

(૯) ચોખા મળુ ૫) ૩૧૧ શેર દા. ૫૧૧ ના બાબે ગોલા નાથા મનસુખે આપણે ખાતે લખી મોકલાવી આપ્યા.

પુરવણી મનોમત્ન ૫ થું. પરભારી આપ-લે.

સં. ૧૯૮૪ના માગશર સુદ ૨ શુક્રવાર તા. ૨૭-૧-૨૮. નો મેળ.

(૧) પોતામાં (ફિલક) ૩. ૧૪૩૪૧૧ છે.

(૨) બારોટ સોમા જુધરે ૩. ૫) થું ધી પટેલ શીવા બાજીને બાંધી અપાવ્યું છે. (ક. ૩૬)

(૩) ધાંચી મગન બુલાને ત્યાંથી તેલ શેર પાત્ર ૩. ૧) હું શેર ૨ ના ભાવે આપ્યું તે રકમ બારોટ સોમા બુધર પાસેથી અપાવી.

(૪) વહોરા સુલેમાન જીવાનાં દીનનાં પતરાં નંગ ૮ ફરેકતું વજન મળુ ગાા ગાત્ર, ભાવ મળુના ૩. ૪ાા લેખે રાખ્યાં તેની કીમત પટેલ કુંગર વાધજી પાસેથી અપાવી.

(૫) અડદ મળુ ગા દા. ૨ાાત્ર નાં ભાવે રાખ્યા તેની કીમત પટેલ નાથા મોરારથી અપાવી.

(૬) વહોરા સુલેમાન જીવાની દુકાનેથી સુતરની પાટી શેર ગાત્ર દા. ૧ાા રૂપીએ શેરના ભાવે નામે લખાવીને લાવ્યા.

(૭) ગોલા નાથા મનસુખને ૩. ૫) રોકડા તથા ખાંડ મળુ ગા દા ૮ાા ના ભાવે; ખેડ રકમ પરી લાલચંદ ધધ્વરની દુકાનેથી અપાવી

(૮) ધાંચી મગન બુલાને ખાતે ૩. ૯ાા પારેખ શામળ નરોત્તમ અને ૩. ૪૨ાા પટેલ કુંગર વાધજીને ખાતે પટેલ રામભાઈ બાવાજી ભરી ગયા.

(૯) પટેલ નારણભાઈ કાકુજી એ ૩. ૫) આપણી વતી પટવા ચંદુલાલ છગનલાલને ત્યાં જમા કરાવ્યા.

(૧૦) પારેખ ચતુરલાલ શામળદાસને ત્યાં ૩. ૧૫૦) ૮૦ ના શ્રાવણ સુદ ૧૫ ના છ આના વ્યાજે જમા વડીલોએ મુકેલા પડે છે તે ખાતે ચઢાવેા.

પુરવણી મનોયત્ન ૬ હું. અધુરી રકમથી ખરચ.

સં. ૧૯૮૪ ના માગશ્વર સુદ ૧૫ રવિવાર તા. ૫-૧૨-૨૭ નો મેળ.

(૧) કાચળીમાં રકમ ૩. ૧૪૮ પાત્ર છે.

(૨) પટેલ નારણ કાકુજીને ત્યાંથી ધજાં મળુ ૮ દા. ગાત્ર લેખે લાવ્યા, તેમાં ૩. ૧૫) લઈ ગયા. (ક. ૩૩)

(૩) વહોરા સુલેમાન જીવાને ૩. ૨) રોકડા આપ્યા અને ૩. ૫) નું રીમ નામે લખાવ્યું.

(૪) ધોતી બેટો તથા ખેસ બેટો ૩. ૧૨) માં પટવા ચંદુલાલ છગનલાલને ત્યાંથી લાવ્યા તે પેટે ૩. ૭) રોકડા આપવામાં આવ્યા.

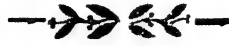
(૫) પટેલ નરહર નારણભાઈએ ભટ દયાશંકર મુળજીને ત્યાંથી ૩. ૧૫) અપાવ્યા.

(૬) બાજરી મળુ ૫) દા. ૨ાા ના ભાવે ગોલા નાથા મનસુખને ત્યાંથી ખાવી લે પેટે ૩. ૪ાા રોકડા લઈ ગયા.

(૭) પટવા ચંદુલાલ છગનલાલને ત્યાંથી આઠવા માટે સાલ ૩. ૧૩) આ લાવ્યા તેમાં ૩. ૭) આપ્યા છે.

(૮) પટેલ નારણ કાકુભાઈનું ધી શેર ૧૨૥ દર મળુના ૩. ૭૯) લેખે આવ્યું તેમાં ૩. ૧૧૥ લઈ ગયા.

(૯) પારેખ ચતુરલાલ ઉમેદચંદને ત્યાં ૩. ૧૫૦) સં. ૧૯૮૦ના આવજી મુદ ૧૫ ની મિતિના હ આના વ્યાજે જમા છે તે ખાતે ચઢાવે.

પુરવણી મનોયત્ન ૭ મું. ઉપજ, ઉપરટપકું અને અનામત.

સં. ૧૯૮૪ ના માગશર વદ ૯ પુષ તા. ૧૫-૧૨-૨૭ નો મેળ.

(૧) ગઘ કાલે પેટીમાં ૩. ૧૪૫૩૮ રહેલા છે.

(૨) ખેતરમાંથી બાજરી કળશી ૫, ડાંગર કળશી ૪, અને તલ મળુ ૧૧ ખેડુત નાંખી ગયા. માલનો બજાર ભાવ ઓછામાં ઓછો અનુક્રમે કળશીના ૨૪, ૩૬, અને ૨૮ છે. (ક. ૨૫)

(૩) ખેતરના પાકમાંથી બાજરી કળશી ૨) દા. ૨૪, ડાંગર કળશી ૩ દા. ૩૬ લેખે ધરને સારૂ રાખી.

(૪) પાકની બાજરી કળશી ૩ દા. ૨૪ થી, ડાંગર કળશી ૧ દા. ૩૬ થી પટવા ચંદુલાલ હમનલાલને ઉધારે આપી, તલ મળુ ૧ દા. ૧૧૧૧ થી શા. ગોરધન ભગવાન લઈ ગયા, બાકીના તલ મળુ ૧૦ દા. ૧૧૧૧ થી ધાંચી મગન ભુલા લઈ ગયો અને ૩. ૫) વસુલ આપતો ગયો.

(૫) મહેતા જીવણ મોંજીલાલને ૩ ૫) બે દિવસ માટે ઉછીતા દીધા (ક. ૪૩ શ્રી જજીસે રાખવા.)

(૬) ૩ ૫) ની નોટ ત્રણ દરવાજામાંથી જડી માલિકનો પતો નથી. (ક. ૪૭)

(૭) દીક્ષિત વિનુભાઈ નાનુભાઈ અને મંગુભાઈ નાનુભાઈ ખેડી તકરારી રકમ ૩ ૫૨૫) મુકી ગયા છે.

(૮) બંડારી ચીમનલાલ લલ્લુભાઈ ૩ ૧૨૫) અનામત મુકી ગયા છે.

પુરવણી મનોયત્ન ૮ મું. ઘરમાંની ચીજોનું વેચાણ.

સં. ૧૯૮૪ ના માગશર વદ ૦) મંગળ તા. ૨૧-૧૨-૨૭ નો મેળ.

(૧) પુરાંતમાં ૩ ૨૧૧૩૮ નીકળે છે.

(૨) મહેતા જીવણ મોંજીલાલ ઉછીતા ૩ ૫) આપી ગયા અને બંડારી ચીમનલાલ લલ્લુભાઈ ૩ ૧૨૫) અનામત હતા તે ઉપાડી ગયા.

(૩) ૩ ૫) વાલી નોટનો ખરો માલિક આચ્છવલાલ દલસુખ પારેખ દરવાજી પડોશી રૂબરૂ આપી દીધી.

(૪) દીક્ષિત વિનુભાઈ નાનુભાઈ તથા મંચુભાઈ તેમના વડીલને લઈ આવવાથી ૩ પરપ) પરત આપ્યા.

(૫) ડાંગર મથુ ૮ દા. રા ના ભાવે ધરમાંથી શા. ગોરધન ભગવાનને રોકડેથી આપી. (ક. ૩૫)

(૬) શા. માણેકલાલ અમથાને ૩ ૩૫) માં ધરમાંથી ગાય વેચાણ આપી અને એ રકમ બાઈ સીતા કોમ રામચંદ્ર દશરથને આપાવી.

(૭) ધાસના પુળા ૩ ૩૧૧ માં પટેલ નારણ કાકુભાઈને નામે લખાવ લઈ ગયા.

(૮) દીકરીનાં સાસુને ધરમાંથી સાડી પહેરાવરાવી તેમજ વધારાની ધાર પ્રાંજ્ઞપોળ મોકલી.

(૯) જુનાં વાસણ મથુ ૩૪૪૮ દર મથુના ૩ ૧૫) લેખે કંસાર અમથા ગીરધરને આપ્યાં. તેમાં ૩ ૧૦૧૮ રોકડા લીધા.

(૧૦) શેઠ નાનાભાઈ દેવચંદને ૩ ૧૫૧) ધીર્યા દુકાન કબજા ગીરે લખાવી દુકાન પોતે વાપરે અને તેનું ભાડું ૩ ૩) દરમાસે ભરે તે બાબતે જેટ જમા બેવાય, બાબત રકા એક લેખે કરાવ્યું છે.

પુરવણી મનોમત્ન ૯ મું. પરચુરણ આવક-વટાવ ખાતું.

સં. ૧૯૮૪ના પોષ સુદ ૧ રવીચી વદ ૦)) રવી તા. ૨૨-૧-૨૮ સુધીનો બેઠો મેળ.

(૧) સિલક રોજ ગુસ્તાની ૩. ૧૩૦૨૧૧ છે.

(૨) ધરમાંથી શા. ગોરધન ભગવાન રોકડેથી ડાંગર લઈ ગયા તેમાંથી મથુ ૨) દા. રા ના ભાવની ખાછી લીધી. અને રકમ બેઠી રા સુદ ૨. (ક ૩૫)

(૩) ગોલા નાથા મનસુખને ડાંગર મથુ ૫૧૧ દા. રા ભાવે ન આપી તેમાં ૩. ૫) જમા કરાવ્યા. સુદ ૫.

(૪) દેવે ભાઈલાલ જગન મગ મથુ ૧૬૧ ૪૧૧ થી ઉધારે લઈ દર ગયલા તે કલ્કાક પછી પાછા મોકલ્યા. સુદ ૫

(૫) રા. નારાયણરાવ ગોપાળસવ આસ્ટીકરને સોનું અપાવ્યું : અમિશન ૩ ૫) મળ્યું. સુદ ૨.

(૬) સોનાની વીંટી ૩. ૧૭ માં રાખીને ૩. ૧૯ માં વેચી, લખાણી બેઠો ૧૬) દરેક ૯૧૧૧ માં રાખી રોકડ નાણું આપ્યું. ૩. ૧ પરચુરણ રાખ્યું તેમાં દર રૂપીએ ૦) ન વટાવ લીધા. સુદ ૬.

(૭) પટેલ ભુલા દેવડો વેચાણ ખત લખી દીધું તેની લખામણી રૂ. ૨) લીધી. તેમજ રૂ. ૩૦૦ નું પરચુરણ ગા નફે વધારી શા. માણેકલાલ અમથાભાઈ પાસે આપ્યા. સુદ ૯.

(૮) હીરાકંઠી ૧ નામના રૂ. ૫ ની દા. ૧૮૧૧ ના બાવે માંધી રમણલાલ છોટાલાલને વેચાણ દીધી. તેમાં રૂ. ૭૫) રોકડા લીધા અને રૂ. ૮૦) ખાસ સીતા કેમ રામચંદ્ર દળદોર આપાવ્યા. સુદ ૧૫.

(૯) પટેલ ભુલા દેવડો રાણુમાળા તોલા ગા ની દા. ૨૦) બાવે અપારી તેમાં સેમને જે રકમ દલાલી સોની ચંદુ છોટાલાલ પાસે લહેણી રહી. તેમજ પટેલ રૂ. ૧) પાન સોપારીનો આપ્યો. સુદ ૧૫.

(૧૦) રૂ. ૫૦) ગા પાન ૬૬ લેખે રાખ્યા. તેમાંથી રૂ. ૪૦) ના ૬૪૧૧ પ્રમાણે પટેલ નાણાંખાલાસાહેબને નામે આપ્યા. અને બાકીના ૧૦ લેખે છુટક વેચ્યા. રૂ. ૧૦) ના સામાંથી પડી ગયો. વદ ૪.

(૧૧) રૂ. ૫૦) ના પાન ૧૨૫) માં રાખેલા પણ નુકશાન જેવું લાગવાથી રૂ. ૧૪૨૧૧ જેમ નુકશાન છવાને ઉધારે આપ્યા. બાણાભાઈને વાપરવાને રૂ. ૨) અપારી વધારામાંથી પરચુરણ સામાન વેચ્યો તેના રૂ. ૩૧૧૧ રોકડા ઉપજ્યા. સુદ ૧૫.

પુરવણી નંબર ૧૦ મું. હવાલો લેવો હવો.

સં. ૧૯૮૪ની મુદતના ૧૦ માર્ચના તા. ૨૯-૧-૨૮ નો મેળ.

(૧) પાછળી વિષયો નીચેના પ્રમાણે છે.

(૨) શા. બેંગલોર ના રૂ. ૨. કરાજ નો હવાલો પટવા ચંદુ ઇમનલાલ ઉપર આપ્યો.

(૩) ગાંધી માંધી રાણુમાળા દુકાનેથી રૂ. ૨) ની સોપારી વાપરવા લાગ્યા તેમાંથી રૂ. ૧૦) રોકડેથી નાનાભાઈ લઈ ગયા.

(૪) ચિ. નરેન્દ્રભાઈ નામના હવાથી વાપરવાને સારૂ ધર્મ મળ્યું ૧૦ દા. ૫) ગોળ મળ્યું ૨૦) ના પાન ખાંડ મળ્યું ૨૧૧ દા. ૫, ગાંધી માણેકલાલ મથુરનાં ઉધારે આપ્યા તેમાં રૂ. ૧૫) ધરમાંથી આપ્યા. અને રૂ. ૨૫) ની ચિઠ્ઠી તેમજ રૂ. ૧૦) લાખી દેવાથી તેમની વતી પટવા ચંદુલાલને ત્યાં ગુમાસ્તા સાથે લખાવ્યા.

(૫) ધી મળ્યું ૧૦) ના પાન ના બાવે પરીખ દલસુખ રણુછોડનું રાખ્યું. તેમાં રૂ. ૧૫૬) રોકડા લીધા.

(૬) ચિરંજીવના મામા રંગીલદાસે મોસાળામાં રૂ. ૧૨૫) રોકડા આપ્યા, અને રૂ. ૧૩૧) પરચુરણ ચાંદલાના આપ્યા.

(૭) સૌ. ચંપાવડુને વસંત ચઢાવવામાં રૂ. ૧૦૫) નું કાપડ લાવ્યા રૂ. ૨૦૦) ની મોહનમાળા તોલા ૧૦ ની ચોકસી જીવણ મોંજલાલની દુકાનેથી ખાતે લાવ્યા તેમાં રૂ. ૧૦૫) રોકડા ભર્યા તથા રૂ. ૬૫) નો હવાલો પટવા ચંદુલાલ છગનલાલ ઉપરનો આપ્યો.

(૮) ખેતરનો સુકો મહુડો સુથાર હરગોવન નાથજીને રૂ. ૪૫) માં લેખે તેમાંથી રૂ. ૯૫) પરી. લાલચંદ ધર્મરભાઈએ આપવાના કપડા, અને બાકીના શા. નગીનદાસ ધરમચંદે આપવાના કઢી લીધા.

(૯) સોનાનો અછોડો તોલા ૪૧૧ ૩ વાલ દા. ૧૮ માં રાખ્યો અને રૂ. ૧૭)ના ભાવે મગન ધરજીભાઈને આપ્યો. તેના બદલામાં અડદ મણુ ૨ દા. ૩૧, વાલ મણુ ૩ દા. ૨૧, મગ મણુ ૪ દા. ૧૧૧ ના ભાવે ધરમાં વાપરવા ખંડયા અને બાકીની રકમ માટે શા. માણેકલાલ અમથાની કપ્પલત લેવામાં આવી.

(૧૦) પટેલ નાથા ભાણુભાઈને ચાંદી તોલા ૪૦૦ દા. ૦૧૮ લેખે, અને સોનું તોલા ૧૫ દા. ૨૫) લેખે ચોકસી જીવણલાલ મોંજલાલને ત્યાંથી અપાવ્યું તેમાં સેંકડે બે ટકા દલાલી ચોકસી પાસે લહેણી રહેવાથી તેમની પાસેથી રૂ. ૭) ની કપ્પલત મુકુંદ ચુનીલાલને દેવાની અપાવી. શ્રી જીજીસે રૂ. ૧૨૨૯૫).

પુરવણી મનોચત્ન ૧૧ મું. ઘર ખરચના નામાનું સરવાળું કાઢો.

ખાતાવાર દેવું લહેણું તારવો. જમા તરફ પુરાંત અને ઉધારમાં શ્રી જીજીસે ઉમેરતાં બેક બાળુ બરોબર થવી જોઈએ.

પુરવણી મનોચત્ન ૧૨ મું. જીનું લહેણુ દેણુ ખાતે ચઢાવો.

સં. ૧૯૮૪ ના માહ સુદ ૬ ને શની તા. ૧૮-૧-૨૮ નો મેળ.

(૧) શ્રી પુરાંતમાં રૂ. ૧૨૨૯૫ છે.

(૨) શાહ જગજીવન દયાળજી મોદી પાસે રૂ. ૫૫૦) વડીલોના લહેણુ છે. તેનું બ્યાજ ટકો ૧ દુકાન સાન ગીરો રાખેલી તે વેચાણુ રાખવાથી ખાતાનો હિસાબ કરતાં રૂ. ૬૬) બ્યાજના ચઢે. ને લહેણી રકમ કપાતાં રૂ. ૧૮૫) રોકડા લઈ ગયા.

(૩) બારીઆ કાળા જીતાજીને ખાતે ચોવીસ કાંધાના હિસાબે રૂ. ૧૨૦) ૮૩ ના વેશાખ સુદ ૩ ના ધીરેલા જણાયા છે.

(૪) ધી અમદાવાદ ધોળકા રેલ્વે કંપનીના શેર પાંચ દરેક સોસોનો તે રૂ. ૫૬) લેખે સં. ૮૩ના અસાડ વદ ૧૧ની મિતિના ખરીદેલા નીકળ્યા.

(૫) ધી ખટાઉ મકનજી વીત્રીંગ મીલનો રૂ. સોનો શેર બજાર આવે રૂ. ૪૬૦) થી ૮૩ ના શ્રાવણ વદ ૯ ની તિથિએ રાખેલો હાથ લાગ્યો.

(૬) પ્રાંતીજ રેલ્વે કંપનીના શેર પાંચસોનો છે તેવા 'બે' શેર દા. રૂ. ૬૩૭ા લેખે સં. ૧૯૮૩ ના બાદરવા વદ ૫ ના વેચાણ લીધેલા બેવામાં આવ્યા.

(૭) વડોદરા પોષ્ટ હાદીસમાં રૂ. ૧૭૫) તા. ૧-૩-૨૭ થી સેવીંગ બેંક ખાતામાં જમા મુકેલા છે તેની પાસ બુક મળી આવી તે ખાતામાં લો.

(૮) પરી. દલસુખ મોહનલાલ ગુજરી ગયા. તેમના ખાતે ચઢેલી રકમનું વ્યાજ ગણુતા રૂ. ૪૬) ઉમેરતાં રૂ. ૩૯૧) લહેણ પડે છે. તેમાં રૂ. ૫) છુટ મુકી અને દીકરાઓની મીલકત થયાથી જીનું ખાતું સરખર કરી પરી. મગન તથા આચ્છવલાલ એ બેકના નામે ચાલુ કરી.

(૯) પગી હરખા હાંસજીને ધીરેલી રકમનું વ્યાજ રૂ. ૧૩૧ સાથે લહેણ રૂ. ૮૮૧ થાય છે તેના અવેજમાં રૂ. ૧૫) ગાય ૧, રૂ. ૩૫) બળદની બેડ, અને રૂ. ૩૫) માં લેંસ ખંડી બાકાની છુટ મુકી. અને તરતજ ખરીદેલાં દેાર રૂ. ૮૦) માં પટેલ બાઈજી રામભાઈને ઉધારે આપ્યાં તેમાં તેમની પાસેથી રૂ. ૨૫) પરી. ચંદુલાલ જમનલાલનો હવાલો કચુલ રાખ્યો.

પુરવેણી મનોચત્ન ૧૩ મું. વ્યાજનો ઉપયોગ.

સં. ૧૯૮૪ ના માહા વદ ૧૪ ગુરુવાર તા. ૨૦-૨-૨૮ નો મેળ.

(૧) સિલકમાં રૂ. ૧૦૪૪૧ છે.

(૨) ÷ ધોળકા રેલ્વે કંપનીના શેરનું વ્યાજ રૂ. ૨૫) ચંકથી આવ્યું તે વડોદરા બેંકમાં વટાવતાં રૂ. ૨૪૧૧ મળ્યા અને ચાર આના વટાવ કાપ્યો.

(૩) પ્રાંતીજ રેલ્વે કંપનીના બે શેરનું વ્યાજ રૂ. ૧૫૦૦ આવ્યું તે બાબત રૂ. ૧૪૮૧૧ રોકડા મળ્યા અને રૂ. ૧૧૧ શીનો કપાયો.

÷ વ્યાજની લહેણી રકમો વ્યાજ ખાતે જમા લઈ ખાતાદારને ખાતે ઉધારી પાત્રી મળેલી રકમો તેમને ખાતે જમા થેવી નં. ૪ ની રકમ જીનું લહેણ ખાતે ચઢયા વગરનું હોવાથી તમારા પોતાને નામે જમા કરી ખાતાદારને ખાતે ઉધારી વ્યાજનો જમા ખરચ નાખીને વસુલ આવેલી રકમ જમા કરો.

નં. ૬-૭ ની રકમો ખાતે ચઢી ગયેલી છે માટે તે તમારી ખાતાવહીથી ખાત્રી કરો માત્ર ખાતું બનાવી મુક્ત ભરી વ્યાજ ગણી જુઓ.

(૪) પરી. શામળદાસ દેવચંદને સં. ૧૫૮૦ ના કારતક સુદ ૨ થી ૩૩૫૦) ધીરેલા અને તેમાં ૩ ૧૫૦) છુટકી રકમનું વદ ૧) ના વસુલ આવેલા તેમના ચોપડાથી સમન્વય છે ચોપડામાં પ્રથમ જમા ખરચ માં લાવો. પછી તેમના ખાતાનું વ્યાજ ૩ ૫૦૦ લેવા છે તે સાથેની રકમ વસુલ લઈ ખાતું બંધ કરો. (ખાતું બંધાવી બંધાવ ગણી લાવો.)

(૫) વડોદરા પોન્ટ હાઉસમાં ૩ ૫૦૦) રકમના ખેંકના ખાતામાં છે તેનું ૧૯૨૭ નું વ્યાજ ૩ ૭) આપીએ છીએ. લાવ્યા. અને તે રકમનું ખાતું બંધ કરી પાંચ વર્ષની મુદતમાં કેસ નોંધી દેવચંદ વીસનાં લેવાથી ૩ ૧૭૬) આફને બદલે દશ ગણવાના હિસાબે લેવા અને ૩ ૬) રોકડા લીધા.

(૬) પટેલ નરહર નાદણુભાઈ પાસે સં. ૧૫૮૦ ના વેશાખ સુદ ૩ ની મિતિના ૩ ૨૨૫) લહેણા ખાતામાં છે તેનો દિવાળી બાકી હિસાબ ગણતાં ૩ ૫૦૦ વ્યાજના વધે છે. એ લેવામાં ૩ ૫૦૫) રોકડા મળ્યા, ૩ ૧૦૦ છુટ મુકી અને બાકી રકમનું ખાતું બંધાવ મોતીલાલે વેચાણુ રાખવાથી તેમના નામે ટપકાવી. (ખાતું બંધાવ ગણી લાવો.)

(૭) પટેલ મગન ઇશ્વરના ૩ ૧૫૦) રકમના ખાતે વ્યાજે આપણે ત્યાં સં. ૧૯૮૦ ના કારતક સુદ ૧૫ થી જમા છે. તેનો દિવાળી દિવાળી બાકી ગણી જોતાં ૩ ૧૩૦ થાય છે તેનો દાખલો લઈ લખી આપો.

(૮) ખટાડ મકનજી માલના શેરનું પાંચ વર્ષનું આપણું.

પુરવણી મનોચત્ર ૧૪ મું. લોનના બેંકના અંગ્રામ.

સં. ૧૯૮૪ ના માહા વદ ૧૨ રાવતના ૧૯-૨-૮૮

(૧) પુરાંતમાં રકમ ૩. ૧૬૨૮)

(૨) અમદાવાદ ધોળંકા રેલ્વે કંપનીના ૧૦૦) રકમના ખેંચી લેવાથી આપણે પાંચે શેર પરત આપ્યા તેથી ૩. ૫૦૦) રકમ બેંકમાં મળ્યા. શેર મોકલાવતાં ૩. ૦૦- પોસ્ટેજ ખરચ કર્યો ૩.

(૩) ખટાડ મકનજી કંપની નળણી રકમના ૧૦૦) રકમના એક શેર ૩. ૯૦) માં વેચાણુ કર્યો. અને તે રકમની ૩૦ ટકા વ્યાજ ૩. ૧૦૦) ની લોન સરકારથી લીધી.

(૪) પ્રાંતિજ રેલ્વેના શેરના લાવ તેજ બેંકના ૯૪૨૦૦ પ્રમાણે બે શેરો સ્થાનિક બજારમાં વેચ્યા અને એ રકમ દિવાળી બેંકના ખાતેમાલી મુદતમાં પાંચ ટકાના વ્યાજે ધીરી.

(૫) પટેલ નાથાભાઈ બાલાભાઈ તરફ રૂ. ૩૦૦) ૮૩ ના કારતક સુદ ૧ થી લહેણા છે તેના નવ ટકા લેખે હિસાબ ગણતા એક વર્ષના રૂ. ૨૭) વ્યાજના ચઢે છે તે રકમ વસુલ ભરે છે તો ખાતે બાકી કાઢવાનો દાખલો આપો.

(૬) પટેલ નાથા મોરારને ખાતે રૂ. ૧૮૦) ના વ્યાજ મુદલ રૂ. ૨૦૧૧ થાય છે. તેમાં પંચોથે રૂ. ૬૧૧ છુટ મુકાવી બાકી પેટે બળદની જોડ ૧ ખંડી લીધી તેનું ખાતું સરભર ક્યું. અને બળદની જોડ પટેલ રામભાઈ બાવાજને રૂ. ૨૦૨) રોકડેથી વેચાણ આપી દીધી.

(૭) બારોટ શોમા ભુધરને ખાતે રૂ. ૨૨૧ વ્યાજ ચઢાવતાં રૂ. ૧૫૭ લહેણા પડે છે. એની સ્થિતિ નરમ હોવાથી રૂ. ૫૭ રોકડા લીધા. રૂ. ૪) છુટ આપી અને બાકીની રકમના છ-છ માસે રૂ. ૨૪) ચોવીસ ભરવાની ચાર ફીસ્તો કરી ખાતું તાબું ક્યું.

(૮) પટેલ હુંગર વાઘજના ચાર આનાની તેરીખના રૂ. ૧૮૦) દેવા હતા. તેના વ્યાજના રૂ. ૧૦૧૧ વધે છે તેમાંથી રૂ. ૦૧૧- છુટ લેતાં બાકીની રકમ આપી ખાતું બંધ ક્યું.

(૯) પારેખ ચતુરલાલ શામળદાસને ત્યાં આપણા રૂ. ૧૫૦) સંવત ૧૯૮૦ ના શ્રાવણ સુદ ૧૫ ના છ આના વ્યાજે જમાં છે તેનું ચાલુ તારીખ સુધી દીવાળી બાકી વ્યાજ ગણી રકમ આપવા આવ્યા છે તો તપાસી રચાઈ સાથે રકમ જમા કરો. (ખોખુ ત્રણ સાલી બનાવો.)

પુરવણી મનોમત્ન ૧૫ મું. પંત્યાળા વેપાર-ચાકસીનો ધંધો.
સં. ૧૯૮૪ ના શગણ સુદ ૧ સોમ વદ ૦)) સુધીનો તા. ૨૧-૩-૨૮ સુધી.

(૧) પુરાંત બાકીમાં રૂ. ૨૩૯૫- છે.

(૨) શા. માણેકલાલ અમથાભાઈ તથા શા. છોટાલાલ નાનાભાઈ એ દરેક રૂ. ૪૦૦) ચારસો ભંડોળમાં આપીને આપણી સાથે દુકાનમાં જોડાયા સુદ ૧.

(૩) હેમ એટલે સોનું તોલા ૬૦ દા. ૨૦)ના ભાવે રોકડેથી ખરીદ્યું સુદ ૩. (હેમ ખરીદી ખાતે લખાય છે.)

(૪) સોનું તોલા ૨૫ દા. ૨૧૧ ના ભાવે રોકડેથી વેચ્યું સુદ ૫.

(૫) પટેલ માધવ ભુલાભાઈને સોનું તોલા ૧૦) દા. ૨૧૧ ના ભાવે ઉધારે દીધું. સુદ ૭.

(૬) સોનું તોલા ૫) ૧૧ વાલ ૧૧ રતિ દા. ૨૧૧ ના ભાવે ઉધારે આપી રૂ. ૨૫) માલ પેટે સરેયા કેશવલાલ પાનાચંદ પાસેથી લીધા સુદ ૧૫.

(૭) સોનું તોલા ૮૧૧, ૫૧ વાલ, ૧૧ રતિ, દા. ૨૧૧ ના ભાવે પરી. ચતુર માણેકચંદને નામે લખીને આપ્યું. અને તે રકમ માણેકલાલ અમથાભાઈએ પોતાને ખાતે લખાવી. સુદ ૧૫.

(૮) સોનું તોલા ૪ દા. ૨૧૧ = લેખે બાઈ સીતા ભટ્ટ લલ્લુ રશુ-છોડની વિધવા પોતાના લહેણા પેટે લઈ ગયાં. સુદ ૧૫.

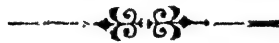
(૯) સોનું તોલા ૬ દા. ૨૧૧ ના ભાવે પટવા ચંદુલાલ મગનલાલે રાખ્યું. તેના બદલામાં ચાંદી તોલા ૨૧૦) દર તોલાના રૂ. ૦૧ = લેખે ખરીદી વેપાર રોકડેથી થયો. વદ ૫.

(૧૦) ચાંદી તોલા ૧૫૦ દા. રૂ. ૦૧૧ પ્રમાણે પટેલ મગન નીલા-ભાઈને ખાતે આપી રૂ. ૬૨૧ ભરી ગયા. વદ ૭.

(૧૧) ચાંદી તોલા ૨૫ દા. ૦૧૧ ગોલા નાથા મનસુખ લઈ ગયો અને તે રકમ શા. માણેકલાલ અમથાભાઈને ત્યાં કપ્પુલાવી.

(૧૨) ચાંદી તોલા ૨૫) દા. ૦૧૧ પટેલ નારણ કાકુભાઈના ઉધારે અને ચાંદી તોલા ૧૦ દા. ૦૧૧ પ્રમાણે પરી. મુકુંદ સુનીલાલના રોકડેથી આપી.

(૧૩) પંત્યાળો વેપાર બંધ કરવાનું ઠરવાથી + સોના ચાંદીના વેપારનો નફો તોટો શોધી કાઢો ને ખાતાં સરભર કરી નફો વટાવ ખાતે એકત્ર કરો પછી તે ખાતે ઉધારીને ત્રણે ભાગીદારને ખાતે જમા લાવો. શા. માણેકલાલ અમથાની રકમ ખાતે ખેડી રાખવા મળે છે અને શા. છોટાલાલ નાનાભાઈ ઉપાડવા ચાહે છે માટે તેમને ખાતે નીકળતી રકમ આપી દઈ ખાતું બંધ કરી બતાવો. (ખાતાવહી સાથે મેળ બેઠએ)

મનોયત્ન ૧૬ મું. માલની ખરીદી.

સં. ૧૯૮૪ ના ચૈત્ર સુદ ૧ શુક્રવાર તા. ૨૨-૩-૨૮ નો મેળ.

(૧) શ્રી જળસેમાં અથવા સિલકમાં રૂ. ૨૧૮૮૧૧ ના છે.

(૨) ઘઉં મણુ ૫૬ દા. ૬૦ રૂપીએ કળશીના ભાવે રોકડેથી ખરીદ કર્યા, તોલામણી કળશીએ ખે આના, મળુરી ખરચ દર કળશીએ રૂ. ૦૧ અને દલાલી કળશીએ આઠ આના લેખ ચઢ્યાં છે.

+ સોનામાં ટકા અને ચાંદી ૩૩૧૧ દરેક ભાગે ૩૮૧૧ ના ભાવે છે. ઉધારે આપેલા માલનું જોખમ આપણે માથે છે માટે વટાવ ખાતે નફો લઈ ઉધારી બેઠ ભાગદારને ખાતે જમા કરી ને વ્યવસ્થા થઈ રોકડે એ ખુબી સમજવો.

(૩) બાજરી મણુ ૧૨૫, દા. ૩ ૪૦, કળશી લેખે પટેલ ચતુર ઉમે-
દની ઉધારે રાખી માલ વખારે લાવતાં મણુ ૩. ૦) ના આનો ખરચનો આવ્યો.

(૪) વીંટી હેમની ૨૩૧૧ માં રાખીને ૩. ૨૦) થી ગોલા નાથા મન-
સુખને ઉધારે આપી કામત પેટે ૩. ૫) વસુલ લીધા.

(૫) ૩. ૨૫) ના પૈસા ૬૬ લેખે રાખી છુટક ૬૪ના ભાવે વેચાણુ કર્યા.

(૬) પટેલ નરસી લલ્લુભાઈના ચણા મણુ ૫૦ દા. ૧૧૮ લેખે પંદર
દિવસને બાયદે તોલી લેવાને સહી કર્યા તેના સાટામાં તેમને ૩. ૩૫) રોકડા
આપવામાં આવ્યા.

(૭) ધાંચી મગન બીખાને તલ મણુ ૪૦) દા. ૩૧૧ ભાવે એક
માસ પછી આપવાને સાટું કર્યું, તેના બાનામાં તેમની કનેથી ૩. ૨૦)
લેવામાં આવ્યા છે.

(૮) લુહાર મંગાજી શામજીને ચોવીસું કાંધું બાંધી ૩. ૨૦) રોકડા
ધીર્યા અને ચાર ૩. ગઢાવો લીધો.

(૯) ગોળ મણુ ૫૨૧ કાચો તોલ ૪૨ દા. ૪૧૧ પાકાનો ભાવ ગણી
ખરીદો. માલ રોકડેથી લેવામાં આવ્યો માટે સેંકડે ૩ ટકા લેખે વળતર
મળ્યું તે કાપી લીધું.

(૧૦) ભાઈ નરેન્દ્રકુમારને શાળામાં ઇનામ મળ્યું તેના ૩. ૫)
રોકડા આવ્યા.

(૧૧) મગ મણુ ૨૧૧ દા. ૩૧૧ ના ભાવે ગોલા નાથા મનસુખે નામે
મોકલાવ્યા પછુ તે ના પસંદ પડવાથી તેમનાજ વૈતરા સાથે પરત વાળ્યા
(ખ) ધરમાંથી ચોખા મણુ ૧ અનાથાઆશ્રમે મોકલાવ્યા.

(૧૨) ધી મણુ ૫૫ ૫ શેર ડબ્બા ૬ સાથે દા. ૩૩૧૧ ના ભાવે પટેલ
નરસી લલ્લુભાઈનું લાવ્યા. ડબ્બાનું બારદાન દરેકનું શેર ૨૧૧ અને દર ડબ્બે
શેર ૧૧ શેર છાશની કસર કાપવામાં આવી. માલ પેટે ૩. ૯૯) રોકડા લઇ
ગયા અને ૩. ૫૧) શા. માણેકલાલ અમથાભાઈને અપાવતા ગયા.

મનોયત્ન ૧૭ મું. માલતું વેચાણુ.

સં. ૧૯૮૪ ના વૈશાખ સુદ ૧ સોમવાર તા. ૨૧-૪-૨૮ થી વદ ૦))

સુધીનો ખેડો મેળ.

(૧) ગઢ કાલની સિલક ૩ ૧૫૭૫૧૧ છે.

(૨) ધજીં મણુ ૩૦ દા. ૪૧૮ ના ભાવે રોકડેથી વેચ્યા તથા મણુ
૫ તેજ ભાવે ગોલા નાથા મનસુખે ઉધારે આપ્યા ૩૯ ૪

(૩) ધઉં મણુ ૨૦ દા. ૪૧- લેખે માણુકલાલ અમથાભાષ શાહને આપ્યા તેમાં ૩ ૩૫) રોકડ ભર્યા, ૩ ૧૫) પટેલ નરસી લલ્લુ કનેથી અપાવ્યા. સુદ ૪

(૪) ધઉં ૫ દા. ૪૧ ના ભાવે પારેખ જગજીવન શોમચંદને આપ્યા અને તેના બદલામાં ચોખા મણુ ૬) દા. ૩૧ ને ભાવે ધરને સારૂ ખંડ્યા, વધારાની રકમ રોકડી લીધી. સુદ ૧૨

(૫) બાજરી મણુ ૧૦૦) દા. ૩૧૧ ના ભાવે પટેલ નરસી લલ્લુભાઈને મંડાળા ગામે મોકલાવી તે માલ માટે થેલા નંગ ૨૦ દા. ૦૮ પ્રમાણે, તોલા મણી ૩ ૧૧ અને રેશને માલ મોકલાવતાં ૩ ૩) ગાડાતું બાફું થયું તેનું ખીલ બનાવી રવાના કર્યું સુદ ૧૨

(૬) બાજરી મણુ ૨૦ દા. ૪) ના ભાવે પરી, મગન દલસુખ લઈ ગયા તે રકમ પટેલ ચતુર ઉમેદને ત્યાં ભરાવરાવી. સુદ ૧૨

(૭) પટેલ નરસી લલ્લુભાઈના ચણા મણુ ૫૦ દા. ૧૧૧ તોલો ભેલાને સહી કરેલા, પણ ભાવ તેજ હોવાથી ખોટ ભરવા કમ્પુલ થયા તેથી દર મણે ૩ ૦૮ ખોટ ગણતાં ૩ ૧૮૧૧ લહેણ પડે તે ઉપરાંત બહાનાની રકમ ૩ ૩૫) સાથે ૩ ૫૩૧૧ નો પટેલ ચતુર ઉમેદ ઉપરનો હવાલો લીધો. વદ ૪

(૮) તલ મણુ ૪૦ દા. ૩૧ લેખે પટેલ ભુધર ભાઈજીના રોકડેથી ખરીદી ધાંચી મગન ભુલાને ઘેર મોકલાવ્યા. તેમનું સાટું ૩૧૧ લેખેનું હતું માટે બહાનામાં આવેલા ૩ ૨૦) કાપતાં બાકીની રકમ ચતુર ઉમેદને ત્યાં ભરાવવી. વદ ૪

(૯) ગોળ મણુ ૧) દા. ૪૧ અને ઘી શેર ૧૦) દા. ૩૬ ના ભાવે દુકાનેથી ઘેર વાપરવા મોકલ્યાં. વદ ૧૨

(૧૦) શેડ મોહન ભાઈજીને મઠ મણુ ૨૦) દા. ૧૧ ના ભાવે અપાવ્યાં તે ઉપર સેંકડે બે ટકા દલાલી મળી. તેના બદલામાં મઠ મણુ ૪ ધર ખરચ માટે રાખી લીધા. વદ ૧૨

પુરવણી મનોચત્ત ૧૮ મું. હુંડી દેવી અને શિકારવી.

સં. ૧૯૮૪ના જ્યેષ્ઠ સુદ ૧૧ ને બુધવાર તા. ૩૦-૫-૨૮ નો મેળ.

(૧) ગયા દિવસની સિલક રૂ. ૧૫૬૬) છે.

(૨) હુંડી ૧, મહેતા જીવજીલાલ અમરસીને રૂ. ૩૦૦) ની હુંડી દા. ૦૧ લેખે મુંબાઈ બાબુ લાલમોહન ઘોસ ઉપરની તુરત મુદતની રોકડેથી લખી દીધી. સુદ ૨. પાકી સુદ ૧૫.

(૩) પટવા ચંદુલાલ છગનલાલને ધરમાંથી કંઠી હેમની તોલા ૫) દા. ૧૮ લેખે આપી અને તેમની પાસેથી સોનાનો રવો તોલા ૪૧, ૩ વાલનો દા. ૨૦) ના ભાવ રાખ્યો. વધવટ નામે લખાઈ સુદ ૨.

(૪) પટેલ નરહરી નારણભાઈને ત્યાંથી ડાંગર કળશી ૧૩ દા. ૨૪ લેખે વેચાણ રાખી તે પેટે રૂ. ૨૦૦) રોકડા લઈ ગયા માલ ઘેર લાવતાં કળશી રૂ. ૧) લેખે ખરાબત પડી. એમાંથી ડાંગર કળશી ૧ ધરમાં વાપરવા રાખી, કળશી ૮) દર કળશીએ રૂ. ૧) નફાથી પરીખ નાથાલાલ સોમચંદ લઈ ગયા અને બાકીની દુકાને ખાતે કાયમ રહી. સુદ ૮.

(૫) ધાંચી મગન ભુલાને ડાંગર કળશી ૪ દા. ૩૨ પ્રમાણે તોલી આપી તેના મોં બદલામાં તેલના ડબ્બા ૨૨ સાવ તોલ મળુ ૧૭૧૧ ૫ બારદાન ફરેકનું શેર ૨૧, કાપતાં મળુનો ભાવ રૂ. ૬) ગણુતાં ખુટતી રકમ રોકડો લઈ લીધી. સુદ ૧૦.

(૬) તેલના ડબ્બા ૨૨ ડબ્બો આડતીઆ ગાંધી મોતીલાલ ગડબડ ઉપર ચઢાવ્યા, માલ રેલ્વે ઉપર મોકલાવતાં રૂ. ૧૧૧ ખરચ થયો. તેલ મળુ ૧૬૧૧ બારદાન કાપતાં છે. ભાવ દર મળે રૂ. ૭) ગણુવા.

(૭) હુંડી ૧ રૂ. ૧૨૫) ની રોકડેથી મુંબાઈ બાબુ લાલમોહન ઘોસ ઉપરની દા. ૦૧ લેખે શ્રી. મોતીલાલ હરીભાઈને તુરત મુદતની આપી સુદ ૧૨ પાકી સુદ. ૧૫.

(૮) હુંડી ૧ રૂ. ૩૫૦) ની મુંબાઈથી બાબુ લાલમોહન ઘોસે અમારા ઉપર શેડ મણીલાલ ગોરધનદાસને દી. ૧ વળતાની લખી સુદ ૧૦. તે લાવવાથી શિકારી સુદ ૧૨.

(૯) બનારસથી શેડ કુલચંદ પ્રેમચંદ તરફથી પીતળનાં વાસણો મળુ ૩૦ દા. ૩૩ ના ભાવે આવ્યાં. તેમણે રૂ. ૬) પેકીંગ તથા મળુરીના તથા દલાલીના ચઢાવ્યા છે. એ માલ રટેશનેથી લાવતાં રૂ. ૧૫) આપણને ખરચ લાગ્યો છે. વદ ૧૪.

(૧૧) ખાંડની ગુણો ૨૦) સાવ તોલા મળુ ૪૧૧૧ ૨ તોલા ૪૪ દર પાકા મળે રૂ. ૫) લેખે ડબોઈના ગાંધી મોતીલાલ ગડબડની વતી રોકડેથી ખરીદી તેમના ગુમાસ્તાને સ્વાધીન કરી. માલ ઉપર ૧ ટકો દલાલી ચઢાવી. ગુમાસ્તાએ માલ પેટે રૂ. ૭૫) ભર્યા છે. વદ ૧૪.

મનોચત્ર ૧૯ મું હુંડીઓ વિષે.

સં. ૧૯૮૪ના અસાડ સુદ ૧.

(૧) પાછલી સિલક રૂ. ૧૩૨૫૧ છે.

(૨) શ્રી. કરસનદાસ કેશવદાસ રૂ. ૫૭૬૧ ભરી હુંડી માગે છે તો ૧૬

ચાર આના લેખે હુંડિયામણ ગણી મુંબાઇના પરી. દીપચંદ પાનાચંદ ઉપરની તુરત મુદતની હુંડી આપી સુદ ૫ પાકી સુદ ૭.

(૩) શા. માણેકલાલ અમથાભાઇને ખાતે લખીને હુંડી ૭૫) ની દા. ૦૧ લેખે મુંબાઇના બાબુ લાલમોહન ઘોષ ઉપરની દીન ૪ ચારની લખી આપી સુદ ૭ પાકી વદ ૩.

(૪) બનારસથી આવેલાં પીતલનાં વાસણ મણ ૩૦ દા. ૩૭ થી બધો માલ કંસારા નંદલાલ શામળને આપ્યો. તે પેટે રૂ. ૧૦૦૦) ની હુંડી મુંબાઇના શેઠ નવરોજી પેસતનજી ઉપરની તુરત મુદતની લીધી અને બાકી રકમ શા. માણેકલાલ અમથાભાઇએ કબ્જી લીધી. સુદ ૧૨ એ હુંડી બનારસ ખાતે શેઠ કુલચંદ પ્રેમચંદને બીડી તેમણે પોતાને ત્યાં દા. ૯૯૧૧ ના બાવે વટાવી રકમ જમા કરી. વદ ૧.

(૫) ડબોઇ ખાતે ગાંધી મોતીલાલ ગડગડ પાસે રૂ. ૨૫૦) લહેણ છે તે વસુલ થવા માટે તેમના ઉપરની હુંડી ૧ દા. ૯૯૧૧ ના બાવે શા. માણેકલાલ અમથાભાઇને દીવસ ૧ વળતાની રોકડેથી લખી આપી. વદ ૮

(૬) હુંડી ૧ રૂ. ૫૭૫)ની મુંબાઇના પરી. શામળ નથુભાઈ ઉપરની મુદત વાર ભોમની પરી. મગનલાલ હરીભક્તિને ત્યાંથી દા. ૯૯૧૧ ના બાવે રોકડેથી લખાવી મુંબાઇના બટ દેવશંકર શોભારામના ઉપર બીડી. વદ ૮ તે વટાવતાં સેંકડે ચાર આના વધારે ઉપજ્યા તે પ્રમાણે જમા થયા. વદ ૧૦

(૭) મુંબાઇના બટ દેવશંકર શોભારામે સોનું તોલા ૫૦ દા. ૨૦ ના બાવે ખરીદી રવાના કર્યું. પારસલ ખરચ આઠ આના અને વીમા ખરચ રૂ. ૧૧ ટપાલનો ભરેલો છે અને સેંકડે બે ટકા દલાલી ચઢાવી. તે માલ મળ્યો વદ ૧૦

(૮) તે માલના દેવા પેટે હુંડી ૧ રૂ. ૪૨૫)ની મુંબાઇના શેઠ જગજીવન દયાળજી ઉપરની અમદાવાદથી લખી શેઠ ચીનુભાઈ માધવલાલની દીવસ ૧ વળતાની અસાડ વદ ૮ ની મિતિની ગાંધી રમણલાલ છોટાલાલ પાસેથી દા. ૯૯૧૧ બાવે વેચાણ લઈ બટ દેવશંકર શોભારામને મુંબઈ બીડી વદ ૧૦.

(૯) સોનું તોલા ૪૦ દા. ૨૨૧ ના બાવે રોકડેથી વેચ્યું. અને સોનું તોલા ૧૦ ની હીરાકંડી ચિરંજીવ માટે કરાવી તેમાં વાપર્યું દા. ૨૨૧ કંઠીની મળુરી તોલે ૩ સોની મગન રામજીને આપી. વદ ૧૦

(૧૦) રૂ. ૨૮૭૧ રમણભાઈના પગારના આવ્યા. તેમાંથી રૂ. ૨૨૫) બરીને પાંચ વર્ષની મુદતનાં કેશ સર્ટિફિકેટ લીધાં, રૂ. ૭૧ પારેખ દલસુખ રણછોડ લઈ ગયા. રૂ. ૧૫) ની સાડી બરમાં વાપરવા લાવ્યા. વદ ૧૦ પરચુરણ દાગીના રૂ. ૨૫૦)માં રાખીને રૂ. ૨૬૦)થી તુરત વેચી દીધા વદ ૧૦

શાંદનલ પરીક્ષાના કેટલાક પ્રશ્નો.

સુચના પ્રત્યુત્તર લખવામાં ક્ષમ જાતનો ક્રમ પકડવો તેની સમજૂતી પ્રસ્તાવનામાં પૃષ્ઠ ૨ માં છે તે દરેક ઉમેદવારે લક્ષમાં રાખવી.

૧ સન ૧૯૨૫.

(૧) જનામત ખાતાનો, તસલખાત ખાતાનો અને હથ્થુ ખાતાનો ઉપયોગ સમજાવો.

(૨) કાચું સરવાયું અને પાકું સરવાયું, એનો તપાવત અને આંકડાવહી તથા ખાતાવહીનો મુકાબલો કરો.

(૩) નીચેની રકમો પરથી સં. ૧૯૮૧ ના માહ માસનો મેળ દોરો.

(અ) સિલક રૂ. ૪૭૫૫ (બ પટેલ નાથા કાળીદાસને ત્યાંથી તુવેર કળથી ૫૦ દર ૩૮ લેખે ઉધારે વેચાતી લીધી. તે તુરત સેંકડે રૂ. ૧) એક ખોટ ખાઇને શા. મગનલાલ હરીવલ્લભને રોકડેથી વેચી શુદ્ધ પ. (ક) ધાત્રી પિતાંબર રધન.થને ત્યાંથી ઉધારે રૂ. ૧૫૫૫ ના ભાવે શા. મળુ તેલ લીધું તેમાંથી મળુ ૦૫ ધરમાં રાખી બાકીનું વેપાર માટે દુકાને મોકલ્યું. શુદ્ધ ૧૫ (ક) ૮૭૫૫ પગારના આવ્યા તે પૈકી રૂ. ૨૨૫૫ નાં પોષ્ટલ કેશ સર્ટિફિકેટ રૂ. ૩૦) ની કીંમતનાં લીધાં અને રૂ. ૨૫) દેવા પેટે પરી. ત્રીક્રમ સાંકળાયદને આપ્યા. વદ ૫.

(૪) નીચેના ખાતાનું વ્યાજ સં. ૧૯૮૦ ના આસો વદ ૦) સુધીનું દા. ૦૫૮ લેખે દી. ૦૫ કાપીને મળેા જમાં રૂ. ૪૧૫) શગણુ સુદ ૯ રૂ. ૪૦) આસો સુદ ૧. ઉધારે રૂ. ૧૫૫૫ કારતક શુદ્ધ ૧. રૂ. ૨૩૨) જોડ વદ ૬ રૂ. ૬૮) આસો વદ ૦)). ખાતુ બનાવી બોખું, મુદત, સર બરી વ્યાજની તારીખ કાઢો.

૨. સન ૧૯૨૬.

(૧) સુડીઉ, ઉબલેક, ઉપર ટપકે અને આવરો એનો ઉપયોગ સમજાવો.

(૨) હુંડી લખવામાં ક્ષમ વિગતો લક્ષમાં રાખવી જોઇએ તે જણાવો.

(૩) નીચેની રકમો પરથી સં. ૧૯૮૨ ના માહ માસનો મેળ દોરો.

(અ) સિલક રૂ. ૫૨૫) બા નવા ગામથી પટેલ ઉમેદભાઈ બાઇલાલને ત્યાંથી ડાંગર બેડીઆ પાંચ દા. ૮૪૫૫ લેખે ઉધારે વેચાણુ લીધી. તેમાં રૂ. ૨૫ રોકડા આપ્યા તે બાકીના નામે લખાવ્યા. આ ડાંગરમાંથી બેડાઉ એક ધરમાં ખાવા માટે રાખી બાકીની વેપારમાં રોકી નવા ગામથી માલ ધેર લાવતાં દર મળે ૦૫ ખરા જાત આવી તે રોકડા ચુકવી (ક) પોષ્ટલ સર્ટિફિકેટ પાકવાથી રૂ. ૧૦૦) આપ્યા. તેમાં રૂ. ૬૨) ધરમાંથી ઉમેરી ૬ ટકા વ્યાજની ૬૬ ના ભાવની રૂ. ૨૦૦) ની લેાનો લીધી

(૩) સં. ૧૯૮૧ના આસો વદ ૦) સુધી દા. ૦૫ લેખે તેરીખનું દી. ૦૫ કાપી વ્યાજ મળેા. જમાં રૂકમ રૂ. ૧૭૫) માગશર સુદ ૮, રૂ. ૫૦)

આવશ્ય વદ ૦)) ૩. ૮૨) બાદરવા સુદ ૧૨. ઉધાર ૩. ૯૦) શાગણ્ય વદ ૧૨, ૩. ૨૨૪) જોડ સુદ ૧૫.

૩. સન ૧૯૨૭.

(૧) ખોળાધર, શાહજોગી હુંડી, મંડામણી, અને જમા ખરચી આ શબ્દો દાખલો આપી સમજાવો.

(૨) જમા લખવાને બદલે ઉધાર રકમ લખી ગયા તો ભુલ શી રીતે સુધારશો.

(૩) નીચેની રકમો પરથી વ્યાજની તિથિનો મેળ તૈયાર કરો. (અ) સિલક ૩. ૨૫૧ છે. (બ) ચોકશી ઇશ્વર પિતાંબરની દુકાનેથી તોલા ૧) ૪ વાલ સોનું દા. ૨૧૧૧ લેખે રોકડેથી લઘ વોટી કરાવી. ૩ ૨) મળુ-રીના સોની બાધજી લઘ ગયા. (ક) સહકારી સોસાયટીમાં ૩. ૪૦૦) જમા છે તેના છ માસના વ્યાજના ૩. ૮) આજે આપણી ચોપડીમાં ચઢાતી લાવ્યા. (ઙ) ૩. ૮૦) ના પૈસા ૬૪ લેખે લઘ ૬૩ લેખે આપી દીધા.

(૩) શા. મગન પરસોતમના ખાતાનું ૧૯૮૨ની સાલનું રામ ૮ લેખે દી. ૦૧ કાપી વ્યાજ મળ્યો. જમા ૩. ૧૨૫) માહા વદી ૨. ૩. ૧૬૫) ચેત્ર સુદ ૧૫ ઉધાર ૩. ૨૦૦) કારતક સુદ ૫. ૩. ૬૦) વૈશાખ વદ ૧૦, ૩. ૮૦) આવશ્ય શુદ્ધ ૬.

૪. સન ૧૯૨૮.

(૧) કાંધુ, કેશળી છોડામણ, કેશ સર્ટિફિકેટ, નામજોગ અને પેંઠ એ શબ્દો દાખલો આપી સમજાવો.

(૨) કાપી વ્યાજમા દીન ૦૧ કાપવાની જરૂરીયાત સમજાવો અને ૬૦ વડે ભાગવાનું કારણ આપો.

(૩) નીચેની રકમો પરથી વ્યાજની તિથિનો મેળ દોરો. (અ) સિલક ૩. ૨૭૫૮ છે. (બ) શા. વનમાળી પાનાચંદની દુકાનેથી ગોળ શેર ૧૫) દા. ૪૧૧ લેખે અને તેલ મળુ ૦૧૧ દા. ૧૪૧૧ લેખે દુકાન માટે લાવ્યા. (ક) પગી રમતુ કાળાને ૩. ૬૫) ધીરેલા તેનો આજે દિસાખ કરતાં ૩. ૭૨૧૧ નીકળ્યા છે તે પેટે તેણે ૩. ૫૦) રોકડા અને દા. ૨૧૧ ના ભાવે તુવેર મળુ ૬) આપી. તે ઘરમાં રાખી. (ઙ) શા. ચુનીલાલ પ્રેમચંદને ૩. ૨૫૦) ની હુંડી તુરત સુદતની પાલેજના આડતિયા પરી. કેશવલાલ મલુકચંદ ઉપરનો દા. ૯૯૧૧ ના ભાવે રોકડેથી લખી આપી.

(૪) ગાંધી મદનલાલ બાપુલાલના ખાતાનું ૧૯૮૪ નું દા. ૦૧ કાપી વ્યાજ મળ્યો. જમા ૩. ૧૮૦) શાગણ્ય વદ ૫ ૩. ૨૦૦) વૈશાખ શુદ્ધ ૪. ઉધાર ૩. ૨૭૫) કારતક શુદ્ધ ૧૦ ૩. ૧૨૦) અસાડ વદ ૦)) ૩. ૪૫) બાદરવા શુદ્ધ ૨.

સમાપ્ત.

હિસ્ટરિયા-વાયુમુક્તા દવા.

હિસ્ટરિયા—મૂળી વાયુ, ફેફસ, કે અપસ્માર નામે વાયુનાં દર્દનામ સાંભળતાં ત્રાસ પડે છે. કેમ, કે તે ભત્તનો દર્દી કઈ વખતે શી ઇજા પાત્ર થશે તે કળી શકાતું નથી. તેને એકલું રહેવામાં કે જવા આવવામાં સોગં સો ટકાતું જોખમ છે. એ માટે વાયુમુક્તા ઉત્તમ ઇલાજ છે. કી. ૫) પો. જી હિસ્ટરિયાદિ વાયુમુક્તા સચિત્ર પુસ્તક, કીંમત રૂ. ૧). પો. જી

વૈદ્ય-ડાક્ટરોના મત.

અમદાવાદ—પ્રાણાચાર્ય વૈદ્યશાસ્ત્રી નારણશંકર દેવશંકરભાઈ ગુજરાત પ્રાંત વૈદ્ય સભાના પ્રમુખ, તા. ૨૨-૧૧-૨૭ ના પત્રમાં લખે છે મારા આપઘાલયમાં સેંકડો દર્દીઓ પર અજમાવેલી છે. * * તે થયા ના તથા ગુણ એ સૂત્રાનુસાર આક્ષેપક-હિસ્ટરિયા, અપસ્માર-ફેફસ, પક્ષાઘાત, સર્વા જવાત વગેરે રોગોપર યોગ્ય અનુપાનથી આપતાં ધણીજ સારો ફાયદો કરે છે. દવાની બનાવટ દેશી ઔષધિઓના મિશ્રણની છે. તેથી અમૂત સમાન ગુણદાતાં

ખેરગામ-સુરત-સરજન ડાક્ટર પટેલ-વાયુમુક્તા અકસીર દવા બે કેશમાં જોઈ શક્યો. દર્દીને તે વાપરવા ખાસ બહામણ હંમેશ કરે છું.

વલ્લીપુર-દગભંગા-વંદ્યભુપણ, પંડિત ભુવનેશ્વર ઝા—ચાર સાલથી જી યોગ કરતો રહ્યો છું. વાયુમુક્તા ઘણી રીતે ફાયદા કારક દવા છે. બલોટી-ગાલ દેવી-વૈદ્ય ભીખાભાઈ રામશંકર-પાંચવી વધારે કેશ સુધારી શક્યો. ફાયદો કાચ

છગનલાલ લલ્લુભાઈ નામાવાળા વાયુમુક્તા-બડોદરા.

